

Palosi Ervin

**A VÁRMEGYEI
ÖNKORMÁNYZATOK
TÁRSADALOMPOLITIKAI
FELADATAI**

**A HEVES VÁRMEGYEI TH.
KÖZJÓLÉTI ALAP JELENTÉSE**

IRTA:

Dr. PÁLOSI ERVIN

egyetemi m. tanár, jogakadémiai ny. r. tanár, vm. tb. főjegyző,
közjóléti előadó

1995-08- *h*

2003 *h*

1986 *R*

EGER 1939.

ELŐSZÓ.

Heves vármegye alispánja jelentést tesz a vármegyei szociális (közjóléti) tevékenységéről... Az, akinek e jelentés kezébe kerül, önkéntelenül megáll egy percre és eltűnődik. Új hang ez a magyar élet virányain, egy új elindulásnak egyelőre még halk zenéje, amely azonban mindannyiunk reménye szerint hamarosan erőteljessé és hatalmassá fog válni.

Nehéz feladat egy új tevékenység megindulásának okszerű előzményeit és szükségszerű voltát rövid néhány mondatban ismertetni. Ennek dacára meg kell ezt kísérelni, mert végtelenül fontos, hogy a nemzet jobb jövőjének szolgálatába állított, ezt az újszerű közigazgatási munkát és e munka célkitűzéseit minél szélesebb körben átvigyük a nemzeti köztudatba.

A magyar törvényhozás minden időben az igazi emberi haladás eszményeit tartotta szem előtt s így érthetjük meg azt a jelenséget, hogy amióta a szociálpolitika gondolata életre kelt, azóta a magyar parlament a szociális jellegű törvényalkotásoknak egész sorát alkotta meg. A gyámügy rendezése 1877-ben, a mezőgazdasági munkaadók és munkások közti viszonyról alkotott törvény 1898-ban, a közegészségügyi törvények 1876. és 1908-ban, az 1901. évi gyermekvédelmi intézkedések — hogy csak néhányat ragadjunk ki a sok közül — mind azt a célt szolgálták, hogy nemzetünk szociális téren ne maradjon el a nyugati államokkal szemben.

A magyar törvényhozásnak ezt az időszakát boldog aranykornak minősíthetjük a jelenlegi helyzettel szemben. Akkor ugyanis csupán *egyes közigazgatási szakágazatokban* kellett szociális érdekeket védeni, míg ma elérkeztünk oda, hogy az ország népességének egy tekintélyes része — bátran mondhatjuk, egyharmada —, szorul rá a legintézményesebb szociális támogatásra. Az idők folyama hozta ezt magával, hiszen tudjuk, hogy hazánk területe erősen megfogyatkozott, lakossága gyarapodott s ezzel szemben a vagyon- és jövedelemeloszlás régi aránytalansága természetesen még csak fokozódott.

Megjött a történelmi pillanat, midőn a drága áron függetlenné vált nemzetnek jövő sorsáról döntenie kell: törvényes intézkedésekkel szükséges biztosítani a nemzet anyagi és szellemi boldogulását olyan módon, hogy a hazának minden hú fia a maga és övéi emberi megélhetését becsületes munkával megszerezhesse.

A nemzet sorsának eme intézményes biztosításáig is megáll azonban az az örökigazság, hogy addig is élniök kell a sovány kenyéren tengődő színmagyar tömegeknek. Ez az a végtelenül nehéz s talán majd csak az utókor szempontjából hálásnak mondható feladat, amely a magyar szociálpolitikára nehezedik, arra az *általános jellegű szociálpolitikára*, amelyet a végrehajtó hatalom legfontosabb szerveinek, az *alsófokú közigazgatási hatóságoknak kell a társadalom erőinek bekapcsolásával, központi kormányzati irányítás mellett kifejtetni.*

Ez a gondolat volt a központi kormányzat idevonatkozó, valóban *kormányzati* intézkedésének, a 198.000/1937. B. M. számú rendelet kibocsátásának alapoka. Ez a rendelet indította el a törvényhatóságoknak, elsősorban a vármegyéknek közjóléti tevékenységét, ezen alapon alakították meg megyénként a vármegyei közjóléti bizottságokat és járási közjóléti albizottságokat és ily módon jöttek létre a vármegyei közjóléti alapok, amelyek kicsiny magból előbb-utóbb terebélyes fákká fognak növekedni.

Ugyanez a rendelet eredményezte azt, hogy ma már minden vármegye központi előadói karában előkelő szerepet játszik a vármegyei közjóléti előadó, aki számára lehetővé van téve, hogy a vármegye községeinek szociális viszonyait a helyszínen tanulmányozhassa.

Ebben az általános jellegű szociálpolitikában különösen fontos szerep vár a magyar vármegyére. A magyar nemzeti szellemnek és jogi felfogásnak ez az egészen sajátos, nem egyéni, hanem erősen közjogi jellegű, nagyszerű alkotása a történelem minden időszakában megállta helyét, az adott viszonyokhoz és szükségletekhez idomulva. Évszázadokon át közmegelegedésre gyakorolta a bírói hatalmat, amíg arra külön szervet nem alkotott a nemzet. A törvényhozó hatalomból erősen kivette részét a követküldési és felirati jog révén s az idegen uralkodók alatt biztosította a magyar alkotmány sarkalatos, nemzeti elveinek fenmaradását. A végrehajtó hatalom gyakorlásában, a közigazgatásban feladatait mindig a nemzet igényeihez mérten a legjobban látta el, amire fényes példa a mai nemzedék előtt is még ismeretes világháború alatti közigazgatás, amely a legsúlyosabb próbát állotta ki.

Ennek a szentistváni magyar vármegyének fénye az újabb időkben kissé elhalványult: a parlamentáris kormányzat óta meg-

szűnt a bírói hatalmat gyakorolni s a követküldésben megnyilvánuló törvényhozó jogkörét is elvesztette. Közigazgatási hatásköre is megsorbult, mert egyes igazgatási ágazatokat a kormányzat államivá tett. A magyar történelem minden súlyos időszakában bevált és kipróbált szervezete azonban megmaradt és várja, hogy ez a keret új elemekkel, szociális és gazdasági tartalommal legyen kitöltve.

Ha ezt a most vázolt célt elérjük, ha a vármegyét szociális érzékkel és tudással felvértezünk, úgy kettős eredmény fog előállni. Egyrészt képesek leszünk közigazgatásunkat a szociálpolitika fegyvereinek használatára a legalkalmasabbá tenni, másrészt a régi vármegyei gondolatnak valóságos *újjászületését* fogjuk elérni. A magyar szociálpolitikának legfőbb baja úgyis az, hogy a maga kiélési formáját mindeztideig nem találta meg. Ezt a kérdést különleges szellemi adottságaink folytán nem tudjuk a nyugati népek mintájára megoldani, egy cél megvalósítására nem vagyunk képesek egymástól eltérő s egymást keresztező területi és hatásköri közigazgatási tagozatokban eredményt és sikert elérni.

Általános, a tömegeket kielégítő szociálpolitikát tehát csak a vármegyén keresztül csinálhatunk. Különleges, a közigazgatás egyes szakágazatainak tevékenységében megnyilvánuló szociálpolitikánk irányítása kitűnő kezekben van ugyan, minthogy azonban magyar közigazgatási jogrendszerünk nincs úgy kiépítve, hogy a szakigazgatásnak, — egyes kivételektől eltekintve —, a néppel állandó érintkezésben lévő külön alsófokú hatásai lennének, olyan megoldást kellett találni, amely a szociálpolitikai felsőfokú igazgatás ma meglévő széttagoltságának kiegészítéséül a *szociális közigazgatást másodfokon (a törvényhatóságokban) lehetőleg egy kézben egyesíti és a néppel állandóan együttélő hatóságok szociális érzékét és tudását igyekszik kifejleszteni.*

Az előttünk fekvő munka feleslegessé teszi számomra, hogy a vármegye közjóléti feladatait és az azok megvalósítását szolgáló utakat és módokat részletesen felsoroljam. Mindezekről a mű szerzője, dr. Pálosi Ervin, a legrészletesebben számol be, úgy, hogy a kérdést eddig nem ismerő olvasó előtt egy egészen új világ tárul fel. Megtudhatja mindenki ebből a könyvből, hogy a mai kor színvonalán álló vármegyei közigazgatás hány száz és ezer módot tud arra, miként lehet a népesség kereseti lehetőségeit emelni, számára munkaalkalmakat teremteni, jövedelmét, keresetét és életlehetőségeit fokozni és megélhetését, táplálkozását, lakásviszonyait emberhez méltóvá tenni.

A vármegye közjóléti tevékenységénél fontos szerep jut a szociálpolitika egyik legfontosabb alapelveinek: az önszegély gondolatának. A hatóság és a társadalom együtt dolgozik szociális téren

s ha a helyi társadalom valamely tehetősebb tagja szűkebb hazája oltárán áldozni óhajt, nem szorul arra, hogy régi módszer szerint *alapítványt* létesítsen. Anyagi hozzájárulását a cél kitűzése mellett vagy anélkül átadja a közjóléti alapnak s biztos lehet abban, hogy azt az illetékes vezető személyiségek a viszonyok szerint legégetőbb szociális szükséglet kielégítésére fogják felhasználni.

Az új, szociális tartalommal telített vármegye a legalkalmasabb tényező lesz a nagyszámú magyar szociális kérdés megoldására. Itt rámutathatunk arra, hogy példának okáért a magyar földbirtokpolitika kérdésében, illetőleg e kérdésnek a gyakorlati életben való keresztülvitelében minő fontos szerepet játszhat az újjászülött magyar vármegye.

A gyakorlatban kétféle birtokpolitikát különböztethetünk meg. Az egyik a haszonelvre fektetett megoldás, amikor a rendelkezésre álló földet tulajdon, vagy bérlet formájában annak juttatjuk, akinek már van annyi földje, hogy ehhez néhány holdat hozzászerezhet és azt meg is művelheti. Ez a megoldás pénzügyi alátámasztást alig igényel, viszont nem javít éppen azoknak a néprétegeknek helyzetén, amelyen javítani úgy szociális, mint nemzetpolitikai szempontból a legégetőbbben szükséges. A törpebirtokos és mezőgazdasági munkás helyzetén ez a birtokpolitika inkább ront, mint javít.

E megoldással szemben, illetőleg emellett szociális földbirtokpolitikára is szükség van. Bárhogya is vesszük a dolgot, a lényeg nem kerülhetjük meg, a lényeg pedig az, hogy a gazdasági cselédek számának bevonásával még mindig 2,400.0000 lélekre tehető földműves-szegénység számára tulajdon, vagy bérlet formájában földet, vagy más keresetet kell biztosítani. Ezt a problémát megközelíteni is alig lehet tisztán központi alapon, de jobban közeledhetünk a megoldáshoz, ha az ország 25 (illetőleg 30) vármegyéje közt osztjuk fel a teendőket.

Ha a most előadottak szemszögéből nézzük ezt a nehéz kérdést és a különféle szociálpolitikai adottságokat összefoglaljuk, azt látjuk, hogy a *szociális birtokpolitika* fokozatos keresztülvitele igenis lehetséges hazánkban, az új szociális vármegye keretében.

Első adottság: a vármegyék közjóléti alapja. Ez az alap megszeresheti, vagy bérelheti azt a földterületet, amelyet szociális birtokpolitika céljára megszerezni óhajt.

Második adottság: a szociális birtokpolitika céljaira szükséges hitelösszegnek az OTI. és MABI. járulék tartalékalapjaiból való igénybevétele. Szinte érthetetlen, hogy míg ebből a forrásból városi közületek nagy kölcsönöket kaptak, amelyekkel aránylag kevés jövedelmet hajtó létesítményeket emeltek, addig e közületi pénzforrásnak a leg súlyosabb helyzetben lévő mezőgazdasági népesség

eddigelé úgyszólván semmi előnyét nem láthatta. A törvény szerint gazdasági cselédházakra ebből a forrásból hitelt lehet nyújtani. Az egyes családok számára erre a célra adott hitelt a vármegyei közjóléti alap, illetőleg maga a vármegye, mint jogi személy veheti fel. Ingatlan bekebelezés helyett a vármegye a maga bevételeit kötheti le a kölcsön fedezetéül. Az ily módon biztosított hitelösszegekből lehet a telepes házat és gazdasági udvarát, valamint a legszükségesebb felszerelést előállítani, illetőleg beszerezni.

E két adottság, illetőleg előfeltétel után jön a harmadik fontos tényező, amelyet a magyar önkormányzati közigazgatás már szintén megteremtett. Ez a kisbérlet üzemében a jövedelmezőség biztosítása. Kitűnő példánk van erre a Nyiregyháza városi ú. n. bokortanya rendszerben. A város egyik ingatlana hosszú éveken semmit sem jövedelmezett, akár nagybérelő, akár kisbérlők gazdálkodtak rajta. Néhány esztendő óta a város gazdatisztet tart, aki a darabokban bérbeadott birtok termelését egységesen irányítja. A bérlők a várossal szemben fennálló bértartozásukat természetben rójják le akként, hogy a termény betakarításakor a várost illető részt beszolgáltatják. E rendszer mellett nemcsak megfelelő haszonbérhez jut a város, hanem a birtok terméseredményei is állandóan növekednek. A bérlők némelyike kiválik ugyan a bérletből, de csupán azért, mert kis vagyont gyűjtve önállóan óhajtja a bérleten szerzett gazdasági ismereteit a maga s családja javára hasznosítani.

E jövőbeli munkának egyik előfeltétele, hogy az állam a megalkotandó új földbirtokpolitikai törvény alapján földet juttasson a vármegyéknek, a vármegye aztán a közjóléti alap, esetleg az e mellett létesített vármegyei közjóléti szövetkezet útján bonyolítaná le a kisbérleti gazdálkodást. Ez a rendszer teszi majd lehetővé a *legszegényebb mezőgazdasági rétegek* szociális és gazdasági megsegítését. A vármegyének ezt a tevékenységét kisebb arányban kellene elindítani s azt idővel olyan üzemszerű működéssé kifejlesztetni, amely nemcsak önmagát tartaná fenn, hanem visszatérő bevételeivel az üzem fokozatos továbbépítését is biztosítani fogja.

A vármegye szociális birtokpolitikai rendszerének módozatait természetesen esetenként kellene, az adott viszonyokhoz legjobban alkalmazkodva megállapítani. A szükséges hitelösszegeket nemcsak az OTI, MABI, és egyéb félhivatalos jellegű pénzforrások igénybevételevel lehetne előteremteni, hanem a pénzügyintézetek által saját jól felfogott üzleti érdekek alapján nyújtott kölcsönökkel is.

A most vázolt birtokpolitikai feladatnak az új szociális vármegyével való összekapcsolását pusztán példaképpen vázoltuk néhány szóval, mert a szociális kérdések majd mindegyikénél ilyen, vagy

ehhez hasonló kapcsolatot lehet találni a vármegye közjóléti tevékenységével.

A törvényhatósági közjóléti alap természetes gyűjtőpénztára mindazon hiteleknek és összegeknek, amelyeket a megye vagy az állam, esetleg a községek vagy magánosok közjóléti szociális célokra rendelkezésre bocsátanak a szociális vármegye közjóléti munkájának végrehajtására.

A közjóléti alap számadásai hű tükrét adhatják nemcsak a közjóléti tevékenység sokféle ágazatának, de a munka arányainak is. Egy pillantás a számadásokra és együtt látjuk az állami, megyei és községi közjóléti akciók tervbe vett kereteit és a végrehajtás menetét. Megfelelő könyveléssel kimutathatjuk a közjóléti akciókkal mozgósított magántőkét is és lemérhetjük a közjóléti tevékenység átütő erejét és lendületét.

Végül az őszinte elismerés hangján kell megemlékezni azokról a kitűnő és a kor szavát megértő férfiakról, akik legjobb meggyőződésük szavára hallgatva, Heves vármegyében lehetővé tették a vármegyei közjóléti tevékenység elindulását és e gondolat kifejlesztését. Hedry Lőrinc főispán, Okolicsányi Imre alispán, Buzás Endre vm. főjegyző és Pálosi Ervin vármegyei közjóléti előadó hazafias és önzetlen fáradozásukkal és lelkes munkájukkal e szociális gondolat minden harciosa szemében elévülhetetlen érdemeket szereztek; munkájukért a megsegített családok ezrei fognak köszönetet mondani a Mindenhatónak.

Budapest, 1939. január hó.

Smialovszky Tibor.

I.

A TH. KÖZJÓLÉTI ALAP ÉS KÖZJÓLÉTI BIZOTTSÁG FELADATA ÉS SZERVEZETE.

Az 198.000/1937-IX. számú belügyminiszteri rendelet megteremtette a lehetőségét annak, hogy a törvényhatóságok is hatékonyan bekapcsolódhassanak az általános közjólétet fokozó társadalompolitikai, gazdasági és szociális munkába.

E rendelet szövege a következő:

„A világháborút követő megszállás, majd Trianon hazánkra nézve a legszomorúbb állapotokat idézte elő. A háborúval együttjárt és azt követő gazdasági leromlás még most, a háború után annyi évvel is, érezteti hatását.

Ezek és egyéb gazdasági okok valamint az az elszigetelődés, amely a háború után világszerte fellépő gazdasági önállósági törekvések szükségszerű következménye volt, idézték elő azt, hogy népességünk gazdasági és társadalompolitikai helyzete a háborút követő két évtizedben nagymértékben rosszabbodott.

A gazdasági leromlásnak ez a kézzelfogható bekövetkezése, amelyhez hasonló jelenségek egyébként világszerte ismeretesek, parancsolólag állította előtérbe a kormányzatnak azt a célkitűzését, hogy a kormányzás és igazgatás fegyvereinek minden lehető módon való igénybevitelével az általános közjólétet fokozó társadalompolitikai és közjóléti (szociális) célokat igyekezzék megvalósítani.

Ezen a téren máris történtek a kormányzat részéről figyelemreméltó intézkedések.

E helyes intézkedések azonban mindaddig nem járhatnak teljes eredménnyel, míg e nemzetmentő munkához az önkormányzatok, — törvényhatóságok és községek, — valamint a társadalom nem járulnak hozzá a maguk teljes anyagi és erkölcsi erejükkel. Ha azonban ez a hozzájárulás, ez a közreműködés bekövetkezik, ezen az úton az önkormányzatok — helyi feladataik megoldásán felül — magasabb, egyetemesebb értékű országos feladatok munkájába is részt vehetnek, ami az önkormányzati szellem nagymértékű fellendülését is jelenti.

Közjóléti téren tehát össze kell kapcsolni a központi kormányzat és a helyi önkormányzatok feladatkörét.

A közjóléti feladatkör terén elsőrendű feladatként jelentkezik a népvédelem gondolata s e gondolatnak hatékony átvitele a nemzet és a társadalom életének minden megnyilvánulásába.

Bár a népvédelem gondolatának a közigazgatás minden terén hatékonyan kell érvényesülnie, mégis a közjóléti tevékeny-

ség kifejtésénél, a népvédelem intézményes és országos megszervezésénél elsősorban a vármegyei önkormányzatok jönnek számításba. A városokban ugyanis, azok sajátos életviszonyai következtében, az intézményes közjóléti tevékenység már korábban megindult és az ott kifejtett munka a társadalompolitikai igények kielégítésére általában megfelel. Mindamelllett, természetesen nincsen akadályja annak, hogy a városok, — különös tekintettel az alapszerű kezelés rugalmassabb, a változó viszonyokhoz jobban simuló természetére, — a közjóléti feladatkört az e rendeletben meghatározott módon szintén megszervezzék.

Ez a megfontolás indított arra, hogy közjóléti téren segítsen az önkormányzati igazgatás fokozottabb tevékenységét.

Az önkormányzatok közjóléti feladatkörének helyi megszervezése és ellátása a törvényhatóság első tisztviselőjének feladata.

Tudatában vagyok annak, hogy a vármegyei törvényhatóság első tisztviselője a közjóléti feladatokat — egyéb közérdekű közigazgatási teendők sérelme nélkül, — már azok szétágazó és sokirányú volta miatt sem tudná egyedül a maga személyében a kívánatos sikerrel ellátni. Ezért szükségesnek tartom, hogy az alispánt ebben a feladatkörében egy olyan bizottság támogassa, amelynek tagjai úgy szakszerűség, mint a közjóléti kérdések iránti érzék tekintetében a törvényhatóság legkiemelkedőbb egyéniségei. Egy ilyen *vármegyei közjóléti bizottság* — elgondolásom szerint — a vármegye lakosságának számához mérten 20—24 tagból állna. A bizottság tagjainak felét a törvényhatósági bizottság választja a törvényhatósági bizottsági tagok közül, másik felét pedig a vármegye alispánja egyéb érdekes lakosaiból (a nőket sem kizárva) hívja meg. Ennek a bizottságnak az lesz a feladata, hogy a helyi társadalompolitikai viszonyokról szerzendő észleleteit közölje a vármegye alispánjával, tanáccsal szolgáljon neki a helyi adottságokból folyó tennivalók és megoldások tekintetében és köreműködjek abban, hogy a helyi társadalomban elterjesztessék az érdeklődés a közjóléti kérdések iránt. Az alispán pedig — ennek a bizottságnak meghallgatása után — évről-évre összeállítja vármegyéjéről — járásokként elkülönítve — *a megfelelő közjóléti és gazdasági helyzetképet s kidolgozza a megvalósításra alkalmas népvédelmi munkatervet.*

A már említett bizottság a járási főszolgabíró vezetése alatt működő *albizottságokra* oszlik. A járási közjóléti albizottságnak tagjai a vármegyei közjóléti bizottság tagjai közül kerülnek ki. Ez az albizottság esetről-esetre, a szükséghez képest, a főszolgabíró által meghívott tagokkal egészítheti ki magát. (tanítók, papok, jegyzők, stb.) Mozgékonyágánál fogva ez a bizottság lesz a járási közjóléti mozgalomnak mozgató eleme. Éppen ezért kívánatos, hogy a vármegye első tisztviselője a járási főszolgabírónak közjóléti tevékenységét a legnagyobb figyelemmel kísérje és odahasson, hogy elvégeztessék e téren minden szükséges tennivaló.

A dolog természetéből folyólag súlyt helyezek arra is, hogy a törvényhatóság első tisztviselője a közjóléti ügyek központi előadójául egy kiváló szervezőképességgel és megfelelő jártassággal bíró tisztviselőt, — lehetőség szerint minden egyéb megbízástól felmentve, — jelöljön ki, mert csak így remélhető a vármegyei közjóléti szolgálat helyes vitele.

Minthogy erre nagy súlyt helyezek, már itt felhívom Alispán Urat, hogy a közjóléti szabályrendelet megalkotása után azonnal jelölje ki a közjóléti központi előadót és ennek megtörténtét a kijelölt tisztviselő nevének, szolgálati évei számának, végzettségének és a kijelölésnél indokul szolgált rátermettségének ismertetése mellett e rendeletemre hivatkozással azonnal jelentse.

Avégből, hogy a vármegye alispánja közjóléti téren felmerülő kötelezettségeinek minél inkább meg tudjon felelni, kívánatosnak tartom azt is, hogy erre a célra a *törvényhatóság külön alapot létesítsen*, vagyis, hogy a felmerülő kiadások és bevételek külön kezeltesse. Az alap bevételei lennének a törvényhatóságok és a törvényhatóság területén fekvő nagyobb községek részéről e célra majd megszavazott és költségvetésükbe beállított segélyek. De meg vagyok győződve arról is, hogy a törvényhatóság területén élő jobbmódú lakosság a célnak kellő ismertetése után önkéntesen is támogatni fogja ezt az alapot.

Minthogy az említett alapnak rendeltetése az, hogy a közjólét előmozdításának anyagi erőforrásait táplálja s ezzel az, hogy — a gazdasági bajok ellen való védekezés és megelőzés útján — megakadályozza az emberi élet színvonalának a létminimum alá súlyedését s ahol ez bekövetkezett, azt minden lehetséges módon megszüntesse és orvosolja, amik egyúttal állami érdekű feladatok is, mindezen okokból ennek az alapnak célhozvezető működését — a rendelkezésemre álló anyagi lehetőségen belül — állami támogatással is kívánom biztosítani.

Itt meg kell jegyezmem, hogy a vármegyei közjóléti tevékenység ép úgy, mint a törvényhatóság minden egyéb igazgatási ténykedése is a főispán törvényszerű felügyelete alatt van.

A törvényhatóságban ilymódon majd intézményesen megszervezett közjóléti tényezők figyelemmel kísérhetik a vármegye népének közjóléti állapotait, tiszta képet nyújthatnak a való helyzetről és reámutathatnak a bajok okaira és helyes megoldásokra.

A közjóléti politika terén a tennivalók köre annyira tág, hogy e feladatok kimerítően nem is sorolhatók fel; ezért e leíratom keretében a törvényhatóság első tisztviselőinek figyelmét, — a közjóléti igazgatás hatékonyabb szolgálata érdekében, — csak általános irányelvekre és kisebb anyagi megterhelést jelentő kérdésekre hívom fel.

Hangsúlyozom, hogy az önkormányzati igazgatás feladatát főként olyan közjóléti tevékenységben látom, amely az adott viszonyokból kiindulva a maga hatáskörében minden lehető megtesz arra, hogy a helyenként mutatkozó társadalmi és gazdasági bajok leküzdessenek. E célból elősegíti a népesség társadalom-

erkölcsi és társadalompolitikai nevelődését, fejleszti a közjólét iránti érzéseket, felébreszti a társadalmi kötelességérzetet, megállapítja a társadalmi bajok okait, kutat az ezeket orvosló, segítő, megelőző eljárások után, ismerteti külföldi és belföldi közjóléti intézményeket (anya- és csecsemővédelem, család, gyermekvédelem stb.), felhívja a községek vezető rétegeinek figyelmét a közjóléti tennivalókra, a panasszal hozzáfordulóknak tanácsot ad, öntudatosá teszi a társadalmi együttérzést. Foglalkozik a népesség életlehetőségeinek biztosításával, figyelemmel kíséri a lakásvizonyokat, a népélelmezést, foglalkozik munkához juttatással, szervezi a mezőgazdasági népesség körében reászorulóknak az inszegenyhítő tevékenység keretében való foglalkoztatását. A helyi társadalom támogatásával napközi otthonokat, gyermekétkeztetési és ruházattalási akciókat stb. szervez. Ahol a nép hajlamai s a helyi adottságok azt lehetővé teszik, munkaalkalmak teremtése céljából előmozdítani igyekszik a háziipar bevezetését és a gazdasági mellékágak meghonosítását. (Pl. méhészet, selyemhernyótenyésztés, nyultenyésztés élelmezési célokra és kereskedelmi nyersárú végett, kecsketartás szegény, sokgyermekes családoknál tejtermék nyerése végett, baromfitenyésztés.) Megfelelő fedezet esetén elesett existenciák talpraállítása céljából kisebb összegű kamatmentes kölcsönök folyósít. Igyekszik előmozdítani a gyümölcs, csemegeszőlő termesztését és a talajjavítási törekvéseket, lehetőségeket biztosít a háztartási alkalmazottak kiképzésére. Módot keres arra, hogy 18—21 éves férfiak részére önkéntes foglalkoztató telepek állíttassanak fel. Módot keres arra, hogy egyéb hatóságokkal és intézményekkel az összeműködést biztosítsa. Megfelelő intézkedéseket tesz avégből, hogy a vármegye területén működő jótékony célú intézmények, egyesületek tevékenységében tervszerűség és rendszeresség érvényesüljön. Elősegíti a családalapítást, esetleg családalapítási hitel nyújtása útján is. Módot keres arra, hogy a városi és falusi lakosságnak egymáshoz való lelki és gazdasági közeledése, kapcsolata minél eredményesebben kiépíttessék. Ahol idegenforgalmi adottságok vannak, e tekintetben is közreműködhet, pl. padlózatási segélyt, esetleg kamatmentes kölcsönt ad és felkelti a népben — a nyaralók igényeire tekintettel is — a szépérzékét stb.

A feladatoknak további felsorolását mellőzöm, mert hiszen elsősorban a helyi viszonyok és adottságok határozzák meg a tennivalók körét. Ezzel a némileg részletesebb felsorolással is csak arra akartam rámutatni, hogy az önkormányzati igazgatás megfelelő anyagi erő birtokában a legkülönbözőbb irányú közjóléti munkásságot fejthet ki, hogy részint saját hatáskörében, részint pedig a társadalmi erők céltudatos megszervezésével mennyi lehetősége van, — az önsegély elvének szemelött tartásával, — sokszor anyagi megterhelést alig jelentő alkotásokra.

Meg akartam könnyíteni a szükséges előmunkálatokat, valamint figyelemmel arra a kíváncságra, hogy a vázolt közjóléti tevékenység a jövőben valamennyi vármegye törvényhatóságánál egységes szempontok szerint érvényesüljön, jelen leiratomhoz csatolok egy szabályrendelet mintát.

Ismételten hangsúlyozom, hogy a közjóléti alapnak a mai közjóléti politika igényeihez és követelményeihez teljes mértékben kell alkalmazkodnia. Ez alatt azt értem, hogy az alap tevékenysége nem merülhet ki egyszerű segélynyújtásban, tehát pusztán karitatív természetű tevékenységben, hanem gazdasági irányú közjóléti tevékenységet is kell kifejtene. Az alap hatékony működését kívánom azzal is elősegíteni, hogy kiküldötteimnek több vármegyében szerzendő tapasztalatai alapján hajlandó leszek a közjóléti alap helyes irányban való felhasználásának megkönnyítésére megfelelő tanácsokat és útbaigazításokat adni.

A közjóléti alap országos jelentőségű munkáját magasabb állami érdekből magam óhajtom irányítani; az alapnak inkább helyi jelentőségű tevékenységét — az önkormányzati elv teljes tiszteletbentartása mellett — szintén készséggel hajlandó vagyok irányítani, hogy ilyen módon a közérdekű általános szempontok és a törvényhatóság érdekei között a kellő összhang az ország javára mindenkor biztosítva legyen.

Összegezve az elmondottakat, az alapnak fontosságát főképen abban látom, hogy annak helyes felhasználásával egyéni életlehetőségeket és munkaalkalmakat lehessen teremteni és a családvédelem intézményes biztosításával a jövőben nemzedék testi és lelki fejlődését lehessen előmozdítani.

A közjóléti alap megszervezésével jelentékeny mértékben kibővül az önkormányzati igazgatás feladatköre is, még pedig éppen abban az irányban, amely a vármegyei önkormányzat, illetőleg a vármegye lakosságának érdeke szempontjából a legfontosabb. Ez az a legnemesebben felfogott, valódi működési terület, amelyet a való élet és nemzetünk érdeke a legélesebben meg- és kijelöl a törvényhatósági önkormányzat számára.

Mindezeknél fogva és avégből, hogy a vármegye területén az intézményes közjóléti tevékenység megkezdődhessék, kívánatosnak tartom, hogy a vármegye közönsége — esetleg e célra egybehívandó rendkívüli közgyűlésén, — a közjóléti alap létesítésére vonatkozó szabályrendeletet mielőbb megalkossa.”

Szél s. k.

Jelent-e haladást a multtal szemben a törvényhatósági közjóléti alap és közjóléti bizottság szervezése.

Az önkormányzatok tevékenységének kereteit a közjog és a közigazgatási jog szabályozza. Ez a tevékenység legnagyobb részében nem elsődleges, saját kezdeményezésű tevékenység, hanem másodfokú felügyeleti tevékenység a községek és megyei városok vagyoni ténykedésének jóváhagyása és közigazgatási aktusaik ellen benyújtott fellebbezések elbírálása.

A vármegyei feladatkörhöz igazodtak a megyei költségvetések keretei és tételei is, ami körülményessé és nehézkessé tette fedezet hiányában új feladatok vállalását. A törvényhatóságoknak illetékeség, hatáskör és anyagi fedezet hiányában el kellett utasítani sok kezdeményezést és kérést, ha még oly szükségesnek és indokoltnak bizonyultak is.

1. A közjóléti alap megteremtésével jogi, költségvetési és szervezeti keretet kaptak mindazok a gazdasági és szociális törekvések, amelyek minden jobbjárású magyart eltöltöttek és munkára, országépítésre serkentettek, de amelyek jogi és szervezeti keretek hiányában eddig csak politikai párttagitáció útján voltak levezethetők.

A törvényhatósági és járási közjóléti bizottságok mindenkinek megnyitják a lehetőséget, hogy gazdasági és szociális alkotó munkával vezessék le azt a lelki feszültséget, amely minden gondolkodó emberben felgyülemlik, aki figyelemmel kíséri a világháború után Európa nemzeteinek versenyfutását a nemzeti nagyság felé.

A törvényhatósági közjóléti bizottságnak vannak választott és meghívott tagjai. A választott tagokat a közjóléti bizottság megalakulásakor a törvényhatósági bizottság választja a megye érdekesebb és a közügyek iránt érdeklődő lakosai közül. A meghívott tagok bármikor kinevezhetők. Ez a körülmény módot ad arra, hogy a közjóléti bizottság munkájába bekapcsolhatók legyenek mindazok, akik a gazdasági és szociális munka bármely ágazatában közérdekű, nemdíjazott munkára hajlandók. Senkinek sem kell megvárni, míg politikai pártja uralomra jut, hanem azonnal belevetheti magát a munkába. A közjóléti bizottság, ha tényleg dolgozik, fel tudja szívni és munkába tudja állítani a magyarságnak minden értékes és munkás tagját, ami a politikai pártellentétek letompításának és a pártharcok lecsillapításának talán legjobb útja.

2. A törvényhatósági közjóléti alap és a közjóléti bizottság a szociális és gazdasági építőmunka irányítását az elsőfokú hatóságoktól bizonyos mérvig elvonja és a másodfokú hatóság kezébe, a megyei önkormányzat kezébe teszi le. Éppen ezért centralizációról ezzel kapcsolatban a szó szoros értelmében nem lehet beszélni. A községek előjárásai ezentúl is tehetnek gazdasági és szociális akciókra javaslatokat, amelyeket meg is tudnak valósítani, ha fedezetet tudnak teremteni, vagy ha a közjóléti alap rendelkezésükre tudja bocsátani a szükséges anyagi eszközöket.

A közjóléti alap feladata a megyei gazdasági és szociális akciókat irányítani hat vonatkozásban:

a) a községi előjárások kezdeményezéseit felülbírálni és közreműködni a legcélszerűbb és leggazdaságosabb megoldás kitervelésében;

b) olyan községekben, ahol különböző akciókra szükség van, de ilyen akciók nem kezdeményeztetnek, — akár személyi, akár tárgyi okokból, — közbelépni és az érdekeltekkel való tárgyalás útján az előfeltételeket a községi és társadalmi önszegélyre — megteremteni;

c) a közjóléti alap a községek és a megye általános gazdasági, népesedési és szociális helyzetképének megrajzolásához szükséges adatokat összegyűjti és ennek alapján elkészíti a szükséges teendők programját, mérlegelve azok sürgősségi fokát és a megvalósítás sorrendjét a rendelkezésre álló anyagi eszközök figyelembevételével;

d) az egyes községek gazdasági és szociális akcióit szükség esetén összefoglalja egy szervezeti egységbe, hogy azok gazdasági

hatásfoka emelhető legyen és elszigeteltségükben el ne sorvadjanak. Pl. új termelési ágak kezdeményezésénél, meglévők fejlesztésénél a termelőket érdekközösségekbe, szövetkezetekbe szervezi és gondoskodik a termékek értékesítéséről. Ilyen intézmények létesítése, azok gazdaságos foglalkoztatása csak megyei viszonylatban képzelhető el. Egy község termelése ritkán fejlődik szerencsés piacközelség révén oly mértékben, hogy az értékesítés intézményes megszervezése nélkül is állandóan biztosítani lehetne a termékek állandó piacát;

e) a községi és törvényhatósági kezdeményezésre indított akciók megfelelő jogi, közigazgatási, gazdasági előkészítése és a szükséges általános és szakismeretek közvetítése az iskolán kívüli népművelési bizottsággal való együttműködés útján;

f) végül a szükséges propaganda és reklám megszervezése.

Mindezek oly feladatok, amelyekkel egy magára hagyatott község nem tud megbirkózni, úgy hogy áldozatai és erőfeszítései előbb vagy utóbb rendszerint kárbavesznek. A balsiker azután hosszú időre megbénítja nemcsak a község, de az egész környék önszegélyre irányuló törekvéseit.

A közjóléti előadóra a rendelet célkitűzései igen nagy feladatokat hárítanak és tőle igen sokoldalú, a megszokott közigazgatási keretektől eltérő munkát várnak. Hogy ezen új, nagy és sokrétű munkára felkészülhessen és abba minden tehetségével és erélyével beállhasson, a közjóléti előadót a rendelet felmenteni rendeli minden egyéb munkakör alól. Sajnos a törvényhatóságok anyagi okokból és a fogalmazói személyzet létszámbeli korlátozottsága miatt nem tudták a közjóléti előadót mentesíteni egyéb beosztása alól. Pedig erre multhatatlanul szükség van, amint ezt a miniszteri rendelet hangsúlyozza, mert a közjóléti előadótól csak akkor lehet teljes aktivitást várni, ha egyéb közigazgatási teendői nincsenek. Ellenkező esetben közigazgatási ügyeit fogja elsősorban elintézni, hogy hátralekos ügyiratai miatt esetleg fegyemít ne kapjon és csak másodsorban fog a közjóléti ügyekkel foglalkozni. Egy meg nem született közjóléti ügyirat nem hoz bajt, de egy meglévő, de el nem intézett akta igen sok kellemetlenség forrása lehet.

A közjóléti ügyek előadása, azok kielégítő ellátása és más közigazgatási teendők végzése a fizikai lehetetlenséggel határos. A közjóléti ügyek sok új, a közigazgatástól távol álló terület alapos ismeretét tételezik fel. A közigazgatás minden ága, a mezőgazdasági helyi termelési és értékesítési viszonyok ismerete, magán- és kereskedelmi jog, kereskedelmi ismeretek és szokások, tömegpsychologia, egyes társadalmi osztályokhoz és foglalkozási ágakhoz tartozók különös lelki beállítottsága, a lakosság rossz szokásai és egyéb hátrányos tulajdonságai mind olyan adottságok, amelyek ismerete nélkül nem lehet eredményes munkát végezni. Pl. a parasztgőg által megszállott falvak lakossága a maga mesterségét szükségképpen mindenkinek jobban érti. Az apák leintik fiaikat, akik elvégezték a középfokú mezőgazdasági iskolát és újításokat javasolnak a termelésben: — várd meg fiam, míg meghalok, akkor aztán újíthatsz.

A közjóléti ügyek eredményes vitele szükségképpen feltételezi a helyszíni szemléket és az ezzel kapcsolatos folytonos személyi érintkezést a vidékkel. Annak a közjóléti előadónak, akinek egyéb közigazgatási beosztása is van, erre nem marad ideje.

A közjóléti előadó gondolkodásának is gyökeres átalakuláson kell keresztülmennie, ha feladatát eredményesen akarja szolgálni. A közigazgatási tisztviselőnek minden gondja arra összpontosul, hogy a hozzákerülő ügyek a törvények és rendeletek szoros betartásával intéztessenek el. Minden ügynél csak azt nézi és azt vizsgálhatja, nem kérnek-e olyasmit, ami a törvényekkel és rendeletekkel nem egyeztethető össze. Nem hivatása az, hogy az ügyiratokban a félnek tanácsot adjon, hogy kérelme milyen alakban volna elintézhető. Ha a kérelem egyetlen vonatkozásban ütközik a fennálló törvényes rendelkezésekkel, a kérelmet elutasítja. A közigazgatási tisztviselő gondolkodása negatív vágányokon mozog, a közjóléti előadónak ellenben pozitív cél: a gazdasági jólét és szociális igazságosság felé kell alkotó munkával haladnia. A közigazgatási tisztviselő az nézi, hogyan nem szabad valamit csinálni, a közjóléti előadónak azt kell vizsgálnia, hogyan lehet a kitűzött célt elérni és ha a fennálló törvények és rendeletek céljának elérésében akadályozzák, előterjesztést kell tennie a jogszabályok megváltoztatására. Pl. az 1921. évi IV. t. c. 13. §-a 1. pontjának 4. alpontja lehetővé teszi, hogy a pénzügyigazgatóságok saját hatáskörükben létszámfeletti italmérési engedélyeket adhatnak turista-menedékházaknak, fürdőhelyeken, révek és kompok mellett, ha azok a községektől távolosnak. Fürdőhelynek a pénzügyigazgatóság gyakorlata és a törvény szoros értelmezése szerint csak azok a helyek számítanak, amelyeket a belügyminiszter a fürdőügyi törvényben előírt előfeltételek fennforgása esetén az eljárás lefolytatása után ilyennek elismert. A létszámfeletti italmérési engedélyek nyaralóhelyeken, amelyek fürdőhelyekké fejlődhetnének nem adhatók ki. Nyaralóhely fürdőhellyé azonban csak úgy fejlődhetik, ha a nyaralók számának emelkedésével szaporíttatik az italmérési engedélyek száma is, hogy a helybeli korszmák az üdülő vendégeket itallal és étellel el tudják látni zsúfolódás nélkül, a várakozás elkerülésével. A fürdőhelyektől törvényileg megkívánt befektetésekre és berendezésekre vállalkozó csak akkor akad, ha már elég nagy az üdülőhely látogatottsága. Nyilvánvaló tehát, hogy a nyaralóhelyek fejlesztése érdekében az idézett törvény vonatkozó pontja oly értelmezésre szorul, hogy analog alkalmazható legyen nyaralóhelyekre is. Fonák helyzetek elkerülése végett nyaralóhelyeknek azok a községek volnának minősíthetők, amelyeket a törvényhatóság közgyűlése kijelöl. A nyaralóhelyé minősítést is természetesen feltételekhez kell kötni.

A közigazgatási tisztviselő igyekszik a fennálló jogszabályokat lelkiismeretesen alkalmazni, amelyek ritkán változnak és akkor is tőle függetlenül. Az alig változó jogrend szolgálata gondolkodásában a statikus elemeket fejleszti ki, amelyek minden változást talán titkolt ellenérzéssel fogad. Ezzel szemben a közjóléti előadónak főcélja a kedvezőtlen gazdasági és szociális viszonyok változtatására törekedni. A viszonyok fejlődéséhez és alakulásához képest változtatni kell az eszközöket is. A jogrend szolgálatában az eszközökben,

a jogszabályokban való változás szükségessége évtizedek alatt érik be, a gazdasági életbe való beavatkozás bármilyen formájában az eszközöket sokszor máról-holnapra kell változtatni, hogy a kitűzött cél elérhető legyen, különben a segítséget a gazdasági élet alkalmatlan nyugnek, megkötöttségnek fogja érezni.

A közjóléti előadó tisztét csak az tudja eredményesen és méltón betölteni, aki nem riad vissza sokoldalú előtanulmányoktól, elméleti tudását nem az íróasztal mellől kívánja az életre erőszakolni, hanem a megyei tárgyi és személyi viszonyok alapos ismeretével keresi a javítási lehetőségeket. Szívósan és rugalmasan az adottságokra épít, az akadályokat, legyenek azok lelkiek, politikaiak vagy anyagiak, állandóan figyelemmel kíséri s gyorsan, tapintatosan és erélyesen igyekszik azokat leküzdeni.

Az a közjóléti előadó, akit más közigazgatási ügyek is terhelnek, erre a munkára fizikailag és lelkileg is képtelen.

A közjólét szolgálatának annyi lehetősége és formája van, hogy lehetetlenség azokat felsorolni. De osztályozni se igen lehet az egyes teendőket annyira, hogy költségvetési rovatokat és alrovatokat, tételeket lehessen a vármegyei költségvetésbe beállítani. A költségvetési rovatolt fedezet megmerevítene a közjóléti alap tevékenységét, másrészt szükségtelen költségekre ingerel az év vége felé, hogy a fel nem használt tételeket ne kelljen visszaadni.

A közjólét *alapszerű* szolgálata ezzel ellentétben a legnagyobb-mérvű alkalmazkodást és rugalmasságot teszi lehetővé a mindenkori helyi viszonyokhoz, amelyek mindenütt mások és mindig változnak. Az élet oly változatos és szinte elképzelhetetlen eseteket produkál, amelyeket előre látni és számításba venni még a legvérmesebb fantáziával sem lehet. Akadnak közben oly esetek is, mikor a gyors intézkedéssel a világháború okozta bajokat, amelyek kihatása egyes családok életében még most is érezhető és a háború utáni inflációs időkben végszükségbe került magyar állam ténykedéseinek következményeit kell orvosolni.

Például Z. E. segély iránti kérelemmel fordult Heves vármegye alispánjához.

Méltóságos Okolicsányi Imre alispán urnak, Helyben. Alulírott azon alázatos kéréssel járulok Méltóságos uram magas személye elé, hogy az alább ismertett oknál fogva méltánylásból méltóztassék engedélyezni részemre a vármegye közjóléti alaphól segélyképen 300 azaz Háromszáz pengőt kamatmentesen kölcsönözni. Ezen kölcsön visszafizetését évi 60—100 pengőnként vállalom. Ezen összeget forgótőkeként kérem, mert a nagyméltóságú Pénzügyi Kormánytól az idemellékelt iratok alapján kaptam dohányárusítási jogot,

tehát a fentemlített kölcsönt arra akarom felhasználni. Méltóságos Uram! Mellékelt irataim igazolják, hogy én önhibámon kívül jutottam arra a sorsra, hogy segélyért jöjjek, mert a háború előtt 50.000 arany korona értékű berendezésem és a vállalathoz szükséges forgótőkém is megvolt, tehát kimondottan vagyonos ember voltam, ma pedig kenyerem is alig van csak azért, mert a háború alatt kijátszottak a vagyonomból és a fennálló rendeletek értelmében nem is követelhetem. Így most a szóbanforgó dohányárudára vagyok utalva.

Városunk úgy akart rajtam segíteni, hogy a gőzhengerjét kezeljem, de csak akkor fizet, mikor a gép üzemben van. Az utóbbi években a város gazdasági helyzete is úgy lecsökkent, hogy évente 300—350 pengőt keres-

Z. E. gőz-utcahengerét a Trieb ezredes cs. és kir. mérnökszoport napi 40 koronáért bérbévette 1915. okt. 2-án; közúzó gépét ugyancsak 40 korona napi bérért 1916. május hó 1-én. A gépeket a mérnöki csoport 1917. március 28-án az 1912. LXVIII. tc. és az 1914. L. tc. értelmében hadszolgáltatásként igénybe vette. Mikor ezt vele, aki akkor frontszolgálatot teljesített, közölték, Z. E. tiltakozott a katonai csoport eljárása ellen, mert az ellenkezett a törvény szellemével és őt kenyerétől fosztotta meg. A hadnagy, aki az igénybevételt vele közölte, Z. E.-t vasraverette és 2 hétre bezárta. A frontról visszatérve Z. E. beperelte a Kincstárt. A budapesti közp. kir. járásbíróóság 1919. jan. 8-án hozott 1918. XXI. 101, 119. sz. ítéletében kimondotta, hogy az alperes (a Kincstár) a bemutatott szerződések szerint mindkét gépet — „kibérelvén hadiszolgáltatás céljára, alperes ezeket hasznosította és használta és így az 1912. LXVIII. tc. értelmében nem volt szüksége és joga ezeket mint tulajdonát igénybe venni, annál kevésbbé, mert az A) és B) alatti kétoldalú szerződéseket, mint-hogy a hadiérdek a bérléssel is kielégítést nyert, nincs jogosítva egyoldalúan felperes jogos magánérdeke sérelmével felbontani.”

A bíróság a Kincstárt kötelezte 27.475 korona tőke és ennek 1918. jan. 1-től járó 5% kamatának és a perköltségnek fizetésére.

A bírói ítéletnek Z. E. nem vehette hasznát, mert a közben kiadott kormányrendeletek megszüntették a Kincstárral szemben fennálló háborús követelések végrehajthatóságát. 1930-ban Z. E. a szükségtől hajtva a honvédelmi miniszterhez fordult segélyért — előadva kálváriáját, — aki igyekezett érdemleges eredményt elérni, de sikertelenül.

„M. kir. Honvédelmi Miniszter. 9239/20—1930. A Város Polgármesterének, Eger. Budapest, 1932. febr. hó 22-én. Azzal küldöm meg a Polgármester Úrnak, hogy a folyamodót iratai kézbesítése mellett értesítse, hogy beadványában előadott az a kérelme, hogy hadiszolgáltatásból eredő kára fejében segélyben részesítsem vagy pedig a hadiszolgáltatásból eredő kártérítési követelése terhére kamatmentes kölcsönt folyósítsak, nem teljesíthető, mivel nevezettnek a beadványában említett közúti gőzhengere és közúzógépe a hadiszolgáltatásról szóló 1912. évi LXVIII. t. e.

tem üzemüknél, ami megélhetésre is kevés, végképen kifogytam minden tartalékomból, miért is kérem ismételve Méltóságos Uram nagybecsű támogatását. Mély alázattal, Eger, 1938. márc. 12. Z. E.

alapján a volt közös hadügyi igazgatás céljaira vétetett igénybe, már pedig a háború alatt a volt közös katonai igazgatás céljaira igénybevett hadiszolgáltatások után járó térítések és kártérítések kifizetése felhatalmazás és fedezet hiányában szünetel, s így dacára a fennforgó méltánylást érdemlő vagyoni és családi körülményeinek — nincs módomban, folyamodót a hadiszolgáltatásból eredő követelése fejében segélyben, vagy kamatmentes kölcsönben részesíteni. Nevezett egyúttal arról is értesítendő, hogy beadványát a vezetésem alatt álló minisztériumban szóbelileg

előadott kérelme alapján pártolólág a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter úrhoz áttettem, azonban a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter úr a folyó évi január hó 16-án 170.274/VII. a/1930. szám alatt kelt válaszában közölte, hogy nevezettet megfelelő fedezet hiányában nem segélyezheti. A m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter úr egyúttal közölte, hogy amennyiben a folyamodó munka- és keresetképtelen

szegény, ez esetben szegény segélyért tartózkodási községe helyi közigazgatási hatóságához fordulhat támogatásért. A miniszter rendeletéből: Aláírás: miniszteri főtanácsos.“

„3852/1930. Z. E. úrnak, Helyben. A fenti miniszteri rendeletet tudomásul vétel végett mellékletei kapcsán másolatban kiadom. Eger, 1930. március 6. Polgármester helyett: Dr. Simonyi Nándor s. k. tanácsnok.“

Így érkezett el az 1936. esztendő és közben Z. E. megöregedett és minden ingatlan és ingó vagyonát lassan felélte, mert mint a városi gőzhenger kezelője, keresete évi 300—400 pengőt tett ki. 1937. évi jan. 19-én trafik engedélyt nyert ugyan, de pénz hiányában árú alig volt üzletében és így jövedelme is minimális volt. 1938-ban értesült a vm. közjóléti alap létezéséről és az alispán úrhoz fordult segélyért. Bár a közjóléti alap lehetőleg csak intézményesen igyekszik segíteni a gazdasági viszonyokon, — különben egyéni segélyek nyújtásával szétforgácsolja anyagi eszközeit, úgy hogy feladatának nem tud megfelelni, — Z. E. méltánylást érdemlő esetében kutatta a segítség leggyakorlatibb módját. Megkereste 1938. március 18-án az Országos Központi Hitelszövetkezetet, nyujtson Z. E.-nek a közjóléti alap kezessége mellett 200 pengő értékben dohányárúhitelt. Miután az elintézés késett 1938. április 13-án az ügy érdekében az alispán úr magánlevélben is megkereste az O. K. H. alelnök vezérigazgatóját.

„Heves vármegye alispánjától. 5423/a. 1938. Tárgy. Z. E. dohányárúhiteli kérelme. Nagyméltóságú Elnök Úr! Kegyelmes Uram! Bizalommal fordulok Nagyméltóságodhoz, mint a kisemberek pártfogójához. Méltóztassék Z. E. egri lakos részére mult hó 18-án 5423/a. 1938. sz. alatt kért dohányárúhitel elintézésére a sürgősséget elrendelni. A hitelért a th. közjóléti alap vállal kezességet. Erre az intézkedésre nem protekeció indított, hanem az a körülmény, hogy a háború folyamán Z. E. közúzó berendezését és úthengerlő gépét, amelyet tőle bérelt a kincstár minden jogalap nélkül kisajátította. Mire Z. E. a frontról hazatért és az államot beperelte perét megnyerte, igényét már érvényesíteni nem tudta, mert közben kibocsátott kormányrendeletek alapján, az ítélet már nem volt végrehajtható. Az az érzésem, hogy becsületheli köteleességet teljesíték az állam nevében, amikor rajta, aki így egész vagyonát elvesztette, gyorsan akarok segíteni. Eger, 1938. április 13. Okolicsányi sk. alispán.“

Az alelnök április hó 21-én értesített, hogy a hitelkérelem bejelentő lapot 1938. március 29-én postára tette, mire néhány napi várakozás után az alispán közölte 1938. április 27-én, hogy a jelzett iratok még mindig nem érkeztek meg, majd személyes közben-

járásra az iratok május 6-án befutottak, kiállításuk után május 13-án beküldettek, a kezességi nyilatkozat május hó 24-én érkezett meg és június hó 2-án a felek által aláírva újra elküldetett, úgy hogy június hó közepén Z. E. dohány-hitel révén elláthatta dohánytőzsdéjét áruval. A közben eltelt időt a közjóléti alap 100 pengős kamatmentes kölcsönével vészelte át, amely 1938. július hó 1-től havi 5 pengővel törlesztetik.

Z. E. hadikárosult megsegítését a közjóléti alap útján, átmeneti kiadással, anyagi áldozatok nélkül meg lehetett oldani.

II.

A VÁRMEGYEI ÖNKORMÁNYZATOK FELADATAI A SZOCIÁLIS REFORMOK VÉGREHAJTÁSA TERÉN.

A 195.000/1938—IX. számú belügyminiszteri rendelet jelentékeny mérvben kiterjesztette a törvényhatóságok társadalompolitikai feladatait és a vármegyék alispánjainak különös gondjaira bízta a szociális vonatkozású törvények végrehajtását.

„Az inségenyhítő tevékenység során, de a beérkezett jelentésekből és segély iránti kérvényekből is megállapítottam, hogy a támogatásra szoruló inségesek száma lényegesen nagyobb annál, mint amennyi a jelenlegi gazdasági viszonyok között indokolt volna.

E jelenségek okait vizsgálva, arra az eredményre jutottam, hogy az inségesek magas létszáma jelentős részben arra a körülményre vezethető vissza, hogy a közigazgatás szervei a közigazgatás szociális feladatait — melyeknek mikénti megoldása tekintetében a kor színvonalán álló törvények és rendeletek adják meg az utasítást — nem mindig látják el kielégítően.

Kétségtelen ugyanis, hogy a munkanélküliek számára lényeges kihatással vannak azok a rendelkezések, melyek a munkaviszonyok egyes kérdéseire, így különösen a munkaidőre, továbbá a legkisebb munkabérre vonatkoznak, de hogy ezek a rendelkezések szociális vonatkozásban jótékony hatásukat tényleg éreztessék is, ahhoz szükséges, hogy azokat az életviszonyok alakulásainak megfelelően állandóan alkalmazzák. E szabályok alkalmazása tehát az életviszonyok alakulásainak állandó figyelemmel kísérését tételezi fel, épúgy, mint ahogy a munkaalkalmaknak az adott természeti és gazdasági viszonyok között való megteremtése és ilyeneknek a munkanélküliek részére való biztosítása is a gazdasági élet állandó szemmel tartását igényli.

A közigazgatás szervei azonban feladataik sokoldalúsága és rendkívül nagy száma következtében az életviszonyok fentvázolt széleskörű ismeretével nem mindig rendelkeznek a kellő mértékben, másrészt pedig a közigazgatás egyéb teendőivel való túlhalmozottságuk teljes munkaidejüket igénybe veszi és ennek tulajdonítható, hogy a közigazgatás szociális feladatainak ellátása részben hiányos, részben pedig nem kielégítő.

A közigazgatás szociális feladatai minden tekintetben megfelelő ellátásának biztosítása érdekében tehát olyképp kívánok intézkedni, hogy az önkormányzati közigazgatás alsó tagozatait, a községeket és körjegyzőségeket — amennyiben azok a költségek megtérítéséhez szükséges anyagi fedezettel nem rendelke-

nek — a szükséghez képest és a rendelkezésre álló fedezethez képest, községi kiegészítő munkaerővel fogom ellátni. Ezek a község szociális feladatainak intézésében hivatottak közreműködni, kötelességük e közreműködés eredményessége érdekében az életviszonyok alakulását figyelemmel kísérni és azokat a jogi, gazdasági és egyéb ismereteket elsajátítani, melyek őket feladataik ellátására alkalmassá teszik. Feladatuk továbbá a községi kiegészítőknek mindazoknak az adatoknak sürgős felvétele — amennyiben ez nem történt meg, — melyek az egyes községek területéről, népességéről, gazdasági viszonyairól és mindazon egyéb körülményeiről nyújtanak kimerítő tájékoztatást, amelyek a lakosság szociális helyzetének felismeréséhez és megjavításához szükségesek.

Hogy a közigazgatás mely feladatait kell szociális feladatoknak tekinteni, az köztudomású és az eddig előadottakból is megállapítható. Nehogy azonban e tekintetben mégis kételyek merüljenek fel, szükségesnek tartom megemlíteni — utalva a községekben és körjegyzőségekben a szociális feladatok ellátására községi kiegészítők alkalmazása tárgyában kiadott 86500/1938. B. M. számú rendelet 9. §-ban foglaltakra is —, hogy a szociális feladatok magukban foglalják mindazokat a teendőket, melyek I. a gyermekvédelem, II. a gyámság és gondnokság, III. a munkaügy, IV. a hadigondozottak ügyei, V. szegényügy, VI. a közegészségügy és VII. a társadalombiztosítás (Országos Társadalombiztosító Intézet, Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet és a gazdasági munkavállalók öregségi biztosítása) csoportjaiba tartozóknak tekinthetők.

Az e csoportokba tartozó konkrét problémák egyaránt nagyjelentőségű kérdései az ország szociális életének, azok között tehát — jelentőség szempontjából — különbség nem tehető. Szociálpolitikai szempontból azonban az említett csoportok közül mégis kitűnik a munkaügynek alapvető jelentősége és ezért a közigazgatás szerveinek külön is figyelmébe ajánlom. A társadalom dolgozó rétegei számára ugyanis a megélhetéshez szükséges munkaalkalmak nyújtása, az igazságos munkabér biztosítása, a munkaidő, pihenő- és szabadságidő megállapítása és az élet feltételeinek egészséges táplálkozás, ruházódás és különösen megfelelő lakás (munkásházak) biztosítása által történő megteremtése, nemcsak a közigazgatás feladatainak számát csökkenteni, hanem biztosítéka egyben a népesség szám- és minőségbeli gyarapodásának és az állam békés életmenetének is.

Az egyes községek által engedélyemmel költségvetéseik terhére alkalmazott kiegészítő munkaerőket 86.500/1938. B. M. sz. r. 1. §. 2. bekezdés is elsősorban a fentiekben meghatározott szociális munkakörben kell foglalkoztatni.

Felhívom Alispán Urat arra, hasson oda, hogy a szociális feladatok ellátására azok a községek is alkalmazzanak kiegészítő munkaerőket, amelyekben eddig sem az államkincstár, sem a községi költségvetés terhére ilyen alkalmazás nem történt. Az e tárgyban tett intézkedésének eredményéről jelentést várok.

Végül nyomatékosan felhívom Alispán Urat, hogy törvényhatósága területén a közigazgatás szociális feladatainak mennél tökéletesebb ellátását szorgalmazza és fentiekről — mihez tartás végett — az alárendelt önkormányzati hatóságokat is értesítse.”

Hevesvármegye alispánja 14.130/a 1938. számú rendelete a legnyomatékosabban felhívta a főszolgabírák figyelmét a szociális kérdés felkarolására, hangsúlyozva, hogy a szociális kérdés „fontosságának felismerése és ehhez képest előbbrevitele, csonka országunk fennmaradása s fejlődése szempontjából döntő jelentőségű. Nem lehet vitás, hogy a század sajátos szociális érzékenységéből fakadó társadalmi ellentétek kiegyensúlyozása, megszüntetése csak ezen az úton történhetik. Elvárom tehát főszolgabíró úrtól, hogy teljes figyelmét és munkaerejét fordítsa a szociális kérdések felé s azok megoldását minden mellétekintet nélkül szorgalmazza.

Különösen ügyelnie kell tehát, hogy a 86.500/1938. B. M. számú rendelet alapján a községekben alkalmazott kiegészítő munkaerők ezekkel a kérdésekkel foglalkozzanak, természetesen a községi előljáróságok leghatékonyabb támogatása mellett.”

Intézkedett egyidejűleg aziránt is, hogy a többi község is alkalmazzon kiegészítő munkaerőt. (Szociális titkár.)

A szociális feladatok megvalósítása és a szociális vonatkozású törvények végrehajtása szükségessé tette az új munkakör fokozott ellenőrzését. Valamennyi főszolgabíró és községi előljáróság utasítást kapott a közjóléti iratok elkülönített kezelésére. (15091/a 1938.)

A 195.000/1938—IX. sz. belügyminiszteri rendelet intencióinak megvalósítása érdekében elrendelem, hogy az alábbi ügykörökre vonatkozó ügyiratok egy alapszám alatt iktattassanak 1938. szeptember hó 1-től. Fenti ügyiratok egy segédnaplóban nyilvántartandók és a következő csoportosításban kezelendők külön-külön iromány jegyzékekben:

1. Alispáni rendeletek,
2. Gyermekvédelmi ügyek,
3. Gyám és gondnokság,
4. Munkaügy, 4 a) minimális munkabérmegállapítások, 4 b) mezőgazdasági munkások és cselédek panaszai: munkabér, kommenció, lakás és egyéb ügyekben, pl. bánásmód, 4. c) ipari és bányamunkások hasonló ügyei,
5. Hadigondozás,
6. Szegényügy,
7. Közegészségügy,
8. Társadalombiztosítás,
9. Egyéb közjóléti ügyek.

Az iratkezelés egységesítésének biztosítása érdekében ezentúl a közjóléti ügyiratokon az alispáni szám után következő jegy pl. 10.000/a 1938—Kj. 4. c. jelzi egyszersmind a községi irományjegyzéket, amelyben az irat elhelyezendő.

A közjóléti iratok elkülönített kezelésére iktató könyv az Egri Nyomda r. t.-nál Eger, szerezhető be, amiről a községek értesítendők.”

A szociális vonatkozású törvények és rendeletek végrehajtásában célszerűnek látszik két irányban haladni. A folyó ügyekben ügyelni a gyors és pártatlan intézkedések biztosítására, ezenkívül azonban elkerülhetetlen az új feladatok közérdek és sürgősség szerint való osztályozása.

A tömegek szempontjából a munkaügy rendezése bír a legnagyobb fontossággal. Nemcsak a munkások anyagi érdekei játszanak itt szerepet, hanem fontos nemzeti szempontok is. Magyarország lakossága 75%-ának a munka egyedüli keresetforrása. A mezőgazdasági munkások és cselédek keresete a létfenntartást is alig biztosítja, aminek bizonyítéka, hogy a falusi lakosság nagy része testi fejlődésben igen sok helyen, sőt nagy vidékenként, elmarad, csenevész lesz.

A minimális munkabérek megállapítására igen nagy gondot kell fordítani és meg kell védeni a létminimumot minden kurtitással szemben. Munkaerkölcsöt csak elégedett munkásoktól lehet várni.

A honvédelem is csak egészséges, jól fejlett katonákkal megy valamire. A modern hadseregek technizálódása mind több és több művelt, tanult és tanulékony katonát igényel. A mezőgazdasági lakosság műveltségi színvonalának emelése nélkül a gépesített fegyvernemeknél megbízható és használható katonákban hiányok, esetleg végzetes hiányok fognak mutatkozni. Az emberhez méltó megélhetés biztosítása nélkül a művelődéshez való kedv nem lesz hosszú életű. Az elkeseredett ember nem könyv után nyul, hanem a pálinkás butykosban keres vigaszt.

Az emberséges és igazságos bánásmód minden eszközzel való biztosítása, a munkásság, különösen pedig a női munkások erkölcsi érdekeinek védelme, szintén nemzeti érdek. Embertelen és antiszociális munkaadók nemcsak magukat teszik ellenszenvessé, de meggyűlöltetik a munkásokkal a társadami rendet is. A társadalom annyiban ma is hibás, hogy túri a rossz munkaadók garázdálkodását. Keresztény társadalom nem kezelheti közömbösséggel a munkások ügyét, mert a keresztény erkölcsstan szerint a munkások bérének kurtítása égbekiáltó bűn.

A munka és a munkás védelmével kapcsolatosan felmerülő ügyek gyors és méltányos elintézését a miniszteri rendelet megköveteli minden közigazgatási tisztviselőtől.

Számolnunk kell azonban azzal a körülménnyel, hogy sok sérelem nem kerül a hatóságok elé, mert a munkások anyagi függőségük érzetében nem mernek panaszt emelni, vagy nem ismerik jogaikat, vagy szegénységük miatt nem emelnek panaszt, mert nem nélkülözheti a napszámot, amelyről le kell mondania, ha a panasz emelése miatt egy napot veszít, míg az elsőfokú hatósághoz fordul.

Vannak községek, ahol egyes birtokosok állandó visszaélései miatt a munkások jajkiáltása panasz-emelés nélkül is messzi földre kiterjed és közbeszéd tárgyát képezi. Az ilyen községekben a munkások panaszai konkrét panasz nélkül is kivizsgálásra szorulnak.

Heves megye alispánja azért, egyelőre négy községben, elrendelte a munkások életviszonyainak és panaszainak bizalmas kivizsgálását és a községi jegyzőt személyében tette felelőssé az adatgyűjtés teljességéért és az adatok valódiságáért.

Az adatgyűjtés az alábbi viszonyokra terjeszkedik ki:

.....-nagybirtokos.....

birtokán uralkodó szociális viszonyok.

A birtok területe hold.

Művelési ágak

Állandó cselédeinek száma, ezek családtagjainak a száma.

A cselédlakások száma: Egy lakószobára esik

..... lélek. Ha a cselédlakás csak egy konyhából áll ez külön megemlítendő.

Egy cseléd évi bére a pénzben terményben a kapott q-mennyiség. A lakószobából hány van padlózva. Kamra, pince van-e? Hány lélekre esik egy árnyékszék? Milyen az? pl. elég mély-e annak a kúttól való távolsága? Van-e panasz a pénzbeli járandóságok megkurtítására, mérlegelési csalásra, a természetbeni járandóságok kiszolgáltatására, van-e panasz a minőségre?

Ezek a panaszok csak a folyó évben merültek-e fel, vagy más esztendőben is, ha igen mely években?

Megállapítható-e, hogy hány embert ért ilyenkor anyagi hátrány, mi ezeknek végösszege, évek szerint csoportosítva?

Megállapítható-e a károsultak személye? ha igen, kik azok névszerint felsorolva? Külön megállapítandó minden egyes cselédet ért károsodás a fenti osztályozás szerint?

Milyen jogcímekeket használt a munkaadó a járandóság megkurtítására? Miért nem éltek a cselédek jogorvoslattal? Ha megkísérelték, kinél, és mi volt annak az eredménye?

Ugyanezeknek az adatoknak összegyűjtését kell alkalmazni a birtokon alkalmazott mezőgazdasági munkásokra, stb., dohánykertészekre?

Ha más községbeli munkások voltak a birtokon, akiktől az adatok nem volnának már beszerezhetők, kb. hány ilyen munkás volt az idén és hány az elmúlt években és mennyi ezek esetleges károsodásának végösszege megközelítő becslés szerint?

A cselédek átlag mennyi ideig szolgáltak a birtokon?

Három családnál összeirandó azok minden ingósága és az, hogy azok milyen karban vannak?

Bútorok, konyhafelszerelések, ruhák, szerszámok, élelmiszerek, tüzelőszer-készletek, pénztartalék. Az összeírt három családnál a családtagok száma, hogy abból majd meg lehessen állapítani, hogy mennyi családtagra jut a felszerelésből: ágy, szoba, stb.

Esetleges egyéb adatok, amelyek az összeírás alkalmával merülnek fel, és a cselédek és munkások szociális helyzetének megvilágítására alkalmasak.

Pl. a cselédekkel és az alkalmazottakkal való bánásmód, különös tekintettel a női munkásokra. Esetleges súlyosabban megítélés alá eső panaszok.

A begyűlt panaszok alapján az alispánnak módjában lesz a megkárosítottaknak és sérelmet szenvedetteknek alkalmat adni arra, hogy panaszaikat nagy idő- és pénzvesztés nélkül az illetékes közegek előtt előadhassák és gondoskodni arról, hogy a visszaélések megtorlása ne válasson sokáig magára, különben azok nevelő hatása elvész.

A közjóléti előadó a panaszok megtorlása és orvoslása kapcsán esetről-esetre megállapíthatja, hol és milyen akadályai vannak a munkásvédelemnek. Lesznek egészen helyi jelentőségű okok, de akadnak majd bőven olyan jogi és eljárásbeli akadályok is, amelyek elhárítása nélkül a felmerült munkaügyek méltányos és kielégítő elintézése nem várható.

Meg kell azért ragadni az alkalmat arra, hogy a gyűjtött tapasztalatok alapján a munkaügy kielégítő rendezésének útjában álló konkrét hiányok megállapíttassanak. Ezek alapján kidolgozhatók azok a javaslatok, amelyek az illetékes hatóságok rendelkezésére bocsátva, alkalmasak a bajok megszüntetésére.

III.

KÖZSÉGI HELYZETKÉPEK.

Minden segíteni akarás, legyen az szociális vagy gazdasági természetű, csak konkrét adottságokból indulhat ki. A legjobb szándéknak és a leglogikusabb, legszebb felépítésű tervek is csak további keserűséget okoznak, ha nem a tényleges helyzetből indulnak ki. A községi helyzetképek kérdéseinek összeállításánál arra is kellett ügyelni, hogy az ne váljék száraz, ismeretközlő adatok halmazává, hanem azokat a köz- és magánviszonyokat világítsa meg, amelyek ismerete a gazdasági és szociális életviszonyok javításánál nélkülözhetetlenek.

A 198.000/1937. sz. belügyminiszteri rendelethez mellékelt kérdőívet az 1938. július hó 22-én tartott belügyminiszteri értekezlet a közben tett tapasztalatok alapján bizonyos mérvig módosította, úgy hogy végleges alakjában a községek összes viszonyait megvilágítja. A községi helyzetképen három példányban állítottak ki, ezekből egy maradt a községi irattárban, egy beküldetett a közjóléti alap irattárába, a harmadik példány pedig a belügyminisztérium közjóléti osztályába.

Alább adjuk a községek társadalmi (szociális) helyzetképeinek összeállítására kibocsátott kérdőív pontjait. *Mindazon pontoknál, amelyek számokkal kifejezhető viszonylatokat tárgyalnak a községi adatok helyett a megyei összesített, illetve átlagos adatokat közöljük.* A megyei városok adatai az összesítésben nem szerepelnek. Ahol ezek mégis hiányoznak, ott csak nagyon kevés község küldött be adatokat, úgy hogy átlagot, vagy végösszeget nem lehetett kiszámítani. A jövő évben ezeket a hiányos adatokat a községeknek pótolni kell.

A községi helyzetképek alapján összeállított megyei szociális helyzetkép nem hangulatok szüleménye, hanem rideg tények, hol vigasztaló, hol megdöbbenítő tükre.

A keserű igazságok megismerésére és tanulságaikra szoktatnunk kell magunkat, mert azokkal minden nagyra hivatott nép számol. Jellemző, hogy az angol parlament falait az angol történelem legsötétebb eseményei díszítik.

Szembe kell néznünk a rideg valósággal, ha nem akarjuk az öndicséret szépítő tükrén keresztül nézni problémáinkat s a világot és a hullafoltokat is az ifjúság arcpírjának látni.

Heves vármegye...... járás.

község társadalmi (szociális) helyzetképe — a vármegyei közjóléti alap létesítéséről szóló 198.000/1937. B. M. számú rendeletben foglaltakra figyelemmel — az 1937. évre.

1. A község földrajzi fekvése, különös tekintettel a gazdasági jelentős szempontokra. (Van-e a községnek vasút [hajó, autóbusz] állomása? Ha nincs, mi a legközelebbi állomása és mekkora távolságra fekszik a községtől? Vendégforgalomba bekapcsolható-e? Miért? Legközelebbi piac neve és távolsága? stb. Be van-e kapcsolva a község és tanyaközpontjai kiépített úttal a közúti hálózatba? Útviszonyok általában milyenek?)

2. A községi pótadó alapja 1,457.839 P. A községi pótadó átlagos százaléka 102%. Esetleges államsegélyek összege 364.339 P.

A községet terhelő egyházi adók felekezeti csoportosítva és a községi pótadóalaphoz viszonyítva %-ban kifejezve 21%.

A község lakosságát terhelő felekezeti iskolaadó felekezeti csoportosítva és a községi pótadóalaphoz viszonyítva %-ban kifejezve

A község lakosságát terhelő ártéri járulék a pótadóalap %-ában kifejezve

A községek lakosságát terhelő egyéb közteljesítések a pótadóalap %-ában kifejezve

3. A lakosság száma 274.535 lélek. Ennek megoszlása:

a) vallás szerint 253.204 rk; gkt.: 327; ref.: 18.314; ev.: 758; unitárius 11; gkel.: 41; baptista: 268; izr.: 3716; egyéb 48.

b) anyanyelv szerint: magyar 271.953; német 194; tót 2037; egyéb 171.

c) életkor szerint: 1) 12 éven aluli gyermekek száma: 63.786. 2) 12 éven felüliek száma 18 évig 33.926. 3) 18 éven felüliek száma 60 éves korig 145.689. 4) 60 éven felüliek száma 27.9996.

d) 1937. évre vonatkozólag: 1. születések száma 6.061 lélek. Házasságonkívüli születések száma — ezrelék. 2. Halálozások száma:

a) az 1 éven aluliaknál 902. b) 1—7 évig 267. c) 7 évtől feljebb 2.628. Összes halálozások: 3797. 3. Házasságkötések száma: 2568. Itt az esetleges egyke okai ismertendők.

Az egykés falvak száma: 23. A megyében fekvő 113 község 20.4%-a.

e) 1937. évben a községből elköltöztek száma:

1937. évben a községbe beköltöztek száma:

f) A lakosság megoszlása foglalkozás szerint:

A) Birtokosok: (csak a községben fekvő birtoktestek veendői figyelembe)

1000 kat. holdon felüli	47 kereső	211 segítő cstag.	239 elt.
500 kat. holdon felüli	73 kereső	41 segítő cstag.	130 elt.
200 kat. holdon felüli	136 kereső	107 segítő cstag.	214 elt.
100 kat. holdon felüli	153 kereső	260 segítő cstag.	180 elt.
50 kat. holdon felüli	413 kereső	467 segítő cstag.	727 elt.
40 kat. holdon felüli	327 kereső	482 segítő cstag.	629 elt.
30 kat. holdon felüli	510 kereső	919 segítő cstag.	1020 elt.
20 kat. holdon felüli	1365 kereső	2060 segítő cstag.	2518 elt.
10 kat. holdon felüli	4697 kereső	4973 segítő cstag.	7375 elt.
5 kat. holdon felüli	8081 kereső	11.543 segítő cstag.	12.854 elt.
3 kat. holdon felüli	8659 kereső	11.507 segítő cstag.	12.749 elt.
1 kat. holdon felüli	13.700 kereső	14.553 segítő cstag.	20.386 elt.
1 holdas és 1 holdon al.	14.636 kereső	19.855 segítő cstag.	24.880 elt.

A/1. Hány lakosnak van a községen kívül földbirtoka, az 1—holdasok kategóriájában? Összesen mennyi?

B) Az A) és A/1. alatti birtok-kategóriáknak megfelelően a földbirtokok felsorolása.

B ó r t o k.

1000 kat. holdon felüli	103 kereső	3 segítő cstag.	33 elt.
500 kat. holdon felüli	18 kereső	8 segítő cstag.	31 elt.
200 kat. holdon felüli	39 kereső	29 segítő cstag.	48 elt.
100 kat. holdon felüli	53 kereső	46 segítő cstag.	119 elt.
50 kat. holdon felüli	77 kereső	96 segítő cstag.	215 elt.
40 kat. holdon felüli	34 kereső	41 segítő cstag.	82 elt.
30 kat. holdon felüli	59 kereső	86 segítő cstag.	119 elt.
20 kat. holdon felüli	143 kereső	225 segítő cstag.	299 elt.
10 kat. holdon felüli	409 kereső	627 segítő cstag.	868 elt.
5 kat. holdon felüli	682 kereső	1111 segítő cstag.	1167 elt.
3 kat. holdon felüli	877 kereső	1453 segítő cstag.	1196 elt.
1 kat. holdon felüli	1456 kereső	2033 segítő cstag.	3127 elt.
1 holdas és 1 holdon al.	2158 kereső	3227 segítő cstag.	4227 elt.

C) Gazdasági tisztviselő 183 kereső. eltartott.

Gazdasági cseléd 6975 kereső 17.159 eltartott.

Gazdasági munkás 26.640 kereső 46.542 eltartott.

A gazdasági munkások közül vagyontalan, földnélküli 11.839 családfő, 27.902 családtaggal, ezek közül csak háza van 6767 családfőnek, 15.039 családtaggal, még háza sincsen 5038 családfőnek, 11.579 családtaggal.

D) Önálló iparos 4587 kereső 10.867 eltartott.

Ipari alkalmazott, önálló kereskedő, kereskedelmi alkalmazott 5027 kereső, 14.913 eltartott.

Egyéb 2747 kereső, 6872 eltartott.

4. Birtokviszonyok:

a) A községek határa összesen 631.376 kat. hold. Ebből szántó-föld 340.930 kat. hold, kert 20.242 kat. hold, rét 39.754 kat. hold, szőlő 20.144 kat. hold, legelő 75.225 kat. hold, erdő 112.314 kat. hold, nádas 571 kat. hold. Földadó alá nem eső terület kat. hold.

b) A külterületi földbirtokparcellák száma Az 1 tagból álló földbirtokok száma területe kat. hold. Tagosítás indokolt-e? Ha igen, milyen okból?

c) A védett földbirtokok száma területe kat. hold.

d) A földárak alakulása és ennek esetleges feltűnő okai:

e) A 200 kat. holdnál nagyobb földbirtokok és földhaszná-
bérletek: gazdálkodó neve a gazdálkodás jogcíme:
(tulajdonos, hasznóbérlő stb.), a gazdaság összes területe: (erdő
külön feltüntetendő)

5. A lakosság állatállománya hogyan alakul 100 holdas birto-
kon felül és ezeken alul.

100 holdon felül:

marha: 4400 drb.
ló: 1896 drb.
sertés: 6075 drb.
kecske: 6075 drb.

100 holdon alul:

marha: 14.674 drb.
ló: 8.991 drb.
sertés: 20.128 drb.
kecske: 859 drb.

a) Legelőviszonyok. 1 kat. hold legelőre hány számos állat
esik? 2—4.

6. Munkaalkalmak:

a) Gyár-, ipari- és bányavállalatok megnevezése. Ezekben fog-
lalkoztatott munkások átlagos száma, átlagos jövedelmük, külön a
szakmunkásoké, külön a napszámosoké, ezek családtagjainak
száma stb.

b) A 200 holdon felüli birtokok, bérletek száma, egyenkint
mennyi földjük van, illetve mekkora a bérlet, hány cselédcsalád van
az egyes birtokokon és mennyi a cselédek családtagjainak száma. A
gazdasági cselédek évi átlagos bére természetben és készpénzben,
mit tesz ki birtokkategóriánként? Idénymunkások száma, mennyi az
egyed-uradalmakban, ezek napszámháza, illetve természetbeni járan-
dósága hogy alakul a) felnőtt férfinél, b) nőnél, c) esetleg gyermek-
nél, tavasszal, nyáron, ősszel, télen. Idénymunkásokat honnan hoz-
nak az uradalmak? Aratási munkabérek stb.

c) Kisbirtokosoknál mennyi a cselédbérek átlaga?

7. A községben milyen szociális, egészségügyi, kulturális stb.
intézmények vannak?

Ki tartja ezeket fenn? Működési körük terjedelme mekkora?
Évenként mekkora költségvetéssel dolgoznak? (Étkeztetési akció,
napközi otthon, szegényház, zöldkereszt, vöröskereszt stb.) Van-e a
községnek munkássegély alapja, mennyi ennek a vagyona? Az alap
milyen szükségleteket, mekkora összegben fedezett az elmúlt évben?

Vöröskereszt:

1 vármegyei szervezet,
2 városi szervezet,
23 fiók egyesület.

Szegényház 1.

Zöldkereszt egészségház:

Isten mezeje,
Gyöngyössolymos,
Adács,
Vámosgyörk.

13. Zöldkereszt egészségügyi
közegek:

Pétervásárai-járás 26 faluban,
mindenütt 8 körzetre osztva.

Gyöngyösi járásban 3.

Adács,
Vámosgyörk,
Gyöngyössolymos.

Tiszafüredi járás 2.

Tiszafüred,
Tiszanána.

8. Mennyi a munkaképtelen, közsegélyre szoruló szegények
száma? 1200. Ezek közül:

a) gyengeelméjű

b) nyomorék és gyógyíthatatlan beteg

c) vak

A szegények támogatása milyen módon van megoldva?

A község költségvetésének VII. fejezetén mekkora összeg
szerepel? 49.305. Egy szegényházi ápolat teljes ellátása mennyibe
kerül? A szegényházon kívül ápolat közsegélyezett
hány van? és ezek összesen mennyi segélyt kaptak a
legutóbbi évben? Közgyógysegélyezésre mekkora összeg
fordított az elmúlt évben? 38.412.

9. Mennyi a munkaképes munkanélküli családfő?
és családtagjainak száma? Támogatásuk miként olda-
tott meg?

9/a) Inségesek száma 1. családfő 2. családtag
1937. október 2127, november 3110, december 3563. 1938.
január 3959, február 3930, március 3444, április 2738.

9/b) A foglalkoztatott inségmunkások munkanapjainak száma
az 1937—38. évi Inségakció keretében?

10. Lakásviszonyok. Mennyi a földes és mennyi a padlós lakások száma? Van-e lakáshináy a községben? Mennyi a gazdasági cseléd-lakások száma uradalmanként? Egy-egy cseléd-lakásnak van-e külön konyhája? Általában a cseléd-lakás viszonyok milyenek? Nyomortelepen hány család lakik, mennyi családtaggal?

Földes ház 40.899. (74%). Padlós ház 14.306 (26%)

Lakás hiány mutatkozik 21 községben. Nyomortelep van 10 községben.

11. A lakosság milyen háziipart űz? Milyen háziipar bevezetése volna kívánatos és lehetséges? A bevezetés mekkora költséggel járna? (kosárfonás, gyékénykötés, zsák-ponyva készítés, kukoricaháncsfonás, szalmafonás, selyemhernyótenyésztés, szőnyegszövés).

Háziipar Heves vármegyében: 2 községben nincs semmi háziipar.
21 községben van kosáripár,
4 községben van szőnyeg,
3 községben van háncs,
8 községben van selyem,
36 községben van szőttés (házi).

12. Erkölcsi szempontból milyen kifogásolható népi szokások vannak?

13. A lakosság kereseti viszonyai milyen módon volnának megjavíthatók, figyelembe véve a helyi adottságokat, problémákat stb. földhaszonbérlet, telepítés, állattartás, gyümölcsfaültetés, méhészet, kecsketartás, különösen sokgyermekes családoknál házinyúltenyésztés [húsrá, szőrmére], fűzfatelepítés, kenderáztató létesítés, milyen gazdasági tanfolyamok tartása volna indokolt stb.) Mibe kerülnének az egyes megvalósításra javasolt létesítmények, különösen azok, amelyek kisebb anyagi áldozattal járnak. (A javaslatok két csoportba osztandók) a) helyileg, b) országosan megoldható problémák. — (A 13. pontra adott válasz külön lapon csatolandó!)

..... 1938. évi hó n.
.....
(kör) jegyző. vármegyei közjóléti előadó. főszolgabíró.
..... mint a j. közj. b. elnöke.
.....
járás gazd. felügyelő.
.....
a járás tisztiorvosa.

A közjóléti alap részben utasításra, részben saját kezdeményezésre egyéb adatokat is gyűjtött, amelyek világosságot vetnek a megyei közállapotokra.

A ruha- és cipőhiány miatt (mindenütt Eger és Gyöngyös nélkül) 2823 család 11.531 gyermeke nem látogathatta télen az iskolát, vagy csak igen hiányosan öltözve jelent meg a tanításon. Ezek szülei közül 82 hadirokkant, 113 állandóan beteg, 245 özvegy.

A gyermekékeztetési akció előkészítése folyamán hatósági orvosok megvizsgálták az iskolás gyermekeket és 4383 olyan gyermeket találtak 1937 telén, akik rosszul tápláltak és fejlődésben visszamaradtak.

Inséges szoptató anya 1937. telén 1687 volt,

1 éven aluli inséges gyermek	1.698
1—2 év közötti inséges gyermek	1.569
2—3 év közötti inséges gyermek	1.467
3—4 év közötti inséges gyermek	1.368
4—5 év közötti inséges gyermek	1.333
5—6 év közötti inséges gyermek	1.301
6—7 év közötti inséges gyermek	1.391
7—8 év közötti inséges gyermek	1.344
8—9 év közötti inséges gyermek	1.265
9—10 év közötti inséges gyermek	1.176
10—11 év közötti inséges gyermek	1.140
11—12 év közötti inséges gyermek	1.043

Összesen: 16.096

A föld és állandó alkalmazás nélküli földművesek száma 11.389 volt 1937-ben 30.417 családtaggal.

A keresetnélküli iparosok száma ugyancsak 1937-ben volt:

	családfő	családtag
Kőműves	330	871
Asztalos	123	318
Lakatos	114	294
Cipész, csizmadia	193	496
Szabó	72	191
Egyéb	264	730

Összesen: 1096 2900

A közölt számok külön lírai aláfestés nélkül is komoly figyelemztetésül szolgálnak a közjóléti feladatok nagysága és sokrétűsége tekintetében.

Gyors segítségre van szükségük az inséges szoptató anyáknak és gyermekeknek, amelyet egy nagyszabású karitatív tej- és étkeztetési akció nyújthat csak.

Semmiféle gazdasági akció nem járhat oly gyorsan eredménnyel, nem javíthatja meg a jövedelmi viszonyokat annyira, hogy a tej- és étkeztetési akciót egyelőre teljesen nélkülözni lehetne.

A nincstelenek családi házainak építésével sem várhatunk addig, míg a javuló keresetekből házépítési tőkék gyűlnek össze az egyes családoknál.

Ugyanez áll az egészségvédelmi akciókra nézve is. (Stefánia, Zöldkereszt.)

A közjóléti alap gazdasági és szociális tevékenysége csak csökkentheti a segélyre szorulókat számát, de teljesen el nem törölheti.

KÖZJÓLÉTI MUNKAPROGRAMM.

A községi helyzetképek által megismert megyei viszonyok tárgyilagos számadatai feltárják a vizsgálódó előtt mindazon feladatokat, amelyekkel a közigazgatásnak meg kell birkóznia, ha a közjólétet tényleg szolgálni akarja.

A segítség módozatainak megállapításánál azonban a megye természeti és társadalmi adottságaiból kell kiindulni. Ilyen természeti adottság a megye földrajzi fekvése, vízszintes és függőleges tagosultsága, a talaj geológiai tulajdonságai, bányakincsek, ipari feldolgozásra alkalmas földfelelések, a talaj felszíni rétegének összetétele, a talajrétegzés, csapadék, rendelkezésre álló folyóvizek, talajviz melegsége stb.

A társadalmi adottságok közül figyelemmel kell lenni a lakosság jó és rossz tulajdonságaira, amelyek a gazdasági és szociális felépítés művét elősegítik vagy hátráltatják. Ezeknek felsorolását mellőzhetjük, hiszen az összes egyéni emberi és társadalmi tulajdonságokat fel kellene itt sorolni és osztályozni, mert alig van olyan tulajdonságunk, amely az emberi haladásra nézve közömbös lenne.

IV.

VENDEGFORGALOM.

Heves megye legkiáltóbb természeti adottsága a szívében fekvő 1000 méteres Mátrahegység, amelynek csúcsairól tiszta időben a Magas Tátrát is láthatjuk. Csonkamagyarország legmagasabb és legszebb hegysége délen a Nagy Magyar Alföldre támaszkodik és hívogatja annak lakóit nyári üdülésre. A nyaralók 2—3 hónapon át biztos mellékkeresetet jelentenek a gazdáknak.

A mátrai idegenforgalom fellendítése érdekében olyan átfogó programmal kell előállni, amely nemcsak a fogadósok, de a vendégek érdekeit is kielégíti. A Mátrának, mint nyaralóhelynek fellendülése csak mindkét fél érdekeit szemelőtt tartó megoldástól függ.

A Nyugati Mátrának nyaralásra alkalmas voltát különben a magyar közönség is felfedezte, ami a folyton emelkedő telekárakban jut kifejezésre.

1. A Nyugati Máttra egyes részeinek üdülőhelyé nyilvánítása.

Holénia József m. kir. mérnök magánszorgalomból felmérte és kikutatta mindazon subalpini területeket, amelyek nyaralóhelyek létesítésére annál is inkább alkalmasak, mert vízellátásuk biztosítható. Közben a vadtelepülésből származó hátrányok mind nyilvánvalóbbakká váltak. Ezen bajok megelőzése érdekében az alispán a törvényhatósági kisgyűlés határozata alapján felterjesztéssel fordult a belügyminiszter úrhoz a Nyugati Máttra alkalmas területeinek üdülőhelyé való nyilvánítása iránt.

Heves vármegye törvényhatósági bizottságának kisgyűlésétől. 1012/kisgy. — 21376/a. 1937.

A vármegye alispánja bejelenti, hogy a Mátrafüred—galyahasznoshutai törvényhatósági út megépítésével kapcsolatban lehetővé vált a nyugati Mátrahegységnek, mint csonka országunk egyik legfontosabb gyógy- és üdülőtényezőjének kihasználása.

A végzett előtanulmányom alapján kézenfekvő az a gondolat, hogy a Mátrahegység nyugati részén egyes üdülőtelepek létesüljenek. Ilyen üdülőhelyi települések céljára legalkalmasabbak volnának az ú. n. Bagolyirtás, Darázshegy és Kúthegey-hez tartozó magaslati pontok.

Minthogy ezeken a helyeken már meg is indultak a telekvásárlások, feltétlenül szükséges e helyek üdülőhelyi fejlődésének biztosítása.

Ez azonban másként nem érhető el, mint azáltal, ha a kérdés megoldását maga a törvényhatóság veszi a kezébe és az 1929. évi XVI. t. c. rendelkezéseinek figyelembevételével ezen helyek részére az üdülőhelyi jelleg megállapítását kérelmezi.

Javasolja, hogy a törvényhatóság a szükséges intézkedéseket tegye meg, illetve a felsorolt helyeknek üdülőhelyi jelleggel való felruházása iránt a kérelmet illetékes helyen terjessze elő.

Vég határozat.

A törvényhatósági bizottság az alispán bejelentését tudomásul veszi, javaslatát örömmel elfogadja és felhívja a vármegye alispánját, hogy a nyugati Mátra hegységben fekvő, Bagolyirtás, Darázs-hegy és Kuthegy-hez tartozó magaslati pontok bizonyos kataszterileg meghatározott részeire az üdülőhelyi jelleg megadására vonatkozó kérelmet a törvényhatóság nevében terjessze elő.

Erről az alispánt további eljárás végett értesíti.

Kelt Egerben, 1937. évi november hó 15-én. Heves vármegye törvényhatósági bizottságának rendes havi kisgyűlésében.

Jegyzette: Aláírás. vm. főjegyző.

Heves vármegye alispánjától. 22.476/a. 1937. szám. Nagyméltóságú M. Kir. Belügyminiszter Úr! Budapest.

Magyarország gyógy- és üdülőhelyei között aránylag legkevesebb figyelmet szenteltünk eddig a magaslati gyógy- és üdülőhelyeknek. Ilyennek minősíthetők azok a helyek, melyek 700 méternél magasabban fekszenek és természeti adottságaiknál fogva emberi letelepedésre alkalmasak, mert a szükséges víz a helyszínen rendelkezésre áll. Ebből a szempontból csak a Mátra és Bükkhegység jöhet szóba. — Amíg a Bükkhegység mint mészkőhegy alig néhány ponton telepíthető be igen kis telepekkel, addig a nyugati Mátrában eddig három oly helyet sikerült kikutatni összesen 92.000 □-öl területet, amely magaslati üdülőhelyek létesítésére alkalmas, miután ezen üdülőhelyek vízellátása biztosítható.

Ezen magaslati üdülőhelyek létesítése és felkutatása több szempontból közérdekből kívánatos.

1. A kormány közegészségügyi viszonyaink javítására irányuló törekvéseiben nem nélkülözheti a magaslati üdülőhelyeket, mert a kellően megszervezett gyermekenyaralattással meg lehet előzni a gyermekek anyagesere zavaraiából kifejlődő sokféle betegséget, valamint a tüdővész terjedését is. — Ha ezen betegségek preventív intézkedések hiányában kifejlődnek, az államnak sokkal több költséget okoznak, mint a preventív nyaralattás.

2. Szegény és gazdag polgárainknak a gyermekek felnevelésére hozott áldozatai nem vesznek kárba.

3. Érelmeszesedésben, szívbetegségben, ideggyengeségben, Basedow-betegségben szenvedők itthon is gyógyulást találnak külföldi valuták igénybevétele nélkül. Ezzel szemben azon eddig elmaradt vidékek gazdasági élete fellendül a fokozódó fogyasztás következtében és a személyes szolgálatok révén szerzett bevételekből.

Kérem Nagyméltóságodat, kegyeskedjék, az 1929. évi XVI. t. c. szellemében és intenciói szerint, a Mátra 750 méternél magasabban fekvő részeit, különösen pedig Kuthegy, Darázshegy, Bagolyirtás nevű területeket, melyek a mellékelt térképen pontosan meg vannak jelölve, üdülőhelyeknek nyilvánítani.

Fenti területeknek üdülőhellyé való nyilvánítására azért van sürgős szükség, mert bár a Mátra transversális út a Galyatető—Hasznos utolsó szakaszán csak a jövő évben kerül befejezésre, ennek ellenére máris megindult az egészségtelen telekspekuláció a nyugati Mátrában. A telekspekuláció maga még nem volna káros jelenség, mert egyes telektulajdonosok fölös telkeik eladásával jutnak tőkéhez, hogy megmaradt telkükön házat, vagy penziót építsenek. Feltétlenül károsnak kell azonban minősíteni a telekspekulációt a nyugati Mátrában, mert ott még a telekkönyvi viszonyok rendezetlenek. Sok területrészleten más a telekkönyvi birtokos és más a tényleges birtokos. A nem vitás területek tényleges birtokosait is csak egy új helyszíni felvétellel lehet kinyomozni, az egyes telkek határai nincsenek rögzítve. A magaslati üdülőhelyek létesítésére alkalmas területeket tagosítani kell, mert e nélkül az utak kihasítása és egy rendezett üdülőtelep létesítése gyakorlatilag kivihetetlen.

Ha telkek a tagosítás előtt jutnak telekspekulánsok tulajdonába, akkor a jelenlegi telektulajdonosok: a gazdák alig kapnak valamit földjeikért, ezzel szemben az üdülőhelyeken a telekrendezés és útbiztosítás következtében szükségessé váló kisajátítások csak jelentékeny költségtöbblettel lesznek megvalósíthatók.

Ezen hátrányok megelőzése érdekében figyelmeztetésben részesült az érdekelt területek lakossága: hogy tartózkodjon a telkek eladásától, amíg a tagosítás és az érdekelt területek telekkönyvi viszonyainak rendezése végre nem hajtatott, mert a telekeladások végeláthatatlan pereket vonhatnak maguk után, amelyek az eladók anyagi romlását okozhatják.

Mindezen okok arra indították Heves vármegye törvényhatóságát, hogy a telektulajdonosok és érdekelt községek helyett az 1929. évi XVI. t. c. 11 §-ában biztosított jogával éljen és kérje fenti területek üdülőhellyé nyilvánítását.

Eger, 1937. évi november hó 22-én.

E felterjesztés ügyében eddig sajnós, döntés nem történt.

A megyei idegenforgalom fejlesztésének a nyugati Mátra üdülőhellyé való nyilvánítása csak egy részlete, azért az 1938/39. évi állami költségvetés beruházási részének összeállításakor az alispán a miniszterelnök úrhoz fordult.

„Heves vármegye alispánjától. 2716/a/1938. Tárgy: Előterjesztés az 1938/39. állami beruházási költségvetés tárgyában.

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr! Hivatkozással a Nagyméltóságod megbízásából Mikecz Ödön államtitkár úr által összehívott értekezletre, kérem Nagyméltóságodat, hogy a beruházási költségvetés összeállításánál méltóztassék a Heves vármegye területén a mellékletben felsorolt közmunkákat és létesítményeket figyelembe venni.

I. számú melléklet: Útépitésre 8,225.380 P.

II. számú melléklet: Egyéb létesítményekre kamatmentes költségen 1,200.000 P.

Összesen: 9,425.380 P.

Eger, 1938. február 7.

Heves vármegye Alispánjától. 2.458/938. Kj. M. Kir. Államépítészeti Hivatal. Eger. Tárgy: Az állami beruházási költségvetéshez való adatszolgáltatás a th. területén szükséges beruházásokról.

Mikecz Ödön államtitkár úr kezdeményezésére a th. közjóléti előadók értekezletre hivattak össze, a miniszterelnökségen. A közjóléti előadók felszólították, hogy az 1938/39. állami költségvetés beruházási részére szolgáltatassák az adatokat, amelyek tárgyalási alapul szolgálnak.

A felterjesztés a miniszterelnök úrhoz intézendő hivatkozással a fenti értekezletre.

Az előterjesztésbe felveendő a th. területén szükséges közmunkák:

1. útépités,
2. lecsapolás,
3. öntözés,
4. egyéb létesítmények.

Felhívom az útépitési program azon részének sürgős összeállítására, amely alkalmas az állami beruházási programba való felvételre.

Eger, 1938. február 4-én.

2. Az üdülésre alkalmas hegyvidék úthálózatának modernizálása.

„M. Kir. Államépítészeti Hivatal Egerben. 1013/a. 1938.

Tájékoztató Költségvetés azoknak a mátrai közutaknak átépítési költségeiről, amelyek országos idegenforgalmi, közegészségi, turisztikai és egyéb kulturális érdekek sürgető szüksége miatt modernizálandók, illetőleg kiépítendőek lennének.

I. A Gyöngyös—Mátraháza, Parád közötti útvonal.

Elnevezése: 213. számú gyöngyös—egri th. közút. Hossza az 1.700—36.000 km között 34.300 km.

Gyöngyös városból kiindulva és Mátrafüred üdülőhelyen és a m. kir. állami Horthy Miklós Szanatórium mellett áthaladva feljut Mátraházára. Innen ágaznak szét a Kékes és Galyatetőre vezető utak.

Érinti a m. kir. Honvédtiszti üdülőt, a parádi üveggyárat, áthalad Parád községen és Parád gyógyfürdőn s a recski állami ércbánya után Parád vasúti állomásig, illetőleg Reesk községig terjed.

Ez az útvonal tekinthető a Máttra főközlekedési és legfontosabb útjának. Országos hírvü hatalmas intézmények, üdülő és gyógyhelyek forgalma ezen bonyolódik le. Ez a forgalom — néhány év óta — egészen kivételes gyorsasággal növekedik.

Az út mellett elhelyezett üdülő- és gyógyhelyek s intézmények egyik legfontosabb gyógytényezője és vonzó ereje a tiszta és jó levegő.

Az út pora — miután csak keskeny makadám kőpályával van kiépítve — éppen a legforgalmasabb és legfontosabb nyári idényben fertőzi meg a legjobban a környék levegőjét.

A nagy forgalom következtében az útnak a fenntartása is egészen körülményes. Az itt korán beköszöntő tél és késői tavasz az út javítási és fenntartási munkáit rendszerint már csak a főidényben, az idegenforgalom szakadatlan háborgatásával s a közforgalom biztonságának állandó veszélyeztetésével lehet csak végrehajtani.

Minden érdek azt kívánja tehát, hogy ez az útszakasz pormentes, lehetőleg zajtalan állandó burkolattal, korszerűen átépíttessék.

A hozzávetőleges költségek:

1. Az 1700—5000 km között 5 cm vastag, 6 m széles aszfaltburkolat, meglévő makadám alapra helyezve, felületi bevonásos, illetve gyepesített padkakkal, fásításokkal, külön gyalog és kerékpár utakkal 3.3 km à 70.000.— 231.000 P.

2. Az 5—6100 km között 6 m széles andezit vagy bazalt kiskőburkolat, bitumen hézagkiöntéssel, egyébként mint az 1. tételben, 1.0 km à 110.000.— P, 110.000 P.

3. A 7100—12.400 km között 5.5 átlagos szélességű kiskőburkolat egyébként a 2. tételben, gyalog és kerékpár utak nélkül. 5.3 km à 100.000 P, 530.000 P.

4. A 12.400—15.000 km között felerészben 4 cm vastag aszfalt, felerészben kiskő a szerint, hogy milyenek az emelkedők, 6 m szélességben, egyébként mint az előző tételekben gyalogjáró utakkal. 2.600 km à 90.000.— P, 234.000.— P.

5. A 15—18.0 km között a 6—7 m széles útkoronának és 2.5—3.0 m széles makadám kőpályának kiszélesítése és azon a fentiek szerinti 5.5 méter széles kiskőburkolat létesítése 3.0 km à 115.000.— P, összesen 345.000.— P.

6. A 18.000—24.600 km között ugyanúgy, mint az előző tételben, de átlagosan 5.0 m széles kiskőburkolattal 6.6 km à 105.000.— P, összesen 693.000.— P.

A 24.600—30.000 km között a meglévő 3.0 m széles makadám-kőpályának megfelelő kiszélesítése, kisebb hosszkorrekciók és azon 6.0 m széles, 4 cm vastag aszfaltburkolat. Külön gyalog és kerékpár utak és faműtárgyak építése. 5.4 km à 75.000.— P, 405.000.— P.

8. A 30.000—36.000 km között 6.0 méter széles 5 cm vastag aszfaltburkolat, az 1. tétel szerint. 6.0 km à 75.000.— P, 450.000.— P.

I. összesen: 2,998.000.— P.

II. A Mátraháza—Galyatető—Alsóhuta és Pásztó közötti útvonal.

Elnevezése: Mátraháza—Galya—Hasznosalsóhuta th. közút 0.000—23.200 km, Pásztó—hasznosalsóhuta vic. közút. 0.000—9.200 km, 21. sz. hatvan—salógtarjáni th. közút 32.900—34.374 km, összes hosszuk: 33.674 km.

Ez — a Mátrát kelet-nyugati irányban átszelő útvonal, természeti szépségekben oly gazdag vidéken halad át, hogy közforgalmi szempontból az idegenforgalom, a létesítés alatt álló és a jövőben létesülő gyógyintézmények és telepek következtében elsőrendű fontosságú.

Itt nem a jelen tűrhetetlen állapota, hanem a jövő sürgető követelményei tennék indokolttá az útvonalak állandó és pormentes kiépítését.

A hozzávetőleges költségek:

1. A mátraháza—galya—hasznoshutai th. közút 0.000—4.000 km között. A meglévő 3.0 m széles makadámkőpályának kiszélesítése és 5.0 m széles 4 cm vastag aszfaltburkolat, felületi bevonásos, illetőleg gyepesített padkák, korlátok. 4.000 km à 60.000.— P, 240.000.— P.

2. Az ugyanezen út 4.000—12.000 km között 5.0 széles andezit vagy bazalt kiskőburkolat, az 5.0 m-re kiszélesített jelenleg 3.0 méter széles makadámalapra helyezve. Bitumen kiöntéssel, felületi bevonásos, vagy terméskő, ill. gyepesített padkákkal. 8.0 km à 100.000.— P, 800.000.— P.

3. Ugyanezen út 12.000—16.000 km között aszfaltburkolat, mint 1. tételben 4.0 km à 60.000.— P, 240.000.— P.

4. Ugyanezen út 16.000—23.200 km között, kiskőburkolat, mint 2. tételben. 7.2 km à 95.000.— P, 684.000.— P.

5. Pásztó—hasznos—alsóhutai vic. közút 6.000—9200 km között. Kiskőburkolat, mint 2. tételben. 3.2 km à 95.000.— P, 304.000.— P.

6. Ugyanezen út 3000—6000 km között. Aszfaltburkolat 5 m szélességben, egyébként mint 1. tételben. 3.0 km à 60.000.— összesen 180.00.— P.

7. Ugyanezen út 0.000—3.000 km között, de 6.0 méter szélességben, egyébként mint 1 tételben és 5 cm vastagságban. 3.0 km à 85.000.— P, 255.000 P.

8. 21. sz. hatvan—salgótarjáni th. közút 32.900—34.374 km között 6.0 m széles kiskőburkolat. Egyébként mint a 2. tételben. Külön kerékpár és gyalogutakkal. 1.474 km à 120.00.— P, 176.880 P.

II. összesen: 2,879.880.— P.

III. A Parád, Sirok, Eger közötti útvonal.

Elnevezése: 213. sz. gyöngyös—egri th. közút. Hossza a 36.000—62.500 km között, 26.500 km.

Parád vasútállomás, illetőleg Recsk községből indul ki és a Mátra s Bükk-hegységek között elterülő változatosan hegyes-dombos vidéken át jut Egerbe. Összekötő útja a Mátra idegenforgalmának Egerrel s azon keresztül tovább a Bükk-hegységgel, Lillafüreddel és Miskolccal.

Ez idő szerint makadám út.

Hozzávetőleges költségek:

1. Az út 36.000—62.500 k m között, a meglévő 3—4 méter széles kőpálya kiszélesítése, hosszkorrekciókat igénylő szakaszok teljes átépítése mintegy 1/3 részben kiskőburkolattal, 2/3 részben pedig 5 cm-es aszfaltburkolattal 5.5 méter szélességben. 10.0 km à 110.000.— P, 1,110.000.— P. 16.5 km à 75.000.— P, 1,237.500 P.

III. összesen: 2,347.500.— P.

Összesítés I. 2,998.000.— P.

II. 2,879.880.— P.

III. 2,347.500 P.

Mindösszesen: 8,225.380.— P.

Eger 1938. február hó 7-én.

Erdős József s. k. kir. műszaki tanácsos. P. H. Holénia József s. k. kir. mérnök.

3. Megyei turistamenedékház és csárdahálózat.

Heves vármegye gazdasági fellendítése az idegenforgalom útján.

Minden gazdasági program csak a természeti, gazdasági és társadalmi adottságokból indulhat ki.

Heves vármegye természeti adottsága a Mátra és a nyugati Bükk, amelyek révén a környező alföldi megyék természetes nyaralóhelye. Ha a megyét gazdaságilag fel akarjuk lendíteni, lehetővé kell tennünk, hogy *Heves megyében minél többen nyaralhassanak.*

Meg kell teremtenünk társadalmi osztályonként és foglalkozási csoportonként az olcsó és jó nyaralási lehetőségeket.

Heves megyét akkor fogják jó és olcsó nyaralóhelynek tekinteni, ha a fenti csoportok fizetési képességükhöz mért nyaralási lehetőségeket találhatnak és a megye által hirdetett nyaralási lehetőségeket kalkulációs bázisnak tekintheti minden nyaraló. Ha otthon kiszámította, hogy 3 hétig nyaralhat, akkor tényleg 3 hétig maradhasson és ne legyen kénytelen 1 héttel előbb hazamenni, mert pénze elfogyott, mivel minden többbe került mint hirdették.

A vagyonosabb osztály által igénybe vehető és már létező üdülőhelyekkel, szanatóriumokkal és szállókkal nem foglalkozom, mert ezek jól megtalálják számításukat.

Egyáltalában nincs még megoldva Magyarországon a kispénzű köztisztviselők olcsó és jó nyaralása és a munkások és gyermekeik nyaralása és nyaraltatása. Holott ezek a problémák akkor tekinthetők csak megoldottaknak, ha azokat nem jótékonyági alapon, hanem szolid üzleti alapon oldjuk meg.

A köztisztviselők olcsó és jó nyaralásának megoldása két irányban kell hogy haladjon.

I. A helyhez kötött családi nyaralás akkor tekinthető megoldottnak, ha legalább öt falut sikerült úgy átalakítani, hogy azok mindazt nyujtsák, amit jobb osztrák falvak nyujtanak. (Egy-két jó vendéglő és penzió, kövezett járda, portalan utak, gödörben jól zárt trágyadombok, légtelenítés istállóban és szobában, tiszta és olcsó bútorozott szobák, sétautak, kilátók, szervezett kirándulások stb.)

Feladatunk lesz a különböző szervekkel az érintkezést felvenni, a falu lakosságát felvilágosítani, meggyőzni, hogy maga is működ-jék közre, főleg munkaszolgáltatással az anyagi előfeltételeket biztosítani, hogy 1—2 év alatt legalább egy mintafalu álljon rendelkezésre. Szóval, nem itt-ott valamit, hanem egyhelyen kielégítő, teljes megoldást, hogy a többi érdekelt irigysége felébredjen és belevágjanak falujuk rendezésébe mások is.

1. Azt a gazdát, aki áldozatokat hozott és jó példával járt elő, elsősorban kell ellátni nyaralókkal, hogy számításait megtalálja.

2. Meg kell tanítani a gazdákat az üzleti kalkulációra és a befektetések adta gazdasági előnyökre stb. Mérséklőleg hatni a kocsmázásra, főleg ha az hangos és zavarja a vendéget.

II. A vándor-nyaralás gazdasági előnyeinek kiaknázására lehetővé kell tenni:

1. iskolák tanulmányi kirándulásait gyalog,
2. cserkész-táborozásokat,

3. levente-táborozásokat,

4. olcsó egyéni turisztikai lehetőségeket. Itt figyelemmel kíséreni azokat a lehetőségeket, amelyek a jól fizetett ipari munkás-ság nyaralási vágyai nyújtanak. (Ezek fizetett nyári szabadságát a kormány most vezeti be.)

Evégből fokozatosan gondoskodni kell arról, hogy az Alföld felől négy-öt útvonal felől gyalog és biciklin meg lehessen közelíteni a Mátrát és Bükköt. Csárda- és turistaház hálózat a mellékelt térkép szerint.

Gondoskodni kell arról, hogy egyes kedvező helyen fekvő csárda- és turistaház mellett természeti park létesíttessék.

Az összes építmények a helyi építési stílusban, magyarosan kivitelezendők, helyi építési anyagokkal.

Gondoskodni kell az üdülésre alkalmas helyek üdülőhelyé nyilvánításáról és a szükséges előkészítő munkálatokról (tagosítás, parcellázás, forrásfoglalás, víztárolás, vízvezeték, üdülőhelyi bizottságok szervezése). Házi- és népművészeti iparok felkarolása és az idegenforgalmon keresztül az értékesítés megszervezése. Az értékesítés megszervezése nélkül csak elkésérítjük azokat, akiket ráveszünk ezen iparok újrafelvételére.

Pénzügyi megoldás.

Reális kiindulópontul azt a feltevést kell választanunk, hogy a vállalkozási szellem és tőke hiánya miatt az egész tervet közpénzből kell megvalósítani. Tehát ezen az alapon ki kell számítani, hogy a megye idegenforgalmának megszervezése és a nyaralási lehetőségek biztosítása mibe fog kerülni.

A nyaralási vágy által kínálgzó gazdasági lehetőségeket akkor tudjuk maradéktalanul kihasználni, ha 20 csárdát, 12 turistaházat, 2—2 leventetábort és legalább 5 (öt) községet rendezünk át teljesen a nyaralók jogos igényeinek kielégítésére.

Egy-egy csárda (szoba-, konyha-, 1 étkező-, 2 vendégszoba, 1 nagy szin építési költsége 15.000 P, berendezése 1.500 P, telek 500 P, összesen: 17.000.— P. 20 csárda építése igényel 340.000.— P-t.

Egy turistaház építési költsége: (1 szoba-, konyha- kamra, 1 nagy étkező, 2 hálóterem, 2 vendégszoba, terras) 20.000.— P. Berendezés 5000.— P. Összesen 25.000.— P. 12 turista menedékház építése igényel 300.000.— P-t.

2 leventetábor (100 főre) à 100.000.— P, 200.000 P.

Községfejlesztésre 52.000.— P. 5 község rendezése igényel 260.000.— P-t.

Előre nem látott kiadásokra 100.000.— P.

Összesen 1, 200.000.— P-t .

A szükséges 1,200.000 pengő, mint kamatmentes kölcsön volna rendelkezésre bocsátandó. Törekednünk kell a termelőtényezők társítása útján a pénzszükségletet a minimumra redukálni. Bármely objektum létesítéséhez csak akkor foghatunk hozzá, ha a társszerzésre minden lehetőséget kitapogattunk nemcsak a környéken, de az egész megyében is.

Igyekezünk a csárda és turistaház építéséhez szükséges földterületet társulás alapján biztosítani. A csárdák és turistaházak kezelői a lakáson kívül csak részesedést kapnak a forgalomból a szokásos alapon. Ha a csárdát a föld tulajdonosa vezeti, akinek háza volt a faluban, ennek a házbére törlesztésre lekötethető.

Munka- és anyagszolgáltatás is biztosítható társulás útján.

A létesítmények a kölcsönök kifizetéséig telekkönyvileg elidegenítési tilalommal terhelhetnek.

Jelen teljes program megvalósítását a következő érdekek teszik indokolttá.

1. Az állam pénzügyi érdeke. Mindazon községekben, ahol a nyaralási lehetőségeket gazdaságilag kiaknázhadják, az adóhátralékok eltűnnek. Ezt a tényt a OMVESZ a pénzügyminiszter úrhoz intézett beadványában igazolta. A nyaralók szükségleteinek hasznohajtó kielégítése a termelést sokrétűvé teszi és alkalmas az egyoldalú szemtermelés csökkentésére. A lakosság érdeke kifejlődik az üzleti lehetőségek kiaknázására és az inségakciók szükségessége lassan megszűnik. A tőkeképződés a vidéken is megindul, úgy, hogy a további szükséges létesítményeket a lakosság már saját erejéből valósíthatja meg.

2. Közegészségügyi érdek. Az olcsó nyaralás megszervezése a legjobb preventív intézkedés a tüdővész és más népbetegségek elleni küzdelemben és egyszersmind gazdaságosabb is, mert a betegség-megelőzése mindig olcsóbb úgy az egyénre, mint az államra nézve, mint a betegség hosszadalmas és sokszor eredménytelen gyógyítása.

3. Valutáris érdek. Amint az ország pénzügyi helyzete javul, közönségünk java újból külföldre fog tódulni, ha nem követünk el mindent a magyar nyaralási lehetőségek megjavítására.

4. Közművelődési érdek. A program megvalósítása lehetővé teszi az olcsó tanulmányi utakat az iskolásgyermekeknek és leventéknek. A gazdákat önérdükük fogja hajtani arra, hogy az iskolán kívüli népművelésbe erősebben bekapcsolódva mindazt megtanulják, amire az életben szükségük van. Természetesen az iskolán kívüli népművelést ennek érdekében gyakorlatiasabbá kell tenni.

5. Nemzetnevelési érdek. Különösen a leventetáborokkal szolgálható. A leventétől nemcsak áldozatot kívánunk, de a lekiismeretes, jó leventéknek adni is tudunk kell valamit. A gyenge szervezetű leventéket a tábori egészséges élet talpraállítja és megóvja a tüdővészstől stb. A leventeintézmény áldásos hatását sokszorosan fokozná az a körülmény, hogy jutalmazni is tud már.

A leventetáborok mellett egy-egy tanító célzatú műhelyt szerveznénk, ahol a leventék megtanulhatnák a különböző nyersanyagok feldolgozását elsősorban saját szükségleteik kielégítésére használati tárgyokban. Minden leventetábor egyszersmind munkatábor is lenne, amely megmutathatná a környék lakosságának, hogy az ember mennyire meg tudja változtatni az egész vidék arculatát és jellegét, ha okszerűen és szívósan hozzá fog a munkához.

A felterjesztés elintézése a közben bekövetkezett kormányváltozás következtében függőben maradt és azért foglalkozni kellett azzal a kérdéssel, hogy a törvényhatóság a véges és igen korlátolt

anyagi eszközeivel (a közjóléti alap támogatására a th. közgyűlése 7500 pengőt szavazott meg, amelyet a pénzügyminisztérium lefargott évi 2000 pengőre), mit tudna az idegenforgalom fejlesztése érdekében tenni.

A pénzügyigazgatósággal folytatott megbeszélések eredményeképpen két rendeletet adott ki az alispán. Céljuk az italmérési engedélyek kiadásának feltételein keresztül földben gyökeredző hazai vendégfogadó ipar nevelése.

4. A törvényhatóság területén lévő üdülőhelyek vendégfogadó iparának fejlesztése.

4340/a. 1938. Főszolgabíró Úr!

Az OMVESZ megyei igazgatósága által gyűjtött adatok szerint a következő községekben fejlődött a nyári idegenforgalom nagyobb arányokban.

	Személyforgalom	
	1936.	1937.
Felsőtárkány	34	38
Hasznos	246	800
Pásztó	50	106
Parád	373	587
Reesk	48	236
Szarvaskő	115	156
Tiszafüred	137	197

Tekintettel arra, hogy a nyaraló vendégek számának szaporításával lehet a legbiztosabban emelni fenti községek lakosságának jövedelmeit, kötelességemnek tartom arról gondoskodni, hogy a nyaraló vendégek a törvényhatóság területén fekvő üdülőhelyeken jól érezzék magukat és személyes propagandával új nyaralókat toborozzanak.

A legfontosabb feladat megfelelő, a vendégforgalommal arányban álló számban, jó és a városi közönség izlését is kielégítő vendéglőkről, illetve kocszmákról gondoskodni.

A vendégfogadó ipar fejlődését csak akkor látnám biztosítva, ha a helyi gazdák közül sikerülne megfelelő vendéglősöket, illetve átmenetileg kocsmárosokat nevelni:

1. azért, mert minden új kocsmáros és vendéglős üzlete míg be nem vezeti magát és vendégeinek bizalmát meg nem nyeri, átmenetileg keveset jövedelmez;

2. abban az esetben, ha az italmérési jogot, bár tökéreesebb, de idegen vendéglősöknek, illetve kocsmárosoknak adjuk, azok egyedül a kocsmára jövedelmére vannak utalva. Kis forgalom mellett is csak a kocsmára jövedelmére támaszkodhatnak, emiatt drágábbak lesznek és a vendégeket nemesak maguktól riasztják el, hanem a községtől is.

3. Az italmérési jogokat tehát élelmesebb és tehetősebb gazdáknak kell juttatnunk, akiknek a kocsmára kezdetben csak mellékkereset. Ezek nem lesznek rászorulva az indokolatlan árdragításra és a hatóságok idegenforgalmi árpolitikája jobban érvényesülhet.

4. A tősgyökeres helybeli, aki össze van forrva a földdel, kitaróbb is, nem hagyja mindjárt ott a községet, ha az első évek nem hozták meg a várt búsás hasznot.

5. Törvénytisztelők iránt is nagyobb a bizalmam, mintha idegeneket toboroznánk.

A vendéglői ipar azonban képesítéshez van kötve, amelynek megszerzése a gazdát, vagy fiát legkevesebb 5 évre távoltartaná otthonától. Az idegenforgalom előfeltételeinek megteremtésével én se várhatok 5 évig. Más utat kell tehát választanom. Elismerem, hogy az volna a helyesebb megoldás, ha mindjárt szakképzett és megbízható vendéglősöket telepíthetnék a községekbe. Sajnos, nem nagyon bízom benne, hogy ez sikerülne, mert jó és megbízható vendéglős nem hagyja ott a várost, hogy falun letelepedjen, ahol megélhetése nem igen van biztosítva, különösen az első időben nem. Nincs más hátra, mint jó kocsmárosokat nevelni azokban a községekben, amelyek üdülésre, nyaralásra alkalmasak.

A kocsmai iparengedély kiváltásához nem kívánatik meg a szakképzettség igazolása.

Felhívom állapítsa meg, az előjáróban felsorolt községek közül, amelyek joghatósága alá tartoznak, a községi előjárósággal egyetértve, hogy a legutolsó évek fejlődését figyelembe véve, mennyivel kellene az italmérések számát szaporítani, hogy a nyaralók öt év múlva se panaszkodhassanak zsúfoltságáról. A községi előjáróságok forduljanak a közérdekre hivatkozó indokolással a pénzügyigazgatósághoz és kérjék a létszámba betudott korlátlan italmérési engedélyek számának felemelését a meghatározott számra. Az eddigiekben felsorolt érdekek biztosítása és célok elérése kívánatosá teszi azt, hogy az érdekelt községekben legalább 6 évig a korlátlan italmérések létszáma ne szaporíttassék.

Ennél fogva már most utasítom Főszolgabíró Urat, hogy a hatóságok 6 évig új italmérési engedélyek kiadását a fenti községekben a létszámfelemelés után se ne kezdeményezzék, se pedig ilyenirányú kérelmeket ne véleményezzenek pártolólággal.

Az ezidőszerint szükséges létszámfelemelésre vonatkozó előterjesztésben az előjáróságok a legrészletesebben és kimerítően hivatkozzanak az 1921. évi IV. t. e. végrehajtása tárgyában kiadott utasítás 13. §. II. pont 5-ik bekezdésében körülírt előfeltételek fennforgására, egyben tegyenek arra is javaslatot, hogy a létszám felemelése következtében rendelkezésre álló korlátlan italmérési engedélyek csak oly folyamodók részére tartassanak fenn, akik legalább 2 padlós, egyszerű, tiszta vendégszobával rendelkeznek, avagy megfelelő garanciával szolgálnak, hogy ilyeneket 1 éven belül építtetnek.

A községek ezen előterjesztéseit terjessze fel pártoló és a pénzügyigazgatósághoz címzett felterjesztéssel hozzám, hogy azokat együttesen gyors tárgyalás végett a pénzügyigazgatóság véleményezésének csatolása után a pénzügyminiszter úr elé vihessék kedvező döntés végett.

A felemelt létszám szerint kiadható új italmérési engedélyek megadásánál a következő szempontok figyelembevételét kívánom meg. Az új italmérési jogok kizárólag kocsmai iparengedéllyel bírók részére adhatók ki. Hogy azonban felesleges reményekkel ne dúljuk fel a lakos-

ság békéjét és az iparengedély kiváltásával járó felesleges kiadásokba senkit ne döntsünk és a kitűzött célt elérjük, a következő eljárásra utasítom.

Az italmérési engedélyek számfelemelésének pénzügyminiszteri jóváhagyása után hirdetmény függesztendő ki az érintett községekben. A hirdetmény tervezetét csatolom. Az italmérési engedélyek kiadásának feltételeit azért kell előre leszzegezni, hogy a kiadás versenytárgyalásszerűen folyjon le és módunkban legyen a hirdetményben lefektetett feltételeknek leginkább megfelelő gazdákat kiválogatni, mert csak ebben az esetben várható az, hogy a törvényhatóság által hozott áldozatokkal a kitűzött célt elérjük: tősgyökeres magyar vendéglátó ipar megteremtését, amely minden igénynek meg tud felelni.

Eger, 1938. február 26.

4340/1938.

Tárgy: Korlátlan italmérési jog engedélyezése.

H i r d e t m é n y.

Heves vármegye alispánjának közbenjárására a pénzügyminiszter úr felemelte a községben a létszámba betudott italmérések számát-val községben tehát új korlátlan italmérési jog kerül engedélyezésre. Hogy az új italmérések ne idézzék elő a koresmázás emelkedését a községben, ami a koresmázó gazdasági romlására és a családi béke és boldogság feldúlására vezethet, az új italmérési engedélyek kiadása a következő irányelvek mellett történik.

Az új italmérési engedélyek kiadásánál a közigazgatási hatóság előreláthatólag csak helybeli, házzal és földdel bíró egyéneket fog javaslatba hozni, akik koresmárosi iparengedéllyel bírnak. A pályázók saját jól felfogott érdekükben helyesen eselekednének, ha előbb igazolják és vállalják az engedély kiadásának egyéb feltételeit és csak ennek megtörténte után, felszólításomra váltják ki az iparengedélyt, hogy felesleges költségekbe ne verjék magukat.

Az újonnan nyitott koresmáknak lehetőleg egyenlően kell a község területén megoszlanok, úgy, hogy a község szélére is kerüljön koresma, főleg ott, ahol a főútvonal be- és kilép a községből. A községre nézve nem lehet közömbös, hogy a községbe jövő idegenek a község szélén szemétdombot és csúf rendezetlen területet pillantanak-e meg, vagy egy barátságos vendég-hivogató koresmát. A község széle alatt nem szabad zárt település szélét érinteni, hanem a zárt településtől 1—300 méternyire is lehet, amikor a községben nyaralóknak kiránduló helyül szolgálhat, átutazó autósoknak pihenő csárdául.

A község belterületén az új koresmák helyének kijelölésénél lehetőleg kerülni kell az iskola- és templom közelségét. Amennyiben különböző helyi okokból mégis az iskola- és templomközelséget elkerülni nem lehetne, az italmérési engedély iránti kérvényhez csatolandó az iskolaszék, illetve az egyházközség pártoló irata. (Ezen pártoló irat megszerzése nem ütközhetik akadályba, ha Főszolgabíró úr ismerteti az érdekeltek előtt a községfejlesztési programot és mindazon intézkedéseimet, amelyekkel az új engedélyek kiadásánál a közérdek megvédésére törekszünk.)

Italmérési engedély kiadására csak az a gazda számíthat, aki a törvényben meghatározott kellékeken kívül legalább 2 padlós, egyszerű tiszta vendégszobával rendelkezik, vagy megfelelő garanciával szolgál, hogy illet 1 éven belül épített, akinek udvarán nincs trágyadomb, hanem téglából épített és jól elzárható trágyagödör, amelybe a trágyalé nem a föld felszínén vezetetik be, hanem fedett csatornán. Ha istálló van az udvarban, annak ablakait kékre kell festeni, úgyszintén a konyhaablakot és a konyha falait. A légy köztudomás szerint nem bírja a kék színt. A sok légy a legbiztosabban elüldözi a vendégeket a háztól, azért mindent meg kell tenni a légyesapás leküzdésére.

Az engedélyes tartozik házáat az államépítészeti hivatal tervei szerint átalakítani. A hivatal a terveket költségmentesen bocsátja az engedélyes rendelkezésére, ügyelve arra, hogy csak a legszükségesebbeket kívánják és felesleges költséget ne okozzanak.

Ragazkodnom kell azonban ahhoz, hogy az új koresmák szépek és izlésesek legyenek és a község becsületét emeljék. Az italmérési engedély iránti kérelmeket pártoló javaslattal az illetékes helyre annak előterjesztésével fogom eljuttatni, hogy az engedély kibocsátása csak akkor legyen eszközölhető, ha az átépítés már megtörtént.

Minden új koresmáros köteles a th. által az új koresmárosok részére rendezett tanfolyamot hallgatni és 5 év múlva vendéglős mestervizsgára jelentkezni. Aki a vendéglős-mestervizsgát 6 éven belül meg nem szerzi, attól az italmérési engedély elvonás alá kerül. Gondoskodni fogok arról is, hogy az új koresmárosok női családtagjai szükség esetén főzőtanfolyamon vehessenek részt, illetve alkalmas helyen és időben főzni tanulhassanak. Az új koresmárosok gazdasági boldogulása nagyrészt attól függ, hogy a vendégek kapnak-e üzletében jó ételeket, amelyekkel meg vannak elégedve.

Szigorúan ellenőrzöm az új koresmárosokat és abban az esetben, ha

1. koresmájuk nem tiszta,
2. koresmai hitelt adnak,
3. ittas embereket szolgálnak ki,
4. istentisztelet alatt nem tartják koresmaikat zárva (a templom körüli 500 méteres körzetben),
5. az OMVESZ helyi csoportnak járó községfejlesztési járulékot nem fizetik pontosan,
6. úgy a fenti, mint minden egyéb törvényes ok esetén az italmérési engedély haladéktalan elvonása iránti eljárást teszem folyamatba,
7. végül felsorolandó a hirdetményben mindaz, amit a kitűzött cél elérése érdekében a helyi viszonyokra való tekintettel szükségesnek tart a Főszolgabíró Úr.

5. Létszámba nem sorolt italmérési engedélyek kiadása nyaralóhelyeken.

4053/1938. Valamennyi Főszolgabíró Úrnak!

Gondoskodni kívánok arról, hogy a heves megyei nyaralóhelyek környékén megfelelő számú olyan kirándulóhely létesüljön, ahová a községben nyaralók változatosságképpen kirándulhatnak és ott ételt és italt is kaphatnak.

Az 1921. IV. t. c. 13. §. 1. pontja 4. alpontja lehetővé teszi, hogy turistamenedékházaknak italmérési engedély létszámon felül kiadassék.

Állapítsa meg a nyaralásra alkalmas községek előljáróságával egyetértve, hogy ezek környékén mely szebb helyek volnának megfelelők turista-menedékházak létesítésére és jelölje meg azokat a 75.000-es katonai térképen. Közölje velem azt, hogy a megjelölt hely kinek a tulajdonát képezi. Elsősorban olyan helyek jönnek tekintetbe, amelyek oly gazdák tulajdonát képezik, akik hajlandók a faluból földjükre kitelepenni és ott 1—2 vendégszobával bíró házat építeni.

Ezen gazdáknak a ház tervrajzát ingyen bocsátom rendelkezésre és segítségükre leszek műszaki közlegeimmel a legalkalmasabb építkezési hely kiválasztásánál is.

Szükség esetén kamatmentes inségmunkakölesönnel is elősegítem az építkezés lehetővételét.

A ház felvétetik a magyar idegenforgalmi reklámkiadványokba. Italmérési engedélyt kap a legalacsonyabb italmérési díj mellett.

A gazdára nézve a következő előnyök származnak a vállalkozásból.

1. A gazda a földjén lakik és nem veszít időt a földjére való kijárással.

2. Terményeit első kézből a fogyasztónál, vendégeinél értékesítheti.

3. Az italmérési engedély útján mellékkeresethez jut.

4. A megye idegenforgalmi szerve hirdetni fogja vendégfogadóját, turista-menedékházát, az egész országban elterjesztett idegenforgalmi kiadványaival és lapjaival (OMVESZ kiadványok) és közvetíti hozzá a nyaralókat is.

5. Közbenjár a ház adómentessége érdekében.

6. Idegenforgalmi szervei útján elsősorban segíti kölesönnel a ház szükséges bővítésében, újabb vendégszobákkal való ellátásában.

7. Díjmentesen elkészíttetem a bővítési terveket is.

Kikötöm ezzel szemben azt, hogy a gazda nem végeztesse a házán hozzájárulásom nélkül, oly alakításokat, amelyek esetleg rontják a ház szépségét és lakályosságát.

Az adott segélyek erejéig a megye idegenforgalmi szerve OMVESZ osztályigazgatóság a kamatmentes kölesön törlesztéséig a ház társtulajdonosa marad.

A gazda az ellátási díjak megállapításánál igazodni tartozik a megyére nézve megállapított ellátási (penzió) irányárakhoz.

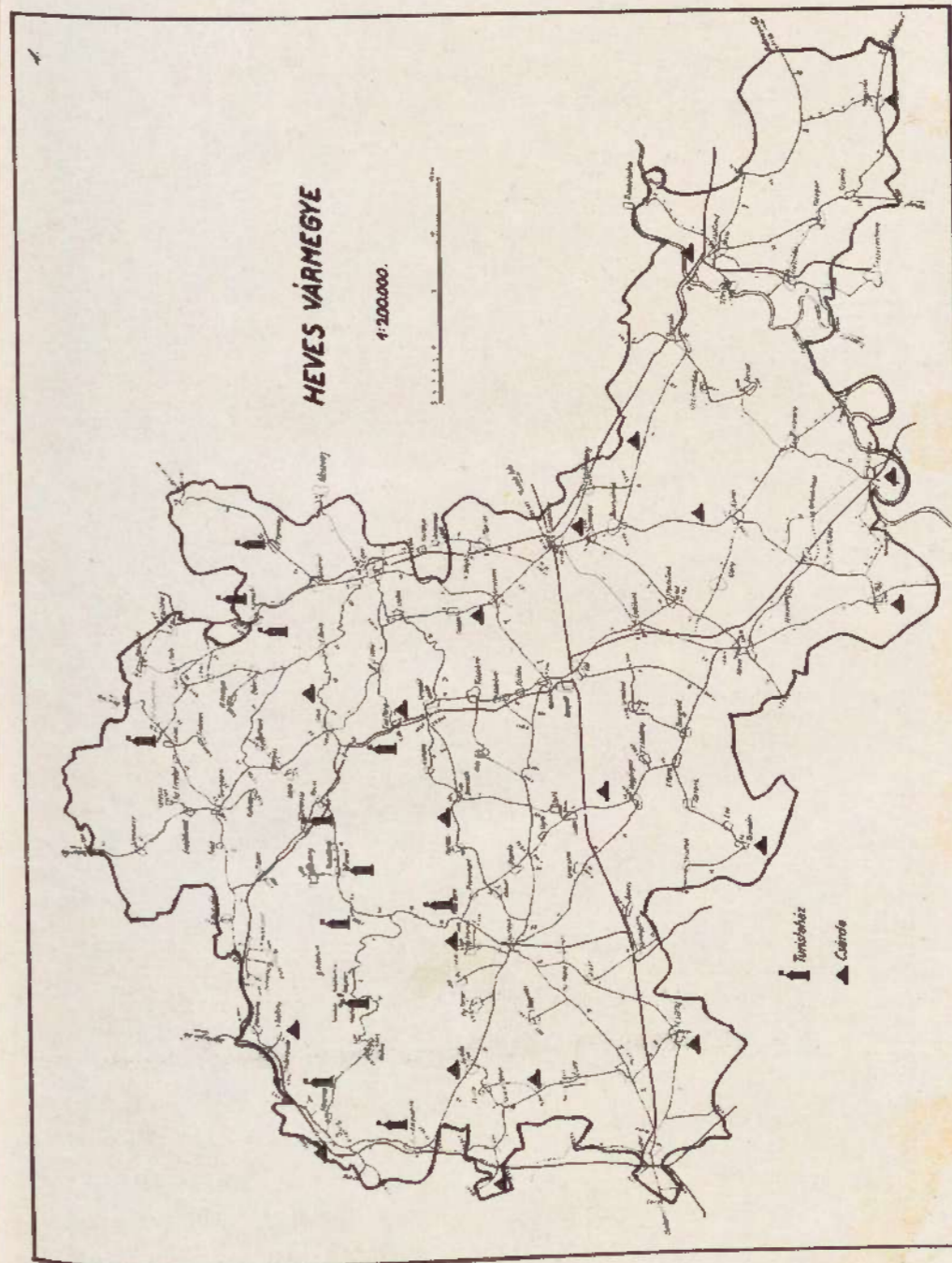
Eger, 1938. március 18-án.

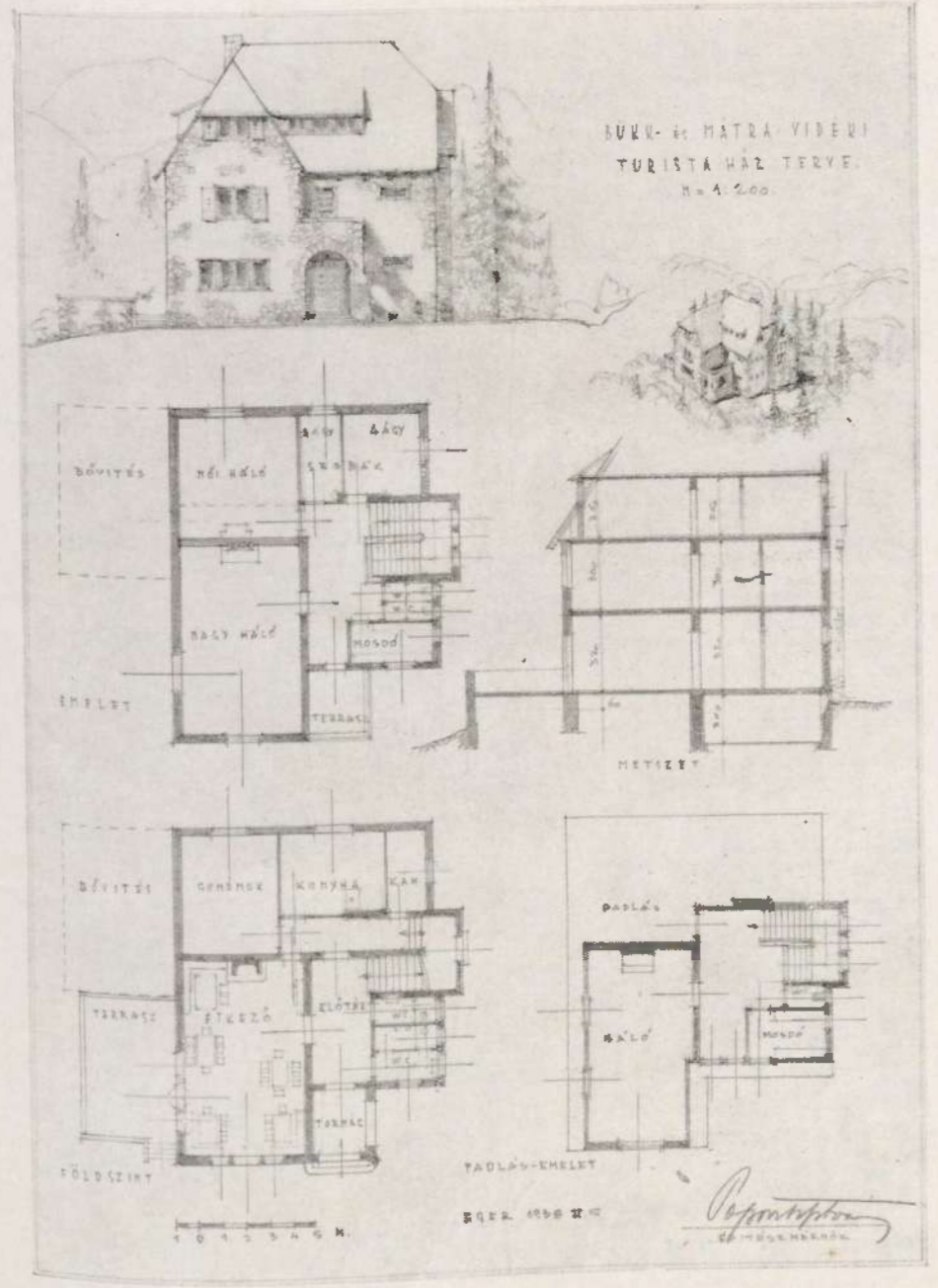
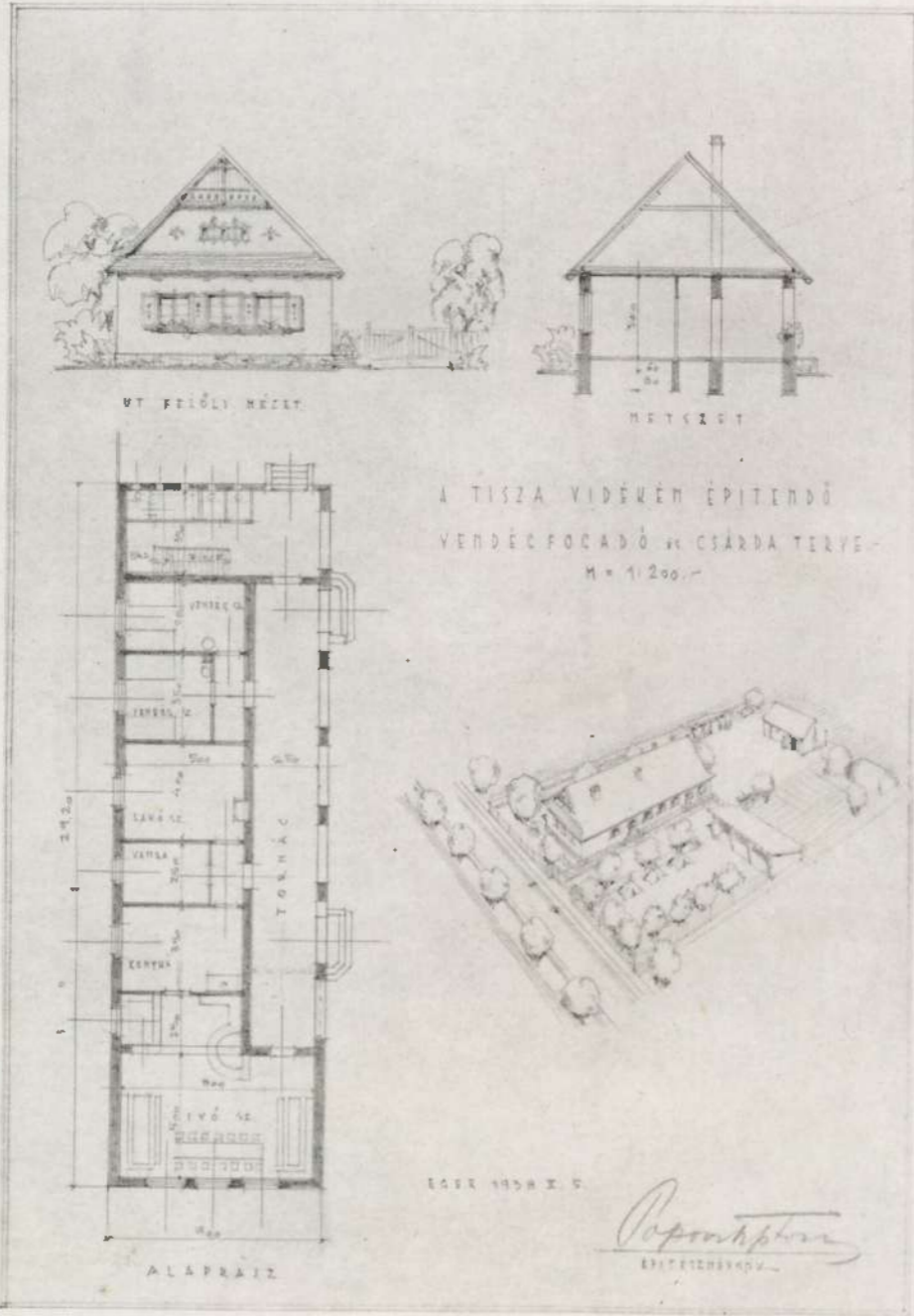
A rendeletek alapján tárgyalás alatt vannak a rendelkezésre bocsátott tervek, illetve hivatalból módosított tervek alapján a következő idegenforgalmi célú építkezések:

Recskén egy turistaszálló 7 vendégszobával, Tarjányi Jenő;

Hasznoson a Fűrészmalom átalakítása turistaszállóvá, Mátra-szentkeresztben (Alsóhuta) egy korcsmaépítés 2 vendégszobával, Mátrászentimrén (Ötházhuta) egy épület átalakítása 2 vendégszobás korcsmává;

Taron egy turistaszálló építkezése 10 két-három ágyas szobával;

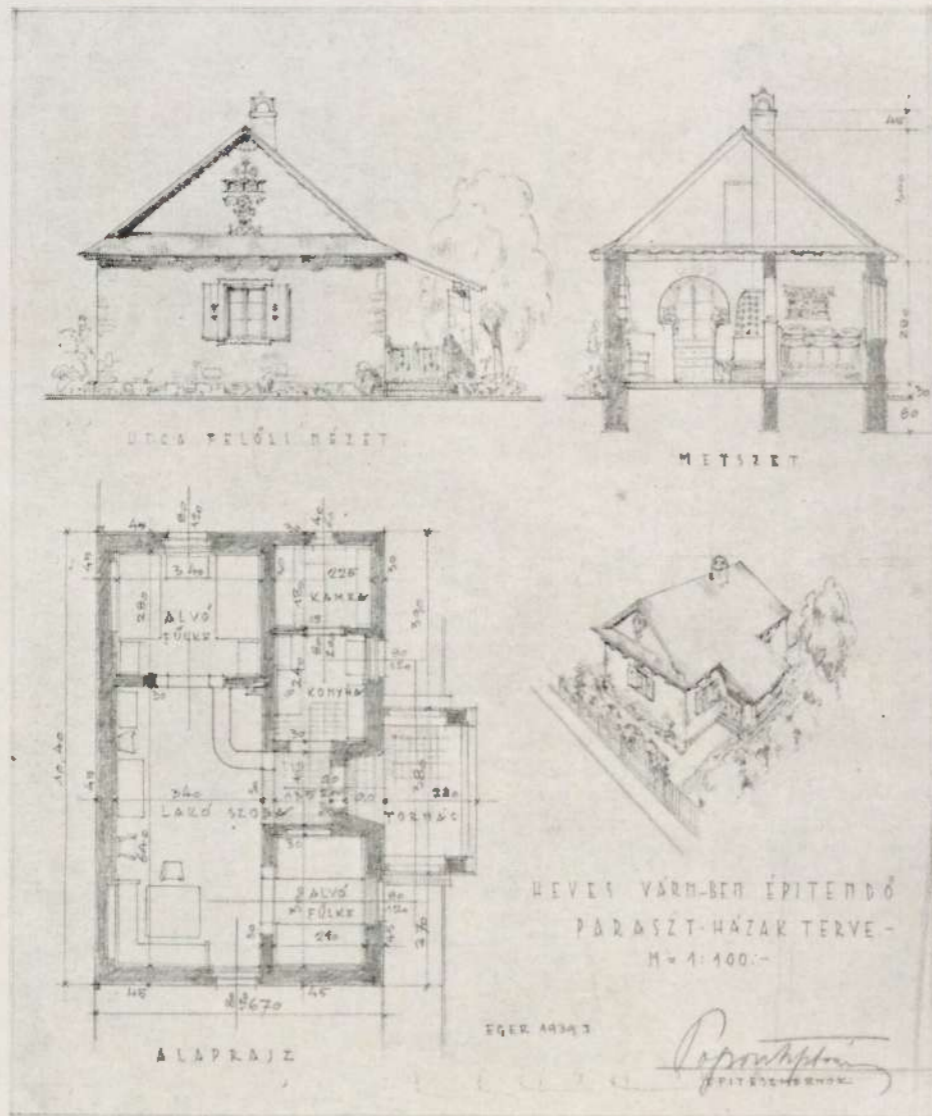

Felsőtárkányban egy épület átalakítása több vendégszobás korcsmává (vendégfogadó);

Mátraballán egy 2 vendégszobás korcsma építése.

Az izléstelen és célszerűtlen építkezés megakadályozása csak úgy látszik biztosított, ha a községekben építkező korcsmárosoknak és vendégfogadóknak jó házterveket bocsátunk rendelkezésre.

Heves vármegye Alispánja. 17.875/1938. Kj. 35. Tárgy: Idegenforgalom fejlesztése megfelelő vendégfogadók építése útján. Tek. I. Néprajzi Társaság népi építészeti osztálya, Budapest, Francia út 49. II. Országos Mérnöki Kamara, Budapest, Reáltanoda-utca 7.

Heves vármegye idegenforgalmának fejlesztésében befolyásomat érvényesíteni kívánom és arra törekszem, hogy az idegenforgalmat szolgáló épületek és berendezések a követelményeknek és a célszerűségnek minél jobban megfeleljenek.

Az idegenforgalmat szolgáló vendéglői, illetve korcsmai épületek, valamint a turista menedékházakról hozzám eddig benyújtott 4 darab nyers tervrajzot szakszerűleg felülvizsgáltam és szükség szerint helyesbíteni óhajtom, miért is az Országos Mérnöki Kamarához kérdést intéztem aziránt: egyes tagjai nem vállalnák-e azoknak felülvizsgálását és megfelelő átdolgozását darabonként 50 pengő tiszteletdíj fejében, u. i. fedezet hiányában nagyobb összeg nem áll erre a célra rendelkezésemre.

Az átdolgozásban az alaprajznak célszerű és takarékos megszerkesztése, illetőleg az építménynek minél célszerűbb beosztására kell törekedni, esetleg néhány vonással a magyaros homlokzat kiképzésére is útmutatást lehetne adni.

Eger, 1938. szeptember 16-án.

6. Községfejlesztés.

Üdülőhelyek, turistaházak és csárdák építése és fejlesztése mellett gondot kell fordítani a magyar községek, a magyar falvak fejlesztésére, szépítésére is. Elvégből munkaközösségbe léptünk az Országos Magyar Vendégforgalmi Szövetséggel (OMVESz), hogy a falufejlesztési akció ne maradjon csak hatósági akció, hanem társadalmi mozgalommá szélesedjen.

A nyaralóhelyeken megalakultak az OMVESz községfejlesztő bizottságok. Tapasztalunk kellett azonban, hogy a nyaralásra alkalmas községek lakossága gazdaságilag iskolázatlan, és legfeljebb a kiadható szobák számának szaporítására gondol, ellenben nem törődik házatája és a község csinosításával. A fizetővendég-fogadók nem fizetik be a községfejlesztési járulékokat a szoba kiadásából származó bevételekből, úgy hogy a befolyó járulékokból néhány reklámnymtatványon kívül alig marad valami, amit a község szépítésére lehetne fordítani.

A közjóléti alap minden nyaralásra alkalmas községet ellátott a környék turisztikai térképével, útbaigazító táblákkal és számadás-könyvekkel, valamint OMVESz tagdíjnyugtákkal, amelyek a községfejlesztési járulékok egyszerű és zökkenőmentes nyugtázását tették

lehetővé és a jegyző ellenőrzőmunkáját megkönnyítették és egyszerűsítették. Az OMVESz közbenjárására az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal 6000 pengős segélyével és a főispán úr 6000 pengős inségmunkasegéllyel melegfürdő épült a leglátogatottabb nyugatmátrai községben Mátraszentimrén (Ötházhuta), népfürdő Abasáron és strandfürdőkabinok Tiszafüreden.

Felterjesztéssel éltünk a belügyminiszter úrhoz, terjessze ki a 24 órás bejelentési kötelezettséget Hevesmegye nyaralásra alkalmas községeire, hogy a községi jegyző ellenőrizhesse a vendégforgalmat és fokozott eréllyel hajthassa be a községfejlesztési járu-
lékot.

Heves vármegye Alispánjától. 5799/938. Kj. Tárgy: Fizető vendéglátásból származó jövedelem-adómentesség. Az Országos Magyar Vendégforgalmi Szövetség Tek. Igazgatóságának. Budapest, Hunyadi János-utca 1.

Szíveskedjenek nekem megküldeni annak a pénzügyminiszteri rendeletnek másolatát, amely azon fizető vendéglátók ebbeli jövedelmét, adómentessékké nyilvánítja, akik ellátást 3.50 P aluli árért adnak.

Amennyiben ez a rendelet nemcsak OMVESz-tagokra vonatkozik, van-e oly rendelet, amely fenti adókedvezményt az OMVESz-tagokra korlátozza, ha nincs, nem volna-e célszerű ilyen rendelet kiegészítésére lépéseket megtenni. Szükség esetén az előterjesztést a Tek. Elnökség értesítése mellett megteszem.

Eger, 1938. március 19-én.

Országos Magyar Vendégforgalmi Szövetség. Budapest, 1938. március 26-án. 436/938. szám. Méltóságos Alispán Úr!

Folyó hó 21-én kelt 5799/a. 1938. számú nb. átiratára való hivatkozással van szerencsém tisztelettel mellékelni a fizetővendéglátók adómentességére vonatkozó rendeletnek hiteles másolatát. Sajnos a pénzügyminisztériumban ezen adókedvezmény ki-
eszközlése alkalmával előterjeszté-

sünknek nem tettek eleget atekintetben, hogy azt csupán az OMVESz tagokra terjesszék ki. Ezt általánosságban határozta el a pénzügyminisztérium kiadni. Nagyon örülnék, ha lehetséges volna a rendeletet tényleg csakis az OMVESz-tagokra szorítani, mert ez esetben a szükséges fegyelemnek a megteremtése sokkal könnyebben volna eszközölhető.

Hazafias tisztelettel: *Kaffka s. k.*
ügyvezető alelnök.

438/1937. Országos Magyar Vendégforgalmi Szövetség. Budapest, 1937. május 19.

Szíves tudomásulvétel végett közöljük a Pénzügyminiszter úr ónagyméltóságának a fizetővendéglátó gazdák adóztatásának elengedésére vonatkozó rendeletét.

Magyar Királyi Belügyminiszter. 64.775/1937. VIII. a. A fizetővendégek részére kiadott időszaki (szezón) lakások házadó-alapjának megállapítása. Körrrendelet.

Valamennyi m. kir. pénzügyigazgatóságoknak és m. kir. adóhivatalnak.

A házadóról szóló 1927. évi 200/P. M. sz. hivatalos összeállítás 8. §-ának (4) bekezdéséhez fűzött végrehajtási utasítás (1) bekezdése szerint azoknál a lakásoknál, amelyek az év bizonyos részében időleges, inkább üdülő tartózkodásra használtak és az év többi részében üresen állanak, továbbá az olyan lakásoknál, amelyeket az év nagyobb részében a tulajdonos maga szokott használni, de az év bizonyos szakában bérfizetés helyében fürdő- vagy nyaralóvendégek részére is átenged, a nyers bérjövédelmet a használat alatt tényleg elért bevétel alkotja. A (2) bekezdés követendő eljárására is részletes szabályokat tartalmaz.

Tudomásomra jutott, hogy egyes pénzügyigazgatóságok és adóhivatalok ezeket a szabályokat a legszigorúbban alkalmazták azokban a községekben is, amelyek *gyógy- vagy üdülőhelyé nyilvánítva nincsenek*, amelyekben azonban az Országos Magyar Vendégforgalmi Szövetség kezdeményezésére és a hazai nyaraltatás előmozdítására a község lakosai *fizetővendégek* elfogadására vállalkoznak és az általuk használt ház egyes lakrészeit *konyha- és bútorthasználattal* egy-két hónapra igen alacsony bérért bérbeadják, vagy pedig a fürdővendégeknek *teljes ellátást nyújtanak*.

Ezekben az esetekben a fizetővendégek elfogadásának gazdasági jelentősége nem a lakóház egyes részeinek bérbeadásában van, mert a falusi lakosság azért fogad el fizetővendégeket, hogy fölös terményeit ez úton gazdaságosabban értékesítse.

Az ilyen háztulajdonosokkal szemben nem volna helyes eljárás, ha így elért bevételük adóemelésre használnának, mert ez könnyen arra az eredményre vezetne, hogy a falusi lakosság inkább lemond erről a jövedelméről. A hazai nyaraltatás közgazdasági és szociális eredményének előmozdítása céljából pedig kívánatos, hogy a falusi lakosság a nyaraltatási mozgalomhoz minél nagyobb számban csatlakozzék.

Meghagyom ennél fogva a pénzügyigazgatóságoknak és a m. kir. adóhivataloknak, hogy a hazai nyaraltatás mozgalmához fűződő igen fontos közgazdasági és szociális érdekekre való tekintettel abban a kérdésben, hogy az idény tartama alatt befolyt bevételt milyen esetekben tekintsék házadó alá eső nyers bevételnek, a legnagyobb körültekintéssel és óvatossággal járjanak el.

Általános irányelvül szolgáljon, hogy azoknál a falusi háztulajdonosoknál, akik házuk egyes lakrészeit legfeljebb két család részére, hogy évenként két és fél hónapot meg nem haladó időtartamra bérbeadják s azok bére fejében a bútorthasználatra eső 30% levonása után a nyári hónapokban szobánként havi 30 pengőnél többet nem kapnak, az idény alatt elért e bevételüknek a ház közönséges haszonértékéhez való hozzászámítása mellőztessék. Azoknál a háztulajdonosoknál pedig, akik a napi teljes ellátást szobahasználattal együtt legfeljebb 3.50 pengőért vállalják, a lakás használatára eső bérösszeg megállapítását mellőzze. Minthogy pedig az említett körülmények fennforgása esetén, nevezetesen legfeljebb két családnak két és fél hónapot meg

nem haladó ellátásából arra lehet következtetni, hogy az adózó ezt a vendéglátást üzletszerűleg üzi, ezekben az esetekben az általános kereseti adó kivetését is mellőzni kell.

Erről az elhatározásomról a községi előljárásiakat megfelelően oktassa ki.

Budapest, 1937. évi május hó 15-én.

Dr. Fabinyi s. k.

A másolat hitelül:

Heves vármegye Alispánjától. 6090/1938. Kj. 35. Tárgy: A fizető vendégek részére kiadott idénylakások házadó-alapjának megállapítására. Rend. sz. 64.755/1937. VIII/a. Nagyméltóságú Pénzügyminiszter Úr!

A Nagyméltóságod által a hazai nyaraló vendégforgalom emelése érdekében engedélyezett ház- és keresetiadó mentességek lényegesen hozzájárulnak a hazai nyaraltatáshoz fűződő igen fontos közgazdasági és szociális érdekek védelméhez.

Nem mulaszthatom el, azonban Nagyméltóságod figyelmét felhívni arra, hogy a hazai nyaraltatás ügyét végeredményben csak akkor szolgálhatjuk hathatósan, ha az adókedvezmények és a községfejlesztési törekvések között kapcsolatot létesítünk.

A hazai nyaralóvendégeket csak akkor tudják a községek megtartani, ha a vendégek azt látják, hogy maga a község, vagy az OMVESZ községfejlesztési bizottság komolyan munkálkodik azon, hogy a magyar községek mindazt nyujthassák, amit a külföldi, pl. német községek a nyaralóvendégeknek nyújtanak. Ha ez nem következik be, akkor hazai nyaralóvendégeink a valutáris viszonyok javulásával újból külföldre fognak utazni.

Miután az állam nem viselheti a községfejlesztés terheit a községfejlesztés fedezetét maguknak a községeknek kell előteremteniök.

Erre a legtermészetesebb megoldás az, ha a községfejlesztési járulékokat azokra vetjük ki, akik a hazai nyaralás révén jövedelem-többletbe jutottak.

Ma nemcsak az OMVESZ községfejlesztési bizottságok, de a hatóságok is tehetetlenségre vannak kárhóztatva, a községfejlesztési törekvésekben. Az aszociális és a közérdek iránt érzéketlen elemekkel szemben semmiféle eszköz nem áll rendelkezésünkre, hogy azokat jobb belátásra bírjuk. A meggyőzés eszközeivel a jobbérzésű gazdákat sikerül ugyan rábírnunk a községfejlesztési járulékok fizetésére, de csak rövid időre, amíg a nemfizetők konoksága és kárörvendő kigunyolása el nem vette kedvüket a közérdek figyelembevételétől.

Méltóztassék azért idézett rendeletének 6-ik bekezdését oda módosítani, hogy az engedélyezett adókedvezmények azokban a községekben, ahol OMVESZ községfejlesztési bizottságok megalakultak, csak azokat illetik meg, akik fenti bizottságokba tömörült fizető vendéglátók által megállapított községfejlesztési járulékokat megfizették.

Eger, 1938. március 29-én.

Mindenképpen el kell t. i. érni azt, hogy a községfejlesztési járulékokból úszre számottevőbb összeg gyűljön össze, hogy a községfejlesztési bizottság azzal a falu valamely szépséghibáját eltűn-

tethesse, vagy olyasvalamit létesíthessen ami a falu színvonalát emeli. E nélkül a falu lakói aligha értik meg, miért kell nekik községfejlesztési járulékot fizetniök.

A községfejlesztési törekvések támogatását a községek közönsége elsősorban ott fogja vállalni, ahol a közvetlen anyagi érdek kimutatható. Ezen elgondolás alapján elsősorban a nyaralásra alkalmas községeket kell a községfejlesztéssel kapcsolatos kérdésekről tájékoztatni, iskolázni és bizonyítani, hogy rendszeres községfejlesztés nélkül nincs tartós nyaraló vendégforgalom.

Fényképekkel, levelezőlapokkal kell bizonyítani, milyen óriási különbség van a nyaralóvendégeket fogadó alpesi német falu és a magyar községek között, út, járda, házak és udvarok, ellátási viszonyok és a gondozott környékbeli táj tekintetében. Amint a valutáris viszonyok változnak, a magyar nyaralók megint csak külföldre fognak özönlenni, mert ugyanazért a pénzért ott szebb természeti és községbeli környezetben tölthetik el szabadságukat.

Nem a hatóságok külön rögeszméje az, hogy a magyar falut fejleszteni és szépíteni kell, hanem a nyaralásra alkalmas falvak lakosságának érdeke.

A községfejlesztési mozgalmakat jutalmakkal lehetne gyorsítani. Amint a közjóléti alap költségvetési kerete megengedi, ajánlatos lenne az érdekelt községekben 1—2 ötven, száz pengős jutalmat kitűzni azon gazdák részére, akik házukat és házuk táját a legszebben és leggyakorlatiasabban rendbehozták. A háztáj és az udvar rendezése, sármentes járdák és udvari gyalogjárók nélkül nehezen képzelhető el. A járdákat és udvari utakat burkolni kell, akár zúzott kővel, akár téglával. A házi tégláégetés elsajátítása nélkül a nagy költségek miatt a gazdák húzódozni fognak a járda és gyalogutak építésétől. Ahol elég kő van, a makadám-gyalogutak építésére is meg kell tanítani a lakosságot.

A jutalmazott gazdák rendezett házatája, előkert, udvar, kert, tiszta udvar, járda, fedett trágyaverem stb., minden hatósági kényyszer nélkül is fel fogja ébreszteni a gazdáknak az utánzási vágyat és szabad idejüket házuktája rendbehozására fogják felhasználni, *miután látták, hogy és mint kell csinálni.*

Nem szabad a községfejlesztési törekvések támogatását kicsinyíteni és mellőzni, mert a nyugalmazott köztisztviselők egy rendezett, szép faluban szívesen telepednek le és ezzel csökkenthető a lakosságnak egészségtelen városbatódulása, proletarizálódása, ezzel szemben növekszik a falu vonzóereje, a földművelő lakosság helyi fogyasztókra tesz szert, a köztisztviselő olcsóbban él meg, a falu gazdái nem maradnak teljesen magukra a munkával túlhalmozott jegyzővel, hanem az intelligencia falun való letelepedésével szaporodnak az érintkezési felületek az értelmiség és a gazdatársadalom között.

A községrendezés egyik lényeges előfeltétele a községrendezési műszaki tervek elkészítése. Egyik subalpin fekvésű nyugatmátrai község néhány éven át igen nagyot fejlődött. Egyre-másra épültek a vendégszobás gazdaházak és penziók minden rendszer nélkül. Ebben a községben lett volna legsürgősebb a községrendezési terv elkészítése, hogy a vadtelepülés átkától meg lehessen menekülni.

A község szegénysége és a lakosság elmaradottsága miatt a szükséges anyagi eszközöket a község nem tudta biztosítani. Talán ha tudná sem járulna hozzá a község, mert minden telekre rendezésben belenyúlást lát a birtokviszonyokba, már pedig a maga telke felett minden gazda maga akar teljesen szabadon rendelkezni.

Az anyagi nehézségek áthidalására megkeresés ment a kereskedelemügyi miniszter úrhoz, hogy kivételesen járuljon hozzá ahhoz, hogy a község rendezési tervét az államépítészeti hivatal készítse el. A minisztérium a kérelmet nem találta teljesíthetőnek, egyrészt mert ez által az államépítészeti hivatalok közismert túlterheltsége csak fokozódna, másrészt mert a községrendezési tervek elkészítése nem tartozik hatáskörükbe. Ezek elkészítésére magánmérnökök kérendők fel. A közbizalmi alap anyagi eszközeinek növekedésével meg kell fontolni nem volna-e célravezető, ha a törvényhatóság vállalná a sürgős községfejlesztési tervek egy részét.

7. Leventetáborok.

Az első gondolat, amely a leventetáborok létesítésének szükségességéhez vezetett az volt, hogy nyári fogyasztóvendégek létszámát szaporítani kell, még pedig a magyar társadalom minden rétegéből.

A leventetáborok szervezési és benépesítési kérdéseinek megállapításánál foglalkozni kellett szükségképpen a leventeintézmény alapszabályaival, szükségleteivel, a leventék életviszonyaival, megsegítési lehetőségeivel és végül mindezen kérdések oly szerves megoldásával, amelyek mellett a leventeintézmény *legjobban tudná nemzetnevelési feladatait betölteni.*

Az alapszabályok áttekintése után megállapítható volt, hogy a leventék gazdasági és szociális érdekeinek szolgálatában alig történt valami. Átfogó nemzetnevelés helyett a leventék testnevelési kiképzése töltötte ki az alapszabályszerűen sokkal szélesebbre méretezett mozgalmat. Az O. T. T. leventeosztályával folytatott megbeszélés szerint ennek oka a leventetábor költségvetésének szűkre szabott kereteiben keresendő. A rendelkezésre álló fedezet a testnevelési kiadásokra sem elegendő. A leventeoktatók sokszor félévig sem tudják megkapni járandóságaikat. A leventék felszerelésére nincs fedezet. A leventeversenyek se rendezhetők fedezet hiányában rendszeresen. Alig néhány leventelőteret sikerült eddig létesíteni.

A leventeintézmény nagy nemzetnevelő hivatása indokoltá tenné, hogy az intézmény megfelelő anyagi támogatásával behatóan foglalkozzunk.

Ezek a feladatok két részre oszthatók:

1. olyanokra, amelyek anyagi eszközök nélkül is megvalósíthatók és

2. olyanokra, amelyekhez pénz is kell.

1. *A leventeintézmény hathatós anyagi támogatása újabb anyagi eszközök nélkül nem lázalom.* Semmi egyebet nem kell csinálni, mint a leventeegyesületeket a tagok gazdasági és szociális érdekeinek védelmére bizonyos önkormányzati jogokkal felruházni és meghatalmazni arra, hogy a fiatal magyarság érdekében folyó

minden akcióhoz javaslatokat tegyen, hogy egyenlő feltételek mellett elsősorban érdemes leventék részesüljenek a tejakciók, étkeztetési, felruházási és nyaralási akciók áldásaiban.

Miután a fiatal magyarság kb. 50%-a a leventeintézmény tagja, az összes akciók jótéteményeinek 50%-a a leventeegyesületek útján volna lebonyolítandó.

A leventék, kik eddig csak áldozatot hoztak, éreznék áldozataik jutalmát is, ami a leventék fegyelmét, igyekezetét és szorgalmát hatványozná.

A leventék egészségügyének felkarolása rendszeres orvosi, egészségügyi vizsgálatokkal és orvosi tanácsadással szintén nem mellőzhető.

A testi fejlődésben visszamaradt leventéket és jutalmul a kiváló leventéket őszi és koratavaszi leventetáborokban kellene jó ellátásra összegyűjteni.

2. *A leventeintézmény korszerű fejlesztéséhez szükséges anyagi eszközök.*

Egy leventetábor létesítéséhez ingyentelek mellett kb. 100.000 pengő szükséges. Figyelembe kell venni azt a körülményt, hogy a leventetábor a nyári munkaidő alatt üresen fog állni és így a befektetett tőke csak felerészben használható ki a nemzet szellemi, erkölcsi és népi javainak hasznosítására.

A leventetáborok egy része főleg a fejlődésben visszamaradt leventék testi feljavításának célját fogja szolgálni és ennél fogva subalpin vidéken telepítendő.

A subalpin vidéken nyári időben üresen álló leventetábor hasznosítására magától kínálkozik a megoldás, hogy a nyári időben munkásnyaralattal céljait szolgálja.

Ebben az esetben a leventetábor tervezésénél erre is figyelemmel kell lenni, viszont a szükséges tőke biztosításánál a gyárvállalatok hozzájárulására, a „Víg munkás” mozgalmon keresztül az ipar- és kereskedelemügyi minisztériumnak hozzájárulására is lehet számítani. A leventetáborokban összegyűjtött leventék testi fejlődése a subalpin klíma alatt, jó ellátás mellett olyan eredményekkel járhat, hogy a falusi lakosság tekintélyes részénél megfigyelhető testi degenerálódás kiküszöbölhető lesz.

A leventék foglalkoztatásának programja a táborban, céltudatosan állítandó össze, hogy nem csak erkölcsi, testi, szellemi, de gazdasági érdekeiket is mindenben szolgálja.

Kora reggeli órák katonai gyakorlatoknak, a céllövészetnek és a kapásból való lövés gyakorlásának volna szentelve. Félőrai pihenő után kezdődne a háziipari oktatás a táborok mellett a szervezett tanutáni munkahelyekben. Minden leventének meg kell tanulnia mindazt, ami a magyar gazda életrevalóságának fokozását szolgálhatja.

Elsősorban oktatandó volna minden, ami a gazdát arra képesíti, hogy a gazdaságban és általában a természetben található nyersanyagokat, terményeket, mellékterményeket és dolgokat hasznosítani tudja. Ezért a tanmühelyeknek leleményes vezetők mellett kísérleti telepeknek is kell lenniük.

Az oktatásnak többek között ki kell terjednie a kukoricaháncsodrásra, fonásra (raffiapótló), szőnyegek, lábtörők, kosarak, szatyrok, székülők, fonott és sodrott kukoricaháncsfonál készítésére stb. Sás és nád, fűzfavessző hasznosításra, gyógynövények ismerete és hasznosítására; fafaragásra és a gazdaságban szükséges famunkákra; fafűtésre és gondozásra; a hasznos madarak ismeretére és védelmére; állati szőrök, bőrök, tollak feldolgozására; gyapjú feldolgozásra; házi téglágetésre. Egészségügy stb.

Ha a levante magával hozott anyagon dolgozott, készítményei tulajdonát képezik. Ha a tábor anyagával dolgozott a készítményeket a megyei háziipari szövetkezet értékesíti a tábor számlája javára.

A levanték délután a nemzeti munkatáborok feladatai körébe utalt talaj-, útjavító-, vízszabályozó- és egyéb építő munkát végeznének: pl. levanteotthonok, járási szegényházak stb. építésénél segídnének.

A levanték gondozásánál szükség van olyan levante-nyilvántartásra, amely felöleli a levanték életviszonyainak minden fontos adatát.

A testnevelési felügyelőségekkel való megbeszélés eredménye az alábbi:

A levante neve: Lakóhelye:

Atyja neve: Anyja neve:

Atyja a világháborúban teljesített-e katonai szolgálatot:

A levante születésének helye: megye.

A levante születésének éve: hó nap.

A levante iskolai végzettsége:

A levante magyaron kívül mily nyelveken beszél, ír és olvas:

A levante országismerete (lakóhelyén kívül):

A levante minősítése (kedély, jellemtulajdonságok):

A levante különleges szolgálatra való használhatósága (pl. nemzetvédelem szempontjából):

A levante segédoktatói tanfolyamot végzett-e:

A levante úszni tud-e:

A levante mely sportokat íz és mihez van kedve:

A levantének kerékpárja van-e:

A levante foglalkozása:

A levante milyen munkához ért még:

A levantének minek a megtanulásához volna kedve:

A levanteoktató szerint mihez van különös tehetsége:

A levante testvéreinek száma (neme és családi állapota):

A levante testvéreinek születési éve:

A levante atyjának foglalkozása:

A levante anyjának esetleges foglalkozása:

A levante testvéreinek foglalkozása:

Kereseti lehetőségek pengőben és a foglalkoztatás ideje:

Év: január, február, március, április, május, június, július, augusztus, szeptember, október, november, december.

A foglalkozás természete:

Tartama:

A levanteintézmény a fiatal magyarság életképességének fokozását szolgálja és a nemzetnevelés legerősebb oszlopa lenne.

8. Munkásnyaralók létesítése.

A munkásnyaralók építése elsősorban a tőkeerős magyar gyár-vállalatok és a „Vig munkás” mozgalom feladata. A törvényhatósági közjóléti alapnak a maga részéről megfelelő telkek rendelkezésre bocsátásával és egyéb kedvezményekkel kell támogatnia a magyar munkásjólét e fontos intézményét.

A munkásnyaralók létesítésének előkészítésére az alábbi rendelet ment a községi előljáróságokhoz.

36 község közül, amelyek munkásnyaralók létesítésénél számbajöhetnek 5 tud ingyen telket adni és egyéb hozzájárulást. 6 község csak egyéb hozzájárulást, 8 semmit, a többi község még nem foglalkozott az ügygel.

A közjóléti alap feladata a község és a gyár-vállalatok megállapodásainak létesítésénél közreműködni, hogy a megyei lakosság méltányos érdekei megóvassanak és hogy a levanteintézmény részére a munkásnyaraló használata az őszi, téli és tavaszi évszakban levante-tábor céljaira biztosítható legyen.

Heves vármegye Alispánjától. 17.587/a. 1938. — Kj. 39. Községi Előljáróságnak! Székhelyén.

Az állam a szabadidő-intézmény meghonosításával a munkásság testi és lelki üdülését kívánja biztosítani.

Ez a mozgalom még csak kezdeti stádiumban van és különösen a nagy munkahelyeken nincsen még céljának megfelelően megszervezve. Várható, hogy a nagy ipartelepek vezetőségei munkásaik üdülését anyagilag is támogatni fogják és az egyes ipartelepek munkásaik számára üdülőtelepeket létesítenek majd.

A mozgalom arra készlet, hogy annak kilátásait a vármegye gazdasági jólétnek szolgálatába állítani megkíséreljem. Ez a kísérlet abból áll, hogy kedvezmények felkínálásával az ipartelepek munkásainak üdülését lehetőségig a vármegye területére irányítsam és ezzel elérjem azt, hogy a községekbe az évnek legalább egy szakán át, fogyasztókat

telepítsenek, aminek jótékony hatása az egyes községekre nézve vitathatatlan, különösen, ha a munkásokat nagyobb számban tudjuk a vármegye területére vonzani.

A munkások üdülőhelyének megválogatására az egyes ipartelepek vezetősége, már az üdülőtelep felépítéséhez szükséges anyagiak rendelkezésre bocsátása miatt is, befolyást gyakorol majd és ezért számára nem lesz közömbös az a szempont, hogy hol tudja munkásait a legelőnyösebben és a legolcsóbban elhelyezni. Ezzel a körülménnyel számolva az az elgondolásom, hogy munkás-üdülőknek létesítésére az egyes ipartelepek vezetőségeit megkeresem és a vármegye egyes községeit erre a célra figyelmükbe ajánlom. Ez az ajánlás önmagában véve azonban nem elegendő és ezért valami kedvezményt is kell felajánlani, amivel ajánlatom elfogadását kívánatosá tehetem. Ilyen kedvezményt már azért is szükséges felkínálni, mert az előreláthatóan létesülő munkás-üdülőtelepek elnyeréseért várhatóan országos verseny fog megindulni és ebben a versenyben vármegyénknek a kedvezmények felajánlásával kívánok előnyt szerezni.

Miután az egyes községek helyi érdekeiről van szó, a kedvezmények felajánlását is a községektől várom és ezért felhívom, közölje velem sürgősen: mit hajlandó és mit tud a község erre a célra

1. alkalmas ingyentelepekben és azt milyen nagyságban,
2. építési anyagban, (tégla, kő, fa, mész, homok),
3. ingyen fuvarban,
4. ingyen földmunkában,

5. és esetleg egyébét ingyen-szolgáltatásban kötelező erővel biztosítani.

Ezzel az akcióval nemzeti célokat is kívánok szolgálni, nevezetesen azt, hogy az ipari munkásságot és a föld népét egymással megismeressem és ezzel a szükséges testvériesülést elősegítsem.

Elvárom, hogy ezzel a kérdéssel fontosságához mértén foglalkozzék.

Eger, 1938. évi szeptember hó 14-én.

Heves vármegye Alispánjától. 20.584/1938. Kj. OMVESZ Elnökségének. Budapest.

A munkásság üdülésének intézményes biztosítását nemzeti és szociális szempontból magam is fontosnak tartom. A mozgalom sikerét a magam részéről is elősegíteni kívánom, ezért a mellékelt felhívást bocsátottam ki a törvényhatósághoz tartozó és üdülőtelepek számára alkalmas községek előjáróságához, amelynek eddigi eredményéről kiküldöttünk, Kossier Lajos vármegyei szociális titkár szóbelileg fogja tájékoztatni az Elnökséget. Kérem javaslatait vele megtárgyalni és a vármegyét törekvésében hathatósan támogatni.

Eger, 1938. okt. 21-én.

Heves vármegye Alispánjától. 21.372/1938. Kj. 39. OMVESZ Elnöksége. Budapest.

Hivatkozással kiküldöttünknek Kaffka Károly ügyvezető alelnök úrral folytatott megbeszélésére, ezúton is értesítem a T. Elnökséget,

hogy a munkásüdültetés akciójába a joghatóságom alatt álló Heves vármegyét bekapcsolni óhajtom és ebben a tárgyban előkészületként a mellékelt körrendeletet bocsátottam ki a vármegye községeihez.

A már eddig beérkezett jelentések is értékes ingyenszolgáltatások felajánlásáról számolnak be és ezért szükségesnek tartom tisztázni azt, vállalja-e a Szövetség a következőkben felsorolt kikötések figyelembevételével az általam megindított akció továbbvitelét egyrészt az Iparügyi Minisztériumban, másrészt pedig az ipartelepek, vagy egyéb érdekelteknél és ha igen, miképpen gondolja azt lebonyolíthatónak.

Az akció az olcsó utazás biztosításával kiegészítendő lenne. Az utazási kedvezmény (munkáskedvezmény) egyénre és csoportokra terjedne ki és az üdültetés tartamára szólna, oda- és vissza utazásra.

Ha a munkás-üdülők az ingyenszolgáltatások igénybevételével létesítik az a kikötésem, hogy azokat elsősorban Heves vármegyébe telepítsék, mert az ingyenszolgáltatás gondolata innen indult ki és kötelességem, hogy a kezdeményezőnek kijáró elsőbbséget vármegyém áldozatos közönségének már erkölesi okokból is, a közmorál szempontjából is biztosítsam és ezzel bebizonyítást nyerjen az a tétel, hogy aki a közért áldozatot hoz, az viszontszolgáltatásra számít.

Miután a munkás üdülőtelepek az üdültetés időszakán túl kihasználatlanul maradnak, az az elgondolásom, hogy a telepeket az év egyéb szakáiban levente táborozások számára hasznosítom. Ez annál is inkább kívánatos, mert annak révén el lehetne érni azt, hogy az építkezésekhez és az épületek fenntartásához a Honvédelmi Minisztériumtól anyagi hozzájárulást kapjunk. Érdekel már most, mennyire tartja a t. Elnökség ezt az elgondolást keresztülvihetőnek és annak érdekében milyen közbenjárást vállal.

Kérem a t. Elnökséget, értesítsen, hogy az akció továbbvitelét ilyen feltételek mellett vállalja-e, hogy igenleges válasz esetén a községek ingyenszolgáltatásának mérvéről tájékoztassam és megállapodásunkat írásba foglalhassam.

Eger, 1938. okt. 29-én.

Országos Magyar Vendégforgalmi Szövetség. Méltóságos Alispán Úr.

Fenti tárgyban elnökségünkhöz intézett nagybecsű átiratára van szerencsénk Méltóságodat értesíteni, miszerint ez ügyben érintkezést vetünk az iparügyi minisztériummal, ahol magától a miniszter úrtól azt az utasítást kaptuk, hogy várjunk ezen ügy rendezésével mindaddig, míg az iparügyi minisztérium ennek megtárgyalására szövetségünket újból fel nem hívja.

A minisztériumban ugyanis egy külön bizottságot bíznak meg ezen ügy rendezésével, melybe szövetségünket is be fogják vonni. Ennél-

fogva egyelőre ezen ügyben fenti rendelet kiadásáig szövetségünknek ni nesen beavatkozási lehetősége.

Ettől eltekintve a szövetség a maga részéről a Méltóságod által vezetett mozgalmat a legnagyobb lelkesedéssel tőle telhetőleg támogatni kívánja és bármikor a legnagyobb készséggel áll Méltóságod rendelkezésére.

Ajánlatos volna ez ügyben — lehetőleg a szövetség irodahelyiségében — egy tárgyalási napot kitűzni, amikor is ezen mozgalom fejlesztése érdekében kifejtendő teendők megbeszélendőek volnának.

Szíves elnézését kérjük Méltóság-

godnak, hogy nagybecsű átiratára csak most adunk választ, azonban alulírott ügyvezető-alelnök katonai szolgálatot teljesített és a mai napon tért vissza szövetségünkhöz.

Fogadja Méltóságod kiváló nagyrabecslésünk nyilvánítását, hazafias tisztelettel: *Kafka* s. k. ügyvezető-alelnök. Budapest, 1938. december hó 1-én.

A munkásnyaralók megépítése után arról is gondoskodni kell, hogy a nyaralók jó és olcsó élelmiszerellátása az egyoldalú szemtermelés átállításával kertgazdálkodásra és állattartásra biztosítva legyen, mert a községek lakossága csak így részesülhet a nyaralók létesítésével járó tartós gazdasági előnyökben.

9. Vadászatok külföldiek részére. Sporthorgászat.

Vadászterületek ideiglenes bérbeadása, illetve átengedése külföldi vadászoknak az általuk fizetett tekintélyes napibérre való tekintettel igen jövedelmező. Ugyanez áll a sporthorgászoknak kiadott halászföldterületekre nézve is.

Mindkét ágazat mellett az az intézmény, mely berendezkedik a vadászok és horgászok jó és a külföldi igényeknek is megfelelő penziószerű ellátására szintén jól megtalálja számításait.

E feladatok ellátására lehetőleg megyei intézményt kell szervezni, amely mindkettőt jól adminisztrálja.

A megyei intézmény lehet idegenforgalmi hivatal és lehet szövetkezet is. Legfontosabb teendője, amellyel az egész intézmény áll vagy bukik, hogy a beígért vad és hal a területen tényleg megleljen. Nem szabad annak megtörténnie, hogy egy jó év szerzette hírnévre támaszkodva kiadjanak területeket mint vadászoldorádót, holott az esős tavasz miatt a foglyok nagy része elpusztult, vagy más okokból a nyulak is nagyon megritkultak. A vadászok és horgászok ellátásáért kért penzióáraknak sem szabad szertelennek lennie, mert a külföldi másodsor csak akkor jön el, ha nem tapasztal kizsákmányolási szándékot.

Gyors és lelkiismeretes ügyvitel, szolid polgári haszonra való korlátozódás a külföldi vadászokat és horgászokat állandó törzsvendégeké nyelheti meg, ami az idegenforgalom tartós növekedését vonhatja maga után más utaskategóriákból is.

10. Természeti parkok.

A nyugateurópai országokban kevés az olyan hely, ahol az őstermészet csodáit láthatná és tanulmányozhatná az utas. Városi emberek legnagyobb gyönyörűsége, ha békében és csöndben figyelheti a természetet, a növény- és állatvilágot, amely a természeti parkban háborítatlanul fejlődhet.

A természeti parkok mellett épült turistaházak télen nyáron látogatottak lesznek. Gondoskodni kell természetesen megfelelő helyeken épített kilátókról, ahonnan látcsóval meg lehet figyelni nagyobb területeket.

Az orvvadászok ellen különleges rendszabályokkal kell védekezni, nehogy a befektetések miattuk kárbavesszenek.

Magyarországon különösen vízi szárnyasvad zavartalan életét biztosító természeti parkokat lehetne létesíteni 6—100 négyzetkilóméteres kiterjedéssel.

A Bükk és a Mátra is nagyon alkalmas csodás természeti parkok létesítésére.

11. Megyei idegenforgalmi intézmény.

A városi idegenforgalmi hivatalok a magyar városszépítési és fejlesztési törekvések főmozgató ideggócai lettek rövid időn belül.

Megyei idegenforgalmi intézményre még nagyobb szükség van és ezen intézmények feladatai is sokoldalúbbak. A feladatok megvalósítása is sokkal több akadállyal találkozik a megyében mint a városokban.

A vidék lakossága szegényebb, műveletlenebb és a gazdasági élet új feladataival szemben sokszor érthetetlen tétlenségben makacsodik meg. A munka nagyobb területen forgácsolódik szét, ahol átütő eredmények felmutatásához hasonlíthatatlanul nagyobb anyagi eszközökre van szükség, mint a városban. Az adminisztrációs költségek nagyobbak, mert a célszerű megoldások kikeresése sok kiszárlást, helyszini szemlét, megbeszélést tesz szükségessé.

A megyei idegenforgalmi intézmény jogi alakjának megválasztása is nehéz kérdés. A megyei idegenforgalmi hivatal nem tekinthető szerencsésnek. Minden hivatal könnyen elbürokratizálódik, már pedig az idegenforgalom ügyének szolgálata leleményességet és mozgékonyt kíván. Szükséges az is, hogy az idegenforgalmi intézmény vezetői és maga az intézmény is a kezdeti nehézségeken és szükséges előkészítő és szervező munka időszakán átsegíttessenek megfelelő anyagi támogatással, de a későbbi időben a maga munkájából tudjon megélni. Ha nem tud olyan szolgáltatásokat tenni a köznek és a közönségnek, amelyekért szívesen fizet bizonyos díjakat, vagy százalékos juttatást, akkor nincs létjogosultsága.

Hosszas megbeszélések után az a meggyőződés alakult ki, hogy a megyei idegenforgalmi intézményt nem szabad hivatalként szervezni, hanem mint szövetkezet kezdje meg működését.

Ezt az elhatározást még a következő szempontok erősítették meg.

1. A megyei idegenforgalmi feladatok:

a) iskolai tanulmányi kirándulások megszervezése és lebonyolítása olcsó ellátás és megszállás biztosításával Heves megye szebb fekvésű községeinek iskoláiban,

b) Heves megye területén a cserkésztaborozásra alkalmas helyek összeírása, megfelelő ismertetése, a cserkésztaborok ellátásának megszervezése lehetőleg a táborhelyet átengedő terület tulajdonosának bevonásával.

c) Egyének és csoportok vándormozgalmának gazdasági előnyeinek kihasználása a megye alkalmas pontjain létesített turista-menedékházak, csárdák, stb. útján. Gondoskodik megfelelő hegyi turistaútról, alföldi fásított gyalog és kerékpárútról.

d) Megszervezi külföldiek vadásztársaságainak hevesmegyei vadászatait és megegyezéseket létesít az érdekelt vadásztársaságokkal, vagy vadászterületbérlekkel.

e) Megszervezi a megye területén még található népművészeti iparok termelését és a készítmények értékesítését.

Igyekszik új alkalmazási területeket találni a népi művészet fejlesztése érdekében és új piacokat. Érintkezésbe lép más vidékek népművészeti gócaival és gyártmányaik értékesítését vállalja kölcsönösségi alapon.

f) Nyaralók, üdülők és magaslati üdülők létesítésére alkalmas területek felkutatása, nyilvántartása, ezek létesítésére szükséges előmunkálatok elvégzése úgymint: birtokviszonyok rendezése, a parcellázások előkészítésére tagosítás, utak építése, vízbiztosítás, csatornázás, stb. Penziók, gyógyszállók és villák építésének előmozdítása a megfelelő kedvezmények kieszközlése útján is.

g) A megye területén fekvő nagyszabású történeti emlékek feltárása és a leleteknek a helyszínen történő kiállítása. Megfelelő propaganda ezek megtekintésére. Történelmi játékok rendezése.

h) Leventetáborozások keretében a rosszul táplált és fejlődésben visszamaradt gyermekek nyaraltatásának magaslati helyeken való leggazdaságosabb megoldása.

1. E feladatok megoldása nagyobb anyagi eszközöket kíván. Ezek előteremtése nem lesz 1—2 éven belül lehetséges, azért az idegenforgalmi intézmény aligha tudja magát csak idegenforgalmi bevételeiből fenntartani.

2. Befektetési lehetőségek lassú tempójából önként következik a személyzet csekély foglalkoztatottsága. Egy-két esztendő elég ahhoz, hogy agilis embereken is elhatalmasodjon a bürokratikus szendergés.

3. Az intézmény megalapításán kívül annak foglalkoztatásáról is gondoskodni kellett.

A foglalkoztatás megválasztásánál figyelemmel kellett lenni arra, hogy az intézmény tevékenysége ne öleljen fel hivatásától távol eső és azzal összefüggésben nem lévő területeket.

5. A legális kereskedelem üzletkörébe, ahol arra szükség nincsen, ne nyuljon bele.

6. Hézaggótló termelésirányítást és értékesítést végezzen.

A sok lehetőség közül három tevékenységi terület kínálkozik:

I. A magyar népművészeti iparok megfigyelhető újjászületése szoros kapcsolatban van az idegenforgalom révén támadt emelkedő kereslettel, ez pedig visszahatott a magyar közönség izlésváltozására is. Újból keresik a magyaros izléssel és motívumokkal ékesített- és használati tárgyakat.

II. Az idegenforgalmi szövetkezet másodlagos feladata tehát a magyar népművészeti emlékek felkutatása Heves megyében, azok értékesítésének megszervezése az idegenforgalommal kapcsolatban, valamint a magyar piacon is. A még feltalálható népművészeket új termelési megbízásokkal ellátni. Rokon-feladat ezzel még a háziipar felkarolása, a termelés tökéletesítése és értékesítése.

III. A harmadik feladat távolabb esik az eddigiektől, de a magyar nép elsőrendű gazdasági érdekei fűződnek kielégítő megoldásához: ez a feladat a terményértékesítés megszervezése, amely feladattal a következő fejezetek egyikében foglalkozunk behatóan. Most csak az idegenforgalmi intézmény alapításának előkészítését mint ilyent tárgyaljuk.

Heves vármegye törvényhatósági bizottságának 1938. V. 2-án tartott rendes közgyűlésén.

29/kgy. — 7.436/a. 1938.

A vármegye alispánja a következő bejelentést tette:

A vm. közjóléti alap szociális és közjóléti feladatainak megvalósítása terén az új kereseti lehetőségek teremtésénél, a közgazgatás nem nélkülözheti egy új intézmény munkáját.

Szükség van erre az intézményre a fejlődő megyei idegenforgalom szolgálatában. E szerv ugyanis hivatva lesz előkészíteni és propagálni a megye területén a cserkész- és leventetáborozásokat, az iskolai kirándulásokat, a turisták és munkások nyári vándorlását és nyaralását, időszi vadászatok rendezését külföldiek részére és végül a Nyugati Mátrában tervezett üdülőhelyek fejlesztését is.

A közjóléti alap tulajdonképeni feladata a közjólét gazdasági alapjainak megteremtése.

Igen gondos előkészítést és körültekintést igényel az, ha új kereseti lehetőségek nyitásával is foglalkozunk.

Az új kereseti lehetőségek közül a törvényhatóság területén a következőknek van talaja: fűzfavesszőtermelés és feldolgozás, kendertermelés és feldolgozás, kukoricaháncs feldolgozás, népművészeti iparok felkarolása: úgymint fafaragás, kerámia, színes szőttek, színes hímzés szőnyegszövés. stb.

Ezeknek a foglalkozási ágaknak felkarolása befektetéseket kíván meg mindazoktól, akik vele foglalkozni kívánnak és áldozatokat az államtól és a törvényhatóságtól. Az állam a maga részéről segítyekkel és munkaeszközökkel támogatja. A törvényhatóság közjóléti alapjának feladata lesz tehát mindazon területeken, amelyeknek termelési ágait felkaroljuk, vagy új termelési ágakat vezetünk be és honosítunk meg, a termelés értékesítését megszervezni. A termelés kiterjesztésében mértéket kell tartanunk és csak addig haladhatunk, ameddig a termelés értékesítését biztosítani tudjuk. A magyar kormány gazdaságpolitikája és a külkereskedelmi hivatal tevékenysége lehetővé teszi a mezőgazdasági termelés nagyrészenek értékesítését olyformán, hogy a termelő már a termelés megkezdésekor szerződéssel biztosíttatik a termelési költségeit és a tisztességes polgári hasznot adó árak és a termelendő mennyiség tekintetében.

Az alapítandó intézmény abban fog különbözni minden eddigi szövetkezettől és más kereskedelmi vállalkozástól, hogy csak bizonyos beszerzéssel és értékesítéssel foglalkozhatik és saját számlára nem bonyolíthat le üzleteket.

A bizományi értékesítésnél a termelő és az értékesítő érdekei megegyezők: minél jobb áron tudja a bizományi árút értékesíteni, annál nagyobb bizományi jutaléka.

E szerv fogja ellátni az OMVESZ osztályigazgatóságának megbízásából és képviselőként az idegenforgalmi propaganda és ügyvitel mindazon ágait, amelyekben kereskedelmi módszerekkel jobban lehet boldogulni, mint hivatalos intézkedésekkel.

E szervnek még az a feladata:

1. hogy fejlessze a kereskedelmi érzéket a fiatal gazdáknak, terjessze a kereskedelmi ismereteket és tanítsa meg őket arra, hogy a kereskedelmi tisztesség a boldogulás legbiztosabb alapja,

2. hogy érvényesülési lehetőségeket nyisson a fiatal gazdáknak, akik már földdel alig rendelkeznek a birtokelaprózódás következtében, hogy foglalkozásukhoz szoros kapcsolatban területen képviselődjenek át kereskedőkké.

Minden remény meg van arra, hogy a felállítandó idegenforgalmi szerv megfelelő vezetés mellett — belátható időn belül nemcsak fenntartásának anyagi eszközeit fogja biztosítani, hanem a közjóléti alap szociális programjához is képes lesz anyagi hozzájárulást nyújtani.

Az első idők nehézségeinek leküzdéséhez azonban tökére van szükségünk, melyet kölcsönművelettel kívánunk biztosítani.

Az előzetes számítások szerint kb. egy éven át fog tartani az a munka, amely alatt jövedelemmel nem számolhatunk.

Ezen alapvető munkálatok zavartalan menetét kell tehát kölcsönrel biztosítani.

Ezért javaslom, méltóztassék a vm. sáskairtási alap terhére a vm. közjóléti alap idegenforgalmi feladatkörének előkészítési céljaira tízezer pengő kölcsönt megszavazni akként, hogy a kölcsön után a sáskairtási alap 3% kamattérítésben részesüljön.

Méltóztassék felhatalmazni arra, hogy a megszavazott kölcsön terhére utalványozhassak. Az első év után természetesen külön számadást terjesztenék elő a kölcsön mikénti felhasználásáról.

V é g h a t á r o z a t.

A törvényhatósági bizottság az alispán bejelentését tudomásul veszi, javaslatát elfogadja és ehhez képest a következő intézkedéseket teszi:

1. Tudomásul veszi, hogy a közjóléti alap tevékenységét mezőgazdasági és háziipari cikkek értékesítésével kapcsolatos intézmény felállításával bővíti ki.

2. Felhatalmazza a vármegye alispánját, hogy ez intézmény feladatkörét, elszámolási kötelezettségét rendeletekkel szabályozza.

Tudomásul veszi, hogy a felállítandó szerv elsősorban vármegyei idegenforgalmi ügyekkel fog foglalkozni.

4. Az előkészítő munkálatok zavartalan biztosítására a vm. sáskairtási alap terhére tízezer pengő kölcsönt szavaz meg, mely kölcsön után évi 3% kamattérítendő.

5. A kölcsön visszafizetése akkor veszi kezdetét, amidőn a felállított idegenforgalmi intézmény zavartalan működése, a kölcsöntőke nélkül is biztosítható.

6. Felhatalmazza a vármegye alispánját, hogy a megszavazott kölcsöntőke terhére a szükséges kiadásokat utalványozza.

7. Kötelezi a vármegye alispánját, hogy a közjóléti alap fent körvonalazott tevékenységével kapcsolatos kiadásairól és bevételeiről, nemcsak a kölcsöntőke visszafizetéséig, hanem mindaddig, míg az alap a fentebb említett tevékenységét folytatja, évenként külön elszámolást terjesszen a törvényhatósági bizottság elé. A számadást a vármegyei számvevőségnek kell összeállítani. A vm. számvevőség e munkája alkalmából a szerv összes számadásait, könyveit köteles megvizsgálni, s vizsgálatának eredményéről a vm. alispánjának jelentést tenni.

8. A vármegyei idegenforgalmi intézmény ügykezelését és pénzkezelését a vm. alispánja a vm. számvevőség közbenjöttével egyébként is bármikor megvizsgálhatja.

I n d o k o l á s.

A th. bizottság teljes mértékben helyesli az előterjesztésben foglaltakat s a megoldásnak a véghatározatba lefektetett formáját azzal indokolja, hogy a létesítendő szervet minden tekintetben mentesíteni kell a közigazgatási korlátozásoktól.

Erről a vármegye alispánját értesíteni rendeli.

Jelen véghatározat névszerű szavazással hozott, melynek kapcsán az előterjesztést egyhangúan elfogadták.

Időközben elkészültek a „Mátra” idegenforgalmi, háziipari és terményértékesítő szövetkezet alapszabályai. A közjóléti alap a tavasz óta összegyűjtötte mindazon adatokat és értesítéseket, amelyekre a szövetkezetnek eredményes üzleti tevékenységéhez szüksége van.

A szövetkezet szinte kizárólag az idegenforgalom, a népművészeti- és háziipar és a terményértékesítés terén is a bizományosi feladatot fogja ellátni. Jövedelme a bizományosi jutalék. A bizományosi szerep felel meg legjobban a szövetkezet altruisztikus szellemének, mert a bizományos és a megbízó termelő érdekei azonosak. Minél jobb árat ér el a bizományos az eladásra átadott áruért, annál nagyobb lesz bizományosi jutaléka is.

A szövetkezet alapszabályszerűleg korlátozza az üzleti haszon kulcsát, az igazgatóság jutalékát is arányosan a tényleges üzleti haszonnal állapítja meg, jelenléti és tiszteletdíjakat nem engedélyez.

A tiszta haszon egy része a szövetkezeti tagok szakszerű továbbképzésére és szociális és jóléti céljaira rendeli fordítani.

12. Vendéforgalmi pavillon, népművészeti- és háziipari csarnokkal.

A megyei idegenforgalmi intézménynek irodai helyiségekre van szüksége. Megállapodás létesült Eger városával, hogy az idegenforgalmi pavillont a város forgalmas pontján közösen építjük fel. Az építési költségek előteremtésére tárgyalás indult az olajvállalatokkal, akik bérmentve kaptak volna egy helyiséget a pavillonban autók

service beállítására. Az olajvállalatok az anyavállalatok utasítására ez év tavaszán Középeurópában leállították az összes befektetéseket és ezért a várt eredményt nem lehetett elérni.

Az OMIT segélye és Mávaut és Ibusz beígért hozzájárulása a várócsarnok és Ibusz helyiségek átengedése ellenében oly szerény volt, hogy a rendelkezésre álló más fedezet ellenére 4—5000 pengő hiányzott az építési költségekből.

A pavillonban elhelyezést nyert volna úgy a városi, mint a megyei idegenforgalmi hivatal, hogy a két intézmény együttműködése közös elhelyezés révén minél szorosabb legyen; autóbuszvárócsarnok, mert, bár Egerben 8 autóbuszvonal fut össze, az utasok télen, nyáron a szabadban kénytelenek az autóbuszra várni; dohánytőzsde, menetjegyiroda, bor- és mintapince és egy tágas népművészeti és háziipari csarnok.

A népművészeti és háziipari termékek terjesztése nyílt üzlet nélkül nem igen lehetséges. A személyzeti költségek terén nem a fizetés alacsony voltával kell takarékoskodni, hanem jó fizetések mellett egészségünköt kívánni. Gyakorlatilag ez csak úgy vihető keresztül, ha az idegenforgalmi intézmény és az árusító üzlet egy épületben találják elhelyezést, úgy hogy mindkét feladatot (adminisztráció és árusítás) ugyanaz a személyzet láthatja el, legalább addig, míg az üzleti forgalom növekedése megengedi.

Az idegenforgalmi pavillon építése a teljes fedezet előteremtéséig függőben maradt.

V.

ÚJ KERESETI LEHETŐSÉGEK TEREMTÉSE.

Általános elvek és módszerek.

Új termelési ágak meghonosítása vagy meglévők újjászervezése és kiszélesítése vagy eddig figyelemre nem méltatott nyersanyagok értékesítése azok a lehetőségek, amelyeket tanulmányoznunk kell, ha kereseti lehetőségeket gyarapítani akarjuk. Minden ilyen természetű akció, előkészítő munkát és tőkebefektetéseket kíván meg; néha egész tekintélyes összegekről van szó, ha új termelési ágakat akarunk felkarolni, kisebb tőke kívánatik meg akkor, ha csak valamely eddig elhanyagolt nyersanyag értékesítéséről vagy termelési ág kifejlesztéséről van szó.

Miután erre a célra fordítható tőkék, még pedig úgy a kisebbek, mint a nagyobbak közpénzek, a legnagyobb körültekintéssel kell eljárni.

Minden ilyen akció csak akkor járhat sikerrel, ha a termelvényeket, a nyersanyagokat értékesíteni is tudjuk, különben munkánk kárbavész és befektetéseink befagynak. Új kereseti lehetőségek teremtésénél az előkészítő első lépésnek, a piackutatásnak kell lennie.

1. Piackutatás.

Az elhelyezési lehetőségek felkutatásánál természetesen azokra a cikkekre kell korlátozódunk, amelyek a megye területén található, illetve termeltetnek.

Elsősorban tehát meg kell állapítani azt, hogy mi van.

A községi előljáráóságok és társadalmi szervezetek útján összeirattak az egyes községek vevőre váró készletek. A megyei terménykészlet statisztikával felfegyverezve lehet csak a piacra kimenni és vevőt keresni. Amíg a kicsinybeli eladás megszervezve nincs, addig csak nagy vevők felkeresésével lehet gazdaságosan foglalkozni, mint pl. állami intézmények bevásárló csoportja, szövetkezetei, a honvédség alakulatai, gyárvállalatok, munkásfogyasztási szövetkezetek.

A népművészeti és háziipari cikkek értékesítése nagyobb arányokban csak az ügynökölés útján oldható meg, még pedig első sorban kereskedők és csak másodsorban a fogyasztók körében. Fontos körülmény, amelyet figyelmen kívül hagyni nem szabad, hogy az üzleti kirakatokban elhelyezett népművészeti és háziipari cikkek a vásárlók szeme elé kerülnek és a költséges reklámot pótolják.

Az értékesítő szövetkezet csak úgy értesülhet az országban jelentkező keresletről, ha százalékos részesedésre dolgozó ügynökei minél több piacról tesznek jelentést és elég értelmesek, hogy a közönség kívánságairól divat- és ízlésváltozásairól is tájékoztassák a központot.

2. Az értékesítés megszervezése.

Az előbb tárgyalt piackutatás befejezése után a kínálat és kereslet szálait csak össze kell sodorni. A szövetkezet ezen a téren akkor fogja legszebb sikereit aratni, ha a termelőket ráneveli arra, hogy a szállításhoz messzemenően legyenek figyelemmel a vevő kívánságaira minőség és csomagolás tekintetében. Még egészen különös kívánságokat is a legnagyobb udvariassággal kell teljesíteni.

A szövetkezetnek ügyelnie kell arra, hogy a szállított árú a megrendeltnek minőségileg mindenben megfeleljen. A pusztán ellenőrzésén kívül be kell rendezkednie a szemes termények, hüvelyesek, széna, stb tisztítására, rostálására. A szennyezettebb árú visszautasítása helyett, ami a termelőnek a bosszúságon kívül tetemes kárt is jelenthet, helyesebb, ha a szövetkezet a feladó állomáson tisztító, rostáló gépekkel rendelkezik és maga gondoskodik szerény díjazás mellett az árú tisztításáról, hogy az a szabványminőségnek megfeleljen.

Bevásárló ügynökei útján állandóan tájékozódik a termelői árákról és a vásárlásokat úgy irányítja, hogy az árszínvonal lehetőleg szilárd maradjon. Ezzel az egyes üzletkötések gyors lebonyolítását is elősegíti, másrészt elkerüli a spekuláció kétes előnyeit és veszélyeit.

A vevő, főleg a nagyvárosi, fixfizetéses vevő legfontosabb érdeke az, hogy kialakult életszínvonalát áringadozások ne háborítsák.

Az értékesítő szövetkezet feladata az is, hogy számbajövő piacokon levelezőket tartson, akik azonnal jelentést tesznek ha valahol áruhiány mutatkozik emelkedő árakkal. Az értékesítő szervezet akkor áll feladatára magaslatán, ha az átmeneti áruhiány esetén azonnal megjelenik mint eladó a szövetkezeti tagok készleteivel.

Az értékesítés megszervezéséhez tartozik még megfelelő jutalékos alapon díjazott szakemberek toborzása, akik minden egyes árucikk kereskedelmi szokványait ismerik, valamint tapasztalatokkal rendelkeznek, abban a tekintetben is, hogy egyes árú piacán milyen megengedett és meg nem engedett fogásokkal dolgoznak az érdekeltek. Az előbbieket azért, hogy a szállítás technikailag és kereskedelmileg a legcélszerűbb és legolcsóbb módon bonyolíttassék le; az utóbbiakat azért, hogy sem a termelő, sem a vevő a szövetkezet üzleti hírnevét ne csorbíthassa. A szövetkezetnek minden ténykedésével alá kell támasztani azt a régi, de sokszor nem méltott igazságot, hogy a kereskedő jó hírneve és becsületessége, erkölcsi tőkéje is biztos jövedelmi forrás.

Az értékesítési tevékenység előfeltétele a vasúti és egyéb fuvarozási szabályok alapos ismerete.

3. A termelés technikai megszervezése.

A gyáripárban a termelés technikai szervezése a gyárvállalat feladata és a kereskedelem ebbe, mint szakkérdésbe nem szól bele, nincs rá sem oka, sem módja.

A „Mátrá”-nak ezzel szemben annál inkább kell termelés-technikai kérdésekkel foglalkoznia. Még pedig nemcsak elméletben, de a gyakorlatban is.

Ennek oka a mezőgazdasági és háziipari termelés különleges helyzetében és különleges magyar viszonyaiban található meg.

Az agrár olló Magyarországon még mindig nem csukódott be teljesen, bár a multhoz képest javulás tapasztalható. Magas iparcikk árszint és alacsony mezőgazdasági terményárszint mellett a gazdák nem tudnak tőkét tartalékolni a mezőgazdasági termelés technikai és agrochemiai tökéletesítésére. A szövetkezetnek itt sok és hálás feladat kínálkozik.

Irányítania kell a termelési kísérleteket (szaktanács beszerzése, nemesített magvak vásárlása és más szükséges intézkedések megtételére).

Ha a termelés tökéletesítése mezőgazdasági gépek beszerzését kívánja meg, először megszervezi a géphasználókat és csak akkor szerzi be a gépet, ha annak kihasználása biztosítva van. Nagyobb gépekhez hozzáértő kezelőt is ad. A gép lehet a gazdák alkalmi tömörülésének tulajdona, lehet a Mátra szövetkezeté is, amelytől használati díj mellett vehető igénybe, bármely tag által. Erre és más hasonló célra a szövetkezet tiszta jövedelmének 20%-a tartalékolható.

Ha meggondoljuk, hogy hány gazda ment tönkre azért, hogy a mezőgazdasági gépeket vásárolt jó konjunktúra idején, amelyeknek törlesztését a rosszabbodó árak idején nem tudta fizetni, nem fogjuk fenti szolgálatok értékét lebecsülni. A szövetkezet természetesen nem fog derűre-borúra mezőgazdasági gépeket vásárolni, hanem csak olyan szerszámokat és gépeket, amelyekre egy olyan termelési ágban van szükség, amelyeknek értékesítését főleg felkarolta és amelyeknél eredményeket ért már el. Ilyen esetben a befektetés két irányban hasznos. Az egyik oldalon a kölcsöndíjakkal amortizálja a befektetést, a másik oldalon emeli a szövetkezetbe tömörített gazdák munkájának termelékenységét és ezzel fokozza a termékek versenyképességét.

A gazdák nagyrésze, különösen a kisgazdák nem tudnak figyelemmel kísérni a szerszám és géptechnika újabb vívmányait, de még ha tudnák is, csak hosszabb idő alatt tartalékolhatnák a beszerzésre szükséges tőkét. De a beszerzések ellenére is az a veszély fenyegetné őket, hogy saját földjükön nem tudják a szerszámokat és gépeket oly mértékben foglalkoztatni, hogy a hozott áldozat kifizetné magát.

A népművészeti és háziipari foglalkozásokra még fokozottabb mértékben áll az, amit feljebb kifejtettünk.

4. A termelés mennyiségi és minőségi irányítása piaci viszonyok szerint.

Az a szövetkezet, amelynek sikerült bizonyos piacot teremteni, ismeri az elhelyezhető termények mennyiségeit is. Micsém természetesebb, hogy a szövetkezet tagjainak termelését irányítsa, közölvén velük, hogy ezekből és ezekből a termékekből a jövő termelési időszakban ennyit és ennyit tud elhelyezni. A gazdák mindenképpen hálával fogják a szövetkezet értesítését fogadni, hogy a jövő évben a felsorolt termékekből ennyit és ennyit termeljenek, mert a közölt mennyiség elhelyezése biztosítva van. Ugyanekkor meg lehet állapodni mindazon módozatokban, amelyekkel a megrendelt termékek minőségét és hozamát emelni lehet. A mezőgazdaság bajai közül talán az a legvégzetesebb, hogy a mezőgazdasági termelés értékesítését alkalmi ügynökök és a gazdától földrajzilag és érzelmileg is távollévő tőzsdetagok végezték, akik csak azzal törődtek, hogy hol lehet olcsón vásárolni.

5. A termelők megszervezése (rendek, korporációk) testületekbe, magánjogi szerződésekkel.

Az a szövetkezet, amely korlátozott üzleti haszonkulccsal dolgozik, tagjainak tartósan anyagi előnyöket tud biztosítani, feltéve, hogy a szövetkezet kereskedelmi tevékenysége szemfüles és rugalmas.

Az anyagi előnnyel a szövetkezethez kötött tagokat könnyebb megszervezni, könnyebb legyőzni azokat a lelki gátlásokat, amelyek az ugyanazon foglalkozási ághoz tartozók gazdasági tömörítésének útjában állanak: úgy mint a gőgöt, amely mástól tanácsot nem akar elfogadni, a személyi okokból eredő ellentmondási szellemet, a beteges individualizmust, amely csak saját rögeszméihez igazodik akkor is, amikor ennek számlája már igen nagyra nőtt, az irigységet, amelytől majd megpukkad, ha szomszédja bármily anyagi előnyre tesz szert, az ellentmondási viselkedést, amelynek gyökere a feltűnési és nagyizolási vágy és sok más gondosan titkolt gondolatot, amelytől hajtva a közös akciókat bármikor elgáncsolni hajlandók.

Adandó anyagi előnyök nyújtása mellett lehet csak legyőzni a konok fukarságot, amely a közös érdekek védelmére egy fillért sem hajlandó áldozni. Az állandó anyagi előnyökből megfelelő eréllyel le lehet csípni kis összegeket. Ha néhány éven át tettekkel bebizonyítjuk, hogy a szövetkezeti tagok céladójának észszerű felhasználásával mit lehet a gazdák összessége érdekében alkotni, akkor remélhető, hogy a közömbösség és bizalmatlanság jégpáncélja megtörik és a tömegeket egyöntetű közérdekű munkára és áldozatokra lehet sarkalni.

Ilyen áldozatokra kell a szövetkezetnek a tagokat nevelni, még pedig magánjogi szerződésekkel, hogy múltó hangulatok miatt az egyszer vállalt áldozatot ne lehessen megtagadni. A szövetkezeti tagok szerződéses alapon nyugvó közérdekű szolgáltatásai azután felhasználhatók:

továbbképző tanfolyamok tartására,
közös szerszám- és gépbeszerzésre,

közös nyersanyag, üzemanyag beszerzésre,
házjavítási, modernizálási akcióra,
kisgazda kísérleti parcellák beállítására,
teherjármű beszerzésre,
gazdasági kisvasútra,
terménytárházak építésére, amelyekben az árúk szakszerűen osztályoztatnak, kezeltetnek és tisztítatnak,
téli foglalkoztató műhelyek felállítására, stb., stb.

A népművészeti és háziiparosok tömörítésére, a termelés technikai tökéletesítésére, modern műhelyberendezések beszerzése, továbbképző tanfolyamokra stb., talán még nagyobb szükség van, mint a gazdáknál.

Aszociális és közömbös emberekből a hivatás szervezeti és nemzeti érdekeket is szolgálni kész embereket nevelni nem könnyű feladat, de egyszer meg kell kezdeni, ha nem akarunk a népek versenyében az utolsó helyre szorulni.

VI.

A NÉPMŰVÉSZETI IPAROK HELYZETE ÉS
MEGSEGÍTÉSÉNEK MÓDJAI.

A népművészeti iparok lassú sorvadása két irányban figyelhető meg.

Az iparosok száma ijesztően csökkent és a megmaradtak is éppen csak hogy meg tudnak élni.

Készítményeik művészi izlés szempontjából is hanyatlást mutatnak.

Okok:

A népművészeti használati cikkek előállítására hasonlíthatatlanul több kerül, mint hasonló célt szolgáló gyári árúk.

A gazdasági viszonyok romlása elsősorban a szegény elemeket kényszeríti a gyári cikkek használatára.

Minél kevesebb a tradicionális lelki elem, valamely vidék lakosságában, annál gyorsabban mennek ki a használatból a népművészeti használati tárgyak.

A meglévők is alá vannak vetve a városi divat és izlés romboló és szürkítő hatásának.

Megtartó tényezők:

Magában a népben az ösztönszerű ragaszkodás a hagyományos viselethez, mely a szűkebbkörű népi sorsközösséghez való tartozás vállalásának volt a próbaköve. Bizonyos civisbüszkeség is szerepet játszott és azonkívül a vagyonosabb, a díszes viselettel mutatták ki tehetős voltukat.

A téli szabadidő kihasználása is szerepet játszik a népi művészi ösztönök ébredésében és kifejlődésében.

A népművészeti ösztönök ápolása nemzetgazdasági szempontból is kívánatos. Amíg művészi ösztöneinek áldoz a nép, addig megmenekül a korcsmázástól és más eldurvító szórakozásoktól.

A népművészet a háziipar és ipar keretében újabban ismét kenyérkereseti forrássá válhat abban a mértékben, amint a világ ráeszmél arra, hogy a nép ösztönös művészete egy olyan szín a nemzet kultúrájában, amely semmivel sem pótolható.

A különböző művészi irányok előregedése és elfakulása után a nemzet mindig visszatérhet a művészet ezen örök és kiapadhatatlan forrásához.

A ma még számbajövő népművészeti ágak:

fafaragás és szobrászat,
színes hímzés,
fehérhímzés,

suba és ködmönvarrás (bőrből és posztóból, zsinórozva, vagy hímzett),

kerámia,
szőnyegszövés,
csipkeverés.

A népművészeti iparokat ma már a legkritikább esetben üzik, mint önálló vállalkozást, hanem darabszám szerint dolgoznak közvetítők megbízására. Legtöbbször oly nyomorult helyzetben vannak, hogy a munkához szükséges nyersanyagot is a kereskedő adja. A munkabérek oly alacsonyak, hogy 10—14 órai megfeszített munkával alig tud keresni 60—90 fillért.

Az eddig gyűjtött adatok alapján megállapítható, hogy a kereskedők általában 100—300% haszonra dolgoznak.

A háziipari munkások annyira rá vannak szorulva erre a minimális keresetre is, hogy nem tudnak közvetlenül munkamegbízások után járni. De ha tudnának se mennének sokra, mert a közönség nem ismervén őket, nem meri rájuk bízni a nyersanyagot. Nekik maguknak nyersanyaguk nincs.

Miután sokan vannak, szegények és hitelfedezettel nem bírnak, a háziipar támogatására folyósított állami kölcsönökből nem kaptak. Ezeket a hiteleket a kereskedők kapták, akik azt hatalmuk megalapozására használták fel, úgy, hogy a háziipari munkások valósággal rabszolgáik már, akiken az állami rendeletek sem igen tudnak segíteni.

Az iparügyi miniszter elrendelte ugyan azt, hogy milyen minimális béreket kell fizetni, tényleg azonban a régi éhbérek fizetik, de a rendeleti munkabéreket könyvelik el, ezzel csökkentik még az adóalapjukat is és így nemcsak a munkásokat csapják be, de az államot is. Ha feljelentik őket, a páriáiban lévő munkásaiktól írást vesznek, hogy a rendeleti munkabérek fizetik és ezzel védekeznek a hatóságok, többek között az iparügyi miniszterrel szemben is.

Ezek a viszonyok megérdemelnék, hogy a pénzügyigazgatóságok igazán nem fáradságos nyomozással felderítsék a tényállást, hogy adócsalásért a bűnösöket felelősségre lehessen vonni. Az állam tekintélyének megóvásáról nem is beszélünk. Mit gondolhatnak ezek a szegény emberek az államról, amely az éhségben néhány fillérnyi tolvajlásra kényszerült nincstelent néha több évre is bebörtönözi, azt a gazdag embert pedig, aki gazdasági hatalmával visszaélve ezekkel zsarolja meg nyomorult munkásait, futni hagyja.

Ezen égbekiáltó visszaélések megszüntetésének több lehetősége van, feltéve ha a kormány is úgy találja, hogy az állam tekintélye megköveteli ennek az undok zsarolásnak a megszüntetését.

Az állam tekintélyén esett csorba csak akkor tekinthető kiköszörültnek, ha ezek a lelketlen munkabéruzsorások elnyerik méltó büntetésüket.

Amint az állam gondoskodik a feljelentő munkások elhelyezéséről, azonnal megállapíthatja, mekkorra az az összeg, amellyel eddig a munkásokat megkárosították. 1. Ezt kamatos kamatokkal meg kellene téríteni. 2. Megbüntetendők a vállalkozók kihágásért is. Ez a büntetés nyilvánvalóan igen kicsiny lesz.

3. Azért munkabérelvonás összegéig adócsalás miatt is elítélendők.

A jövőre nézve az ilyen jellegű munkabérvisszatartást, illetve levonást zsarolásként kellene büntetni, hiszen ezen cselekménynél a zsarolás összes ismérvei feltalálhatók. (Esetleg addig is el kell rendelni a munkabéreknek hatósági tanu előtti fizetését.)

A népművészeti háziipar lábraállítása.

A népművészeti ipar termékeinek terjesztésére az előállítónak magának három út áll rendelkezésre: a házalás, a háziipari cikkek piaci (különleges piaca Budapest, Blaha Lujza-tér) árusítása és eladás kereskedőknek.

A népművészeti termékek házalás útján való terjesztése időt rabló, fáradságos, kockázatos mód, amely a fogyasztó közönség szempontjából sem kívánatos, mert a házaló csak olcsó árúkat tud eladni, ez pedig szükségképpen nagyobbára maga után vonja a háziipari termékek minőségének lerontását. A károsult vevő rendszerint csak ismeretlen tettes ellen tehet panaszt.

A különleges népművészeti piacon való megjelenés és árusítás előfeltétele: útiköltség és a piaci készlet előállítási költsége. Kereskedőnek dolgozó népművészeti háziiparos a szükséges tőkét az alacsony munkabérek miatt összegyűjteni nem tudja. Értesüléseink szerint a Blaha Lujza-téri matyóárosok kevés kivétellel éhbéren árusító bizományosai a kereskedőknek. A matyó bizományosokat emiatt háborgatni egyelőre nem indokolt, mert az árusító asszonyok így legalább a szerény bizományosi jutalékot keresik meg.

A népművészeti házimunkásokon tartósan segíteni csak úgy lehet, ha az uzsora útját egyenként elvágjuk, még pedig nem csupán tilalmakkal.

A kereskedők azt fogják mondani, hogy itt vannak ők és más szervre nincs szükség. A kereskedők feladatuk betöltésére alkalmatlanoknak bizonyultak. Üzleti módszereik elsősorban felelősek a népművészet szintjének hanyatlásáért.

A kereskedőkre nem is lehet emiatt neheztelni. A kereskedelmi verseny első feltétele az olcsóság, már pedig művészet és olcsóság nem férnek meg egymással. Az olcsósági versenyben először a finom és szaporátlan munkát számúzték a népművészeti tárgyak előállításánál, másodsor a drágább, de jó anyagokat, harmadszor a drágább, de jó munkásokat, negyedszer a népművészek önálló, de pénzbeikerülő tervezését, hogy ehelyett olcsó sablonokkal árasszák el a piacot.

A népművészeti háziiparosok szövetkezetének nehéz feladatokat kell megoldania. A szebb, drágább, eredeti magyar népművészeti motívumokhoz és eljárásokhoz kell visszatérnie és a közönséget a jobb, szebb, de drágább népművészeti tárgyak vásárlására rászoktatni.

A régi formákhoz és eljárásokhoz való visszatérés nem jelenthet egyet az egyszerű másolással. Művészi tanácsadó nélkül a népművészeti iparos a feladattal nem fog boldogulni.

A művészi tanácsadónak feladata azonban nem abban fog állani, hogy ők, mint okosabbak, múnépművészetet erőszakoljanak rá a népre, hanem feladatuk e téren negatív lesz, selejtezni tanácsadással a kevésbé szép motívumokat és motívumelrendezéseket és keresni új területeket a népművészet alkalmazására.

A népművészet megsegítésének gyakorlatilag járható útja: a népművészek anyagbeszerzésének finanszírozása, az értékesítés megszervezése, bizományi alapon korlátolt bizományi jutalék-kulccsal, előlegnyújtás a kész árúra, a termelés mennyiségi irányítása, az anyagelőlegek minőségi irányítása, az osztályozás és átvétel útján. (Részleteket lásd a kéziipari fejezetben). Egyetlen zsugorisági hullám az átvételnél alkalmas annak a meggyőződésnek a meggyökeresztetésére, hogy a jobb munkát nem becsülik meg, azért csak silányabb munkát érdemes szolgáltatni. Ez az eredendő hibája pl. a dohányjövédéki minősítés politikának is. A minősítő alantas tisztviselő érdemeket akar szerezni a szigorú minősítéssel. Magát is védi rágalomokkal és fegyelmi vizsgálattal szemben, hogy az általa minősített dohányban a minősítésnél jobb dohány akad, de rosszabb nincsen. Nem lehet tagadni, hogy ezen emberileg érthető okokból a minőségi termelés a mezőgazdaságban a leghálátlanabb feladatok egyikévé vált. A bizományi értékesítés bevezetése esetén a kereskedő, az értékesítő szövetkezet érdeke azonos a termelő érdekével, így a minőségi termelésre való áttérés legnagyobb akadálya megszűnik, mert az értékesítőnek is *érdekében áll a termékek minőségileg kiváló voltát elismerni és aszerint értékelni.*

VII.

HÁZIIPAR.

A háziipar *szűkebb értelemben* a magyar joggyakorlat szerint az őstermelők ipari jellegű mellékfoglalkozása, amikor is — amennyiben ezt a tevékenységet az 1884. XVII. t. c. és 1922. XII t. c. nem korlátozza — főleg saját nyerstermékeiket dolgozzák fel, amelyek keretében saját használatra quasi értékesítésre. Az ipari munkások otthon munkájával nem foglalkozunk.

A háziipar megszervezésének és fellendítésének előfeltétele: tisztázni azt a kérdést, hogy meddig terjed a gazda joga termékeinek feldolgozásában és értékesítésében. Kérdést intéztünk e tárgyban az Országos Mezőgazdasági Kamarához, mint az őstermelők érdekképviselőjéhez, nehogy olyan háziipari foglalkozásokkal foglalkozzunk, amelyeket a törvények képesített iparosoknak tartanak fenn, hogy mellőzhessük azokat a háziipari foglalkozásokat, amelynél határsértések nehezen kerülhetők el, amelyek tehát surlódásokat, iparrendészeti eljárásokat vonnak maguk után, úgy, hogy eredményes munkát végezni nem lehet.

Pl. egy földbirtokos elhatározta, hogy a község lakosait fűzfavessző feldolgozással foglalkoztatja és így juttatja őket keresethez. A birtokán termelt fűzfavesszőt szétesztotta a jelentkező földművesek között feldolgozás céljából és az elkészült munkákat árusította. A helybeli kosárfonók erre feljelentették kontárkodás miatt, lévén a kosárfonás képesítéshez kötött ipar.

A földbirtokos az iparrendészeti eljárás során azzal védekezett, hogy nem iparos, hanem csak kereskedő, mert nem ő csinálja a kosarakat, mire az eljárást megszüntették ellene. Rövid időre a kosárfonók a kosarakat gyártó gazdákat jelentették fel, mert a feldolgozott vessző nem volt saját nyerstermékük. Az iparkamara véleménye alapján és a törvény betűje értelmében az elsőfokú iparhatóság kénytelen volt a gazdákat megbüntetni. A földbirtokos erre felhagyott a háziipar pártolás eme módjával, mert a munkások büntetéspénzeket, ő meg kellemetlenségeket aratott. Egy ideig nyugton volt, azután gondolt egy merészet és nagyot és magát a Kereskedelmi és Iparkamarát kereste fel, hogy adjanak neki tanácsot: miképp foglalkozhatna kosárfonással, *hogy se neki, se munkásainak kellemetlenségei, mint amilyenek a multban voltak, ne legyenek.*

Az iparkamara azt javasolta, hogy foglalkozzon a kosárfonással gyáripari szerűen, vagyis 20-nál több munkással, amikor is semmiféle megkötöttség nem terheli.

A gyár a kosárfonó idényben megindult, de tavasz felé a kereslet csökkenése arányában a földbirtokos csökkentette termelését és a munkások egy részét elbocsátotta. Rögtön feljelentették, hogy

kevesebb munkása van mint 20 és kérték az üzem leállítását mondván: a vállalat nem tekinthető gyárnak, mert 20-nál kevesebb munkása van, tehát csak kosárfonó üzem. Képesítés hiányában ilyet nem tarthat üzemben, tehát az álgár leállítandó.

A földbirtokos egy ideig azzal védekezett, hogy a kosárfonás idényüzem, épp úgy mint a cukorgyár, tehát neki csak a téli időszakban, a főidényben kell 20 munkással dolgoznia. Az eljárás ebben az ügyben még folyt, amikor a munkásbiztosítással járó terhek a földbirtokost terveinek végleges feladására kényszerítették.

Ilyen és ehhez hasonló esetek tették szükségessé a háziiparok jogi helyzetének tisztázását.

E célból megkeresés ment az Országos Mezőgazdasági Kamarához, legyen segítségünkre a háziipar jogi helyzetének tüzetes megállapításában.

1103/1938. Méltóságos Okolicsányi Imre úrnak, Heves vármegye alispánja. Méltóságod 6168/a. 1938. szám alatt kérdést intézett hozzánk, hogy meddig terjed a gazda háziipari feldolgozási és értékesítési joga különböző, az átiratban felsorolt nyersanyagok tekintetében.

Mellékelten tisztelettel megküldjük erre vonatkozó összeállításhunkat, amely e kérdéssel kapcsolatos jogszabályokat tartalmazza és azon elvi döntéseket is, amelyeket az ipariügyi minisztériumtól és az Ipartestületek Országos Központjától e kérdésre vonatkozóan megkaptuk.

Az Országos Mezőgazdasági Kamara már több ízben sürgette ennek a kérdésnek teljes tisztázását és az e téren még számos vonatkozásban fennforgó bizonytalanság megszüntetését. Ezt illetékes helyeken továbbra is szorgalmazni fogjuk s reméljük, hogy ez, az ország mezőgazdasági lakosságára nézve fontos kérdés kielégítő rendezést fog nyerni.

Fogadja Méltóságod őszinte tiszteletünk nyilvánítását.

Budapest, 1938. április hó 28-án
Az Országos Mezőgazdasági Kamara nevében Máté s. k. igazgató.

HÁZIIPAR, KÉPESÍTETT IPAR ÉS A MEZŐGAZDASÁG.

Áttekintés a mai jogi helyzetről.

Kérdés:

„Meddig terjed a gazda saját nyersanyagfeldolgozási és értékesítési joga a következő nyersanyagoknál: állati bőrök, toll, gyapjú, len, kender, olajos növények, nád, sás, raffia, kukoricaháncs, fűzfavessző, fa, tojás, tej, vaj, túró, sajt, agyag, kő stb.”

Ennek a kérdésnek eldöntésére nézve a legfontosabb jogszabály az 1884. XVII. t. c. (régii partörvénynek) még ma is érvényben lévő 183. §-a, amely a következőket mondja:

„A jelen törvény (az ipartörvény) rendelkezései alá nem esnek:

a) a mezőgazdasági és erdei termelés, állattenyésztés, halászat folyóvizekben, tavakban és csatornáknban, kert és szőlőművelés, sely-

mészet és méhészet s az ezekkel összefüggő mellékiparágak, amennyiben az illetők leginkább nyerstermékeik feldolgozására és eladására szorítkoznak.

b) a háziipar.”

Amennyiben tehát a gazda részéről „leginkább” saját előállítású nyerstermékek a gazdasággal összefüggő mellékiparban, vagy háziiparok keretében azaz idegen, fizetett munkások nélkül való felhasználásáról van szó, az nem esik az ipartörvény rendelkezései alá, tehát ez esetben sem képesítés igazolására, sem engedélyre szükség nincsen.

Ennek a törvényes szabályozásnak azonban főleg két nagy hiánya van:

1. nem határozza meg mi értendő háziipar alatt,

2. bizonytalanságot okozhat, hogy az ipartörvény előírásai alól csak azokat a mellékiparágakat veszi ki, amelyek „leginkább saját nyerstermékeik feldolgozására és eladására szorítkoznak.” Ugyanez a feltétel szerepel különben a háziipar legtöbb alább idézendő meghatározásánál is, természetesen anélkül, hogy egészen határozottan meg lehetne mondani, meddig terjed a „leginkább” kifejezés értelme.

Az azonban kétségtelen, hogy amennyiben a gazda saját nyersanyagát dolgozza fel bármely ipari terméké, azonban külső, fizetett munkaerők alkalmazása nélkül, azaz háziiparszerűen, ebben, illetve termelvényének értékesítésében iparhatóság őt meg nem akadályozhatja képesítés, vagy engedély hiánya miatt. Természetesen azonban nem szabad használni az ipartörvény által eltiltott kifejezéseket (lásd 1922. XII. t. c. 13. §.), mint pl. kosárfonómester, gubás, — és szűrszabó, stb., hanem kifejezetten mint háziipari (esetleg egyúttal népművészeti) termékeket kell árúit értékesíteni.

Ezzel tulajdonképpen a kérdésben kívánt választ meg is adtuk szűkebb értelemben.

A valóságban azonban mégis komplikációk állnak elő. Egyrészt alig létezik olyan háziipari termék, amelyet a gazda kizárólag saját termelésű nyersanyagból állít elő, az idegenektől vett nyersanyag felhasználási aránya pedig vitás lehet. Másrészt igen gyakori, hogy a háziipari foglalkozás elveszti mellékfoglalkozásszerű jellegét és az illetőnek nagyobb jövedelme származhat belőle, mint tulajdonképeni főfoglalkozásából, a mezőgazdaságból. (Ezekben az esetekben azonban az iparügyi minisztériumnak — igen helyesen — az az elvi álláspontja, hogy amíg az illetők fel nem hagynak a mezőgazdasági foglalkozásukkal, az utóbbi számít főfoglalkozásnak még akkor is, ha jövedelmüknek kisebb része származik a mezőgazdaságból).

A legnagyobb bizonytalanságot ellenben az teremti, hogy az ipartörvény novellájának (1922:XII. t. c.) 13. §-a igen sok olyan ipart sorol fel a képesítéshez kötött iparok között, amelyek tulajdonképpen a házi- és népművészeti iparoknak tipikus alakjai is egyúttal, pl. gubás- és szűrszabó, szita- és rostakészítő, mézeskalácsos, kosárfonó, pipakészítő, bőrdíszműves, szappanos és gyertyamártó, szalmakészítő, fazekas, faszobrász, fametsző, stb.

Ezekben a szakmákban a képesített és ipartestületekben szervezett iparosok természetesen megfigyelés alatt tartják az ugyanazon

szakmában dolgozó képesítetlen háziiparosokat és mihelyt olyan jelenségeket vesznek észre, amelyek nézetük szerint a háziipar körét meghaladják, feljelentéssel fordulhatnak a hatósághoz. Tehát mivel ugyanazon iparok pl. az előbb felsorolt iparok is kétféle formában üzhetők, 1. képesítéshez kötött módon, 2. háziiparszerűleg szabadon, ezért a háziipar elhatárolásának jogszabályait további vizsgálat tárgyává kell tenni. Téves ugyanis az a felfogás, hogy mivel az 1922. XVII. t. c. 13. §-a képesítéshez kötött bizonyos szakmákat, azok háziipari keretben nem volnának szabadon folytathatók. Erre vonatkozólag még az alaptörvény végrehajtási rendelete mondotta ki: „Valamely iparszerű kereseti foglalkozásnak háziiparilag való üzése mit sem függ attól, hogy az illető iparágban az ipartörvény alapján való üzése előzetes képesítéshez van kötve, vagy sem. Tényleg van is többféle képesítéshez kötött iparág, amely háziiparilag üzhető és üzetik, az idegen segítség nélkül otthon végzett kenyérsütés, valamint a nők által idegen segítség nélkül otthon végzett szabómunka szintén háziiparnak ismertetett el.”

Mivel tehát egyazon iparágban belül összeütközhet a képesítéshez kötött iparos a háziiparossal, azért szükségesnek tartjuk tovább elemezni azokat a jogszabályokat, amelyek a háziipari fogalmat jelenleg körülhatárolják.

Sajnos ezek az előírások nem egységesek, nem kielégítőek, sőt szerfelett hiányosak. Többnyire adott konkrét esetek elbírálása nyomán tett megállapítások, amelyek egymással szemben nincsenek mindig összhangban és nyitva hagyják a kérdést, mennyire lehet a bennük foglalt elvi megállapításokat általánosítani.

Az 1922. XII. t. c. 27. §-a kimondja: „A miniszter az illető érdekképviseletek meghallgatása után rendelettel állapíthatja meg azokat az ismérveket, amelyeknek fennforgása esetében valamely képesítéshez kötött ipar körébe vágó munka végzése nem tekinthető iparüzésnek, hanem háziipari foglalkozásnak, házi mellékfoglalkozásnak, bér munkának, stb.”

Az iparnovellának ezzel a felhatalmazásával nem élt a minisztérium és a háziiparnak ilyen meghatározását nagyon nélkülözik a háziiparral foglalkozók.

Ehhez járult, hogy az iparnovella végrehajtási utasításának (78.000/1923. K.M.) e szakaszra vonatkozó értelmezése (idézett rendelet 78. §-a) finánciális szempontokból határozottan háziiparellenes szellemben készült és ma is arra használható fel:

78. §: „A törvény 27. §-a módot ad arra, hogy a háziipari foglalkozások, a házi mellékfoglalkozások, a bér munkák, stb. kérdése rendelettel megfelelő szabályozást nyerhessen. Addig is, amíg ez a szabályozás elkészül, az iparhatóságok általános tájékoztatásául szolgáljon, hogy az idézett szakaszban egyáltalán nem az a célja, hogy arra való hivatkozással a törvény rendelkezései és a közterhek viselése alól bárki is kivonhassa magát, aki az ipartörvény alá eső valamely ipari tevékenységet, akár saját műhelyében, vagy gazdaságában iparszerűen, akár másoknak házában, háztartásában, vagy gazdaságában iparszerűen végez.

A törvény rendelkezései módot nyújtanak arra, hogy mindenki, aki valamely ipart kíván gyakorolni, arra iparigazolványt, illetőleg iparendélyt szerezhessen. Azoknál, akiknél az iparüzés feltételeinek igazolása tekintetében könnyítések indokoltak, a törvény ezeknek megfelelő megállapításával teszi lehetővé, hogy az iparjogosítványt megszerezhessék.

Nemcsak az önálló iparüzők megvédése, de az egyenlő teherviselés érdekében is kívánatos, hogy ipart csak olyanok gyakorolhassanak, akik az önálló iparüzés törvényes feltételeinek eleget tettek. Erre annál is inkább kell törekedni, mert a forradalmak óta jogosulatlan iparüzés egyes iparokban rendkívül elterjedt.

Mulhatatlanul szükséges ennél fogva, hogy az iparhatóságok egyfelől az iparjogosítvány megszerzését a törvény rendelkezéseinek keretében mindenkinek lehetővé tegyék, másfelől azonban azok ellen, akik valamely ipart jogosulatlanul gyakorolnak, a kellő szigorral járjanak el.

Avégből, hogy egyesek háziipari foglalkozás, házi mellékfoglalkozás, bérmunka, stb. leple alatt ipart jogosulatlanul ne folytathassanak, az iparhatóságoknak minden esetben, amelyben az említett foglalkozások valamelyikére történik hivatkozás, az illetékes kereskedelmi és iparkamara véleményét, s ha a foglalkozás természete indokolja, egyszersmind az illetékes mezőgazdasági kamara véleményét is ki kell kérniük abban a tekintetben, csakugyan ily foglalkozásról van-e szó, s nem forog-e fenn jogosulatlan iparüzés esete. A kamarák a felvetett kérdésben az összes körülmények figyelembevételével, a szakmabeli érdekelttség meghallgatása után nyilvánítják véleményüket."

Ez a szöveg szigorú direktívákat ad ugyan, amelyek adott esetben kedvezőtlenül hathatnak ki a háziiparok úzésére, azonban kilátásba helyezte a kérdés szabályozását. („Addig is, amíg e szabályozás elkészül”). Sajnos ez a szabályozás mai napig sem készült el, sőt több későbbi rendeletben különböző kételyek foglaltatnak, hogy ez a rendelkezés egyáltalában megjelenhet-e valaha.

Így a háziipari tanfolyamok engedélyezéséről szóló 144.440/1933. K. M. rendelet azt mondja: „A háziipar meghatározása — a háziipar lényegénél fogva — nem lehet teljesen kimerítő.” A 66.995/1933. K. M. rendelet szerint pedig: „A háziipar fogalmát meghatározni, illetve e tekintetben végleges megállapításokat tenni nehéz, mert más a gazdasági és más az iparjogi értelemben vett háziipar. Az előbbi támogatása, sőt fejlesztése állandó kormányprogram, az utóbbi szerepét a joggyakorlat a kézműiparosok érdekében mind szorosabb körre szorítja.”

Mindazonáltal különösen a régebbi, de ma is érvényes rendeletek között vannak, amelyek adott esetekből kifolyólag tartalmazznak utasításokat, a háziipar meghatározásához. Ezek közül a fontosabbak:

„Háziiparnak azon ipari munka tekintendő, melyet üzői saját lakásukon, maguk vagy családtagjaik segítségével, *kézierővel*, akár közvetlen fogyasztó, akár meghatározott munkaadó (vállalkozó) számára végeznek. (85.995/1901. K. M.)

Több olyan háziiparként elismert foglalkozás van, amelynek művelői általában nem a saját gazdaságukból származó termékeket, hanem más úton szerzett nyersanyagokat dolgoznak fel (pl. bizonyos faárúk, textilárúk, stb. készítői). A megmunkált anyag származása szempontjából tehát nincsen akadálya annak, hogy valamely munkának egyes vidékeken szokásos egyszerűbb alakja, amelyet az év bizonyos szakában a lakosság a családtagok munkájával mellékfoglalkozásként végez, az idézett törvény szempontjából általában háziiparnak minősítették és magában véve az a tény, hogy sokan túlnyomórészt nem a maguk, hanem más termését véve dolgozzák fel, az ilyen munkának ipari közigazgatási szempontból vett háziipari jellegét nem szüntetné meg okvetlenül. De az általában háziipari jellegű munka is csak addig nem esik az ipartörvény rendelkezései alá, amíg azt tényleg háziipari keretekben végzik. Így az ipari közigazgatási jog értelmében vett háziipari jelleg szempontjából döntő jelentősége van annak, hogy a kérdéses munkát, fizetett munkaerő alkalmazása nélkül végezzék, mert az olyan munkás, amelyet fizetett munkaerő alkalmazásával végeznek, ipari közigazgatási tekintetben már tisztán ezen tény folytán sem lehet háziiparnak minősíteni. (136.661/1931. K. M.)

Háziiparosnak azt kell tekinteni, aki munkaereje felett szabadon rendelkezik, szolgálati viszonyban senkivel sem áll, a háziipart más főfoglalkozása mellett csak mellékfoglalkozásként, de önállóan úzi és családtagjain kívül idegen munkaerőt nem alkalmaz. A háziiparosi minőségen nem változtat az, ha a háziiparos megrendelés folytán az általa előállított háziipari termékeket értékesítésre, akár hosszabb időre is, ugyanannál a vállalkozónál köti le, feltéve, hogy ezzel szolgálati viszony még nem létesül. (48.117/1933., 66.995/1933. K. M.)

Bocskorok és papucok háziiparilag is előállíthatók. (41.241/1903. K. M.)

A cigány-kovácsok iparukat háziiparszerűleg úzik, amennyiben idegen segédek és munkásokat nem alkalmaznak, legtöbbször apróbb házi eszközöknek, mint vaskanál, fogó, ásó, kapa, stb. készítésével foglalkoznak s ennél fogva, mint háziiparosok, iparigazolvány váltására nem kötelezhetők; oly községekben azonban, ahol képesített kovácmesterek vannak, a lovak vasalásától eltiltandók. (48.390/1888. F. I. K.)

Oly gyár, melynek az a célja, hogy nemcsak a társtulajdonosok személyes, hanem felfogadott munkások munkájával iparszerűleg nagyban gyártson posztócipőket, s amelynél nem csupán a tagok saját lakásukon foglalkoznak, hanem ezenkívül a telepen foglalkoztatott munkások is dolgoznak, nem háziipari, hanem az It. alá eső ipari vállalatnak tekintendő. (85.995 §. 1901. K. M.)

Hogy valamely helységben bizonyos foglalkozás egyes egyének részéről háziiparként, avagy iparszerűleg üzetik-e, azt megítélni és e tekintetben határozatot hozni az illető helyi viszonyokat leginkább ismerő elsőfokú iparhatóság van elsősorban hivatva. Háziiparcikkék készítésére, vagy tárgyaknak saját használatra való előállítására vagy mezőgazdasági terményeknek fel- vagy átdolgozására iparigazolványra nincsen szükség. (9.104/1885. F. I. K.)

Faárúk háziipari voltának igazolására teljesen elegendő, ha az illetékes hatóság az elárusító nevére oly igazolványt állít ki, melyben azt bizonyítja, hogy mely községeknek, milynemű háziipari úton készült cikkeit árusítja az illető. (26.201/1901. K. M.)

A háziipar definíciója s illetve azok az előfeltételek, amelyek mellett valamely kereseti foglalkozás háziiparnak minősíthető, pontosan megállapítva nincs és nem is lehet: e tekintetben csak általános fogalom-meghatározás adható, mely általános fogalom-meghatározás három lényeges alkatrésze az, hogy valamely kereseti foglalkozás háziiparnak akkor tekintendő, ha az: 1. idegen munkaerő igénybevétele nélkül, csupán a házinép munkaerejével, 2. mellékkeresetforrásként, 3. leginkább saját nyersanyagok feldolgozására szoríthatók. (K. M. 34.147/1899. Dr. Tury: „Ipartörvény” 574. old.)

A háziiparos, a háziiparos jellegét mindenkor bizonyítani tartozik. (27.483/1901. K. M. 6. §. 1. pont. Dr. Tury: „Ipartörvény” 412. old.)

Az a kérdés, vajjon valaki, valamely foglalkozást iparszerűen fiz-e minden egyes konkrét esetben a fennforgó körülmények mérlegelése után állapítható meg. (92.092/1900. K. M. Bukovszky: Ipari Index. 106. old.)

A háziiparcikkek háziipari mivoltát bizonyító és az iparhatóságok által kiállítandó igazolványok kiállítását kérő beadványok, valamint maguk az igazolványok is, minthogy azok semmi jogosítványt nem adnak, hanem csupán a hivatalos ellenőrzés gyakorlására szükségesek, az illetéki díjjegyzék 79. t. t. c. pontja értelmében bélyegmentesek. (K. M. 55.945/1902. Dr. Tury: „Hiteltörv. Gyűjt.” I. kötet 547. old.)

A háziipar mérvét meghaladó kenyérsütést engedélyezi egyébként a 68.468/1924. K. M., azonban külön iparigazolvány állítandó ki: „az 1922. XII. t. c. 21. §-ának első bekezdése felhatalmazza a kereskedelmi minisztert, hogy egyes iparoknál az iparigazolvány kiadását meghatározott vizsgálat sikeres letételéhez köthesse és ily esetben az egyébként megkívánt szakbavágó gyakorlat kimutatását elengedhesse... de ezek tanoncot nem tarthatnak és a kenyéren kívül más süteményt értékesítés céljából nem süthetnek.”

„A kenyérsütés csak abban az esetben háziiparszerű, ha az illető kizárólag a saját termésű gabonájából őrölt lisztből, a saját házisükségletére szükséges kenyérral együtt több kenyeret értékesítés céljából is süt és a kenyérsütést a háztartásokban használni szokott kemencében végzi.

Ha ezek a körülmények nem forognak fenn, a kenyérsütést a háziipar kereteit meghaladónak kell tekinteni. Nem tekinthető háziiparszerűnek a kenyérsütés különösen abban az esetben, ha az, bár a házisükséglet fedezésével kapcsolatban, azonban vásárolt lisztből történik.

Csak a háziiparszerű keretek között süített kenyér értékesítését nem lehet korlátozni.

A háziiparszerű kenyérsütés esetében a lisztforgalmi váltságot a 3.600/1931. M. E. sz. r. (megjelent a Budapesti Közlöny 155. sz.-ban) 40. §. 2. bek. értelmében pénzben kell leróni.

Az 1930. évi március hó 7-én kelt 125.829/1930. K. M. sz. r. hatályát veszti.” (134.191/1931. K. M. Belügyi Közlöny 1931. évf. 448. old.)

Az a körülmény, hogy valaki csak foltozó és javító munkát végez, foglalkozásának háziipari jellegét még nem állapítja meg. (4.559/1900. K. M. Dr. Tury: Hiteltörv. gyűjt. I. kötet, 548. old.)

Kizárólag saját használatra szolgáló, tehát nem iparszerűen üzemeltetett kőbányák, illetve kőfejtőtelepek nem esnek az ipartörvény rendelkezései alá.” (1398/1906. Wittich: „Ipartörvény” 296. oldal.)

„Műlépkészítés, amennyiben a készítő tevékenysége leginkább saját méhészete nyerstermékének feldolgozására és eladására szorítkozik, az ipartörvény 183. §-a értelmében nem esik az ipartörvény rendelkezései alá.” (116.277/1932. K. M.)

Látható, hogy a legtöbb meghatározásban utalás történik ugyan a saját termelésű nyersanyagra, de ez nem 100%-os értelemben veendő. Azonban az idegen, háznépen kívül fizetett alkalmazottak felfogadásának tilalma általában olyan kritérium, amelyre a rendeletek súlyt helyeznek.

Eszerint a kérdésfeltevésben szereplő valamennyi nyersanyag-nak háziipari feldolgozása és értékesítése nem esik az ipartörvény alá, még akkor sem, ha nem kizárólag saját termelésű a nyersanyag.

Ami a kérdés tárgyát képező egyes anyagokat külön-külön illeti, az állati bőrök feldolgozásánál a gazdának arra kell ügyelnie, hogy a háziipar fogalmát ne haladja meg oly mértékben, hogy ezáltal a képesítéshez kötött timár, csizmadia, cipész, bőröndös, bőrdíszműves, szíjgyártó, nyerges, kocsinyerges, kocsikárpitos, keztűs, stb. mesterségek kontárságért feljelenthessék (1922:XII. t. c. 13. §.) azaz, a háziiparosnak „leginkább” saját termésű nyersanyagot kell feldolgozni házilag, a maga házanépét meg nem haladó körben. Súlyosnak, ma már elavultnak és megváltoztatandónak tartjuk ellenben a fent idézett 85.995/1901. K. M. rendelet azon kikötését, amely a „kézierővel” való feldolgozást is a háziipar kritériumául állítja fel.

A toll, gyapjú, len, kender feldolgozásánál a fentiekhez analog módon ügyelni kell, hogy az 1922. XII. 13. §-ban felsorolt különböző képesített iparosok ne tehessenek feljelentést a háziipart meghaladó jelleg miatt, így pl. a takácsok, szűcs és szőrmesapkások, férfiszabók, gubás- és szűrszabók, kötőszövők, nemez- és szövetsapkakészítők, női szabó és leányruhakészítők, kötélverők és hálókészítők, stb. ne tehessenek feljelentést az előbbi okok miatt.

Az olajos növények háziipari feldolgozása nem esik tilalom alá. Képesítéshez kötött ipar volna a szappan- és gyertyakészítés, azonban a növényi olajok keményítési eljárása szappangyártás céljára tudomásunk szerint ma egyes gyárak szabadalmát képezi. A ricinusolaj és lenolaj előállítására nézve legutóbb megjelent rendeletek nem érintik a háziipart.

A fa megmunkálása a háziipar említett keretei között szintén szabad. Képesített iparok ebben a vonatkozásban a következők: faesztergályos, asztalos, kádár (bodnár, pintér), kaptafakészítő,

hajóács, kocsigyártó (kerékgyártó), szita és rostakészítő. A fa megmunkálása gyakran lehet művészi jellegű is. Ebben az esetben különösen nem esik az ipartörvény rendelkezési alá.

Az utóbbi áll a tojás háziipari feldolgozására is.

A tej, vaj, túró esetében fennáll az 1936. VII. t. c. 34. §-a, amely szerint:

„Mindennemű *tejipar*, tejjel vagy tejtermékekkel való kereskedelem az 1922. XII. t. c. 34. §-a alá eső engedélyhez kötött ipar. Nem engedélyhez kötött ipar az egyszerű tejkimérés, valamint tejtermékeknek egyszerű árusítása.”

Ez a szöveg a *tejipart* ugyan engedélyhez köti, de ez nem vonatkozik a *saját* termelésű tejnek *házi* feldolgozására (fizetett segédkezők nélkül.) Tehát a gazda ily módon saját tejt bármilyen tejtermékké feldolgozhatja és a piacrendészeti, valamint élelmiszer-törvények keretei közt értékesítheti is azokat. Mint ismeretes, legutóbb alapvetően a 6.860/1935. M. E. számú rendelet és a 82.000/1935. F. M. számú rendelet szabályozta a tej értékesítését. Ennek teljes ismertetése túl messze vezetne, azonban külön említést érdemel a rendeletnek II. fejezete, amely a székesfőváros területére nézve ad különleges szabályokat. Oda ugyanis „tejet, tejszint és tejfölt csak behozatali igazolvánnyal szabad behozni” (8. §.), „tejjel, tejszinnel, tejföllel, vajjal és más tejtermékekkel házalni tilos.” (15. §.) „az ár hatóságilag megállapított.” (19. §.) stb.

A nád, sás, raffia, kukoricaháncs, fűzfavessző feldolgozása leginkább a kosárfonó-iparral kerülhet összeütközésbe, amely képesítéshez kötött ipar, míg a cirok feldolgozása a kefekötő-ipart érinti. De a már kifejtett elveket a kosárfonó-iparban a háziipart illetően kifejezetten megerősítette az iparügyi minisztériumnak 1937. június 9-én kelt 8.651/1937. I. M. sz. rendelete, amely szerint:

„A földművesnek a saját termésű fűzfavesszőt illetőleg fűzkitermelésnél részesedési hányadul szerzett fűzfavesszőt zöld és fehér állapotban egyaránt joga van háziiparszerűleg azaz idegen munkaerő alkalmazása nélkül és csak mellékfoglalkozásként feldolgozni és értékesíteni. A kosárfonással ily módon foglalkozó földművesnek nem kell iparigazolványt váltani, hanem az illetékes iparhatóságtól olyan igazolvány kiállítását kell kérnie, amellyel az általa forgalomba hozandó cikkek háziipari voltát igazolja.”

Ennél a háziipari ágban már nagyon szembeszökő, hogy a háziiparnak túlságosan a saját termelésű nyersanyagra való szorítása helytelen megszükkítését jelenti a háziiparnak. A fenti rendeletet az iparügyi minisztérium tudomásunk nélkül hozta és nem is hirdette ki a rendeletek tárában. Helyesebben értelmezi a kérdést a fentebb idézett 136.661 K. M. rendelet. (lásd 5. oldal.)

Még inkább fokozódik a háziipar sérelme, ha a saját termésű nyersanyag felhasználásának elvét olyan háziiparoknál alkalmazzák megszorítólag, amelyek nyersanyagul a fát, agyagot, követ, stb. használják. Ha e téren, valamint az előbb említett fűzfavessző, nád, stb. esetében csupán a saját termésű nyersanyagra szorítja az iparhatóság a háziiparost, úgy a rendszeres háziipari foglalkozást túlságosan szűk keretek közé szorítja, esetleg meg is szünteti.

Nemcsak a mezőgazdaságnak, de az egész közgazdasági életnek is érdeke, hogy a háziiparnak mai túlszűk értelmezését felváltsa egy olyan szabályozás az egész termelési ágban, amely mellett a házi- és otthonipar körében értékesíteni tud majd mezőgazdasági népességünk egész szabad munkaideje, szorgalma és ügyessége.

*

A szakvélemény tanulságai a következőkben foglalhatók össze. Nem ajánlatos foglalkozni olyan háziiparokkal, amelyeknek iparszerű gyakorlása képesítéshez van kötve. Ilyen esetekben, mint azt láttuk, végeláthatatlan kellemetlenségek származnak belőle, amelyek a legszívósabb vállalkozónak is elveszi a kedvét.

Kockázatos volna arra számítani, hogy közel és távolban nincs olyan iparos, aki feljelentést tenne, mert ilyen iparos bármikor letelepedhet, sőt amint más vidékekre is kezd szállítani a vállalkozó, a feljelentés előbb-utóbb befut.

Feljelentésekre és iparrendészeti eljárásokra lehetünk elkészülve akkor is, ha a háziipar olyan új anyaggal dolgozik, mint a kukoricaháncs, amelyet az iparosok eddig nem használtak. Nem sokat törődtek azzal, ha valaki kukoricaháncs szatyrokat állít elő. Amint azonban a háncs szatyor erősebb versenyt támaszt a fűzfavessző kosaraknak, a kukoricaháncsiparra is kérni fogják a háziipari szabályok alkalmazását és akkor a kukoricaháncsiparnak olyan nehézséget támasztanak, amely annak létét is veszélyeztetheti.

A háziipar mai jogbizonytalansága a háziipari tevékenységet akkor bénítja meg, amikor áldozatos munkával és befektetésekkel annyira felfejlődött, hogy állandó és jelentősebb mellékkeresetet biztosíthatna a gazdáknak.

A kereskedelmi miniszter 85.995/1921. sz. rendelete a háziipar korszerű technikai fejlesztését akadályozza meg, amikor a háziipart a kézierővel való termelésre korlátozza.

A háziipar Magyarországon mindaddig beteges és csenevész palánta marad, amíg jogi helyzete olyan szabályozást nem nyer, amely fejlődését lehetővé nem teszi. Ezt érzik az érdekelt minisztériumok illetékes tényezői is, úgy, hogy a háziipar jogi helyzetének újra való szabályozása a közeljövőben várható.

A háziipar helyzetének kielégítő szabályozására a közjóléti bizottságok pozitív alkotó munkával kedvező befolyást gyakorolhatnak, ha a háziipart olyan intézményekkel támasztják alá, amelyek módot adnak az ipar, kereskedelem és adózás szempontjának összeegyeztetésére. Az ipar és kereskedelem legerősebb ütőkártyája a háziiparral szemben az, hogy a háziipar mint adómentes foglalkozási ág, az iparnak és kereskedelemnek támaszt érzékeny versenyt és ezzel az állam adóbevételeit veszélyezteti. Az a meggyőződésünk, hogy a háziipar jogi helyzetének kedvező szabályozása elől elháríthatók a legnagyobb akadályok, amint a háziipart oly intézmény keretében fejlesztjük és szervezzük meg, amely adót fizet. Adózás szempontjából a legkedvezőbb helyzetben a társulati adót fizető vállalatok vannak: a részvénytársaságok és szövetkezetek. A háziiparnak vállalnia kell a társulati adót, hogy lehetetlen jogi helyzetéből szabadulhasson; — amely ma semmivel sem különb a középkor

„Prägelknabe” helyzeténél — és kiemelkedhessék a technikai gyártási módszerek korlátozottságából, amelyek versenyképtelenné teszik.

Mielőtt vonatkozó javaslataink kidolgozásához hozzáfogtunk volna, bekértük a mintaszerűnek ismert békésvármegyei háziipari szövetség alapszabályait.

17119/1938. Kj. Nagyságos Vangyel Jenő főszolgabíró úrnak.
Gyula.

Heves vm. közjóléti alapja céljával tüzte ki a háziipar felkarolását. Szíveskedjék megküldeni Békés vm. háziipari Szövetségének alapszabálytervezetét és a vármegyei határozatnak a szövegét, melynek alapján a Szövetség életrehozható.

A háziipar megszervezése országsszerte megindul, de nagyobb eredményeket csak az egyes háziipari szövetségek együttműködése útján érhetők el, amelynek útját a magam részéről is elő akarom készíteni.

Szíves fáradozását előre is köszönöm.
Eger, 1938. szeptember 8.

A gyulai járás főszolgabírájától.
2387/1—J1938. szám. Tárgy: Háziipari tevékenység. Hiv. szám: 19269/1938.

Alispán úrnak, Eger. A feltett kérdésekre a következőkben van szrencém a választ megadni:

ad: 4. § e) Az anyag beszerzése a Háziipari Szövetség számlájára történik, ha azt csoportosan igénylik. Az eddigi gyakorlat szerint egyes csoportok maguk szerzik be a szükséges anyagokat, ez a gyakorlat célszerűbb és egyszerűbb is. A Szövetség által való beszerzés csak az esetben indokolt, ha egy nagyobb akcióról és tételről van szó, mert így az kedvezőbben biztosítható.

ad: 4. § f) Az értékesítést az egyes háziipari csoportok nagyrészt maguk végzik, ha pedig a Szövetség értékesíti, az esetben addig, míg a háziipari foglalkozás kellőképpen meg nem erősödik a Szövetség jutalékot nem számít fel.

Ha a továbbiak során a háziipari foglalkozás erősebb lendületet nyer, ez esetben célszerűnek és gazdaságosnak látszik a Szövetség által bizonyos méltányos jutalék felszámítása.

ad: 4. § h) A kiállítások költségeit a Háziipari Szövetség viseli és az egyes községekben megtartandó háziipari kiállításokat is segítyezi.

ad: 4. § i) A tagokat nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is támogatja a Háziipari Szövetség, segélyekkel, természetbeni anyaggal, szövíszékekkel és kölcsönökkel. A tapasztalat szerint a legcélszerűbb a szükséges eszközöket (szövíszék, rokka, stb.) kölcsönképpen rendelkezésre bocsátani és anyagbeszerzésre kisebb támogatásokat biztosítani. Ugyanis az általános segítyezés — szerintem — nem megfelelő eredményeket biztosít és hozzászoktatja a közönséget ahhoz, hogy mindent hatósági támogatással kapjon. A kamat nélküli visszatérítendő anyagbeszerzési kölcsön, vagy munkaeszköz kölcsönzése felel meg legjobban a célnak. Az összeget a viszonyok szabályozzák. Attól függ, hogy az egyes háziipari csoport milyen működést fejt ki. Általában véve csak igen szűk keretek közt kívánatos az ilyen kölcsönök kiutalása is. Az itteni gyakorlat szerint 2—300 pengős kölcsönökről van csupán szó.

Gyula, 1938. október 12.

„Békésvármegyei Háziipari Szövetség” alapszabálya.

A szövetség címe és székhelye.

1. §. A Szövetség címe: „Békésvármegyei Háziipari Szövetség”.

2. §. A Szövetség székhelye: Gyula. Működési területe: Békés vármegye.

3. §. A Szövetség pecsétje: „Békésvármegyei Háziipari Szövetség”. a törvényhatóság címerével.

4. §. A Szövetség célja:

a) az önálló háziipar fejlesztése és népszerűsítése,

b) a kereskedelmi háziipar megteremtése, hogy a vármegye nagyobb részt földművesekből álló munkásságának téli foglalkoztatása és ez által kedvezőbb anyagi helyzetbe való juttatása előmozdíttassék.

c) Az egyes háziipari csoportoknak háziipari Szövetségbe való tömörítése, hogy eredményes tervszerű és céltudatos munkát fejthessenek ki a lakosság szociális gondozása és gazdasági megerősítése érdekében.

d) A háziipari célokra felhasználható nyersanyagok termelésének népszerűsítése és fokozása (kender termelés, fűzésítés, selyemhernyó tenyésztés, stb.)

e) A háziipari csoportok részére olcsó és kedvezményes anyagbeszerzés biztosítása.

f) A kész háziipari termékek értékesítésének megszervezése és biztosítása.

g) Háziipari tanfolyamok rendezése, e célból az iskolán kívüli népművelési bizottsággal való tervszerű együttműködés megvalósítása.

h) Háziipari kiállítások rendezése a vármegye területén és országos kiállításokon való részvétel.

i) A tagok érdekeinek védelme, az egyes háziipari csoportok támogatása.

5. A Szövetség tagja lehet minden a vármegye területén háziiparral foglalkozó egyesület, egyesület, vagy helyi csoport (MANSz, Szociális

Missió, Nőegylet, NEP helyi csoportok, Vöröskereszt, stb.) és háziipari vállalat.

6. §. Tagdíj fizetési kötelezettség: Tagdíj nincs. A belépés 3 évre szól. Az egyes háziipari csoportok működésükben önállóságukat teljes egészében megtartják.

7. §. Tagok jogai és kötelességei: Minden tag résztvehet a Szövetség rendes és rendkívüli közgyűlésein, összejövetelein és ünnepélyein. Számot tarthat a Szövetség támogatására.

A gyűléseken felszólalási és indítványozási joga van.

Kötelessége a Szövetséget céljainak elérésében legmesszebbmenően támogatni.

8. §. A tagság megszűnése:

a) kilépéskor,
b) a háziipari csoport megszűnésekor,
c) kizárás esetén.

9. §. A Szövetség szervezete:

a) közgyűlés,
b) választmány,
c) tisztikar, mely áll: elnök, ügyvezető alelnök, titkár, jegyzőből.

10. §. Közgyűlés.

A Közgyűlést alkotják:

a) a vármegye kiküldöttje,
b) a városok kiküldöttje,
c) községek kiküldöttje,
d) a háziipari alakulatoknak, mint tagoknak egy-egy kiküldöttje,
e) tisztikar.

11. §. A közgyűlés a tagok összességének képviselője és Háziipari Szövetség legfőbb szerve.

Rendes közgyűlést évenként az elnök által esetről-esetre meghatározott időponthoz kétszer tart a Háziipari Szövetség.

Rendkívüli közgyűlést az elnök hív egybe, vagy az ok és cél megjelölésével legalább 5 tag írásbeli kérelmére az elnök összehívni köteles.

Úgy a rendes, mint a rendkívüli közgyűlést a közgyűlés időpontja, hely és tárgysorozat megjelölésével az elnök a tagokkal, valamint a városi és községi alakulatokkal kellő időben közli.

A közgyűlésen minden tag megjelenhet és minden tagnak van tanácskozási és indítványozási joga.

Minden tag egy-egy szavazattal bír.

A közgyűlésen a Szövetség elnöke akadályoztatása esetén helyettese az ügyvezető alelnök elnököl.

12. §. A közgyűlés határozatait szavazat többséggel hozza. A szavazás közfelkiállással történik. Szavazat egyenlőség esetén az elnök dönt. Ha az elnök a többséget megállapítani nem tudja, vagy a közgyűlésen legalább 5 tag kívánja, névszerinti szavazást rendelhet el.

13. §. A közgyűlés határozatképessége.

A közgyűlés általában véve határozatképes, ha legalább 10 szavazatra jogosult tag, illetve kiküldött van jelen. Alapszabály módosítás, valamint a Szövetség feloszlása tárgyában egybehívott közgyűlésen legalább 20 szavazatra jogosult tag jelenléte, s az e tárgyban hozott határozatok érvényességéhez szavazati joggal bíró tagok, illetve kiküldöttek legalább kétharmadának hozzájárulása szükséges.

14. §. A közgyűlés hatásköre.

Választja az elnököt és tisztikart.

A közgyűlésről jegyzőkönyvet kell felvenni, amelynek tartalmaznia kell:

- helyet és időt,
- a jelenlévők névsorát,
- a hitelesítők megnevezését,
- a hozott határozatok szövegét,

e) röviden a tanácskozások lényegesebb körülményeit.

15. §. A választmány.

Tagjai: a tisztikar és a közgyűlés által 3 évre választott 10 tag. A választmány határoz a tagok felvétele és kizárása tekintetében, ellenőrzi a Háziipari Szövetség alapszabályszerű működését, előkészíti a közgyűlést.

Választmányi ülést évenként legalább kétszer kell tartani.

A választmányi ülésről a Háziipari Szövetség jegyzője jegyzőkönyvet vesz föl, amelyet két választmányi tag hitelesít és az elnök és jegyző írja alá.

16. §. Az elnököt, alelnököt és jegyzőt a közgyűlés választja 3 évre szavazat többséggel.

Az elnök képviseli a Háziipari Szövetséget.

Elnöke a közgyűlésnek, aláírja a fontosabb okmányokat és ügyiratokat, utalványoz.

Az elnök a Szövetség vagyonkezeléséért felelős és azt bármikor megvizsgálhatja.

17. §. Az ügyvezető alelnök az elnököt helyettesíti és az ügyvezetést intézi. Az elnök távollétében utalványoz.

18. §. A titkár a várm. közjótékonyági alap mindenkor elnöke. Az elnök megbízásából vezeti a Szövetség ügyeit és számadásait.

19. §. A jegyző minden közgyűlésről és választmányi ülésről jegyzőkönyvet vesz fel.

20. §. A Szövetség vagyona:

a) A Szövetség vagyona áll a 153. bgy. ad 1097. sz. vármegyei szabályrendelet által létesített közjótékonyági alap bevételeinek az idézett szabályrendelet 11. §-ának f) pontja szerinti célra meghatározott juttatásaiból.

- állami támogatásból,
- adományokból,
- egyéb jövedelmekből.

21. §. A Szövetség vagyonának, illetve jövedelmének kezelésére postatakarékpénztári számlát nyit. A számadásokat a titkár vezeti és állítja össze és minden évben a közgyűlésnek bemutatja.

22. §. A Szövetség megszűnése.

Belépési nyilatkozat. Alulírott bejelentem, hogy a Békésvármegyei Háziipari Szövetség tagjául 1938. évi január hó 1-től kezdődőleg 3 évre belépek.

Tudomásul veszem, hogy a Szövetség célja:

az önálló kereskedelmi háziipar fejlesztése,

a háziipari célokra felhasználható nyersanyagok termelésének népszerűsítése (kender, fűzésítés, selyemhernyótenyésztés, stb.),

a háziipari csoportok részére olcsó és kedvezményes anyagbeszerzés,

a kész háziipari termékek értékesítésének megszervezése,

háziipari tanfolyamok rendezése, e célból az Iskolánkfüli Népművelési Bizottsággal való tervszerű együttműködés,

háziipari kiállítások rendezése, végül

a tagok érdekeinek védelme és az

Megszűnik a Szövetség, ha feloszlását a közgyűlés kimondja, vagy a m. kir. Belügyminiszter feloszlátja.

23. §. Feloszlás esetén a megmaradt vagyon a törvényhatósági közjótékonyági alapot, ennek megszünte esetén a törvényhatósági szegényalapot illeti.

egy-egy háziipari csoportok támogatása.

Tudomásul veszem, hogy e belépés 3 évre szól. Az egyes háziipari csoportok működésükben önállóságukat teljes egészében megtartják és tagdíj fizetési kötelezettség nincs.

A tagság megszűnik kilépéskor, a háziipari csoport megszűnésekor és kizárás esetén. A Szövetség legfőbb szerve a közgyűlés, melynek minden háziipari tag rendes tagja.

A Szövetség vagyona áll:

a) vármegyei szabályrendelet által létesített közjótékonyági alap bevételeinek a 153. szabályrendelet 11. §. f) pontja szerinti célra juttatott összegből.

b) állami támogatásból,

c) adományokból,

d) egyéb jövedelmekből.

Kelt 1938. január hó 1-én.

19269/1938. Kj. 18. Nagyságos dr. Vangyel Endre főszolgabíró úrnak. Gyula.

A „Békésvármegyei Háziipari Szövetség“-re vonatkozó tájékoztató iratokat köszönettel megkaptam.

A részletekben való tájékoztatás végett még az alapszabályok alábbi pontjaira nézve is kérek felvilágosítást, ú. m.:

ad.: 4. §. 2. — az anyagbeszerzés az egyes csoportok megbízásából és azok számlájára történik-e?

ad.: 4. §. f) — ha az értékesítést maga a Szövetség végzi, az értékesítés a Szövetség számláján és javára történik, vagy pedig az egyes csoportok megbízásából bizományi alapon, jutalék ellenében?

ad.: 4. §. h) — a kiállítások rendezésének a költségeit ki viseli?

ad.: 4. §. i) — az egyes háziipari csoportok támogatása kizárólag erkölcsi, vagy pedig anyagi is, utóbbi esetben az milyen feltételekhez van kötve?

Eger, 1938. október 3.

A gyulai járás főszolgabírájától. 2387/1938. szám. Tárgy: Békésvármegye Háziipari Szövetség alapszabálya. Hiv. szám: 17119/1938. Melléklet 2. drb.

Alispán Úr! Eger. A Szövetség alapszabályát 1 példányban megküldöm. Egyben értesítem, hogy a szövetségnek tagja a vármegye területén működő és a háziiparral foglalkozó minden egyén, csoport vagy alkalmi alakulat.

A háziipari szövetség teljesen önálló és független a törvényhatóságtól, csupán a vármegyei közjóléti alaphoz kap megfelelő támogatást.

Miután a háziipari akció a közjóléti bizottság létesítése előtt már megindult a vármegyében, Békés vármegyében egészen speciális módon fejlődött, amennyiben a vármegye főispánja és alispánja a háziipari tevékenység irányításával alulírott főszolgabíró bízta meg.

A közjóléti alap és bizottság létesítése tárgyában alkotott vármegyei szabályrendelet 15. §-a f) pontja a következőket foglalja magában:

A közjóléti bizottság feladata: „munkaalkalmak előteremtése céljából előmozdítani igyekszik a háziipar bevezetését és a gazdasági mellékágak meghonosítását.“ Ennél fogva a magam részéről legcélszerűbbnek tartom, ha a közjóléti bizottság elnöke irányítja az egész vármegye háziipari tevékenységét.

Tájékoztatom, hogy a háziipari tevékenységgel kapcsolatosan a vármegyében bevezettem a kender-

termelésnek kicsinyben való népszerűsítését. Első évben 3, második évben 9, a folyó évben 30 q kölesön nemesített kendervetőmagot osztattam szét a vármegye területén. Ha figyelembe vesszük, hogy 100 □ öl területre 8 kg vetőmag szükséges, a 30 q nemesített vetőmag már jelentékeny fejlődést mutat.

Ha Heves vármegye területe a lentermelésre alkalmasabb volna, még célszerűbb volna a lentermelést népszerűsíteni. Ezt teljesen a talajviszonyok befolyásolják. Békés vármegye a kendertermelésre alkalmas, lentermelésre teljesen alkalmatlan.

Végül csupán annyit kívánok még közölni, hogy a Békésvármegyei Háziipari Szövetség minden nagyobb adminisztráció nélkül lehetőleg leegyszerűsítve működik, elnöke Almásy Denise grófnő, aki kiváló tevékenységével és összeköttetésekkel az értékesítés terén is igen jó eredményeket ért el, ügyvezető alelnök dr. Vangyel Endre gyulai járási főszolgabíró, titkár dr. Mihály Béla a vármegyei közjóléti bizottság elnöke és jegyzője dr. Raskó Sándor szolgabíró.

A legfontosabb a szövetség működésében az elnök alkalmas megválasztása, mert enélkül kedvező eredmény nem várható.

Ha a háziiparral kapcsolatosan bármilyen gyakorlati felvilágosításra volna szüksége a háziipar irányítójának, úgy készséggel állok bármikor rendelkezésre.

Gyula, 1938. szeptember 15.

A háziipar fejlesztése megköveteli, hogy gondoskodás történjen a háziiparosok hitelgényeinek kielégítéséről (finanszírozás) kedvező és jól szervezett nyersanyagbeszerzésről, az előállítási eljárások állandó technikai tökéletesítéséről és a háziipari termékek értékesítésének intézményes megalapozásáról. Az a meggyőződésünk, hogy megyei háziipari szövetségek mai alakja ennek a feladatnak a betöltésére alkalmatlanná válik, amint forgalma nagyobb arányokat ölt és előbb vagy utóbb kénytelen lesz valamely kereskedelmi társaság alakjában tevékenységet folytatni, hogy alapos egész munkát végezhessen.

Az előállítási eljárások technikai tökéletesítése és az értékesítés lebonyolítása, az állandó piacutatás tapasztalt szakembereket kíván, akiknek a háziiparból kell megélniük. Ezeknek a szakembereknek meg kell adni a lehetőséget arra, hogy valamely kereskedelmi társaság keretében munkájukkal teremtsék meg megélhetési lehetőségeiket. A cseppenként adagolt törvényhatósági és állami támogatások nem elegendők életképes üzleti alapon nyugvó vállalkozások teremtésére és féltő, hogy a támogatás jelentékenyebb hányadát az adminisztráció fogja felemészteni.

Igy jutottunk arra a gondolatra, hogy a háziipar fellendítését társulati adót fizető szövetkezet útján kíséreljük meg, amelynek alapszabályaiban üzletkörét, haszonkulcsát, nyereségfelosztását úgy állapítottuk meg, hogy a fenti követelményeknek minél jobban megfelelhessen.

„M Á T R A”

idegenforgalmi-, háziipari-, mezőgazdasági- és állatértékesítő-szövetkezet alapszabályai.

A szövetkezet cége és székhelye:

1. §. „Mátra” idegenforgalmi-, háziipari- mezőgazdasági- és állatértékesítő szövetkezet. Eger.

A szövetkezeti vállalat tárgya:

2. §. a) Idegenforgalom fellendítése, idegenforgalmi intézmények, nyaralók, üdülők létesítése és kezelése, eserkész- és levéntáborozások előkészítése, iskolai tanulmányi kirándulások megszervezése és lebonyolítása, turisztika fejlesztése, külföldiek vadászati bérleteinek megszervezése.

Háziipar fejlesztése és termékeinek értékesítése.

Mezőgazdasági termékek, élelmi és élvezeti cikkek, főzelék és gyümölcs, takarmány értékesítése. Állatértékesítés. Gyógynövények gyűjtése és értékesítése.

Fa, szén, kő, mész, homok, ásványi nyersanyagok kitermelése és azoknak nyers és feldolgozott állapotban való értékesítése.

A szövetkezet az üzletkörébe eső árút forgalombahozatal céljára részben bizományi alapon, részben vásárlások útján szerzi meg, de vállalja azoknak egyszerű közvetítését is, szükség esetén másokkal alkalmasszerűen szövetkezve, jutalék ellenében.

b) A háziipari és mezőgazdasági termelésnek biztosított előleggel való előmozdítása és ezáltal a kereseti alkalmaknak és lehetőségeknek fokozása. A biztosított előlegeket kamatmentesen csak a költségek felszámításával adja a szövetkezet.

A szövetkezet tartama:

3. §. A szövetkezet határozatlan időre alakult.

A tagok belépésének és kiválásának feltételei:

4. §. Szövetkezeti tag lehet minden háziipari és mezőgazdasági termelő, aki Magyarországon lakik. Tagja lehet a szövetkezetnek jogi személy is.

A szövetkezetbe való belépés írásbeli nyilatkozat alapján történik, amelyben a jelentkezőnek arról is nyilatkoznia kell, hogy hány darab részjegyet jegyez.

A tagfelvétel ügyében az alapítók, később pedig az igazgatóság határoz, amiről jelentkezőt írásban értesíti.

Szövetkezeti tagnak az tekintetik, kinek tagfelvételéhez az alapítók, ill. az igazgatóság hozzájárult és aki részjegyeket jegyzett. A szövetkezet kötelékébe felvett tagok felvételkor a Tagok Névjegyzékébe beírandók. A Tagok Névjegyzéke a szövetkezet okmánytárában megőrzendő. A részjegyek tulajdonába beálló mindennemű változás a Tagok Névjegyzékében keresztülvezetendő.

A részjegyek névértéke a tagfelvételre vonatkozó értesítés keltétől számított 8 (nyolc) napon belül teljes egészében a szövetkezet pénztárába készpénzben befizetendő. Méltányos esetekben kellően megindokolt írásbeli kérelemre az alapítók, ill. az igazgatóság a befizetésre haladékot is adhat.

A tagok a szövetkezet kötelékéből kiválhatnak: önkéntes kilépés, halálozás, kizárás és üzletrész-átruházás folytán.

Önkéntesen kilépni csak az üzleti év befejeztével előleges, legalább 4 (négy) heti felmondás után lehet. Ha a tagnak több üzletrésze van, a kilépés úgy történhetik, hogy csak egyes részjegyekre szorítkozik.

Halálozás esetén az elhalt tag jogutódja csak akkor léphet az elhalálozott tag helyébe, ha az igazgatóság ehhez hozzájárul.

A tagnak a szövetkezet kötelékéből való kizárására bármely tag indítványt tehet. Az indítvány írásban teendő és kellően megindokolandó. A kizárásra okul szolgálnak: a szövetkezet érdekei ellen való magatartás, továbbá a nemzetellenes bűncselekmények elkövetése, erkölcstelen magaviselet stb. Kizárási ok még az is, ha a tag a szövetkezettel szemben fennálló kötelezettségének felszólítás ellenére a felhívás kézhezvételétől számított 8 nap alatt nem tesz eleget.

A kizárás felett az igazgatóság dönt és hozott határozata ellen jogorvoslatnak helye nincs. A kizárás tényéről az igazgatóság a tagot írásban értesíti. Az igazgatóság a kizárást megokolni nem tartozik.

Üzletrészátruházás csak az igazgatóság előzetes és írásbeli hozzájárulásával lehetséges. Az üzletrészátruházás szándéka a tag által az igazgatóságnak bejelentendő. A bejelentésben az átruházás szándékának oka, az átvevőnek kiszemelt egyén személyi adatai, erkölcsi megbízhatósága és anyagi helyzete felelősség terhe mellett közlendő.

Az ebben a szakaszban (4. §.) felsorolt esetekben is az igazgatóság a 8. §. előírásai szerint határoz.

A kiválás, kilépés, kizárás, átruházás ténye a Tagok Névjegyzékébe bevezetendő és a tagságban beállott változás okáról a már most volt tagok vagy azok jogutódai az igazgatóság által írásban értesítendő.

Kiválás, kilépés, kizárás, átruházás esetén a tagsági minőség, a Tagok Névjegyzékéből való törlésről szóló értesítés elküldésével egy időben tekintetik megszüntnek.

A kivált, kilépett, kizárt tag üzletrészeinek kifizetésére nézve a K. T. 237., 254., 256 és 257. §§-ai irányadók.

5. §. A tagok által jegyezhető üzletrészek száma nincsen korlátozva. Egy üzletrész névértéke 10.— (tíz) pengő. Az üzletrészek névre szólnak.

A szövetkezet üzletéve, mérlege.

6. §. Az üzleti év kezdete és vége a naptári évvel azonos. Abban az esetben, ha az első üzleti év nem a megalakulás évének első naptári negyedében kezdődik, az első üzleti év csak a következő év december 31-én végződik.

A mérleg elkészítésére és felállítására nézve a következők irányadók.

A szövetkezet köteles a K. T.-ben előírt számadásokat kiadni és az üzleti év végén évi mérleget és nyereség-veszteség számlát készíteni, az alábbi szabályok szerint:

1. A szövetkezet vagyona azon értékben veendő fel, mely az üzleti év utolsó napján az egyes tárgyak értékének megfelelő,

2. az árfolyammal bíró papírok legfeljebb azon árfolyamon vehetők fel, mellyel azok az üzleti év utolsó napján bírnak;

3. az első szervezés költségeiből a követelések közé csak annyi vehető fel, amennyi azoknak legfeljebb öt évre való felosztása mellett, az illető évre *fennmarad*; a működési évre eső évi hányad mint kiadás szerepel;

4. a szövetkezet üzletrésztőkéje és a netáni tartalékalap a tartozások közé sorozandó;

5. a kétes követelések becslés szerint veendők számításba, a behajthatatlanok pedig leírandók;

6. a cselekvő és szenvedő vagyon összehasonlításából eredő nyereség vagy veszteség a mérleg végén kimutatandó.

A mérleg közzététel és közgyűlés előtt a felügyelőbizottság által felülvizsgálandó. A mérleg felállításáért az igazgatóság és felügyelőbizottság tagjai egyetemlegesen felelősek.

Nyereségfelosztás.

7. §. A szövetkezet tiszta nyereségét az az összeg képezi, mely a szövetkezet összes kiadásainak és netáni veszteségének az összes bevételből való levonása után fennmarad. A tiszta nyereség 20%-a azaz Húsz százaléka a szövetkezeti tagok szakképzésére és más szociális szükségleteinek kielégítésére tartalékolandó.

Ha a szövetkezet fejlesztése szükségessé tenné a tiszta nyereség igénybevitelét, úgy a fentiek szerint elkülönítendő 20% levonása után még fennmaradó tiszta nyereséget teljes egészében a fejlesztés céljára tartalékolhatja, de határozhat úgy is, hogy a fennmaradó tiszta nyereséget a részjegyek arányában felosztja az esetben azonban a részesedés nem lehet nagyobb mint a részjegy névértékének az a százaléka, amely a N. B. mindenkori kamatlábiával egyenértékű. Az így megállapított részesedés után esetleg még fennmaradó tiszta nyereség tartalékba helyezendő és lehetőleg a szövetkezet fejlesztésére felhasználandó.

A mérleg szerint kimutatott veszteség az üzletrészek arányában osztandó fel és az egyes üzletrészek névértékéből a mérleg keltének napjával (december 31.) leírandó.

Igazgatóság.

8. §. A szövetkezet igazgatósága annak elnökéből és alelnökéből, azonkívül három, de legfeljebb hat tagból áll, akiket a közgyűlés a 11. §. szerint 3 évi időtartamra választ. Az igazgatóság tagjai, az elnök és alelnök kivételével a szövetkezet tagjai sorából választandók. Az első igazgatóságot az alapítók választják meg három évi időtartamra.

Az igazgatósági ülésre valamennyi tag meghívandó. Az igazgatóság akkor határozatképes, ha az ülésen három igazgatósági tag jelen van. Az igazgatóság ülésein az igazgatóság elnöke elnököl. Az igazgatósági ülés határozatait egyszerű szótöbbséggel hozza. Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt. Ha az elnök akadályozva van, az alelnök helyettesíti.

Az igazgatóság a szövetkezetet a K. T. 197. §-ában foglalt eset kivételével, hatóságok és harmadik személyek irányában képviseli. Az igazgatóság a szövetkezet ügyeit a K. T., az alapszabályok és az ügyviteli szabályzat értelmében vezeti és intézi. Eszközi a 10. §. értelmében a cégjegyzést, kinevezi a szövetkezet hivatalnokait és intézkedik mindazon ügyekben, melyek a K. T. és az alapszabályok értelmében nincsenek a közgyűlés, illetőleg a felügyelőbizottság hatáskörébe utalva, így a 2. §. b) bekezdésében meghatározott előlegek folyósítása ügyében is. Az igazgatóság egyéb jogaira és kötelességeire a K. T.-ben foglalt határozatok irányadók.

Az igazgatósági tagok részére tiszteletdíjat, jutalékot csak a közgyűlés állapíthat meg, de csak az esetre, ha erre a célra fordítható tiszta nyereség mutatkozik. Nem állapíthatók meg sem az igazgatósági, sem a felügyelőbizottsági tagok részére jelenléti díjak.

Felügyelőbizottság.

9. §. A felügyelőbizottság legalább három, de legfeljebb öt tagból áll, akiket a közgyűlés a 11. §. szerint egy évre választ. Az első felügyelőbizottságot az alapítók választják.

A felügyelőbizottság saját kebeléből szótöbbséggel elnököt választ, aki az üléseket összehívja és a tanácskozásokat vezeti. A felügyelőbizottság saját ügyrendjét maga állapítja meg. A felügyelőbizottság üléseire valamennyi tag meghívandó, de csak akkor határozatképes, ha legalább három tag jelen van.

A felügyelőbizottság ellenőrzi a szövetkezet ügyvezetését minden ágban, tehát jogában áll a szövetkezeti ügyek menetéről tudomást szerezni, a szövetkezet könyveit, iratait és pénztárait bármikor átvizsgálni és jogában áll az is, hogy a könyvek megvizsgálásával szakértőt megbízzon.

A felügyelőbizottság az évi számadásokat és mérleget, továbbá a nyereségfelosztásra nézve, illetőleg felhasználására a 7. §. szerint indítványozható javaslatokat megvizsgálni és erről a közgyűlésnek

évenként jelentést tenni tartozik. E jelentés nélkül a közgyűlés a nyereség felhasználása, illetőleg felosztása iránt érvényesen nem határozhat.

A felügyelőbizottság tagjainak jogában áll az igazgatósági üléseken megjelenni, de szavazati joguk ott nincsen.

Ha a felügyelőbizottság hivatalos működésében a törvénybe, vagy az alapszabályokba ütköző intézkedéseket vagy a társaság érdekeit sértő mulasztásokat tapasztal, a közgyűlést azonnal összehívni tartozik.

A felügyelőbizottság tagjainak díjazását a közgyűlés állapítja meg.

Cégjegyzés.

10. §. A cég jegyzése úgy történik, hogy írott, nyomtatott vagy bélyegzővel alkalmazott cégszöveg alá az igazgatósági tagok közül kettő vagy egy igazgatósági tag és egy cégjegyzési jogosultsággal felruházott társasági tisztviselő írja alá a nevét.

A szövetkezet szervei: közgyűlés, igazgatóság és felügyelőbizottság.

Közgyűlés.

11. §. A közgyűlés a tagok összessége. Elnök az igazgatóság által saját köréből választott elnök, vagy társelnök, ezek akadályoztatása esetén pedig a közgyűlés által erre kijelölt tag. A K. T. 178. és 195. §-ai alapján összehívott közgyűlés maga választja meg elnökét.

A közgyűlés jegyzőjét az elnök jelöli ki.

A közgyűlésről felvett jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a közgyűlés lefolyását és a hozott határozatokon kívül a jelenvoltak névsorát, azok üzletrészeinek számát és a közgyűlés megtartásának idejét és helyét. Hitelesítésére a közgyűlési elnöknek, az elnök által erre a célra kijelölt két tagnak és a jegyzőnek névaláírása szükséges.

Úgy a rendes, mint a rendkívüli közgyűlés a szövetkezet székhelyén; Egerben tartandó meg. A közgyűlést a jelen szakasz 7.-ik bekezdésében felsorolt esetek kivételével az igazgatóság hívja össze. Az évi rendes közgyűlés a naptárév első, de legkésőbb második hónapjában tartandó meg. Összehívása akként történik, hogy a közgyűlés helye, ideje, tárgysorozata és azon tudósítás, hogy az évi mérleg a közgyűlést megelőző nyolc napon át a tagok számára a szövetkezet helyiségében közszemlére van téve, továbbá az évi mérleg és az eredmény-számla, a felügyelőbizottság jelentésével és a K. T. 243. §-ának második bekezdésében részletezett adatokkal együtt az Egerben megjelenő „Eger“ c. lapban a közgyűlést megelőző nyolc nappal előbb közzétételük. Ha alapszabálmódosítás a közgyűlés tárgya, úgy lényeges módosítás esetén a módosítást célzó indítvány rövid szövege, lényegtelen módosítás esetén legalább a módosítandó szakasz száma a közzéteendő hirdetmény tárgysorozatába felveendő. A nyereség felosztásának az alapszabálytól eltérő megváltoztatására, valamint arra, hogy a részjegyek ne névre szóljanak, módosító indítványt tenni nem lehet. Rendkívüli közgyűlés összehívása hasonló módon, az évi mérlegre vonatkozó részletek kihagyásával történik.

Ha valamely szövetkezeti tag a legközelebbi rendes közgyűlés napirendjére indítványt kíván kitűzni, köteles indítványát az üzleti év lezárta előtt 14 (tizennégy) nappal írásban az igazgatóságnak átadni.

Az üzletrésztőke egytized részét képviselő szövetkezeti tag vagy tagok a közgyűlés összehívását az ok és cél megjelölése mellett bármikor követelhetik. Ha az igazgatóság ennek a kívánságnak nyolc nap alatt nem felel meg, a közgyűlést az illető tag, vagy tagok kérelmére az illetékes cégbíróság hívja össze. A K. T. 195. §-ának harmadik bekezdésében meghatározott esetben a felügyelőbizottság hívja össze a közgyűlést.

A közgyűlés határozatképességéhez az üzletrészek egyharmad részét képviselő tagok jelenléte szükséges.

Határozatok és választások szavazással (felállás, kézfelemelés) hozatnak, illetve eszközöltetnek. A közgyűlés egyszerű szótöbbséggel határoz, kivéve az igazgatósági vagy felügyelőbizottsági tagok elmozdítása tárgyában hozandó határozatok esetében, melyek joghatályához kétharmad szótöbbség szükséges.

Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

Tíz tag ilyen irányú írásbeli kívánságára az elnök titkos szavazást köteles elrendelni, mely szavazólapokkal történik. A szavazólapok összeszámlálására a közgyűlés bizottságot választ.

A közgyűlés, ha kettőnél több, azonos tárgyú indítvány felett egyszerre határoz, illetve ha egy állásra kettőnél több jelölt van, a jelenlévők általános szótöbbséggel hozzák meg határozatukat, illetve választanak. Ha általános szótöbbséget egyik indítvány vagy jelölt sem nyerne el, a legtöbb szavazatot nyert két indítvány, vagy jelölt új szavazás alá bocsátandó és határozattá az az indítvány emelkedik, illetve az a jelölt tekintendő megválasztottnak, amelyik ezen utóbbi választásnál a szavatok többségét elnyerte.

Ha az üzletrészeket képviselő tagok határozatképes számban nem jelentek meg, az először összehívott közgyűlés napjától számított nyolc nap után, de legkésőbb 30 napra ugyanazon tárgysorozattal új közgyűlés hívandó össze, amely ezen tárgysorozat felett a megjelent tagok, illetve az általuk képviselt üzletrészek számára való tekintet nélkül határoz.

A rendes vagy rendkívüli közgyűlés jogérvényesen határoz minden azon tárgyak felett, melyek napirendjére voltak kitűzve. Minden esetben a közgyűlés hatáskörébe tartozik a határozathozatal a következő tárgyak felett:

- a) az igazgatóság és a felügyelőbizottság (a 8. és 9. §. esetét kivéve) megválasztása, elmozdítása és felmentése;
- b) az igazgatóság és felügyelőbizottság jelentése az évi üzleteredményről és mérlegről;
- c) a számadások megvizsgálása, a mérleg megállapítása, a tiszta jövedelem felhasználása, illetve felosztása, netáni veszteség fedezése;
- d) egyesülés más szövetkezettel;
- e) oly kartell-szerződések megkötése, melyek minden társasági ügyletnek közös haszonra vezetését célozzák;
- f) az alaptőke (részjegytőke) leszállítása vagy felemelése;

g) a szövetkezet feloszlása és a felszámolók megválasztása és elmozdítása iránti határozat;

h) az alapszabályok módosítása a 11. §, 4. bekezdésének korlátai között;

i) bármintemű az alapszabályokba nem ütköző indítvány, melyeket az elsoroltakon kívül az igazgatóság saját részéről vagy valamely tagnak az üzletév lezártáig történt bejelentése alapján napirendre kitűzött.

A közgyűlés bármely igazgatósági vagy felügyelőbizottsági tagot működési időtartamának letelte előtt is, netáni kártérítési igényeik épségben tartása mellett elmozdíthat állásából.

Az alapszabályok valamely pontjának megváltoztatását, vagy pedig a szövetkezet feloszlását kimondó határozathoz, illetve annak meghozatalához szükséges, hogy a közgyűlésen az üzletrészeket képviselő tagok kétharmada jelen legyen és a jelenlévők kétharmada a megváltoztatásra, illetve a szövetkezet feloszlására szavazzon. Ha nincsen jelen a tagok kétharmad része, nyolc nap letelte után, de legkésőbb 30 napra újabb közgyűlésre hívandók össze, mely közgyűlés a tagok számára való tekintet nélkül határoz, de indítvány ebben az esetben is csak akkor emelkedik határozattá, ha amellet a jelenlévők kétharmada szavaz.

Minden egyes tagot kereseti jog illeti a közgyűlési határozat ellen, ha az törvénnyel, vagy az alapszabályokkal ellenkezik.

12. §. Minden tagnak, tekintet nélkül arra, hogy hány üzletrésszel rendelkezik, csak egy szavazata van. A szavazás más tagnak adott megbízás útján is gyakorolható.

13. §. A szövetkezet hirdetményei az Egerben megjelenő „Eger” című lapban vagy a „Budapesti Közlöny”-ben teendők közzé.

14. §. A szövetkezeti tag a szövetkezet kötelezettségeiért csak a nevére szóló üzletrész erejéig felelős.

15. §. A szövetkezet feloszlása esetén, a felszámolás tartama alatt a közgyűlésnek és a felügyelőbizottságnak hatásköre érintetlen marad. A felszámolás tartama alatt tartott közgyűlés elnökét a közgyűlés választja meg.

A szövetkezet vagyonából a tartozások kielégítése után fennmaradó összeg a szövetkezeti tagok között üzletrészei arányában osztandó el.

16. §. A szövetkezeti tagok elleni keresetek elévülésére nézve a K. T. 254., 256. és 257. §-ai irányadók.

A szövetkezet minden háziipari csoportnak külön számlát nyit és gondoskodik nyersanyag beszerzéséről, előleget folyósít a beszolgáltatott háziipari cikkekre, értékesíti azokat és a szövetkezeti tagok háziipari keresete után havonta befizeti a kereseti adót.

Az évi tiszta nyereség 20 %-át tartalékolja és elsősorban arról gondoskodik, hogy a háziipari termelési módszerek technikai tökéletesítésének módszereit kísérleti műhelyeiben állandóan tökéletesítse és azokkal a háziiparosokat megismertette, alkalmazásukat tökéletesített termelési eszközök juttatásával lehetővé tegye hosszabb

lejárati térítés ellenében, amely áruval is teljesíthető; másodsorban a tagok szellemi, erkölcsi és szociális gondozását is vállalja.

A háziipar fogalmának újabb megállapítása feleslegessé válik, hiszen a háziipar tervezett alakja egy olyan újabb megjelenési forma, amelynek meghatározását bajosan lehetne adni. Az életképes háziipar kedvéért lemondhatunk egy újabb életképtelen meghatározásról.

Az a meggyőződésünk, hogy ezen az alapon el lehetne érni azon korlátozások lebontását, amelyek a háziipart jelenleg fojtogadják és ezzel megvethetjük a mezőgazdasági ipar alapjait, amely a mezőgazdaság jövedelmezőségét és a mezőgazdasági lakosság emberhez méltó megélhetését biztosítja.

VIII.

KÜLÖNBÖZŐ HÁZIIPARI ÉS FOGLALKOZÁSI LEHETŐSÉGEK.

A kereseti lehetőségek javítására irányuló akció téves nyomon indul el akkor, ha egészen új foglalkozási lehetőségeket keres és azokat akarja bevezetni.

Fele annyi munkával és sokszorosan csekélyebb költséggel indulhat egy oly akció, amely az adottságokból indul ki. Vizsgálja azt, hogy milyen helyi nyersanyagok feldolgozása nyújthatna új vagy jobb keresetet. A nyersanyagok feldolgozására háziipart mégis csak ott ajánlatos létesíteni, ahol annak a népben már gyökere van. A tapasztalat azokat igazolta Magyarországon, akik szerint kárbavesztett fáradság kísérletezni új és a nép előtt egészen ismeretlen foglalkozási ágakkal.

Az első lépés ezen a téren az adottságok és lehetőségek számbavétele általánosságban.

A második teendő a legrégebb és legelterjedtebb háziipari foglalkozások statisztikai felvétele.

A harmadik teendő azon módzatok kutatása, amelyekkel a begyökerezett háziipari foglalkozások technikai termelését javítani lehet, hogy versenyképessége emelkedjen és végül gondoskodni minden értékesítési lehetőség kihasználásáról.

Hevesvármegye alispánjától. Tárgy: A kisemberek kereseti lehetőségeinek gyarapítása.

2846/a. 1938. Főszolgabíró Úrnak! Székhelyeiken.

A „Közjóléti Alap“ előadójának országos értekezlete foglalkozott mindazon reális lehetőségekkel, amelyekkel a kisemberek kereseti lehetőségeit nemcsak gyarapítani lehet, de amelyek bevezetésénél a termelés értékesítésénél is segítségére lehet a kisembereknek, úgymint:

1. méhészkedés terjesztése;
2. selyemhernyótenyésztés. Az új selyemfonodai bérleti szerződés módját fog adni a gubóbeváltási ár olyan megállapítására, amely a hernyótenyésztőknek 30—45 pengős keresetét biztosítja (30—40 nap alatt). Petékkal és lyukasztott papirossal, amely a hernyótenyésztéshez szükséges, a selyemgubóbeváltók ingyen látják el a termelőket.
3. Húsnyul tenyésztés. Svájc 25 vaggon kiviteli kontingest állapított meg Magyarország javára. Ebből csak 6 vaggont tudunk kihasználni. Svájcban főleg a „belga óriás“ nyulfajtát keresik. Nyulbunda külön értékesíthető.
4. Szikes területek hasznosítása. Kamilla termelés.
5. Gyógynövénytermelés. A keresett és jól értékesíthető gyógynövények jegyzékét a m. kir. gyógynövényiroda később bocsájtja rendelkezésre.

6. Eperfaanyagok ültetése a selyemtermelők részére és a számfaszükséglet kielégítésére.

7. Gyümölcsösök telepítése.

8. Naspolyatermelés. A belföldi szükségletet még távolról sem tudják kielégíteni. A naspolya az egyetlen gyümölcs, amelyet a cukorbetegség is fogyaszthatnak.

9. Gyümölcs aszalók felállítása. A férges lehullott gyümölcs hibás részeinek eltávolítása után a gyümölcs csak aszalás után értékesíthető jó áron.

10. Fűzfavessző termelés. Svájc és Németország minden mennyiséget felvesz.

11. Gyöngygyűjtés. Anglia minden mennyiséget felvesz. Jó átvételi árát a Külkereskedelmi Hivatal garantálja.

Felhívom Főszolgabíró Urat jelentse be nekem, ha járása területén fenti akcióknak talaja van, hogy azokat a Közjóléti Alap megindíthassa a lakosság kereseti viszonyainak javítása érdekében.

Amennyiben más kereseti lehetőségek mutatkoznak, úgy a beérkezett jelentések alapján a th-i közjóléti alap keresni fogja a módokat, amelyek mellett segítségére lehet.

Eger, 1938. február 9.

a) Kendertermelés és feldolgozása.

Heves megyében a len a viszonylag kevés csapadék miatt eredménytelennel nem termesztendő, azért csak a kendertermeléssel foglalkozhatunk.

Alábbiakban közöljük az e tárgyban kiadott és kapott összes iratokat, hogy a kendertermelés fellendítése érdekében megindított akció minden lényeges mozzanatáról tájékozódást lehessen szerezni.

Egyben útmutatásul szolgálnak az iratok arra vonatkozólag is, hogy mi mindenre kell ügyelni, ha valamely közjóléti akciót sikerrel akarunk lebonyolítani.

A továbbiakban már csak vezérszavakkal jelezzük minden egyes akcióval kapcsolatos előkészítő teendőket. Új foglalkozási lehetőségek megteremtésénél nem nélkülözhetjük egy altruisztikus kereskedelmi vállalat szolgálatait.

8248/a. 1938. sz. Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara t. Igazgatóságának. Miskolc.

A természeti és népi adottságok arra indítottak, hogy a kereseti lehetőségek javítását a kendertermelés fellendítésével is megkíséreljem.

Kérem a t. Igazgatóságot szíveskedjék engem ezen törekvésemben tanácsal és tettel támogatni.

Első lépésnek tekintem ezen a téren az adatgyűjtést arra vonatkozólag, mekkorák és hol fekszenek a kenderrel bevetett területek, kik a tulajdonosaik birtokkategóriák szerint (0.20 holdas, 20—100 holdas és azon felül), mekkora volt a holdankénti kendertermelés, milyen áron értékesítették átlag a kendert, mennyit dolgoztak fel házi szükségletre és mennyit piacra, milyen árt érték el a ——— cm széles házi-szöttes méteréért.

Milyen és hány kenderáztatóval rendelkeznek, milyen kenderfeldolgozó eszközeik vannak, hányan foglalkoznak kender szövással, hány szövőszék van és ezeken milyen széles vásznat lehet szőni.

Amennyiben a t. Igazgatóság helyesnek és szükségesnek látja, tanácsuk szerint, — még más kérdésekkel bővíthetem a kérdőívet.

Kérem a t. Igazgatóságot, szíveskedjék velem tapasztalatait közölni a következőkről:

1. Milyen föld legalkalmasabb a kendertermelésre.
2. Hogyan lehet holdanként fokozni a kendertermelést.
3. Van-e már nemesített kenderféle, vagy nemesített vetőmag.
4. Ha van, kinél milyen áron lehet beszerezni.
5. Milyen vonatkozásokban lehetséges, szükséges és kívánatos az együttműködés a kendertermelés fellendítése terén a joghatóságom alatt álló törvényhatóság és a t. Igazgatóság vezetése alatt álló Mezőgazdasági Kamarák között.

Eger 1938. április 22.

Ig. M/K. szám. Méltóságos Alispán úrnak. Eger.

Miskolc, 1938. május 12.

Április hó 25-én 8248/a. 1938. sz. alatt kelt, de Kamaránkhoz csak f. hó 2-án érkezett nb. megkeresésére hivatkozással, tisztelettel a következőket kívánjuk közölni:

Kamaránk őszinte örömmel és igaz köszönettel szerez tudomást Méltóságod azon törekvéséről, amely a vármegyében a kereseti lehetőségek javítását a kendertermelés fellendítésével kívánja előmozdítani.

Természetesen Kamaránk ehhez a legnagyobb készséggel ajánlja fel közreműködését és tőle telhetően minden rendelkezésre álló eszközzel igyekszik Méltóságodat nemes elhatározásában támogatni.

A kendertermeléssel kapcsolatos adatok egybegyűjtésére vonatkozóan hivatkozott nb. átiratában közölt felsorolások megítélésünk szerint elégséges tájékoztatást nyújtanak a szükséges adatok tekintetében úgy, hogy azok további kiegészítését, újabb kérdőpontok beiktatását szükségesnek nem tartjuk.

A hozzánk feltett kérdésekre vonatkozóan véleményünket a következőkben adjuk meg:

1. A kender termelésre meleg éghajlatú vidékeken jó termőerőben lévő humuszos, vályog és agyagtalajok a legmegfelelőbbek. Kitűnő terméseket érhetünk el folyók mentén elterülő lecsapolt árterületeken és az őserdőben lévő sok nitrogént tartalmazó, továbbá gyeptöréses és erdőirtásos talajokon. A túlkötött, hideg, nedves összeálló agyagtalaj, továbbá sivár futóhomok és szikes talajok és általában szárazabb fekvésű talajok kendertermelésre nem valók.

2. A kendertermelés fokozását legcélszerűbben istállótrágyázással érjük el. Gyengébb talajon közvetlenül adhatunk érett istállótrágyát alá, kövérebb talajon azonban célszerű az istállótrágyázás utáni második vagy harmadik évben történő vetése, mint-hogy ebben az esetben közvetlen istállótrágyába vetve igen vastag szárú lesz, amely jóminőségű rostot nem ad.

A kender a műtrágyák iránt is hálas. Humusz és erősen humuszos talajokon a minőségre is igen jó hatással van a foszfor és káli trágyázás. Foszforból kat. holdanként szórva vetve 120 sorba 80 kg 40 %-os kálisóból szórva 80 kg sorba 50 kg ajánlható. Nitrogénben szegény vagy ke-

hozama kat. holdanként 40 q körül van, nem ritkák azonban a 60—70 q-ás terméseredmények sem. Viszont rosszabb fajértékű vetőmag után gyakran 25—40 q-ás termést is lehet nyerni.

Általánosságban a rostkender rosttartalma 16—16.54-ra tehető, melynek 2/3 része szálkender, 1/3 része kóc. Ez az arány is változik azonban évjáratonként, nem ritkán meg is fordul az arány és 1/3 rész szálkender rost és 2/3 rész kócot eredményez a kender kidolgozása.

Magkender terméshozama kat. holdanként 180—520 kg között változik. A nagy ingadozásnak egyik oka az aratás idejében (szeptember végén) uralkodó időjárás. Esős időben a kender aratása kitolódik, a mag teljesen beérik és aratáskor nagy a perges. A kórótermés itt kb. 20%-kal kisebb, mint a rostra termelésnél, a rost durvább, a szálkenderrost és kóc arány pedig rosszabb.

Házi szőttes sokféle lehet: abrosz, törülköző, zsák, stb. Ezek vastagságuk és sűrűségük szerint különböző mennyiségű anyagot igényelnek. Egy háziszőttes gabonaszák súlya 1 kg-tól 2 kg-ig változik. Egy drb 1 kg súlyú gabonaszákhoz 270 cm zsákszövet szükséges, 1000 m zsákszövetből kb. 370 zsák készíthető. Ehhez kb. 70 q nyers kender szükséges, mert a kenderrost feldolgozásánál a következő veszteségekkel kell számolni.

Áztatásnál kb. 20 % (nyers kóróra vonatkoztatva).

Törésnél kb. 58 % (ázott kóróra vonatkoztatva).

Tilolásnál kb. 75 % (tört kóróra vonatkoztatva).

Kézi gerebenezésnél kb. 15 % (tilolt rostra vonatkoztatva).

Természetesen ezek az arány szá-

mok is a kenderkóro minőségi és kikészítómunkások ügyessége szerint bizonyos mértékben módosulhatnak. Ezen kívül a tilolásnál kb. a tilolt rost mennyiségének megfelelő súlyú (nyers kóróra vonatkoztatva 7—7.5 % tilolási kóc is keletkezik, amiből pl. kötélárú készíthető).

1 q kendermag ára 1938. év tavaszán 60—90 pengő között változott. A m. kir. Növénytermelési Hivatal 1 q kendermagot 68.— pengőért értékesített.

Kenderrost ára szín és erősség szerint változó. Az irányár a mezőhegyesi árlejtésen elért ár, amely folyó év tavaszán bálákba csomagolva q-ként 100.— pengő körül ingadozott. Úgyszintén a kóc ára is ingadozó annak minősége szerint. A kóc ára a szálkender árának 50—70%-át szokta kitenni.

Az előzőekben közölt adataimnál már rámutattam arra, hogy mind a kenderkóro hozamában, mind pedig annak minőségében nagy ingadozások lehetnek. Ezeket az ingadozásokat igyekszik a minőség javításával és termésmennyiség növelésével hasznosítani a növénynevelés. Végeredményben a közölt magasabb értékek mindenütt a nemesített, megbízható helyről származó kendermag utáni termésekre vonatkoznak, míg az alacsonyabb értékek a bizonytalan származású kommerce-mag terméseredményei.

Végül tisztelettel közlöm, hogy újabb magyar szakmunka a kendertermesztés körében ninesen, ép ezért fölöttes Minisztériumunk folyó évi június hó 27-én 81.734/1938. I. 1. F. M. számú magas rendeletével utasította Állomásunkat ily szakmunka megírására és ez előreláthatólag a tél folyamán meg is fog jelenni.

I.

12778/a. 1938. M. kir. Honvédségi Központi ruhatár Budapest, XI. Daróczi-u. 5.

II.

M. kir. Honvédségi Központi Ágyraktár. Budapest, VI., Hungária-felső krt. 44.

I—II.

A megyei kender és lentermelés fellendítésével kapcsolatban a kender és len háziipari feldolgozását és értékesítését is meg óhajtom szervezni.

Szíveskedjenek nekem a Központi raktár által beszerezni szokott len- és kenderárak pályázati műszaki leírását megküldeni, hogy a műszaki követelményekre a háziipari termelésnél figyelemmel lehessenek.

M. kir. Központi Ruhatár. 3280. szám. mh. 1938. Heves vármegye alispáni hivatalának, Eger. Budapest, 1938. évi július hó 15-én.

Hivatkozással a f. évi július hó 8-án kelt 12.778/a.— 1938. sz. átiratára, van szerencsém értesíteni, hogy a honvédségi ruházati cikkeknél felhasznált különféle len (kender) végárak nagy mennyiségére és különféle minőségére való tekintettel, valamint a műszaki leírások számos különféle adatának félreértésmentes

szakszerű értelmezése céljából, az ügy érdekében mellőzhetetlennek vélem, hogy a szóbanforgó megkeresésében közreműködött szakközegét a helyszínre alkalmilag (8—2 óra között) kiküldeni szíveskedjék.

Súlyt fektetek annak kifejezésére, miszerint intézkedtem, hogy az említett szakközeg a szándékolt terv célkitűzései gyakorlati megvalósításainak érdekében a legrészletesebb és legteljesebb felvilágosításokat nyerje.

Háziiparban előállított termékek piackutatása. Budapest, 1938. aug. 7-én.

Kedves Ervin!

Felhívásodra eljártam és eljárásom eredményéről a következőkben referálok:

A Központi Ruhatárban (XI., Daróczi-u. 5) kétszer is jártam, ahol Horváth alezredes állt rendelkezésemre.

A Központi Ruhatárban tekintetbe jöhet a

MOSz 198. sz. szabványban (kapcsolható: Szabványügyi Intézet, Budapest, I., Mészáros-út 19) leírt:

L 41 nyers, vékonyzájú lenvászón

L 45 kenyértarisznya vászón (külső), mely eddig lenből készült, az idén kenderből van, de még nincsen döntés, hogy ezentúl tényleg kenderből fogják-e készíteni; a tarisznya festendő és konfekcionálódó is (utóbbi két munkát, egyelőre legalább, nem hiszem, hogy vállalhatjuk)

L 46 kenyértarisznya (belső) közfalvászón, színezetlen, nyers lenfonalból a) a küldött mintában levő közfal kenderből van.

Kérdeztem, mi az évi szükséglet? Erre nem válaszolt, hivatali titok; most már úgy tettem fel a kérdést: évi 190.000 méternél (mai megyei termelési kapacitásunk) több kell-e? Válasza: lényegesen több. Zsinórmértékül egyelőre ez is elég.

Fentieken kívül még tekintetbe jöhet a

nyári legénységi ruhazsávoly (nyersanyag len line mechanikai lánc).

Szövege 78 cm széles.

Súlya 330—380 gramm pro négyzetméter.

Fonal finomsági száma Va 30/2 úgy láncban, mint vetülékben.

Fonal sűrűsége 1 cm-re úgy láncban, mint vetülékben 15/15.

Szakító ereje 10 cm széles és 10 cm hosszú láncban 260 kg, vetülékben 250 kg.

Kötés különböző: vászonkötés, azonkívül 2/1 és 2/2 zsávoly.

Szín: tábori zöld.

Festés: indanthren (festékreceptet Központi Ruhatár adja).

Avatási pácban maximum 2 és 1/2% beugrást engedélyez, avatás után gyengén mángorlandó.

Újabban ennek a gyártását javasolták, a gyártása azonban még nincsen hivatalosan engedélyezve, azért a fenti adatok se tekinthetők véglegeseknek.

Az adatokat diktandóra írtam és miután textilismereteim — egyelőre még — fogyatékosak, nem tudom, szakszerűség szempontjából nincsen-e bennük egy-két hiba.

Horváth alezredes útbaigazítása alapján a

Katonai ágyraktár és gőzmosó üzembe (Hungária körút) is elmentem, ahol azzal fogadtak, hogy a tekintetbe jöhető cikk műszaki leírását előző nap Egerbe megküldték. Legénységi és tisztii lepedők, legénységi szalmavánkosok és szalmazsákok, legénységi törülközők jöhetnek tekintetbe.

Mindkét helyen mintákat kértem és kaptam és azokat egyidejűleg külön csomagban küldöm.

A katonai ágyraktár és gőzmosó üzemben Lissziák századossal tárgyaltam és az ő tanácsára mentem el a Technológiára, ahol a szabadságon lévő Róbbi főmérnök (külföldön is elismert szaktekintély) helyett Váray Béla mérnökkel tárgyaltam, és kértem, hogy a termelés megszervezésére nézve adjon nekem útmutatást.

Szándékainkat általában érdekesnek tartják, a valóraváltás sikerében azonban megoszlanak a vélemények. Egyesek szerint ilyen kísérletek már voltak, de kudarecal végződtek. Mindabból amit hallottam, a kudarcokait nem a gondolat megvalósíthatatlanságában, hanem részint a kellő akarat és erély hiányában, részint a

szervezetlenségben, de legfőképpen úgy a technikai, mint a kereskedelmi vezetés fogyatékoságában kell keresnem.

Szakvélemény szerint nem valószínű, hogy szövészekeken a megküldött minta szerinti minőséget ki lehetne hozni, mert kézi erővel kezelt szövészek nem képesek oly erővel működni és hatni, mint a gépesített termelő eszköz és ezért a szövet úgy a fonalvezetés egyenletességében, mint sűrűségében, nemkülönben símaságában távolról sem lehet olyan, mint a gépi erő útján előállított szövet.

Ezenkívül és legfőképpen a szövéshez felhasználandó fonal körül sűrűsödik össze a probléma. A fonalnak, — hogy a szövés fonalsűrűsége egyenletes legyen és azzal összefüggően szakítóképesége is az előírt fokban meglegyen, — egyenletesnek kell lennie, egyenletes fonalat pedig kézimunkával nem lehet előállítani. Ezt a problémát — ha többi áthidalható — úgy gondolom megoldható, hogy a fonalat a fonalkészítő gyárról szerezzük be cserébe nyersanyag ellenében és a kész fonalat adjuk ki feldolgozásra.

Fonalkészítő gyárak: Fiedler János, Komárom.

Linum — Tausig Sámuel és fiai, Győr, amelyeknek igazgatóságai Budapesten székelnek. Kérdés: belemennek-e ezek ilyen tranzakcióba, ú. i. nem valószínű, hogy hajlandók lennének segíteni egykonkurrens vállalkozást talpraállítani. Felsőbb nyomásra talán mégis megteszik, de ha nem, nem maradna más hátra, mint egy fonalgártó üzem — modern gépekkel berendezve — alapítani, melynek az lenne a feladata, hogy nemcsak Heves megye szükségletét, hanem az ország valamennyi háziipari telepét fonállal központilag lássa el, az üzemet u. i. kellően foglalkoztatni kell, Heves vármegye pedig nem veheti át a fonalgár egész termelését.

A modernül megszervezett háziipar semmiképpen se nélkülözheti a szakszerű vezetést, irányítást és ellenőrzést. Nagy mennyiségű áru előállításáról, tehát nagy összegekről van szó és éppen ezért nem kockáztathatjuk azt, hogy a szakszerű vezetés, irányítás és ellenőrzés hiánya miatt készítményeink ne legyenek értékesíthetők. Elgondolásunk szerint egyenletes tömegmunkára fogunk berendezkedni, ebbe az egész megyét kell bekapcsolni, tehát nagyarányúra van tervezve az egész akció — másként nem is érhetjük el azt a célt, hogy a népet gazdaságilag érdemlegesen felsegítsük, — ilyen vállalkozás pedig nem nélkülözheti a szakképzett technikai vezetőt. Tekintettel a célra, nincsen kizárva, hogy az Iparügyi Minisztérium — legalább a kezdetben — a tárca terhére maga rendel ki egy textilmérnököt, azonkívül állandó alkalmazásra egy kiváló textiltechnikust és egy

munkavezetőt, hogy a szociális akciót ezzel is elősegítse.

Szabolcsban állítólag igen jó és árban is versenyképes kenderzsákokat állítanak elő, melyeknek tömegátvevője a Futura és a Hangya.

Konyharuha is nagy cikk.

Tömegfogyasztók többek között: rendőrség, egészségügyi intézetek, ú. m.: Lipótmező, állami kórház Mátraházán és Gyulán, (ezek a Belügyminisztérium hatáskörébe tartoznak), azonkívül MÁV, posta, megyei kórházak, Budapest székesfőváros (Beszkárt, városi kórházak, stb.).

A „Szállítási Értesítő“ minden árlejtést közöl. Ezt jártni kell.

Öszeköttetéseinkkel el lehetne érni, hogy pályázat nélkül is kapjunk munkát, illetve szállításokra megbízást, tekintettel arra, hogy népfellegítési akcióról van szó. Esetleg — ugyanazon okon — az átlagosnál valamivel jobb árakat is el lehet érni. Kossier Lajos s. k.

8613./1938. szám. Heves vármegye Alispáni Hivatalának. Eger.

Budapest, 1938. augusztus 1-én.

Az 1938. évi július hó 8-án kelt 12.778/a.-1938. számú megkeresésére:

A kért műszaki leírást ideesatolva megküldöm. A pályázati felhívásokat a honvédelmi miniszter úr szokta kiadni, amit a Közszállítási Értesítőben is esetről-esetre közzététek.

1 drb melléklet.

A szalmavánkos műszaki leírása.

A szalmavánkost 102 cm széles szalmazsákvászonból úgy készítjük, hogy e vászonból egy 87 cm hosszú darabot levágunk, ezt hosszában középen összehajtjuk, hogy egy 51 cm széles és 87 cm hosszú dupla darabot kapjunk. Ezután a két 51 cm-es oldalt összevarrjuk, a 87 cm-es oldalt pedig egy 25 cm hosszú a középvarrattal egyirányban beszegett hasíték szabadon hagyásával varrjuk össze oly módon, hogy a hasíték a vánkos-

felület felső részének közepére essék, A hasíték közepére egy-egy 1.3 cm széles és 20 cm hosszú len-köpper szalagot varrunk fel. Minden varrás alsó varrattal készül. A vágott részek foszlás megelőzése végett külön behajthatók, illetve beszegendők. A szövött szélek behajtását mellőzzük, mivel maga a szövés foszlás ellen véd.

A kész szalmavánkos 85 cm hosszú, 50 cm széles és legalább 0.29 kg súlyú.

A legénységi keskeny lepedő műszaki leírása.

Vásznat tiszta lencepüből készült, szilárd, erős és lehetőleg csomónélküli fonalból szöjjük.

A vászon tömött, símára mángorolt és egyenletes szövésű legyen, tehát egyenletlenségektől ment felülettel bírjon s nagyrésztben legyen fehérítve.

Fonal finomsági szám: 18/18 angol szám.

Fonalsűrűsége: 1 cm-re láncban és vetülékben 16.

Szakítóerő: 10 cm széles sávra 10 cm szabad befogási hosszúság mellett Rejtő-féle gépen láncban 170 kg vetülékben 160 kg.

A lepedő szövete 130 cm széles, súlya négyzetméterenként 270 g., folyóméterenként pedig 352 g.

A lepedőszövet közepén és a szélektől 30—30 cm-re láncirányban egy-egy 3—3 duplafonalú piros-fehérvörös sáv van beszöve.

A legénységi lepedő keskeny lepedő 252 cm hosszú szövetdarabból készül oly módon, hogy a vetülékirányban való beszegés után a lepedő hosszú készítéskor 250 cm a mosás következtében való beugrás után pedig legalább 230 cm legyen.

Aláírás s. k. él. gt. százados, körendeltség parancsnoka.

A szalmazsák műszaki leírása.

Szövete 102 cm széles, jó minőségű, erősen sodrott lenkócfonalból készül. Kötése zsavolykötés.

Súlya: négyzetméterenként legalább 334 gramm, folyóméterenként legalább 340 gramm.

Fonalfinomsági száma: láncban és vetülékben 16-os.

Fonalsűrűség: 1 cm-re láncban és vetülékben 16.

Szakítóerő: 10 cm széles sávra (10 cm szabad befogási hosszúság mellett) Rejtő-féle gépen láncban 195, vetülékben 180 kg.

A szövet közepén láncirányban egy 3—3 duplafonalú a nemzeti szí-

neknek megfelelő piros-fehérvörös sáv van beszöve.

A szalmazsák 102 cm széles szalmazsákvászorból készül. 232 cm hosszú és 100 cm széles, súlya legalább 1.6 kilógramm.

A szalmazsákot a 102 cm széles fent leírt zsavolyszövetből kétszer 236 cm hosszban szabjuk ki, ebből minden végén 2—2 cm a bevarrásra esik úgy, hogy egy rész 232 cm hosszú lesz. Egyik oldalán hosszirányban, alsó varrattal végig, másik oldalán ugyancsak alsó varrattal egy a hosszának közepén 60 cm hosszúságban kihagyott hasíték szabadon hagyásával készül, oly módon, hogy azok a varratok a szalmazsák hosszának közepét képezzék.

A homlokoldalt keresztöltésekkel állítjuk elő. A szalmazsák tömésére szolgáló beszegett hasíték a felső oldal közepén marad. A szalmazsák hasítékát körös-körül egy 4 cm szélességű szalmazsák-szövetből készült alátét-erősítéssel körülszegjük oly módon, hogy az alátét fordulója a hasíték végénél egyszer át és egyszer vissza-hajtva egy háromszöget képezzen. A háromszög átfogóját — mely a hasítékra merőleges — jó erősen többször elvarrjuk. Az alátétet 6 cm szélesre szabjuk, amiből kb. 1—1 cm a beszegésre esik. Az alátét felvarrva kb. 4 cm széles.

A hasíték összekötésére 2—2 egymással szemben 2 cm mélyre felvarrt 1.3 széles és 20 cm hosszú len-köpper szalag szolgál.

Heves vármegye alispánjától.

16.334/a. 1938. Kossier Lajos úrnak, Eger.

Kiküldöm Önt a kendertermelés ügyében tanulmányútra a szóbelileg adott utasítások értelmében való eljárás mellett Kompoltra, Balassagyarmatra és Budapestre.

Az utazásával kapcsolatban felmerülő költségeket utiszámlája benyújtása után a vármegye közjóléti alap téríti meg.

Eger, 1938. augusztus 30-án.

16.406/a. 1938. Kj.—19. Központi Statisztikai Hivatal t. Elnökségének, Budapest, II., Keleti Károly-u. 7.

Szíveskedjenek az utolsó három évre vonatkozólag a következő adatokat velem közölni:

Behozatal kenderrostból q-ban és értékben, kenderkócból q-ban és értékben;

jutából q-ban és értékben, annak megjegyzésével, hogy a behozott juta nyers vagy feldolgozva mint félgyártmány került-e be az országba.

Eger, 1938. augusztus 30-án.

Központi Statisztikai Hivatal.
Méltóságos Alispán úrnak, Eger.

Hivatkozással folyó évi augusztus hó 31-én kelt 16.406/A. 1938. Kj. 19. számú megkeresésére, van szerencsém a kender, kenderkóc és nyers juta behozatali adatait az 1935—1937. évekre vonatkozóan a mellékelte kimutatásba foglalva rendelkezésére boesátani.

Budapest, 1938. évi szeptember hó 12-én.

Magyarország behozatala kender, törve, tilolva, gerebenezve: kenderkócból és nyers jutából az 1935, 1936, 1937. években.

	Érték pengőben		
	1935	1936	1937
Kender, törve, tilolva, gerebenezve	18.861	11.987	14.067
Kenderkóc	2.143	440	3.676
Juta, nyers	114.970	114.124	145.168
Mennyiség métermázsában			
	1935	1936	1937
Kender, törve, tilolva, gerebenezve	1,667.625	1,058.304	1,104.362
Kenderkóc	85.720	20.680	153.709
Juta, nyers	3,648.954	3,861.262	4,649.773

15.862/a. 1938. Kj. Mezőhegyesi Állami Birtok t. Intézőségének, Mezőhegyes.

Kérem a t. Intézőséget, szíveskedjenek velem közölni, hogy úgy a kender, mint a len, az 1935, 1936, 1937. évben az aukciók során, amelyek a kenderárak kialakulására elosztó befolyással bírnak, milyen legalacsonyabb és legmagasabb áron kelt el.

Kérem egyben jelezni, hogy a t. Intézőség az aukcióra mit milyen mennyiségben szokott q-ban vinni: kenderkóró, kenderrost, kenderkóc, lenkóró, lenrostból.

Szíves adatszolgáltatását előre is köszönöm.

Eger, 1938. augusztus 22-én.

4293/1938. Tekintetes Heves vármegye Alispáni Hivatala, Eger.	1935. évben II. o. kendernél kg-ként	130.61 f 85.— f
Hivatkozással f. hó 22-én kelt nagybecsű levelükre tisztelettel értesítem, hogy az uradalom az 1935—1936. és 1937. években az I. és II. osztályú tilolt kenderknél az alábbi legmagasabb és legalacsonyabb árakat érte el:	1936. évben I. o. kendernél kg-ként	151.65 f 107.60 f
1935. évben I. o. kendernél kg-ként	1936. évben II. a. kendernél kg-ként	145.30 f 90.80 f
138.61 f 90.12 f	1937. évben I. o. kendernél kg-ként	115.70 f 101.01 f

1937. évben II. o. kender-
nél kg-ként 105.50 f
..... 97.08 f

Havonta cca csak 10—12 vagon
saját termésű és feldolgozású kender
és kenderkóc vegyesen kerül eladásra
tilott állapotban a Földművelésügyi
Minisztérium útján. Rostlen termés-
sel az uradalom nem foglalkozik csak
olaj-lent termel.

Mezőhegyes, 1938. augusztus 31.

Kompolti M. Kir. Állami Növény-
nemesítő telep. Vasútállomás: Kál-
kápolda. Posta: Kompolt. Kedves
Barátom!

Kompolt, 1938. szeptember 10.

16.410/Kj. 19/1938. Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamarának,
Miskole.

A Kamarának 1938. május 13-án kelt Ig. M/K. sz. átiratára köz-
löm, hogy Heves vármegye a következő községekben óhajt kender-
áztatókat létesíteni:

Tarnalelesz, Bükkszenterzsébet, Mátradereske, Bodony, Péter-
vására, Egerbakta, Mikófalva, Bekölce, Egerbocs, Verpelét.

A Kamara átiratában szíves volt felajánlani közreműködését
abban a tekintetben is, hogy az elkövetkező tél folyamán az általunk
kijelölendő községekben, a kendertermelésről szakszerű előadásokat
tart. Szíves felajánlását köszönöm és kérem, szíveskedjék az előadások-
kat a fentebb felsorolt községekben megtartani.

Az előadásokkal kapcsolatban az volna a kérésem, hogy azok bizo-
nyos fokú előkészítői legyenek a törvényhatóság kendertermelési akció-
jának és azért kérem, hogy az előadók előadásaikban lehetőleg a
kendertermelést,

kenderáztatók építését és használatát,
a kendernek háziiparszerű feldolgozását, különösen annak fej-
lettebb módszereit és az értékesítést is tárgyalják.
Eger, 1938. augusztus 30-án.

Méltóságos Alispán úrnak, Eger.
Miskole, 1938. szeptember hó 10.

Hivatkozással Méltóságodtól a ken-
dertermelési előadások tárgyában
kamaránkhoz intézett 16.410/a. 1938.
Kj. nb. megkeresésére, tisztelettel
szíves tudomására kívánjuk hozni,
hogy a szóbanforgó községeket a téli
előadásaink fenti vonatkozásban tör-
ténő megtartására előjegyzésbe vet-
tük. A kendernek háziiparszerű fel-

Távollétem miatt kések a vála-
szommal egy kissé. A kender nagy-
bani vetéséhez az Alföldön elegendő
30 kg magyar hold vetőmag. A he-
gyeinkben a kis kultúra mellett sok-
kal többet vetnek, de ott ennek elle-
nére kicsi marad a kender.

Szívesen felkeressük Egerben, de
a sok elfoglaltság miatt igen ritkán
megyek oda.

Mein Junge ist mit seiner Batterie
nicht weit von Ipolyság. Gott gebe,
dass er recht viel okkupiert! Jeden-
falls ein Erlebnis für ihm, das
seine Spuren ins Herz drückt.

Von uns allen sei gegrüsst!

Dein aufrichtiger Freund Fleisch-
mann Rudolf.

16.410/Kj. 19/1938. Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamarának,
Miskole.

A Kamarának 1938. május 13-án kelt Ig. M/K. sz. átiratára köz-
löm, hogy Heves vármegye a következő községekben óhajt kender-
áztatókat létesíteni:

Tarnalelesz, Bükkszenterzsébet, Mátradereske, Bodony, Péter-
vására, Egerbakta, Mikófalva, Bekölce, Egerbocs, Verpelét.

A Kamara átiratában szíves volt felajánlani közreműködését
abban a tekintetben is, hogy az elkövetkező tél folyamán az általunk
kijelölendő községekben, a kendertermelésről szakszerű előadásokat
tart. Szíves felajánlását köszönöm és kérem, szíveskedjék az előadások-
kat a fentebb felsorolt községekben megtartani.

Az előadásokkal kapcsolatban az volna a kérésem, hogy azok bizo-
nyos fokú előkészítői legyenek a törvényhatóság kendertermelési akció-
jának és azért kérem, hogy az előadók előadásaikban lehetőleg a
kendertermelést,

kenderáztatók építését és használatát,
a kendernek háziiparszerű feldolgozását, különösen annak fej-
lettebb módszereit és az értékesítést is tárgyalják.
Eger, 1938. augusztus 30-án.

dolgozását illetően egyúttal kapeso-
latot is kerestünk a háziipari fel-
ügyelőséggel, minthogy Kamaránk-
nak háziiparban megfelelően képzett
szakelőadója nincsen. Eljárásunk to-
vábbi eredményeiről a későbbiek fo-
lyamán Méltóságodat tájékoztatni
fogjuk.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszte-
letünk nyilvánítását.

A Tiszajobbparti Mezőgazdasági
Kamara nevében.

17.588/a. 1938—Kj. 19. M. kir. Állami Ménesbirtok Igazgatósága.
Mezőhegyes.

4293/938. sz. átiratából azt látom, hogy a kendernek legmagasabb
és legalacsonyabb ára között kb. 50%-os eltérés van. Ez a szokatlanul
nagyarányú áringadozás a kendertermelés jövedelmezőségét veszélyez-
tetni látszik. Kérem: mik az okai a nagy áringadozásoknak és van-e
mód azok ellen védekezni; ha igen, melyek az eszközök, amelyekkel
védekezni lehet.

Arra is kérek felvilágosítást: mi lehet az oka annak, hogy a ken-
der ára 1937-ben az 1936. évi árral szemben kb. 30%-kal visszaesett,
továbbá, hogy 1938-ra — a tek. Igazgatóság véleménye szerint — az
árak milyen alakulása várható.

Eger, 1938. szeptember 13-án.

Alispán.

17.686/a. 1938—Kj. 19. Nagyságos Welebny Vince úrnak, házi-
ipari felügyelő, Szeged.

Az Iparügyi minisztérium útmutatása alapján fordulok Fel-
ügyelő Úrhoz és kérem, szíveskedjék kimerítően tájékoztatni arról,
hogy a dombegyházi áztató megépítése és alkalmazása körül milyen
tapasztalatokat szereztek, hogy a tanulságot Heves megyében is fel-
használhassuk. Az áztató tervrajzának másolatát, előnyeinek és eset-
leges hiányainak ismertetését és minden egyéb hasznos tájékoztatást
szívesen veszem.

Eger, 1938. szeptember 14-én.

M. Kir. Kerületi Iparfelügyelőség
Háziipari ügyben. Szeged.

Tárgy: Kendertermelés népszerű-
sítése. H. sz.: 17.686/a. 1938. Kj.-19.
623/1938. H. szám. Heves vár-
megye t. Alispánjának. Eger.

Fenti tárgyú szíves átiratára tisz-
telettel közlöm Alispán Úrral a
követezőket:

A dombegyházi kenderáztató-telep
három áztatómedence és egy elő-
melegítő terjedeleme van tervezve.
Egy-egy áztatómedence mérete: 5 m
szélesség, 30 m hosszúság és 1 m
mélység. Vízsíntmagasság 80 cm. Az
áztatókóró leszorítására 10 db 5.5
hosszú túlérdő 10-es „I” tartó szolgál.
A medence cementhabarcsba ágya-
zott téglából készült, melynek lába-
zata másfél téglá. Falazata egy téglá
vastagságú. Lazább talajnem esetén
azonban célszerűbb ez utóbbit sin-
tén másfél téglá vastagságra építeni.

A kb. 200 köbméter tároló képes-
ségű előmelegítő medence tisztán
földből volt tervezve, amely azonban
megfelelő agyagbélés hiánya miatt
nem felelt meg, mert a vizet szök-
tette. Ez utóbbi most szintén téglá-
falazattal fog elkészülni. Az elő-
melegítő fenékszintje legalább 60—
70 cm-rel legyen magasabb, mint az
áztatómedencek fenékszintje. Az elő-
melegítő vízszintje szintén 80 cm
magas lehet a fenéktől számítva.

Műszaki terveket nincs módomban
küldeni, mert ezek felett nem rendel-
kezem. A terveket a hódmezővásár-
helyi Kultúrmérnöki Hivatal készí-
tette el, szíveskedjék Alispán Úr az-
íránt közvetlenül odafordulni. Itt
tájékoztatásul megjegyzem azt, hogy
az illetékes Kultúrmérnöki Hivatal
az áztató tervét és költségvetését
minden egyes konkrét esetben díj-
mentesen elkészíti, ha építtetni

szándékozók ezt egy liter vízminta egyidejű beküldése mellett az illetékes Mezőgazdasági Kamarán keresztül a Földművelésügyi Miniszter úrtól kérelmezik. Az áztató-víz minőségének ugyanis döntő befolyása van az áztatási eredményre. Ennek szerepe oly nagy, hogy az áztató létesítésének részletesebb tervével nem is szabad addig foglalkozni, amíg a felhasználni szándékolt áztató-víz megfelelő volta minden kétséget kizáróan el nines döntve.

A dombegyházi telep áztatóvíze megfelelő, s ennek folytán az áztatás is jó eredményeket adott. Az áztató-medence konstrukciója is megfelelőnek és tartósnak bizonyult.

17.586/1938. Kj. 19. Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara tek. Igazgatóságának, Miskolc. Tárgy: Szakelőadások a kendertermelés fellendítésére.

Ad 7830/1938. P/K. sz. átiratából köszönettel tudomásul veszem, hogy az általam megjelölt községekben szíves volt vállalni a kendertermelésre vonatkozó előadások megtartását. Időközben a kendertermelésre vonatkozó terveink kibővültek és ezért kérem, hogy az előadásokat az alábbi községekre is kiterjeszteni szíveskedjék: Tiszafüred, Örvény, Tiszaszőlős, Poroszló, Sarud, Kisköre, Tiszánána.

Eger, 1938. szeptember 13-án.

Heves vármegye Alispánjától. 19.015/1938. Kj. 19. Kultúrmérnöki Hivatal, Hódmezővásárhely. Tárgy: Kenderáztató telepek ügyeiben megkeresés.

A szegedi kerületi iparfelügyelőség útmutatása alapján fordulok a Hivatalhoz és kérem, szíveskedjék a dombegyházi kenderáztató telep műszaki tervét másolatban rendelkezésemre bocsájtani, ú. i. tervezve van Heves vármegyében is kenderáztatókat létesíteni és miután a dombegyházi áztató műszakilag megfelelőnek bizonyult, annak tervét bizonyára Heves vármegyében is jól hasznosíthatjuk.

A terven kívül az áztató megépítésének költségjegyzékét is kérem. Szívességét előre köszönöm.

Eger, 1938. szeptember 30-án.

Méltóságos Alispán Úrnak, Eger. Miskolc, 1938. szeptember 20.

Hivatkozással a 17.586/a. sz. Kj. 19. számú nb. átiratára tisztelettel értesítjük Méltóságodat, hogy a kendertermelési előadások megtartására Tiszafüred, Örvény, Tiszaszőlős,

Tájékoztatásul megemlítem még, hogy háziváson készítés céljaira, finomabb fonalak megfonására bármilyen jó legyen is az áztatás, a nyert kender rendszerint még nem teljesen alkalmas, mert túl érdes, kemény. Úgynevezett asszonyfonó kender előállítására további puhító eljárások szükségesek.

Az esetben, ha valamely konkrét terv kapcsán az ügynek gyakorlati tapasztalataimmal szolgálatára lehetek, az Iparügyi Minisztérium háziipari osztályának előzetes hozzájárulása esetén szívesen veszek részt helyszíni tárgyalásokon is.

Szeged, 1938. szeptember 21-én.

Poroszló, Sarud, Kisköre és Tiszánána községeket is előjegyzésbe vettük.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletünk nyilvánítását.

A Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara nevében.

M. Kir. Kultúrmérnöki Hivatal, Hódmezővásárhely. 2381/1938. szám.

Tárgy: A dombegyházi kenderáztató terve ügyében. Von. szám 19.015/1938. Kj. 19.

Alispán úrnak, Eger.

Szíves tudomására hozom, hogy az őszi munkákkal kapcsolatos nagy elfoglaltságunk és a bevonulások miatt megfogyott személyzet csekély létszáma miatt a dombegyházi kenderáztató tervét nem áll módunkban lemásolni és megküldeni.

A dombegyházi kenderáztató terve egyébként nem lenne alkalmas általános mintának, mert azt vékony falazattal teljesen a helyi talaj-

viszonyoknak és körülményeknek figyelembevételével készítettük el.

Az ottani viszonyoknak megfelelő kenderáztató medence tervének elkészítése céljából szíveskedjék a miskolci m. kir. kultúrmérnöki hivatalhoz fordulni.

Egyben szíves tudomásul adjuk, hogy a dombegyházi kenderáztató tervének egy másolati példányát a szegedi m. kir. háziipari felügyelőnek (Welebný Vince) kiadtuk és szükség esetén onnan bekérni méltóztassék.

Hódmezővásárhely, 1938. évi okt. hó 17-én.

Heves vármegye alispánjától. 19.016/a. 1938. Községi Elöljáróságnak, Székhelyén. Tárgy: Kendertermelés fellendítése.

A kendertermelésnek Heves megyében való újjászervezése miatt szükséges, hogy a községhez tartozó földeken termelt kender minőségét szakszerűen megvizsgáltsuk.

Felszólítom ennél fogva, hogy a *folyó évben* termelt kenderből rost-mintákat, egy marékra való mennyiségben sürgősen küldjön be.

A minta-köteg zsineggel erősen átkötendő és szövegtáblával (kartonlap) ellátandó, jelezve azon, hogy a rost-minta, mely községből való, megnevezve a termelőt is.

Ha a községben a föld minősége egyenletes, úgy egy községből csak egy minta küldendő.

Eger, 1938. évi október hó 1-én.

18.311/1938. Kj. 19. Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara, Miskolc.

A Kamara megkeresésemre szíves volt vállalni azt, hogy előadóival, a kendertermelésről az általam megjelölt községekben előadásokat tart.

Az előadásokkal kapcsolatban az a kérelmem, hogy az előadók, a szakszerűségén kívül elsősorban a kendertermelés meghonosításának, illetőleg kiterjesztésének a propagandáját szolgálják és a propaganda alátámasztására az előadások keretében kiemeljék azt a tényt, hogy az Iparügyi minisztérium megállapítása szerint 1 hold földön termelt kender szárát kb. 700.— pengőért lehet értékesíteni, továbbá, hogy 1937-ben *gerebenezett* kenderben 1 millió 100 ezer pengő, *kenderkócban* pedig 150 ezer pengő értékű behozatalunk volt. Ez adatok felsorolásának az a célja, hogy a gazdaközönség lássa egyrészt azt, hogy a kendertermelés milyen jövedelmező, másrészt pedig, hogy a mainál sokkal nagyobb termelés mellett is az országban biztos elhelyezésre számíthat, tehát érdemes ennek a hasznos ipari növénynek a termelésével foglalkozni.

Eger, 1938. szeptember 22.

12.765/1938. sz. P/Sz. Méltóságos Alispán Úrnak. Eger. Miskolc, 1938. október 4. Hivatkozással a 18.311/1938. Kj. 19. számú nb. megkeresésére, tisztelettel szíves tudomására hozzuk Méltóságodnak, hogy a kenderterme-

lési előadásokat a fenti számú átiratban foglaltak szem előtt tartásával fogjuk megtartani.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletünk nyilvánítását.

A Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara nevében.

Heves vármegye alispánjától. 20.022/1938. Kj. 19.

Tárgy: Kendertermelés és feldolgozás fellendítése Heves vármegyében. Nagyméltóságú Iparügyi Miniszter Úr!

A 198.000/1937.—IX. sz. B. M. rendelet kötelezte a törvényhatóságokat a közjóléti alap és bizottság megteremtésére a népjólét fokozottabb és intézményes gondozására.

Heves vármegye gazdasági viszonyainak adottságai közül a kendertermelés és feldolgozás fellendítése mutatkozik indokoltnak.

Heves megye északi részének lakossága ősidőktől foglalkozik kendertermeléssel, fonással és szövással, bár egyelőre csak a házi-szükséglet kielégítésére.

Heves megyében 1937-ben 350 holdon termeltek kendert, van 4029 kisebb szövőszék, amelyeknek termelési kapacitása a téli hónapok alatt 175.00 méter 70 cm széles kenderszöttes lenne, ha megfelelő mennyiségű nyersanyag állana rendelkezésre.

A kendertermelés fellendítése nemcsak helyi érdekből indokolt, hanem országos érdekből is. Magyarországnak, annak ellenére, hogy mezőgazdasági állam, mégis behozatala volt

	1935-ben	1936-ban	1937-ben
kenderben tilolva, törve,			
gerebenezve, mm-ban	18.861	11.987	14.067
Ennek értéke pengőben	1,667.625	1,058.304	1,104.302
Kenderkőcban mm-ban	2.143	440	3.676
Ennek értéke pengőben	85.720	20.680	153.709
Jutában nyers. mm-ban	114.970	114.124	145.168
Ennek értéke pengőben	3,648.954	3,861.262	4,649.773

Az ország gazdasági érdeke azt kívánja, hogy az itthon is termelhető gazdasági növényekben ne szoruljunk behozatalra. A juba-behozatalt is kenderzsákok előállításának fokozásával legalább a felére lehetne leszorítani.

A kendertermelés és feldolgozás fellendítésével kapcsolatos összes kérdéseket az 1. sz. melléklet (Javaslat) öleli fel. Eszerint a munkaprogram négy megoldandó feladatra oszlik.

1. Kendertermelés törve, tilolva és gerebenezve, gyáraknak való szállításra.

2. Kendertermelés és feldolgozás gerebenezve, fonva, szöve a házi-szükséglet teljes kielégítésére.

3. Ugyanaz piacra termelve.

4. A piacra termelt szöttesek értékesítése.

A 3. és 4. pontban tárgyalt feladatok megoldása nemesak a falu lakosságának biztosítaná a téli foglalkozást, hanem honvédelmi szem-

pontból is elsőrendű fontosságú. Ha az ország kender- és lenvászon-szükségletének kielégítése néhány nagy gyár útján történik, háború esetén ezek a gyárak igen könnyen válhatnak légitámadások áldozataivá és ilyenkor elsőrendű érdeke a nemzetnek, hogy a termelésben nagyobb fennakadás ne álljon be. Ebben az esetben a vidéki kis szövőműhelyeket fokozottan lehet munkába állítani.

A háziipari szövés korszerű meg-, illetve újjászervezése a javaslat által vázolt keretben biztosítaná a házi-szövés állandó technikai fejlődését és versenyképességét is. A technikai fejlődéssel nem haladó háziipar előbb-utóbb elpusztul, minden állami támogatás ellenére.

Az akció lebonyolításának tökeszükséglete:

Nemesített kendermag beszerzésére	50.000 pengő
Kenderáztató építésére	16.000 pengő
Szövőműhely (minta- és kísérleti telep)	45.000 pengő
Népművészeti csarnok építésére és berendezésére	29.000 pengő
Egyéb s előre nem látott kiadásokra	10.000 pengő

Összesen: 150.000 pengő

Felmerülhet az az ellenvetés, hogy a törvényhatóság kendertermelési akciója túlméretezett, illetve nem valósítható meg megfelelő fedezet hiányában.

1. Fenti összegből 50.000 pengő az első évben visszatérülne, mert a nemesített kendermagot a gazdák vagy természetben, vagy kenderrostban, vagy pénzben térítének.

2. Minden üzem rentabilitása csak akkor biztosítható, ha a termelése arányban van az elkerülhetetlen adminisztrációs, ellenőrzési és üzletszerzési költségekkel. Ezen szempont figyelembevételével kellett az üzemminimumot megállapítani.

A technikailag megfelelő háziipari szövőműhely működésében a következő célkitűzések lesznek irányadók.

A műhelyben foglalkoztatottak megfelelő technikai és kereskedelmi kiképzése után a törvényhatóság közjóléti alapja átadja a műhelyt a szövőkezetbe tömörített tagok tulajdonába, ha a tagok a befektetett tőke 60%-át már térítették.

A termékek értékesítését továbbra is a Hevesmegyei Háziipari Szövetség, illetve ennek jogutódja végezné bizományi alapon.

Kísérletet fogok tenni arra, hogy a Háziipari Szövetség tagjait magánjogi szerződésekkel lépésről-lépésre háziipari korporációkba (hivatásrendbe) tömörítsem és mindazon gazdasági és szociális feladatok betöltésére ráneveljem, hogy gazdasági életünk hivatásrendi megszervezése, amely az elsőrendű kormányfeladatok közé soroztatott, minden zökkenő és zavar nélkül megvalósítható legyen.

Kérem Nagyméltóságodat, kegyeskedjék a törvényhatósági közjóléti alapot az akció megvalósításában 150.000 pengő államsegéllyel, vagy kamatmentes kölcsönrel támogatni. Bátor vagyok végül arra rámutatni, hogy akciónk az ipar decentralizációjához is jelentős lépést jelent.

Eger, 1938. október 7.

J a v a s l a t.

Ha a mellékelt tanulmányokat és véleményeket egymással összehajtogatjuk, megállapíthatjuk, hogy a vélemények egyes kérdésekben nem mindenben egyeznek.

Ismerve a feladatokat, a tanulmányok alapján azt javasolom, hogy a kérdést válasszuk ketté, még pedig egy

kendertermelési és egy

háziipari csoportra és mindegyikre nézve külön-külön állítsunk fel programot és lépésről-lépésre igyekezzünk azt megvalósítani.

A szakvélemények alapján minden kétséget kizáróan meg lehet állapítani, hogy a kendertermelés nagy gazdasági lehetőségeket tár fel, ezért a kendertermelésnek Heves vármegye területén való meghonosítása, ill. kiszélesítése *tervszerűen* keresztülvendő lenne.

1937-ben 1 és ¼ millió pengő értékű kendert importáltunk és gyáriparunk azóta is mind nagyobb igényekkel lép fel. Nemzetgazdasági érdek tehát, hogy a kendertermelést fokozzuk.

A kendertermeléshez hasonlóan a háziszövéshöz is nagy a perspektívája, mert a technikai eszközök és az üzemi módszerek elmaradhatatlan tökéletesedésével a háziipar teljesítőképessége is fokozható lesz legalább oly mértékig, hogy a gyáripari teljesítményt megközelíthesse.

Magyarország ma teljes struktúrájában mélyreható változáson megy keresztül. Egyrészt a korszellem, másrészt és különösen a gazdasági életben beállott változások arra kényszerítik az országot, hogy termelési rendjét revízió alá vegye és olyan irányban módosítsa és szélesítse ki, hogy az eddiginél több keresetet juttathasson a dolgozóknak, mert ezt így kívánja a szociális haladás, a polgár teherviselő-képességének fokozása és az ország érdeke is.

Különösen a magyar falu színvonalát kell emelnünk, hogy az, eddiginél egészségesebb és igényesebb életet élhessen és a mainál nagyszámú értelmiséget is tudjon foglalkoztatni mint a jegyzőt, a papot és a tanítót. Ezt a célt azonban csak gazdasági úton, a kereseti lehetőségeknek a megjavításával lehet elérni. Ennek egyik célravezető módja lenne az, ha a gyáripar felé ömlő pénzfolyamot más mederbe, — legalább részben, — a falu felé irányítanánk és vele inkább a nemzet örökforrását: a falu népét táplálnánk, mint a nemzeti érdekek iránt többé-kevésbé közömbös internacionális vállalkozásokat. Heves vármegye nemcsak az országhatár, hanem az országnak ezen a részén kb. a magyarság etnikai határa is, tehát mindenképen nemzeti érdek, hogy annak népét megerősítsük.

A háziipar kérdésében előttünk a cseh házi szövőipar példája lebeg, mely egész országrésznek tudott kenyeret adni, megélhetést, sőt bizonyosfokú jólétet biztosítani. Ilyen *textilvidéket* gondolunk Heves megyében is kifejleszteni és annak alapjait most lerakni. Szükség van arra, hogy messzire terjedő, alapvető programot állítsunk fel, mert távolabbi célkitűzések nélkül, szűkre szabott, helyi teljesítményekkel érdemlegeset alkotni és gazdasági felemelkedést elérni nem lehet.

A hevesmegyei textilvidéknek nagyobbarányú és állandó munkával való ellátása lehetségesnek látszik, mert a fonalkérdés megoldásával és a szövés technikájának megjavításával a háziipar teljesítő-

képessége a szükséges mértékig fokozható lesz és így olyan tömeges munkát is vállalhat, melyet ma a gyáripar végez. Az ipar decentralizálásának programjába is beleillik ez az elgondolás, azonkívül a honvédelem érdekei miatt bizonyára a honvédelmi miniszter úr is hajlamos lesz arra, hogy a hadsereg szükségletét lehetőségig a háziipar útján fedezze, mert háború esetén a légitámadások könnyebben semmisíthetik meg a nagy, központi termelőhelyeket, mint a falvakban elhelyezett sokszámú, kis telepeket, de politikai okok is amellet szólnak, hogy a hadsereg ellátását megbízhatóbb kezekbe helyezzük, mert a gyáripari munkásság túlnyomórészt szociáldemokrata és kommunista érzelmű munkássága háború esetén szabotázssal, vagy sztrájkjal a hadsereg ellátásának folytonosságát komolyan veszélyeztetheti.

A kérdésnek általános megvilágítása után az alábbiakban előterjesztem a kendertermelés és a háziipar meg-, illetve újjászervezésére vonatkozó konkrét javaslatomat.

I. Kendertermelés.

Ebben a kérdésben Fleischman gazdasági főtanácsos útmutatásaihoz kellene alkalmazkodnunk, mégis azzal a változtatással, hogy a jobbminőségű, magasnövésű kendertermelését a dombvidéken is *már most* meghonosítanók, ha a vizsgálatok a talajt és a vizet alkalmasnak minősítik. Azért már most, mert Fleischman főtanácsos által egyik feltételként említett kikészítési telepeket (áztatókat) úgyis szándékunkban van felállítani.

A falvakban tartandó, a kendertermelésre vonatkozó ismertető és propaganda előadások után (megtartásukat a kijelölt községekben az alispáni hivatal felkérésére a Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara már vállalta is) rá kellene bírni a gazdákat a kendertermelésre és a vállalkozási kedv fokozása érdekében lehetőleg ingyen-, vagy kölcsönmaggal ellátni és megállapítani, hogy a talaj és a víz alkalmas-e a kendertermelésre és hány hold földön történne a termelés.

Ingyen (kölcsön) magra 660 q irányzunk elő pr. q 86.— P, körülbelül 50.000.— pengő.

Ezzel egyidejűleg meg kellene kezdeni az áztatók építését és beszerezni kendentörő-köveket is.

Kezdetnek két áztató megépítését tervezzük a P 8000.—, P 16.00.—

Mindezekre szükség van, mert a termelés és kikészítés műveletét csakis így lehet *tervszerűen* levezetni.

Az idejű rost-minták Heves vármegye jelenlegi termelőhelyeiről már összegyűjtetnek és a minőségvizsgálat megejtése végett Szegedre küldetnek.

Ezek lennének a kendertermelés Heves megyében való megszervezésének kezdő lépései.

Háziipari szövés.

Megszervezésénél már kezdetben szem előtt kell tartani a távolabbi célokat is, hogy minél tökéletesebben legyen megoldható a feladat.

Egyelőre egy községben, közös nagy munkateremben *mintatelepet* kellene létesíteni. Azért egy közös munkateremben, hogy a népet fegyel-

mezett és rendszeres munkára szoktassuk, de a racionális munkabeosztásra is, mert a munka folyamának gyorsaságát előmozdító technikai eszközök csak egy közös munkahelyen érvényesülhetnek a kellő mértékben.

Közös munkahelyen könnyebb az ellenőrzés és irányítás is.

A közös munkahely az anyag- és árukezelést is leegyszerűsítene, mert a faluban csak egy hellyel kellene az adminisztrációt lebonyolítani.

A mintatelep egyúttal az új háziipari törekvéseknek a kísérleti telepe is lenne, mely minőségben feladata lenne még az is, hogy az oktatás és szövés mellett alakítsa ki a házi szövésnek új, racionális technikai módszereit és bizonyítsa be, hogy működésével úgy szociális, mint gazdasági téren tényleg szolgálni tudja azt a célt, amit elérni akarunk: a népjólét fokozását.

A további, újabb közös munkatelepeket már ezen minta- és kísérleti telep tanulságának a felhasználásával lehetne felállítani.

Szövőmunkára elsősorban a fejlettebb lányok és az ínségesek lennének kiképezendők és alkalmazandók, hogy a férfimunkaerő lehetőleg a gazdaság mellett maradhasson.

A minta- és kísérleti telep megszervezésére és irányítására az ahhoz fűződő nagy szociális és gazdasági érdekek miatt egy textil-mérnököt, de legalább is egy igen képzett, a feladatot teljesen átérző és megoldani is tudó textiltechnikust kellene az államnak kirendelni, mert az alapvető munkákat és később a technikai irányítást és ellenőrzést, valamint a kísérleteket csakis képzett szakemberrel lehet sikeresen elvégezni. Igaz, hogy ez több kiadással jár, de egyúttal több haszonnal is. Kezdetleges kísérletek nem vezetnek célhoz, azokra csak ráfizetni lehet. Fogyatékos eszközökkel csak fogyatékos, de legtöbbször semilyen eredményt lehet elérni. Ipari termelést csak szakszerűen és szervezeten lehet eredményesen űzni. A feladat és a mai idők teljes megoldásokat sürgetnek, ezért felelősége tudatában bárki is csak olyan eszközöket ajánlhat, melyek célhoz vezethetnek.

A mintatelep működését azoknak a cikkeknek az előállításával kell megkezdeni, melyeket a gyáripár nem állít elő, mindamelllett keresettek és jól értékesíthetők és ezért még a gyári fonal árát is elbírják.

Ilyen cikkek előállításával a működést megkezdeni azért fontos, mert:

1. értékesítésük nem ütközik nehézségekbe;
2. az árak megállapításánál nem kell a gyáripár versenyével számolni és ezért a műhely úgy kalkulálhat, hogy készítményei kellő hasznot is hajtsanak.

A szövőműhelyekben természetesen nemesak tömegcikkek, hanem népművészeti szöttek is készülnének, hisz a népművészet ápolása a programnak egyik lényeges része.

A Heves megyében még feltalálható és sokszorosításukhoz mintaként felhasználható népművészeti tárgyak még kikutatandók.

A minta- és kísérleti telep költségvetését mellékelem és tekintettel annak hivatására és fontosságára, felállításához, megindításához és üzemben tartásához 45.000 pengő szükséges.

A minta- és kísérleti telepen kívül Egerben egy Népművészeti Csarnok (Idegenforgalmi pavillon) építése is tervbe van véve, hogy abban a népművészeti tárgyakat méltó keretben árusíthassuk. A Népművészeti Csarnok egyúttal a megyei szövőtelepeknek kereskedelmi és adminisztrációs központja, áruelosztó és árügyítő helye és a népművészeti tárgyaknak mintaraktára is lenne. Ennek a költségvetését is csatolom.

Tőkeszükséglet 29.000 pengő.

Fontosnak tartom végül megemlíteni, hogy az Ipartörvény egyedül és kizárólag a házi szövőipart illetően módosítandó lenne, nehogy a fennálló megszorítások jogi szempontból a házi szövőipar korszerű és szükséges kifejlesztését megnehezítsék, esetleg lehetetlenné tegyék.

I.

30—40 munkáslétszámú szövőmintatelep berendezése és berendezésének költségjegyzéke az újpesti textilipariskola útmutatásai és gyári árjegyzékek alapján.

	P e n g ő	
8 drb 180—160 cm széles szövőszék (lepedők és egyéb terjedelmesebb készítmények számára	220.—	1.760.—
15 drb 100 cm széles szövőszék lepedők és egyéb terjedelmesebb készítmények számára	160.—	2.400.—
3 drb 200 cm széles szövőszék, sezlon- és nyári takarók számára.....	240.—	720.—
1 drb kékfestő mángorló, ló- vagy villanyerőre, (kb. 100 q kővel nehezítve).....		300.—
1 drb csévelőgép lánchoz.....		400.—
1 drb csévelőgép vetülékhez.....		400.—
1 drb felvetőgép		200.—
10 drb regulátor	40.—	400.—
10 drb nyüstösgép	110.—	1.100.—
1 drb kártyaverő		24.—
4 drb Jacquard 400-as durva osztású gép	180.—	720.—
2 drb Jacquard 600-as durva osztású gép	260.—	520.—
6 drb 6—8—10-es borda 200 cm szövőszékhez		124.—
16 drb 6—8—10-es borda 180 cm szövőszékhez		340.—
40 drb 6—8—10-es borda 100 cm szövőszékhez		470.—
Összes szövőszékhez nyüstök kb.		1.100.—
Lánec- és vetülékcsévék.....		300.—
Áru-(méter)-mérő		400.—
2 drb 1/2 HP motor		180.—
1 drb 1 HP motor		250.—
1 drb 3 HP motor		370.—
Szállítási költségek kb.		100.—
Felszerelési költségek kb.		100.—
Anyagraktárba állványok kb.		300.—
Asztalok, székek kb.		300.—
Világítóberendezés kb.		300.—

Fűtőanyag kb.	500.—
A telep épületének bérösszege kb.	3.000.—
1 textilmunkás 1 évi fizetése..... havi	180.— 2.160.—
1 kisegítő mester 1 évi fizetése heti	35.— 1.680.—
Forgótőke	10.000.—
	30.918.—
Népművészeti tárgyak beszerzésére (mintának)	1.000.—
Összesen:	31.918.—

II.

Szövőanyagkészlet beszerzésének költségjegyzéke.

	P e n g ő
24 csomag 20/2 fehér pamutfonal lepedők számára	14.— 336.—
1 sokk 18-as $\frac{3}{4}$ fehér lenfonal	260.—
50 csomag 16/2 fehér pamutfonal	12.— 600.—
25 csomag 6-os fehér pamutfonal	10.— 250.—
2 sokk 16-os $\frac{3}{4}$ fehér lenfonal vetüléknek	600.—
4 sokk 20-as $\frac{3}{4}$ fehér lenfonal vászonhoz	1.200.—
Színes pamutfonalak különböző színekben	600.—
10 csomag 30/2 nyers függönyök és hasonló áruk számára	160.—
50 kg gyapjútakarók (sezlon) számára	600.—
100 csomag 24/2 fehér pamutfonal finom lepedők számára	1.400.—
6 sokk 25-ös $\frac{3}{4}$ fehér lenfonal	1.000.—
Anyagkészlet utánpótlására és kiegészítésére	6.000.—
Összesen:	13.006.—

P e n g ő

Tőkeszükséglet a szövőmintatelep berendezéséhez	
I. sz. részletezés szerint	31.918.—
Tőkeszükséglet a szövőanyagkészlet beszerzéséhez	
II. sz. részletezés szerint	13.006.—
Tőkeszükséglet összesen:	44.924.—

A szövőanyagba befektetett tőke bármikor ismét pénzre váltható, mert az általa megszerzett anyag maradandó értéket képvisel, — a befektetett összeg tehát mindenképpen visszatérülő tőkének tekinthető.

Kivonatos költségvetés

az építendő egri idegenforgalmi épületről.

I. Föld-, kőműves- stb. munka:

1. Alapárok ásás: 55 m ³ à 1.20 P	66.— P
2. Földfeltöltés: 180 m ³ , à 20 fillér	36.— P
3. Homokfeltöltés a mennyezeteken: 180 m ³ , à 30 fillér	54.— P
4. Sártapasztás, ugyanott, 180 m ³ , à 40 fillér	72.— P
5. Konglomerát beton alapfalazat, 55 m ³ , à 22.— P	1210.— P
6. Lábazati falazat 8 m ³ , à 24.— P	192.— P

7. Felmenő falazat, téglából, 105 m ³ , à 30.— P	3150.— P
8. Válaszfalak: 110 m ² , à 6.— P	660.— P
9. Vasbetonpillérek, 20 fm, à 18.— P	360.— P
10. Vasbeton nyíláskiváltás, mint ráfizetés a falazatra, 30 fm, à 7.— P	210.— P
11. Kéményfalazat, 2 m ³ , à 40.— P	80.— P
12. Mozaiklap padlóka, 140 m ² , à 10.— P	1400.— P
13. Cementlap padló, 10 m ² , à 6.— P	60.— P
14. Műkölépeső, 15 fm, à 12.— P	180.— P
15. Műkölébazat, 45 fm, à 4.— P	180.— P
16. Nemesvakolat homlokzat, 220 m ² , à 5.— P	1100.— P
17. Szigetelőlemez, 50 m ² , à 2.— P	100.— P
18. Kéményfedők, 3 darab, à 0.— P	30.— P
19. 4 m ² nagys. asztalosmunka elhelyezése, 8 darab 15.— P	120.— P
20. Vasgerenda szállítása, 800 kg, à 60 fillér	480.— P

I. Föld-, kőműves- stb. munka összesen: 9740.— P

II. Ácsmunka:

1. Egyesített famennyezet és födém, 200 m ² , à 12.— P	2400.— P
2. Ácstok készítése, 15 darab, à 10.— P	1500.— P

II. Ácsmunka összesen: 2550.— P

III. Padlózó munka:

1. Keményfa parketta, 40 m ² , à 12.— P	480.— P
--	---------

III. Padlózó munka összesen: 480.— P

IV. Bádogos munka:

1. Bádog tetőfedés, 220 m ² , à 6.— P	1320.— P
2. Bádog falszegély, 25 fm, à 2.— P	50.— P
3. Bádog ereszesatorna, 65 fm, à 4.— P	260.— P
4. Lefolyócső, 18 fm, à 4.— P	72.— P
5. Ablakkönyöklő bádogozás, 26 fm, à 6.— P	156.— P

IV. Bádogos munka összesen: 1858.— P

V. Asztalos, lakatos munka stb.:

1. 2 drb 195×250 cm ajtó, à 250.— P	500.— P
2. 3 drb 200×210 cm ablak, à 180.— P	540.— P
3. 3 drb 200×210 cm ablak (dupla), à 280.— P	840.— P
4. 2 drb 170×210 cm trafikablak, à 150.— P	300.— P
5. 2 drb 90×210 cm ajtó, à 90.— P	180.— P
6. 9 drb 80×200 cm ajtó, à 80.— P	720.— P
7. 1 drb 90×250 cm ajtó, à 100.— P	100.— P
8. 3 drb 190×180 cm ablak, à 160.— P	480.— P
9. 4 drb 90 cm körablak, à 60.— P	240.— P
10. 20 m ² WC válaszfal, à 8.— P	160.— P
11. 16 fm virágtartó rács, à 10.— P	160.— P
12. 45 drb horganylemezbetű, à 10.— P	450.— P

V. Asztalos, lakatos stb. munka összesen: 4670.— P

VI. Szobafestőmunka:

1. Nagy terem	100.— P
2. 2 iroda, à 30.— P	60.— P
3. 1 autobuszváróhely	25.— P
4. 6 kisebb helyiség, à 15.— P	90.— P
5. 20 m ² falolajmázolás, à 4.— P	80.— P

VI. Szobafestőmunka összesen: 355.— P

VII. Villamosmunkák:

1. 20 drb lámpahely, à 15.— P	300.— P
2. Világító reklámfelírások	900.— P

VII. Villamosmunka összesen: 1200.— P

VIII. Vízvezetési munkák:

1. 4 WC, 4 mosdó szerelése	1500.— P
----------------------------	----------

VIII. Vízvezetési munkák összesen: 1500.— P

IX. Kályhás munkák:

1. 2 drb nagyobb kályha, à 200.— P	400.— P
2. 4 drb kisebb kályha, à 80.— P	320.— P

IX. Kályhás munkák összesen: 720.— P

ÖSSZESÍTÉS.

I. Föld-, kőműves- stb. munkák	9.740.— P
II. Ácsmunka	2.550.— P
III. Padlózó munka	480.— P
IV. Bádógos munka	1.858.— P
V. Asztalos, lakatos stb. munka	4.670.— P
VI. Szobafestőmunka	355.— P
VII. Villamosmunka	1.200.— P
VIII. Vízvezetési munka	1.500.— P
IX. Kályhás munka	720.— P

Összesen: 23.073.— P

Előirányzat belső berendezésre, állványok, asztalok, székek stb.	3.000.— P
1 kiszolgáló, havi 80.— P	960.— P
1 szolgáló, heti 20.— P	960.— P

Összesen: 27.993.— P

**Dr. Fleischman Rudolf gazdasági főtanácsossal
Kompolton folytatott eszmecsere rövid összefoglalása.**

Fleischmann főtanácsos a kendert olyan értékes ipari növénynek minősíti, melyet arannyal lehet felmérni.

Fleischmann főtanácsos szerint Heves vármegye csak a kender termelésére alkalmas. A lent leginkább Dunántúlon lehet eredményesen termelni.

Fleischmann a kender termelésére két körzetet jelöl meg és pedig:

- dombvidéket;
- síkvidéket (Heves megyében tehát főleg a Tiszamentét).

Az a) vidéken kizárólag rövid növésű, kézi kikészítésre és szerte háziipari használatra is alkalmasabb;

a b) vidéken pedig magas növésű, inkább gyári feldolgozásra alkalmas kender termelendő és kikészített állapotban — amihez kikészítési telepek felállítása szükséges — értékesítendő.

Az áztatás módja alakítja ki a kender minőségét, tehát a jó áztatási eljárásról múlik a kender értéke is!

Az áztatással kapcsolatban felhívja a figyelmet arra, hogy Olaszországban az áztatásból kikerülő kendert folyóvízben útólag még jól megmossák, azért oly világos, tiszta színű és elsőrendű minőségű az olasz kender. Az áztatási eljárásokat tehát ebből a szempontból is meg kell vizsgálni és ha az olasz eljárást nem alkalmazzák, úgy azt okvetlenül meg kellene honosítani, mert a gyáripar is csak elsőrendű minőségű kendert használhat és vásárol.

A termelés megindítása előtt a talaj megvizsgálendő abból a szempontból: egyáltalán alkalmas-e és milyen mértékben alkalmas a kendertermelésre.

Ugyanezen szempontból megvizsgálendő az áztatóhoz felhasználható és rendelkezésre álló víz minősége is.

A közönséges és nemesített kendermag közötti viszonylat hozamban:

dombvidékinél	100
nemesített Fleischmann kompolti magnánál	

Az a) szerinti dombvidék számára, legalább is addig, míg az kikészítési teleppel nem rendelkezik és csak háziipari használatra termel, az ott meghonosodott és termelt magot ajánlja.

Minden vidékről, ahol Heves megyében kendert termelnek, idei rost-minták bekérendők és a rost minőségének megállapítása végett a szegedi m. kir. kender- és lentermelő és növényolajkísérleti állomásnak beküldendők.

A kézimunkával végzett kenderaratósnál fontos, hogy milyen kést használunk. Erre a célra a legjobb az ú. n. bácskai kés.

Fleischman főtanácsos szerint háziipart csakis saját termésű, saját feldolgozású és kellő mennyiségű kenderrel lehet eredményesen üzni.

Fleischmann főtanácsos azt ajánlja, hogy a kendertermelést csak a kikészítésig fejlesszük és a kendert a gyáriparban értékesítsük.

A kendertermelés fokozására már azért is törekedni kell, mert a Statisztikai Hivatal adatai szerint 1937-ben 1,104.362 pengő értékű kendert (törve, tilolva, gerebenezve) importáltunk.

**Az újpesti m. kir. textilipari szakiskolában végzett tanulmányom
rövid összefoglalása.**

Az iskola gazdagon felszerelt műhelyében főleg azokat a technikai eszközöket és gyártási módszereket kutattam, melyek a szövés munkáját gyorsítják és tökéletesebbé teszik, egyszóval a termelést racionalizálják és a háziiparban jól alkalmazhatók.

Racionális szövést elősegítő eszközök, melyeknek alkalmazásával a gyári teljesítményt legalább kétharmad rész erejéig meg lehet közeleltetni.

I. 8-szoros csévelőkészülék kézi és lábajtásra úgy lánc, mint vetülék számára.

II. Fekvő lánc-felvető egyszerűbb kivitelben, kézi hajtásra.

Az I. és II. alatti két készülékkel naponta 30—40 szövőszéket lehet táplálni. Ez időben és munkában óriási megtakarítást jelent.

III. Regulátor. Ezzel egyrészt az árut egyenletesebben állíthatjuk elő — és ez a minőség szempontjából rendkívül fontos — másrészt pedig a szövés ütemét gyorsíthatjuk, tehát a termelést fokozhatjuk.

Az iskola vezetősége felhívta a figyelmet arra, hogy egyes keresett árukat a hazai gyárpipar jelenleg nem állít elő, ezért azoknak háziiparban való előállítását ajánlja már azért is, mert jól és biztosan értékesíthetők.

Ilyenek többek között: nyári ágytakaró, sezlóntakaró, függönyanyag, asztali terítő és asztali kendő, miseruhaszővet.

Kenderzsáknak a háziiparban való előállítása szintén igen ajánlatos. Előállítása egyszerű és biztos piaca van.

Az Iparügyi minisztérium illetékes osztályában folytatott tárgyalások anyagának rövid összefoglalása.

Részben minisztériumi, részben külső szakemberek véleménye szerint a kendertermelés a gerebenezés folyamatáig nagyon érdemes vállalkozás, mert a szokványos kender bármikor és jól értékesíthető és általa új gazdasági erőforrás nyitható meg a nép számára. A kendertermelés nagyobb arányú kifejlesztése még azzal a haszonnal is járna, hogy a népet a belterjes gazdálkodás felé irányítaná, ami nemzetgazdasági szempontból fontos.

A sikeres kendertermelés főfeltételei a megfelelő talajon, vizen és éghajlaton kívül:

- a) a jó mag;
- b) a célnak legjobban megépített áztató.

Az áztató 2 medencés:

- a) áztató;
- b) derítő; ha a víz hideg, akkor egy 3-ik medence is kell;
- c) előmelegítőnek.

Az itt felvázolt áztatónak a beosztása Fleischmann gazd. főtanácsos útmutatásai alapján mintha kiegészítést kívánna még egy 4-ik:

d) mosómedencével is, u. i. Fleischman főtanácsos szerint nagyon fontos és elengedhetetlen, hogy az áztatóból kikerülő kendert ú. m. Olaszországban — ahol kiváló minőségű kendert termelnek — utólag folyóvízben jól megmossák, mert ha az áztatott kenderen rajta marad a piszok, a baktériumok továbbműködnek és a nemes rostot is megtámadják és annak minőségét rontják.

Egy áztató megépítése kb. 6000—8000 pengőbe kerül.

Az Iparügyi minisztériumnak szándékában van telepenként kendertörő (morzsoló) követ is felszerelni.

A háziipar gazdaságos, hasznalhajtó irányba való kifejlesztése azon múlik: a fonalkészítésnek házilag alkalmazott technikáját lehet-e annyira gyorsítani, hogy az elkészítés költségét a mainál sokszorosán olcsóbbá tegye. Kísérletek folynak egy testi erőre alkalmazott 5—8 orsós fonógéppel, mely ha beválik, forradalmasítani és a gyáriparral szemben is versenyképessé fogja tenni a háziipart, mert a házifonal előállításának költségeit rendkívüli módon csökkenti majd.

A háziipar meghatározásának alapvető tétele, mely szerint a háziipar csakis kézi erővel üzhető, újrafogalmazandó lenne, nehogy jogi szempontból esetleg megnehezíthesse a háziiparnak korszerű kifejlesztését.

A háziipar kifejlődésének nagy akadály a szabványkérdés is. Pl. katonai legénységi lepedőt, törülközőt és hasonlókat minőségben és tartósságban a háziipar is igen használhatóan tud előállítani, de a szigorú szabványok miatt azok szállítására nem pályázhat. A szabványokat tehát a háziipar teljesítőképességéhez mérten módosítani kellene, mert ha az állam áldozatok árán a háziipart feléleszti, gondoskodni kell arról is, hogy az készítményeit el is helyezhesse. A gondolat tehát a háziipar feltámasztásánál nem állhat meg, hanem azt következetesen, a termeléstől az értékesítésig bezárólag végig is kell vezetni, különben az egész akció gyakorlatilag nem érvényesül.

19.496/938. Kj. 19. M. kir. Kender-, Lentermelési és Növényolajkísérleti Állomás, Szeged, Alsó kikötősor 1.

A Heves vármegyéhez tartozó Bükkszenterzsébet községben kenderáztató építése van tervezve. A kenderáztató táplálására szolgáló víz alkalmassága megvizsgálandó lenne, miért is intézkedtem, hogy a községi előljárási bizottság a vizmintát közvetlenül az Állomásnak küldje be. Kérem, szíveskedjék a vizmintát megvizsgálni és az eredményről hivatalmat értesíteni.

Eger, 1938. október 7-én.

19.497/938. Kj. 19. Községi Elöljáróság, Bükkszenterzsébet.

Tervem az, hogy Bükkszenterzsébeten kenderáztatót létesítek. Ennek előmunkálatához hozzátartozik, hogy az áztatóhoz rendelkezésre álló vizet szakszerűen megvizsgáltsuk. Felszólítom ennél fogva, küldjön közvetlenül a M. kir. Kender-, Lentermelési és Növényolajkísérleti Állomás, Szeged, Alsó kikötősor 7. sz., címére a vármegye rendeletére hivatkozva

1—1 liter vizet

az áztatónak alkalmasnak gondolt terület valamelyik kútjából az azon kívül a folyóvízből is, üvegben, jól bedugaszolva, a dugót pecsétviasszal légmentesítve. Mindkét üveg ragasztott címkével ellátandó, jelezve azon a községet, a mintavétel időpontját és azt, hogy kút-, illetve folyóvíz van benne.

Kívánatos, hogy az áztatónak kiszemelt terület a folyóhoz közel essék.

Eger, 1938. október 7-én.

M. kir. Kender-, Lentermelési és Növényolajkísérleti Állomás, Szeged. 495/938. Tekintetes Alispáni Hivatal, Eger.

A folyó évi október hó 8-án kelt 19.496/938. Kj. 19. sz. alispáni átíratra való hivatkozással tisztelettel értesítem a Tek. Alispáni Hivatalt, hogy a Heves vármegyéhez tartozó Bükkzsenterzsébet községi előjárósága az ott létesítendő kenderáztató táplálására szolgáló vízből 2 l. mintavizet az áztatásra való alkalmasság végett vizsgálatra Állomásunkhoz beküldött.

Mint hogy felettes Minisztérium munk szigorú rendelkezése értelmében vizsgálati költségek az Állomás pénztárába előre befizetendők, amint azt már folyó évi október hó 26-án 459/938. sz. alatt is kértem, tisztelettel kérek újból szíves intézkedést, hogy a közérdekre való tekintettel megadott legnagyobb kedvezmény mellett a vizsgálat költségeire 8.— pengő az Állomás pénztárába befizetessék. A vizsgálati eredmény közlése ugyanis a vizsgálati díj befizetése nélkül nem lehetséges.

Szeged, 1938. november 22-én.

Heves vármegye alispánjától. 21.297/1938. Kj. 19. Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara, Miskole.

ad 11.820/1938. Sz. K. sz. átíratára a Kamara tájékoztatására közlöm, hogy a kendertermelést Heves vármegyében újjászervezni óhajtom és törekvésem az, hogy a gazdák a kendertermelést ne csak mennyiségileg fokozzák, hanem annak minőségét is olyan színvonalra emeljék, amilyent a piac ma megkövetel.

Heves vármegyében régtől fogva, vidékenként elég nagyarányú kendertermelés folyik, mondhatni azonban, ez a termelés szinte irányítás és kellő felügyelet nélkül, de mindenképpen szervezetlenül történik és ezért eddig nem is volt abból kiváltható az a gazdasági lehetőség, amit ez a hasznos és keresett ipari növény a termelőnek biztosíthat.

A kendertermelésnek Heves vármegyében való újjászervezését célozza a mellékelt körrendeletem is. A rendeletemre beérkező kendermintákat minőségi szempontból Szegeden, a Kenderkísérleti Állomáson megvizsgálattam és ilyen módon megállapítottam, melyik vidék talaja alkalmas a jó minőségű kender termelésére, hogy a termelést a jövőben tervszerűen lehessen irányítani.

Idevágó előmunkálataimhoz tartozott az áztatótelepek tanulmányozása is. Ebben a kérdésben hasznos útmutatással szolgált Fleischmann Rudolf gazdasági főtanácsos, Kompolton. Szerinte az áztatótelep ne csak áztató, derítő és ha a víz hideg, előmelegítő medencéből, hanem egy mosómedencéből is álljon, mert nagyon fontos, hogy az áztatóból kikerülő kender, ú. m. Olaszországban (ahol kiváló minőségű kender termelnek) utólag folyóvízben jól megmossák, mert ha az áztatott kenderen rajta marad a piszok, a baktériumok tovább működnek és a nemes rostot is megtámadják és annak minőségét rontják. Fleischmann főtanácsosnak ezt az útmutatását a Kamara figyelmebe ajánlom.

Az áztatóteleppel kapcsolatban még megjegyzem, hogy Dombegyházán is épült egy új áztatótelep, melynek tanulságait fel akartam használni. Az ebben az ügyben hozzám beérkezett válaszokat esetleges felhasználás végett másolatban szintén csatolom.

A víz minőségének is igen fontos szerepe van az áztatásban, — ezért szükséges, hogy az áztatáshoz használt, illetőleg használandó víz alkalmasság szempontjából szintén megvizsgáltsék. Ilyen vízmintát egyelőre Bükkzsenterzsébet községből egyenesen Szegedre irányítottam megvizsgálás végett.

Heves vármegyében ajánlatos lenne az áztatótelepeket elsősorban a főtermelő helyeken felállítani, ú. m.:

1. Bükkzsenterzsébet és Tarnalelesz községek közötti területen, továbbá

2. Bodony, 3. Mátraderecske, 4. Pétervására és 5. Mikófalva községekben.

Kívánatos, hogy később a megye többi termelőhelyein is létesüljenek áztatótelepek.

Felhívom a Kamara figyelmét még arra, hogy értesülésem szerint az Iparügyi Minisztérium kenderterő berendezések felállítását is tervezi. Ajánlatos lenne — a termelés és kikészítés tökéletesítése érdekében — az áztatótelepek létesítésével párhuzamosan a kenderterő berendezéseket is felállítani.

Kérem a tervszerű kivitelezéshez a Kamara támogatását.

Eger, 1938. évi október hó 31-én.

Kompolti M. Kir. Állami Növény-nemesítő Telep. Kompolt, 1938. nov. 4-én. Nagys. Kossier Lajos úrnak, Eger, Vármegyház.

Kívánságodra az alábbiakban közlöm a kenderáztatás legújabb irányelveit:

1. A kender színe Olaszországban sokkal fehérebb, mint nálunk Magyarországon. Ennek oka nem a kenderfajta, hanem az, hogy a kender az áztatás után még jól megmossák. Ez nálunk a kezelést megdrágítaná.

2. A lent pl. Belgiumban, leegyszerűsített módon, egyszerre áztatják és mossák is olyképpen, hogy a lassú Lys folyóba fektetik, mely sodrásával a kenderen levő piszkot és az áztatás alatt keletkezett baktériumokat a kenderről szüntelenül lemossa és így eléri az áztatás legfőbb célját, vagyis azt, hogy a nemes cellulóze a lehető legtisztábban kerüljön ki az áztatás művelete alól.

3. Michels Ákos, Beograd, Jovanova 38, régi bácskai kendergyáros család sarja egy találkozáskor kö-

zölte velem, hogy Jugoszláviában a kender szükség szerint 3—5 napig állóvízben áztatják, azután az áztatónak alkalmazott zsüipeket megnyitják és a lassan lefolyó víz elhordja a bomlasztó anyagokat, — ott tehát ezen módszer szerint mossák a kenderet és ilyen módszer útján jutnak tiszta kenderhez és érik el az olaszok által produkált világos színt, amelyet a gyáripár olyan nagyra értékel.

Azt hiszem, ha reám hivatkozol, Michels szívesen ad az itt felvázolt kenderáztatóról részletesebb ismeretést.

Ha sikerülne a kenderáztatás eljárását Magyarországon azzal tökéletesíteni, hogy a kender áztatás után megmossák, feltétlenül jobb minőségű és értékesebb kender nyernénk, mint amilyent ma általában produkálunk.

Szívesen állok rendelkezésedre máskor is és szeretettel üdvözöllek Dr. Fleischmann Rudolf.

13.605/938. Sz. M. Méltóságos Alispán Úr, Eger.

Hivatkozással Méltóságodnak október hó 31-én kelt 21.297/938. Kj. 19. sz. nb. válaszsoraira, szíves tudomására hozzuk, hogy Méltóságod fent hivatkozott levelében közölt községek neveit az államsegély alapján létesítendő kenderáztató telep

Heves vármegye Alispánjától. 22.331/938. Kj. 19. Tiszajobbsparti Mezőgazdasági Kamara, Miskole.

A 411.820/1938. Sz. K. sz. átiratával kapcsolatban értesítem a Kamarát, hogy a szegedi Kerületi Iparfelügyelőség betekintésül rendelkezésemre bocsátotta a dombegyházi kenderáztató-telep tervanyagát. Ezt a tervanyagot ugyancsak betekintésül és esetleges hasznosítás végett megküldöm a Kamarának és kérem a 8 darabból álló műszaki tervet legkésőbb november 25-ig hivatalomhoz ajánlott küldeményben visszaszármatatni.

Eger, 1938. november 12-én.

Mellékletek tartalomjegyzéke:

1. műszaki leírás,
2. általános helyszínrajz,
3. részletes helyszínrajz,
4. hossz szelvények,
5. részletrajzok,
6. árelemzés,
7. anyagkimutatás,
8. költségvetés.

11.820/1938. sz./a. Méltóságos Alispán Úr, Eger.

November hó 14-én kelt 22.331/1938. Kj. 22. sz. megkeresésére hivatkozással köszönettel visszaszármatatjuk fenti levéllel egyidejűleg betekintésre Kamaránkhöz küldött és a dombegyházi kenderáztató telep felépítésére vonatkozó tervanyagot. Fentiekkel kapcsolatban tisztelettel megjegyezni kívánjuk, hogy kamarai kerületünkben a kender és lennek minél szélesebb körben való termesztése érdekében minden lehetőt elkövetünk úgy lapunk hasábjain keresztül,

23.065/938. Kj. 19. M. kir. Kender-, Lentermelési és Növényolaj-kísérleti Állomás, Szeged, Alsó kikötősor 1. sz.

Heves vármegye egyes vidékein régtől fogva termelnek kendert, mondhatni azonban, ez a termelés szinte irányítás és kellő felügyelet

ügyében közöltük az Országos Mezőgazdasági Kamarával, hogy annak alapján az Iparügyi kormányzatnál a szükséges lépéseket megtehesse.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletünk nyilvánítását. A Tiszajobbsparti Mezőgazdasági Kamara nevében. Miskole, 1938. november 12-én.

tül, mint a megtartott előadások alkalmával is.

Mivel a tervet rendkívüli elfoglaltságunk miatt nem áll módunkban az idő rövidségére tekintettel beható tanulmány tárgyává tenni, jelen sorainkkal egyidejűleg felkértük a hódmezővásárhelyi Kultúrmezőnöki Hivatalt, hogy abból egy-egy példányt betekintésre ugyancsak küldjenek meg Kamaránk címére.

Fogadja Méltóságod őszinte tiszteletünk nyilvánítását.

A Tiszajobbsparti Mezőgazdasági Kamara nevében.

nélkül, de mindenképpen szervezetlenül történik és ezért nem is volt teljes mértékben kialakítható az a gazdasági lehetőség, amit ez a hasznos és keresett ipari növény a termelőnek biztosíthat.

Mult évben is kb. 1 és 1/2 millió pengő értékű kendert impórtált Magyarország a külföldről, jóllehet mezőgazdasági állam vagyunk. Én ezt iránymutatónak veszem és azon vagyok, hogy Heves vármegyében a kendertermelést fellendítsem, de ezt szervezetten óhajtom keresztül vinni.

A szervezett munka alatt nemcsak a termelés elhelyezését és a hozam fokozását értem, hanem a minőségek olyan nivóra való emelését is, mely a piac mai követelményeinek megfelel.

Ezt a kérdést megtárgyaltam dr. Fleischman Rudolf gazdasági főtanácsossal, Kompolton és az ő útmutatásán a hevesmegyei termelőhelyekről kendermintákat vettem oly célból, hogy azok alapján megállapítható legyen, a vármegye egyes vidékei mennyire alkalmasak a kendertermelésre, hogy azután nagyobbarányúvá fejleszthessük.

A kendermintákat, a termelőhelyet jelző táblákkal ellátva, ugyancsak dr. Fleischman gazdasági főtanácsos tanácsára az Allomásnak egyidejűleg beküldöm és kérem a minőségvizsgálatot megejteni, hogy annak alapján az egyes termelőhelyek alkalmasságát megállapíthassuk.

Szíveskedjék a vizsgálatok eredményét velem közölni és további tanácsokkal ellátni.

Az egyidejűleg küldött kenderminták jegyzékét, a származási helyek szerint túloldalon közlöm.

Szíves fáradozását előre is köszönöm.

Eger, 1938. november 28-án.

Kenderminták jegyzéke, származási helyük szerint felsorolva:

Egri járás: Aldebrő, Besenyőtelek, Dormánd, Demjén, Egerbakta, Egeresehi, Szucs, Bekőlec, Egerszalók, Feldebrő, Felnémet, Felsőtárkány, Füzesabony, Kál, Kápolna, Kerecsend, Kompolt, Mezőtárkány, Mikófalva, Tófalva, Verpelét.

Gyöngyösi járás: Gyöngyöspata, Kisnána, Nagyréde, Szücsi, Vées.

Hatvani járás: Apc, Hasznos, Nagybátany, Maconka, Tar.

Hevesi járás: Átány, Kisköre, Pély, Tarnazsadány.

Pétervásárai járás: Bátor, Bodony, Bükkszenterzsébet, Szentdomonkos, Fedemes, Mátraballa, Nádújfalu, Mátramindszent, Szuha, Dorogháza, Mátradereske, Parád, Pétervására, Ivád, Kisfüzes, Reesk, Sirok, Tarnalelesz, Terpes, Szajla, Bükkszék, Váraszó, Erdőkövesd, Istenmezeje.

Tiszafüredi járás: Poroszló, Örvény, Tiszaigar, Tiszaörs, Tiszaszöllős, Újlőrincfalva.

Heves vármegye alispánjától. 24.201/1938. Kj. 19. Tiszajobbsparti Mezőgazdasági Kamara, Miskole.

A célszerűen és olcsón megépíthető kenderáztató-telepek típusa Magyarországon még nem alakult ki, ezért kívánatos, hogy ez a kérdés tanulmány tárgyává tétessék. Heves vármegye, mely a maga területén a kendertermelés újjászervezése érdekében munkálkodik, szintén kutatja ezt a kérdést, amelynek megoldásához talán egy újabb gondó-

latot adhat dr. Fleischmann Rudolf gazdasági tanácsosnak a másolatban idemellékelte közlése, melyet utólag szóbelileg még azzal egészített ki, hogy a mellékelte felvázolt kenderáztató egyes medencéi eszésszerű lépcsőzetben építendőek meg, hogy a víznek lefolyása legyen. Ott, ahol folyóvíz áll rendelkezésre, ezt úgy kellene megoldani, hogy a folyóvíz egy csatorna útján vezetnének a medencébe, amelyeken a víz állandóan keresztül folyna és egy kifolyó csatorna útján vezetnének vissza a folyóba. Egy ilyen áztató-telep a helyi viszonyok és adottságokhoz mérten — melyek a tervezet elkészítése előtt helyszíni szemle útján állapítandók meg — viszonylag elég olcsón állítható elő. Ajánlatos a szemlék alkalmából, tapasztalataik felhasználása végett a helyi gazdákkal, ill. termelőikkel megbeszélést tartani.

Amikor ezt az adatot a Kamara rendelkezésére bocsátom, kérem, hogy azt az illetékes kultúrmérnöki hivatalhoz esetleges felhasználás végett továbbítani szíveskedjék.

Ez alkalomból felhívom a Kamara figyelmét arra, hogy az Ároktő községhez tartozó területen, ill. annak szomszédságában, a Tisza mentén megépült a Szegedi Kenderfonó Ipar r. t.-nak egy nagy kenderfeldolgozó és kenderfonó gyára, mely már működik is és amely-nél az egri káptalan részben érdekelve van. A kenderfonógyár számára értesülésem szerint az egri káptalan uradalma 1000 holdon termel kendert, a gyár kapacitása azonban 2000 hold termésének a feldolgozására van beállítva, ezért legalább még 1000 holdon lehetne a kendertermelést Heves megyének, a feldolgozó helyhez közel eső, Tisza menti gazdaságaiban meghonosítani, ill. kiszélesíteni azzal a kilátással, hogy ez az egész termés a Szegedi Kenderfonó ároktői telepén elhelyezésre talál. Kérem a Kamarát, szíveskedjék ezt a kérdést is mielőbb tanulmány tárgyává tenni — nehogy az alkalmat elmulasszuk — abból a szempontból:

1. a megjelölt vidéken mely hevesmegyei községek lennének alkalmasak a kendertermelésre,

2. a Szegedi Kenderfonó-gyárral érintkezésbe lépni amiatt, hogy átvinné-e a gazdák kendertermelését, ha arra berendezkednének és ha igen, milyen feltételek mellett.

A megjelölt vidék abból a szempontból lenne alkalmas a Kenderfonógyár nyersanyagának biztosítására, mert olcsó vízi úton lehetne a kendert a gyártelepre szállítani, ami az áralakulás miatt rendkívül fontos.

Ha a gyártól kedvező válasz érkezne, ami valószínűnek látszik, akkor kérem a Kamarát, hogy a szóbanforgó vidéken a kendertermelést a gazdáknál saját hatáskörében megszervezni és a gazdáknak a kendergyárral való esetleges kollektív megállapodás megkötésében is segédkezni szíveskedjék.

Eger, 1938. december 10.

b) Fűzfavesszőtermelés.

A vizenyős réteken, amelyek az év egyik vagy másik részében víz alatt állanak, vízfolyások, patakok mentén fűzfavesszőt termelhetünk. Fűzfa hatféle van s azért ajánlatos az erdőfelügyelőségek tanácsát kikérni, hogy melyik fajta termelése felel meg legjobban

a helyi talaj- és csapadékviszonyoknak. Vannak pl. fűzfélék, amelyek a szárazságot jobban bírják, mint mások. A vessző minőségében, hosszában és hajlékonyságában is vannak különbségek, épügy hasít-hatóságában és hámozhatóságában is.

A fűzfavesszők és karók tulajdonságaitól függ azok feldolgozási lehetősége. Kertibútorhoz jól hámozható, fehér vessző szükséges, szeneskosárhoz jó a hámozatlan vessző is és a héj színe sem játszik szerepet. Utazókosarakat és szobában álló fáskosarakat rendszerint megfestik és így a hámozott vessző színe nem oly fontos. A háziasszony piaci kosarához a kosárfonoó ismét fehér vesszőt kíván.

A fűzfavesszőtermelés útján más célra sokszor nem használható területet hasznosítunk. A fűzfavesszőtermeléssel oly időben foglalkozik a gazda, midőn más mezőgazdasági munka nemigen akad: kora tavasszal, késő ősszel és a vesszőfeldolgozással télen.

A fűzfavessző feldolgozása nem kíván nagyobb beruházásokat, gépeket, műhelyeket, sem sok szerszámot, azért kiválóan alkalmas arra, hogy háziipari foglalkozásként gyakorolják.

A fűzfavessző feldolgozatlanul is jól értékesíthető úgy a bel-, mint a külföldön, Svájcban, Német- és Franciaországban. A Küikereskedelmi Hivatal levelezői a kereskedelmi összeköttetések létesítésénél szívesen szolgálnak tanáccsal.

A fűzfatelepítés ügyében a községi előljárásságokhoz küldött megkeresésre (21.371/1938.—Kj. 17.) beérkezett jelentések szerint — mely még lezárva nincs — 256 hold, más célra kevésbé alkalmas földet lehetne fűzfával telepíteni.

A fűzfatelepítési akció folyamán beérkezett esemeteigénylések.

Község neve	Kat. hold száma	Négy-szög-öl	Patak-part km-ben	Megjegyzés
Apc			6	
Átány	15			
Besenyőtelek	3			
Bükkszenterzsébet	104			
Bodony				tagosítás után
Bekölce	5			
Csány	2			
Dormánd		800	1	
Egerszalók	2			
Erk	5			
Egerbakta	2			
Egerszólát	4			
Füzesabony	2			
Fedémes	11			
Felsőtárkány	3			
Gyöngyösoroszi	1			
Hort		2400		
Hasznos	5			
Heves	9			

Község neve	Kat. hold száma	Négy- szög- ölt	Patak- part km-ben	Megjegyzés
Kisköre				püspöki uradalomnak
Kisnána				6 van területe
Kál	5	1414		
Mikófalva		400		
Mátramindszent	1			
Nádujfalu	10			
Mezőtárkány		1000		
Mátraderecske		800		
Markaz	2			
Maklár	1			
Nagytálya			2	
Nagyiván	6			
Örvény	5			
Poroszló	10			
Pély	2			
Rózsaszentmárton	1			
Sirok	2			
Szentdomonkos	10			
Szücsi			2	
Szurdokpüspöki	5			
Tarnaszentmiklós	11			
Tarnaörs	2			
Tarnalelesz	4			
Vámosgyörk	1			
Vécs	1			
Verpelét				
Összesen	252	6814	20	

A fűzfavessző-igénylésre és a telepítésre részletes tájékoztatás ment a községi előljárásságokhoz.

23.170/1938. Községi Előljárásság. Székhelyeiken.

A 23.371/1938. K. j. 17. sz. körrendeletemre küldött jelentésével kapcsolatban felhívom, hogy a fűzfatelepítés ügyében mellékelt Igénylés-t töltsse ki és azt most már közvetlenül a m. kir. Erdőfelügyelőséghez, Egerbe (Szvorenyi-út 1.) küldje be.

A dugványokat közvetlenül az Erdőfelügyelőségtől kapja az Előljárásság.

A telepítést a következő szabályok szerint kell végrehajtani:

1. A telepítés tavasszal, kb. március közepe táján hajtandó végre;
2. nem vizenyős talajhoz apró dugványokat kapnak; ezeket úgy kell ültetni, hogy a fejük a talajból kb. 1—1.5 cm-nyire kiálljon;
3. vizenyős talajhoz, a víz magasságához mérten, 30—40 cm dugványvesszők lesznek kintalva; a vízben ültetett dugványvesszők feje a vízből kiálljon;
4. a dugványok a talajba egyszerűen beszúrandók;
5. az egymás mögött elhelyezett sorok sorközi távolsága 50 cm.

6. a sorban az egyes dugványok egymástól 30—40 cm távolságra ültetendők.

Ez az ú. n. bokorültetés, mely az első esztendőben is hajt ágakat, a második esztendőben azonban már gazdagon fizet.

A metszés ideje tavasszal van, a fagy felengedése után.

Esetleges egyéb felvilágosításokért forduljon közvetlenül az Erdőfelügyelőséghez.

Fontosnak tartom, hogy a Község a fűzfatermelésre vonatkozó szakkönyvet beszerezzen, mert a lemetszett fűzfavesszők szakszerű kezelést kívánnak. Ilyen szakkönyv:

Wickl: A kosárfűz termesztése. Ára 1.— pengő. Beszerezhető az Egri Keresztény Sajtószövetkezetnél, Eger.

Előjegyzendő és 1939. április 15-ig bejelentendő, hány fűzdugványt ültetett.

Eger, 1938. november 30.

A megyei értékesítő szövetkezet feladata lesz a fűzfatermelés ellenőrzése, a termelési módszerek tökéletesítése, a termelés értékesítésének megszervezése.

A vonatkozó szakirodalom ismerete nélkül ilyen feladatokra vállalkozni nem szabad. Azért megkerestük a földművelésügyi-minisztériumot.

Heves vármegye alispánja. 23.250/1938. K. j. Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Úr!

A th. közjóléti alap programjába vette, a Hevesmegyei vizenyős területen hasznosítását a fűzfavesszőtermelés meghonosításával.

Kérem Nagyméltóságodat kegyeskedjék a fűzfatelepítés szakszerű lebonyolítása érdekében a fűzfaféleségeket és telepítés módját, valamint a helyes feldolgozást ismertető füzetet vagy könyvet rendelkezésemre bocsátani.

Eger, 1938. november 24-én.

Heves vármegye Alispánjától. 23.170/1938. K. j. 17. Községi Előljárásság. Székhelyeiken.

A 21.371/1938. K. j. 17. sz. körrendeletemre küldött jelentésével kapcsolatban felhívom, hogy a fűzfatelepítés ügyében mellékelt Igénylést töltsse ki és azt most már közvetlenül a m. kir. Erdőfelügyelőséghez, Egerbe (Szvorenyi-u. 1.) küldje be.

A dugványokat közvetlenül az Erdőfelügyelőségtől kapja az Előljárásság.

A telepítést a következők szerint kell végrehajtani:

1. A telepítést tavasszal, kb. március közepén kell végezni,
2. nem vizenyős talajhoz apró dugványokat kapnak, ezeket úgy kell ültetni, hogy a fejük a talajból kb. 1.1.5 cm-nyire kiálljon.
3. vizenyős talajhoz, a víz magasságához mérten, 30—40 cm dugványvesszők lesznek kintalva, a vízben ültetett dugványvesszők feje a vízből kiálljon,
4. a dugványok a talajba egyszerűen beszúrandók,
5. az egymás mögött elhelyezett sorok sorközi távolsága 50 cm,
6. a sorban az egyes dugványok egymástól 30—40 cm távolságra ültetendők.

Ez az ú. n. bokorültetés, mely első esztendőben is hajt ágakat, a második esztendőben azonban már gazdagon fizet.

A metszés ideje tavasszal van a fagy felengedése után.

A telepítéssel kapcsolatban felhívom a figyelmét a következőkre: mélyebb, legfeljebb 2 méteres vízben a dugványok elhelyezéséhez bak-hátakat is szokás építeni, de ezt a módszert az Erdőfelügyelőség nem ajánlja, mert sok munkát ad és költséges is, ezért az ilyen területen inkább haltenyészetet kellene meghonosítani, ami népelemezési szempontból kívánatos is. A mélyvízű területeken tehát a fűztelepítés gondolatát el kell ejteni. Ahol átlagosan 80—60 cm víz van, ott érdemes megvárni, míg a víz lepad, ami rendszerint május elején szokott bekövetkezni, az ilyen területekről az adatokat a mellékelt igénylési lapon feltűnően kell kiemelni, mert azokhoz a dugványokat az Erdőfelügyelőség nem márciusra, hanem április végére jegyzi elő és küldi meg, amikor is a dugványok a lepadt víz fenéktalajába azonnal elültetendők.

A mellékelt igénylési lapon lent csillag alatt, a beültetendő talaj minőségét részletesen, ahol pedig víz van, a víznek március közepén való átlagos magasságát közölni kell. Ha a vízállás nem igen változik, ezt a körülményt is a vízmagasság közlése mellett, természetesen szintén jelezni kell.

Az igénylési lapon a piros ónnal megjelölt szövegrész töltendő ki.

Esetleges egyéb felvilágosításokért forduljon közvetlenül az Erdőfelügyelőséghez. Fontosnak tartom, hogy a község fűzfatermelésre vonatkozó szakkönyvet beszerezzen, mert a lemetsett fűzfavesszők szakszerű kezelést kívánnak. Ilyen szakkönyv: Wickl: A kosárfűz termesztése. Ára 1.— pengő. Beszerezhető: Egeri Keresztény Sajtószövetkezetnél. Eger. Előjegyzendő és 1939. április illetve május 15-ig ide bejelentendő, hány fűzfadugványt ültetett.

Eger, 1938. december hó 13-án.

c) Gyógynövénygyűjtés és értékesítés.

M. kir. Belügyminiszter. 189.308/1938. IX. szám. Valamennyi vármegye alispánjának.

Az inséges vármegyék lakosságának gazdasági megsegítése ügyében megindított akció keretében kívánatosnak látszik, hogy a gyógynövény-gyűjtés is megszerveztessék és annak közigazdasági előnyei a keresetnélküli lakosság hasznára biztosíttassanak.

Ezen akció segítségével ugyanis egyrészt a vadontermő gyógynövények összegyűjtésével lehet olyan értékeket hasznosítani, amik különben kárbavesznének, másrészt ezek külföldi értékesítésével az ország külkereskedelmi mérlegét lehet megjavítani s végül — ami a vidék népét legközvetlenebbül érinti — kereseti lehetőségeket nyer az inséges nép.

A M. Kir. Gyógynövénykísérleti Állomás az irányban dolgozik, hogy az akció sikerét biztosítsa. E célból a kormány költségén szaktisztviselőjét lehetőleg minden olyan községbe kiküldi, ahol a gyógynövénytermesztésnek vagy gyűjtésnek megszervezését a vármegye alispánja az inségeseknek megsegítése céljából szükségesnek tartja.

Azok a cikkek, amiknek átvétele biztosítva van, a kísérleti állomás által kibocsátandó jegyzékben lesznek felsorolva. E cikkeknek a legjobb napi áron való beváltására a gyógynövénykereskedők vállalkoztak.

A kísérleti állomásnak azonban nem áll módjában, hogy a nagyszámú gyűjtővel egyenkint tartson fenn összeköttetést. Felhívom tehát Alispán Urat, hogy minden olyan községben, ahol a gyógynövény termesztés, vagy gyűjtés bevezethető, jelöljön ki valakit és annak nevét és pontos címét a M. Kir. Gyógynövénykísérleti Állomás igazgatójával (Budapest II. Hermann Ottó-u 15.) sürgősen közölje. A kijelölt egyént a gyógynövénykísérleti állomás a kiküldendő szaktisztviselő útján útbaigazítással fogja ellátni és szükség esetén a gyűjtőket is oktatásban fogja részesíteni, ha azok egy bizonyos időre kitanítás céljából összehívhatók.

A kijelölt megbízottak vennék át a kísérleti állomás irányítása szerint a gyűjtőktől a szárított anyagot és egységesítve a nagykereskedőkhöz (Budapestre) küldenék. Erre a célra a tanító, jegyző, pap, esetleg más községi tisztviselő volna megnyerhető, aki munkájáért a beküldött árú arányában százalékos alapon tiszteletdíjat kapna.

Tekintettel az ügy nagy nemzetgazdasági fontosságára és az inségesek érdekeire, valamint arra, hogy a tavaszi gyógynövények gyűjtése már időszerű, felhívom alispán urat, hogy ez ügyben a szükséges intézkedéseket haladéktalanul tegye meg.

Budapest, 1938. évi április hó 20-án.

Heves vármegye alispánjától. 7.839/a. 1938. Főszolgabíró Úrnak! Székhelyeiken.

Mellékelten megküldöm tudomásulvétel és további intézkedés végett a belügyminiszter úr 189.308/ IX. sz., f. é. április hó 20-án kelt rendeletét.

A tiszafüredi járásban gyűjthető a vadonban termő kamilla.

A hevesi járásban gyűjthető a kamilla Kömlő, Átány, Tarnaszentmiklós, Pély, Hevesvezekény, Kisköre és Heves községekben.

Az egri járásban gyűjthető a kamilla Besenyőtelek, Mezőtárkány, és Dormánd községekben.

A hatvani és gyöngyösi járásban megállapítandó, hogy a szintén csatolt gyógynövényjegyzékben felsorolt növények közül melyek teremnek a járás területén vadon, nagyobb tömegben.

A pétervásári járásban számbajövő és gyűjthető gyógynövények a martilapu (lőköröm tassolagi farfara) boróka, ökörfark-kóró.

Állapítsa meg a csatolt gyógynövényjegyzék alapján, amely a nagykereskedők által fizetendő minimális árakat is tartalmazza, hogy mely növények teremnek járása területén vadon, nagyobb mennyiségben.

Amennyiben a miniszteri rendeletben elsősorban említett pap, jegyző, tanító, községi alkalmazottak közül senki se vállalná a gyűjtött gyógynövények átvételét, hozzon intelligens írni és számolni jól tudó vállalkozó gazdát javaslatba.

Eger, 1938. április 25.

A begyűjtött adatok szerint Hevesmegyében a következő vadon termő gyógynövények gyűjthetők nagyobb mennyiségben:

Hevesi járás főszolgabírájától.
1576/1938. Kj. 11.

K i m u t a t á s.

Község neve	A gyűjthető gyógynövények	Van-e a községben oly egyén, vagy cég, amelyik a gyűjtéssel foglalkozik	A község által javaslatba hozott egyén neve
Átány	Székfűvirág	1. Hangya Szövetk. 2. Filipovics Miksa 3. Balogh Károlyné	
Boconád	Kamilla	—	Háberl Iván
Erdőtelek	Számbavehető mennyiségben gyógynövények vadon nem teremnek	—	—
Érk	Maszlag, beléndek fehér-üröm, májva, csalán, bodza, ökörfarkkóró, szarkaláb, buzavirág, árvacsalán, pipacsszirom, kamilla	—	Kolozsvári József
Heves	Májvalevél, pipacsszirom, szarkaláb, buzavirág, csalánlevél	—	Tati Mihály (Hellebront B. u. 33.)
Hevesvezekény	Kamilla	Hangya Szövetk.	
Kisköre	Székfűvirág	Engedélyt nyert kereskedők	
Kömlő	Székfűvirág	Hangya Szövetk.	
Pély	Kamilla	Hangya Szövetk.	
Tarnabod	Niacs		
Tarnaméra	Nincs		
Tarnaórs	Nincs		
Tarnaszentmiklós	Nincs		
Tarnaszárdány	Nincs		
Zaránk	Nincs		

Heves, 1938. május 27.

Egri járás főszolgabírájától. 1995/1938. Kj. Méltóságos Alispán Úr. Eger.

Jelentem, hogy gyógynövények a következő községekben fordulnak elő nagyobb mennyiségben:

Kál községben: maszlag, beléndek levél, bodzavirág, mályvalevél, pipacsvirág. Gyűjtőül Huszár Mihály káli lakost hozom javaslatba.

Nagytálya község területén: bodzavirág, hársfavirág és buzavirág terem. A növények átvételét Hajnal Gábor kántor-tanító vállalja.

Kápolna községben: bodza, hársfa, buzavirág, boróka, csalánlevél van. A gyűjtéssel Orosz Károly kereskedő volna megbízható.

Maklár községben ugyanezek a növények találhatók. A gyűjtéssel Szücs Miklós hadirokkant kertész ottani lakost javasolom megbízni.

Kompolti községben: Bucholtz Péter kompolti lakos iparszerű engedélyt nyert gyógynövények gyűjtésére, ott az átvétel biztosítva van.

Besenyőtelek községben: úgy a gyógynövény, mint az átvétel már meg van szervezve, s az átvételt az ottani Hangya fiók végzi.

Verpelét községben: csipkerózsa bogyó, ezerjófű, pipacsszirom, bodza, ökörfarkkóró, szarkaláb, buzavirág, csalánlevél található. A gyűjtéssel Bablonka Géza rk. tanítót javasolom megbízni.

Eger, 1938. május 28-án.

Találhatók még

Hatvani járás: csipkerózsa bogyó, ezüsthársfa virág, ibolyavirág.

Pétervásári járás: martilapú, boróka, ökörfarkkóró.

Tiszafüredi járás: kamilla virág.

Gyöngyösi járás főszolgabírájától. 1909/1938. Kj. Méltóságos Alispán Úr Eger.

Tisztelettel jelentem, hogy járássom területén a gyógynövény gyűjtés megszervezése Karácsond, Kisnána, Ludas, Nagyfüged, Visonta és Visznek községben volna lehetséges, mert ezen községekben a jegyzékben felsorolt gyógynövények, hol kisebb, hol nagyobb tömegben megtalálhatók. A begyűjtésre vállalkozók fentjelzett községekben a következők: Karácsond községben Pongrácz Zoltán tanító, Kisnána községben Radnai Ottó tanító, Ludas községben Fedorcsák József tanító, Nagyfüged községben Friez Flórián földműves, Visonta községben Balla József földműves és Visznek községben Fodor József aranykalászos gazda.

Szóba jöhet még Gyöngyössolymos község, ahol a fehér üröm, bél, csipkerózsa bogyó, hársfa virág, mályvalevél, martilapú levél, ökörfarkkóró, szarkaláb, buzavirág, bodzabogyó, csalánlevél és pipacsszirom van nagy mennyiségben, azonban ezek nagyrésze az egri érsekség erdejében van, ahol engedélyre lenne szükség. Itt egyébként Kiss László földműves vállalná az összeszedést.

Markaz községben már eddig is foglalkoztak gyógynövénygyűjtéssel s ezek közvetlenül a budapesti gyógynövénykereskedőkkel vannak összeköttetésben. Itt a legnagyobb gyógynövénygyűjtő Süveges István földműves, markazi lakos (521. hr.-szám).

Gyöngyös, 1938. június 14-én.

Dr. Gróber Ferenc s. k.
főszolgabíró.

A Bükk és Mátra völgyeinek felső szakaszai fodormenta termelésre alkalmasak. A helyben lévő hulladékfa az olcsó párolást is lehetővé teszi.

A gyógynövényeket a M. kir. Gyógynövénykísérleti Állomás, Budapest, II., Herman Ottó-u. 15, közvetítésével lehet értékesíteni.

Az állomás arra is vállalkozik, hogy a falvakban 1—1 megbízott gyógynövényátvevőt kioktat a gyógynövények szakszerű szárítására és kezelésére.

A gyógynövénykísérleti állomás megállapodott a gyógynövények minimális átvételi árában is.

Az ínségakcióval kapcsolatban be- gyűjtendő gyógynövények.		11. Martiliapulevél	40—45
Árucikk:		12. Pipacsszirom	250—300
	Átlagár kg-ként:	13. Apróbojtorjánfü	18—20
	fillér	14. Borókabogyó	10—11
1. Maszlaglevél	28—30	15. Ezerjófű	75
2. Beléndeklevél	60—65	16. Szagos mügefű	60—70
3. Zilizlevél	18—20	17. Ökörfarkkór-virág	250—300
4. Zilizgyökér	110—115	18. Szarkalábvirág	70—80
5. Fehérüröm levél	22—24	19. Búzavirág	200—260
6. Csipkerózsa bogyó	75	20. Bodzabogyó	50—55
7. Bodzavirág	75—80	21. Csalánlevél	18—22
8. Hársfavirág („kő“)	120—150	22. Árvacsalánvirág (fehér)	350—450
9. Ezüsthársfavirág	65—80	23. Ibolyavirág	300—350
10. Mályvalevél	28—30	24. Kőkényvirág	120—160

A gyógynövények keresettsége és ára abban a mérvben fog emelkedni, amint a gyógynövényeket az orvosi gyakorlat újból bekapcsolja a gyógyászatba, mint olcsó népgyógyszert, vagy ha a gyógynövénykereskedők a gyógynövényeknek, mint olcsó népi gyógyszernek újból propagandát csinálhatnak, kiemelve azt, hogy a *bajmegállapítás az orvos dolga*. Orvosi bajmegállapítás nélkül a gyógynövényeknek találmányra való használata csak árthat. A gyógynövénygyűjtés anyagi eredménye nem megvetendő. Nagyiván szegény lakossága kamillagyűjtéssel 5000 pengőt keresett 1938-ban.

d) Gyümölcstermelés.

A gyümölcs a szállítási nehézségek legyőzésével (hűtött vagónok) és gyümölcskonzerváló eljárások tökéletesedésével világ cikk lett.

A gyümölcs jelentősége a táplálkozásban a vitaminkutatással és a vitaminok fontos élettani szerepének tisztázásával csak emelkedhetik, ezért a jó és ízletes gyümölcs termelése jó befektetés és egyelőre nem kell túltermeléstől és árak nagymérvű csökkenésétől tartani. Friss gyümölcsből behoztunk. 1934-ben 67 millió pengőt, 1935-ben 51.2 és 1936-ban 13.7 millió pengőt.

Új telepítéseknél mindenkor ki kell kérni a gyümölcstermelési felügyelő szakvéleményét. A telek fekvése, valamint a talaj minősége ú. i. erősen befolyásolja a várható termést. Nem szabad pl. napos hegyoldalon szilvát telepíteni. kötött talajhoz nem szabad homoki gyümölcsfaiskolából palántát vásárolni, mert a más talajba kerülő csemete hosszú éveken át nem heveri ki a talajváltozás következményeit.

A telepítést irányítani kellene azért, hogy a helyi időjárási és talajviszonyoknak legjobban megfelelő gyümölcsfaj telepíttessék.

A növényi élet kártevői elleni harc is sokkal egyöntetűbb és eredményesebb lenne, mert minden termelő egyidőben védekezhetne a gyümölcsfák ellenségei ellen.

A gyümölcs értékesítése annál könnyebb, minél inkább tudunk egyfajta és minőségű gyümölcsöt nagyobb mennyiségben piacra bocsátani.

A termelők együtt szerezhetik be a csomagoláshoz szükséges kosarakat, ládákat és szövetkezetek útján felkereshetik közvetlenül a fogyasztókat is.

Érdekképviselő: Gyümölcstermelők Orsz. Szövetsége Budapest.

e) Kukoricaháncs, nád, sás.

A kukoricaháncs-fonás egyelőre nem tartozik az „üldözött” háziipari foglalkozások közé.

A háncsból készített szatyrok, lábtörlők, székülés olcsóságuknál és tartósságuknál fogva jó keresletnek örvendenek. Kukoricaháncsból még sok használati cikk készíthető, még távolról sincs minden felhasználási lehetőség kimerítve. Itt van pl. a szállóköttözésre szolgáló raffia és jutafonál, (mindkettő importárú) — helyettesítése háncsfonattal. A kukoricaháncs-fonatok gépi előállításától a termelés olcsóbbodása és a kereslet növekedése is várható.

Ugyanez áll a sásfonatokra is.

A mocsarak lecsapolásával a nádtermelés jövedelmezősége emelkedett; a nád ma jól fizető és keresett cikk úgy a bel- mint a külföldön.

f) Olajos magvak termelése.

Az olajos magvak termelése mindaddig jövedelmező és biztos keresetet adó foglalkozás, míg ezekben behozatalra szorulnak. Már pedig 1924—1925-ig évről évre 4.4, 5.6, 6.6, 3.5, 3.0, 2.0, 1.6, 2.4, millió pengő értékben hoztunk be külföldről olajos magvakat és 1932-től 1935-ig 1.2, 0.3, 1.7, 2.3 millió pengő értékben olajpogácsát.

Az olajos magvak sajtolása és az olajpogácsa készítés háziiparilag is megoldható s így a gazdaságok maguk állíthatják elő olajpogácsa-szükségletüket.

Az olajos magvak termelésénél a termés értékesítése már tavasszal biztosítható szerződésileg az olajgyárakkal. A termelők jól teszik, ha a szerződéseket az olajgyárakkal kollektíve kötik a Mezőgazdasági Kamara bevonásával.

Az olajmagvak és lenmagvak termelésében már hosszú idő óta eredményesen működő Olajmagértékesítő Szövetkezet (V., Tükörcs utca 2.) két igen fontos olajmagfélének, a ricinusnak és a szójababnak nagyban való termelését tűzte ki célul. A termelési szerződéseket a legelőnyösebb feltételekkel kötik meg. A szövetkezet felhívja a gazdákat, hogy termelési szándékukat a szövetkezetnél mielőbb jelentsék be.

g) Selyemtermelés.

A selyemtermelés a sokgyermekes szegény családok egyetlen mellékkeresete, amelynek eléréséhez semmiféle anyagi eszközökre, befektetésekre szükség nincsen.

A selyemhernyópetéket és a tenyésztésnél szükséges lyukasztott papirost a selyemfeldolgozó és beváltó gyárak bocsátják rendelkezésre. A kikelt selyemhernyó kb. egy hónap alatt begubózik és a gubóbeváltás után minden családnak átlag 40 pengő tisztajövedelme marad. Ott, ahol a selyemhernyótenyésztéshez a lakosságnak kedve van, a hatóságoknak fokozott mértékben kell eperfatelepitésről gondoskodnia. Az eperfa, mint szerszámfa is számításba jön.

A kormány a múlt évben az állami selyemgyárak bérbeadásánál a bérleti szerződés keretében gondoskodott róla, hogy a selyemgubó beváltási ára az országos napszámabérekhez igazodjék.

h) Méhészet.

A gazdaságos méhészkedés függvénye a rendelkezésre álló méhlegelőknél. A méhészkedés felkarolására indított akció első lépése a méhlegelők összeírása kell, hogy legyen. A méhlegelők nagyságán kívül fontos körülmény az, hogy milyen virágok vannak többségben ott és mikor van a virágzás. Pl. az akácfa májusban virágzik, a japánakác július, augusztus hónapokban. A hegyekben később virágzanak a fák, mint az alföldön. Ezt a körülményt a méhészek vándorkaptárakkal hasznosítják.

A méhészkedés már szakértelmet és befektetéseket kíván. Átmenetileg ugyan olcsó szalmakasokkal is meg lehet a méhészkedést kezdeni, szakszerűen és jövedelmezően csak modern kaptárakkal és megfelelő kiképzéssel lehet méhészkedni.

Össze kell írni azokat a méhészeket, akik az állami tanfolyamot sikerrel elvégezték. Az egyes községekben a méhészetet csak a szakképzett méhészek bevonásával szabad és lehet fejleszteni.

A szakképzett méhészek hatásköre a községbeli méhészkedés irányításában és javadalmazásuk megoldása olyan kérdés, amelyet csak türelemmel és hosszú kísérletezéssel lehet kielégítően megoldani. A kölcsönös segítség szellemét csak elmélyített állampolgári neveléssel (iskola, leventeintézmény, szövetkezeti munka) lehet annyira begyökeresíteni, hogy az egyes méhészek alávevessék magukat a szakképzett méhészek irányításának.

A mézértékesítés ma már nem probléma, mert minden tétel elhelyezhető akár a belföldön, akár a külföldön. A túlzott kereskedelmi haszonkulcs mérsékléséről a szövetkezeteknek kell gondoskodniok, hogy a termelőknek jusson a haszon nagyobb része, aki a legtöbb munkát végzi és a legnagyobb kockázatot viseli.

i) Húsnyul és szörmenyul tenyésztés.

A húsnyul tenyésztésnek a belföldi húsfogyasztás kielégítésében jelenleg alig van szerepe. A nyulhúsra nincs kialakult piaca és így a nyulhús árak is bizonytalanok.

A húsnyul tenyésztés inkább csak a házi szükségletet fedezhetné ott, ahol a családok anyagi helyzete nem engedi más húsfélék beszerzését.

A belga óriás húsnyul tenyésztése exportra Svájc részére annál indokoltabb lenne, miután Svájc részéről megállapított húsnyulkontingensünket nem tudtuk kihasználni.

A húsnyul tenyésztést exportra megszervezni és a tenyésztés arányait az exportkontingens lehetőségéig kibővíteni csak úgy lehetne, ha valamely szövetkezet kötelezettséget vállalna a húsnyulaknak fixirozott ár mellett való átvételére. Az eredmény természetesen nagyobb lenne, ha a szövetkezet a lógyék mintájára az értékesítés eredményeitől függően a tenyésztőket a haszonból is részesítené.

Szakemberek véleménye szerint a szörmenyul tenyésztéssel a mai értékesítési viszonyok mellett nem érdemes foglalkozni.

k) Baromfitenyésztés.

A magyar föld sokkal több baromfit tudna eltartani, mint amennyit tenyésztünk. A baromfitenyésztés annál gazdaságosabb, ha eleségüknek mennél nagyobb részét tudják a szárnyasok a földön, az ugoran megkeresni. Minél jobban elterjed a tanyai gazdálkodási rendszer, annál több baromfit tudunk olcsón nevelni. Az egymástól nagy távolságban lévő tanyák gyöngytyúkokat nevelhetnek, amelyből Anglia minden tételt jóáron felvesz.

A húsbaromfiak közül a legízletesebbeknek és legkeresettebbeknek (bel- és külföldön) a nemesített magyar parlagi tyúkok bizonyultak. Más kitenyésztett fajták több tojást adhatnak, de ma már minden háziasszony tudja, hogy a magyar parlagi fajtánál ízesebb, jobb rántanivaló nincs.

A baromfitenyésztéssel a gazda állandó mellékjövedelemre tehet szert, családjának húszükségletét is jobban kielégítheti, a földjén az aratásnál és behordásnál elhullott magvakat a baromfiak hússá változtatják.

A baromfitenyésztés gazdasági előnyeit Magyarországon egyelőre még csak az értékesítés szervezetlensége kisebbíti. A baromfiértékesítés szövetkezeti megszervezése után gazdasági ügyefogyottságunknak ez az utolsó tanujele is el fog tűnni.

A szövetkezeti baromfi-hizlaldák az utolsó simításokat fogják csak végezni, hogy egyöntetű piacképes árú kerüljön ki tőlük. A baromfi-vágásnál keletkező melléktermékeket a vágóüzem az utolsó grammig tudja gazdaságilag hasznosítani, vér, belek, tollak, csontok, stb.

l) FÁSÍTÁS.

Tüzelő- és szerszámfa.

A törvényhatósági közjóléti alap felajánlotta a m. kir. erdőfelügyelőségnek közreműködését az Alföld fásítására irányuló akcióban addig is, míg az Alföld fásítási tevek jóvá nem hagyattak a th. bizottság és a földművelésügyi minisztérium útján. A fásítási akció jogi, technikai és adóügyi részének tanulmányozása után az alábbi körrendelet ment ki Heves megye alföldi községeihez.

Heves vármegye alispánjától. 10.845/a. 1938. Valamennyi alföldi község Elöljáróságának.

Az Alföld fásításáról, illetve erdősítéséről rendelkező törvény 1923. XIX. t. c. alapján végzett előmunkálatok immár annyira előrehaladtak, hogy elkészültek az egyes községek területén elvégzendő fásítások, illetve erdősítések tervei.

Amint ezeket a földművelésügyi miniszter úr jóváhagyta, minden községnek és gazdaságnak megküldetnek, a birtokán kötelezően végzendő fásítások tervei. (1923. XIX. t. c. 12. §.)

A fásítás, illetve erdősítés minden községnek és gazdának érdeke, azért ajánlatos a fásításhoz már most hozzáfogni, hogy a kötelező fásítással járó munkatöbblet több évre oszoljon el és ne terhelje túlságosan a községeket és gazdákat.

Addig, míg a kötelező erdősítési tervek jóváhagyva nincsenek, ingyenes facsemetéket az erdőfelügyelőség csak akkor adhat, ha az igénylő kötelezi magát a mellékelt kötelezvény kitöltésével és aláírásával a fásítás gondozására és fenntartására.

Felhívom az előljárást, hogy jelen rendeletemet és mellékletét tegye teljes szöveggel közhírré.

Egy példányt függeszzen ki az előljárást hivatalos helyiségében és egy-egy példányt függesztessen ki minden olvasókönyvtárban, gazdasági egyesületben és egyházközségi helyiségben.

Jelentse 30 napon belül azon gazdák számát, nevét és címét, akik fásításra vállalkoznak és terjessze fel hozzám együttesen az igényléseket és kötelezvényeket.

A községi közlegelők fásítását is haladéktalanul munkába kell venni. Tekintettel arra, hogy a községeknek az ültetési gödrök ásására, a csemeték befuvarozására és elültetésére fedezete nem igen van, járjon el a mellékelt utasítás szerint, amely a fásítás legelőssőbb módját ismerteti.

Felhívom az előljárást, jelentse azon pocsolyák területét, amelyek a község területén fekszenek, mert a pocsolyák kanadai nyárfával és égerfával beültethetők és hasznosíthatók, az útmutatásban foglalt elvek szerint.

Az egyes gazdákra jutó ültetési területek kitűzésénél a m. kir. erdőfelügyelőség szívesen segítségére lesz.

Az alföld fásításához szükséges facsemetéket a földművelésügyi miniszter úr a következő feltételek mellett adja:

I. Alföldi erdők, fasorok, szélfogópászta és facsoportok telepítésére, továbbá az ország bármely részén lévő kopár és vízmosásos terület beerdősítésére és végül a Balaton közvetlen környékének fásítására erdei facsemete és suháng az államerdészeti csemetekertekből a kiszedési, indokolt esetben a csomagolási és vasúti állomásra való szállítási költségeinek elengedésével ingyen.

II. Erdőterületek vágásainak és tisztásainak beerdősítésére, továbbá egyéb fásítási célra erdei facsemete és suháng a megállapított ár, valamint az esetleg felmerülő csomagolási és vasúthoz való szállítási költségek megtérítése ellenében.

III. Az 1935. évi IV. t. c. 294. §-ának hatálya alá tartozó önkéntes erdőtelepítésekre, ha a földtulajdonos a beerdősíteni kívánt

területnek a törvény hatálya alá tartozó erdőkenti törzskönyvezéséhez előzetesen hozzájárul, erdei facsemete az államerdészeti csemetekertekben kiszedve teljesen díjmentesen.

IV. Méltánylást érdemlő esetekben az I. alatt részletezett területek erdősítéséhez és fásításához szükséges erdei facsemete és suháng a vasúti szállítási költségek elengedésével szolgáltatnak ki.

Az 1937. évi őszi erdősítésekhez szükséges facsemetét és suhángot legkésőbb 1937. évi július hó végéig, az 1938. évi tavaszi ültetésekhez szükséges facsemetét és suhángot pedig legkésőbb 1937. évi október hó végéig kell igényelni.

Heves vármegyében az ültetési gödröket ősszel kell megásni, télen át nyitvahagyni és a suhángokat illetve csemetéket tavasszal elültetni, mert így a fák legnagyobb része nem pusztul el.

Az 1935. évi IV. t. c. 294. §-ának hatálya alá azok az önkéntes erdőtelepítések tartoznak, amelyeket a föld tulajdonosa az erdőtörvény illetve a törvény alapján elkészült részletes erdősítési tervek alapján nem lenne köteles fásítani.

A facsemete igényléseket a m. kir. erdőfelügyelőséghez, Eger Szvorényi-út 1., kell beküldeni.

Az igénylést a mellékelt űrlapok kitöltésével kell eszközölni.

Úgy a kötelező, mint az önkéntes erdősítések az 1935. évi IV. t. c. 71. §-ának és 294. §-ának és az 1907. évi január hó 4-én kelt 116.344/1936.—III. F. M. rendelet és az ennek alapján kiadott 85.094/1938. IX/a. pénzügyminiszteri rendelet értelmében földadómentességre tarthatnak igényt.

Az adómentesség engedélyezése iránti kérelmeket a községi előljárásnál kell beadni, az erdősítés befejezésétől számított egy éven belül.

Fel kell tüntetni egy helyszínrajzon az erdősítéseket a kataszteri és telekkönyvi adatokkal. A községi előljárást a kérvényen igazolja az adatok helyességét és felterjeszti az illetékes m. kir. erdőfelügyelőséghez, amely az erdősítések törzskönyvezése után hivatalból küldi tovább a pénzügyigazgatósághoz.

Kötelező erdősítés esetén (1923. XIX. t. c., illetve az 1935. évi I. t. c. 122—145. .) az adómentesség kiterjed a földadóra és járulékaire, az erdő főhasználatának megkezdéséig.

Legelők erdősítése esetén a legeltetés megkezdéséig.

A főhasználat megkezdésének idejét a m. kir. erdőfelügyelőség állapítja meg az ültetett fajok szerint, rendszerint 10—30 év után. Gyorsan növekvő fáknál a főhasználat ideje korábban következik be, pl. a kanadai nyárfánál.

A nem kötelező erdősítéseknél, amelyekre sem az 1935. IV. t. c. 1. és 2. §-a, sem más jogszabály a tulajdonost erdősítésre nem kötelezi, az adómentesség (földadóra és járulékaire kiterjed) minden esetben 30 év, feltéve, hogy a tényleges birtokos az újonnan ültetett erdő törzskönyvezéséhez hozzájárult. Amelyik terület felvételét az erdő törzskönyvébe, annak tulajdonosa köteles az erdőt fenntartani és az erdő használatában kötvé van az erdőtörvény rendelkezéseivel.

A szikes területek fásítására vonatkozó útmutatás rendelkezésre áll és kívánatra az előljárástoknak és magánosoknak is megküldöm. Eger, 1938. augusztus 16.

K ö t e l e z v é n y .

Alulírott kötelezően kijelentem, hogy az államtól ingyen kiszolgáltatandó facsemetéket község határán fekvő helyrajzi számú ingatlanaimra elültetem és hozzájárulok ahhoz, hogy ezek a területek az erdők törzskönyvébe felvéttessenek.

A fákat csak a m. kir. erdőfelügyelőség engedélyével vágatom ki.

Kelt

Melléklet a 10.854/a. sz. rendelethez.

A fásítás a gazda érdeke.

1. A galyazás révén biztosíthatja tüzelőanyag szükségletének egy részét és nem kénytelen télen trágyával tüzelni. A trágya a legdrágább tüzelőszer, mert a nem trágyázott föld, különösen szikes és más kötött földek, trágyázás nélkül csak egynegyed részét termik meg annak, amit megfelelően trágyázva hoznának.

A hiányos trágyázás és helytelen trágyakezelés miatt Magyarországon hektáronként (1 kat. hold=0.5755 hektár, 1 hektár=1.773 kat. hold) sokkal kevesebb terem, mint más országokban.

Az átlagos termés hektáronként volt az 1929—30. években 100 kg-ban:

	Búza	Rozs	Arpa	Zab	Tengeri	Burgonya	Cukorrépa
Svédország	21.5	17.8	18.7	17.3	—	135.7	329.0
Anglia	22.2	16.8	20.4	20.2	—	166.6	214.8
Németország	21.7	17.4	20.1	19.5	—	156.1	282.3
Csehország	17.6	17.8	28.6	17.6	17.2	129.6	260.5
Magyarország	13.5	11.8	14.1	12.3	16.0	62.0	197.5

Más országokban a mienknél sokkal rosszabb földön, kevesebb napfény mellett, a lakosság sokkal többet tud földjéből kihozni, mint mi magyarok.

Különösen a kisgazdák veszítenek sokat a helytelen trágyakezelés és felhasználás miatt.

Az átlagtermés az 1928. évben volt hektáronként 100 kg-ban:

	Búza	Tengeri	Burgonya	Cukorrépa	Lucerna
20 holdon alul	15.1	10.6	50.2	181.6	28.0
20-tól 100 holdig	16.0	11.8	54.0	179.8	28.7
100-tól 1000 holdig	16.7	13.2	63.3	198.6	30.1
1000 holdon felüli birtokosoknál	19.1	15.5	74.8	229.7	33.2

A nem trágyázott kötött talajok, különösen a szikesek vízfelvevő képessége igen kicsiny. A trágyázott talaj lazább és az eső mélyen behatol a földbe és nehezebben párolog el.

2. A fásított legelőt és szélfogó fasorokkal védett földet a szél nehezebben szárítja ki és ezért többet teremnek.

3. A fásított legelőkön az állat nem szenved annyira a hőségtől, jobban gyarapodik és a tehenek több tejet adnak.

4. A fával való tüzelés mellett össze lehet gyűjteni a fahamut és ősszel trágyázáskor ki kell szórni a földre és a trágyával együtt be kell szántani. A földre kihordott trágyát azonnal ki kell teregetni és azonnal be kell szántani, különben a trágyában levő tápanyagok gázokká válnak és elillannak.

5. A jól kezelt és trágyázott földön a kiültetett fák jól megerednek és gyorsabban nőnek. Nem kell sok csemetét pótolni. A csemeték a rossz földben elpusztulnak és a gazda sok hiábavaló munkát végez.

6. A fásított területeken a levegő páratartalma sokkal nagyobb, mint a fásítatlanokban. Egy nagy tölgyfa pl. naponta 150 liter vizet szív fel a talajból és naponta kb. 50 liter vizet párologtat el. A levegő nagyobb páratartalma következtében esőhiány esetén is még sokáig megmarad a harmatképződés.

Igen sok gazda azon a nézetben van, hogy a földek, dülök, utak fásítása azért nem jó, mert a fák árnyékot vetnek és az árnyékban a szemes termények később érnek be és a szem, miután nem kapott elég napot, silányabb, nem oly tömött, kisebb fajsúlyú stb.

Tekintettel arra, hogy a gazdáknak ez az aggálya a fásítás legnagyobb akadályja, ezzel külön kell foglalkoznunk, nehogy helytelen elgondolások akadályozzák a fásítások megvalósítását.

a) Magyarországon több a száraz év mint a nedves, csapadékos év. A száraz években az árnyékkal védett gabona stb. egyenletesen fejlődik, nem vesztélyezteteti a kisülés, a hóguta. A fásítás több évben hoz hasznot, mert száraz év több van, és kevesebb évben okoz kisebb kárt, ha azt egyáltalában kárnak lehet nevezni.

Valójában kárról beszélni sem lehet, legfeljebb arról, hogy a földek beárnyékoltság részlein néhány nappal később érik be a szem teljesen. Igen könnyű ezen a bajon úgy segíteni, hogy ezeken a részeken később aratnak, a teljes beérés után.

A fásítás előnyeinek és hátrányának mérlege ezzel még nincs eldöntve. Figyelembe kell venni még egyéb körülményeket is.

b) Ha fásítás okozta állítólagos kárt szembeállítjuk a kisülés, hóguta által okozott károkkal, látni fogjuk, hogy ez utóbbi sokkal nagyobb, mint az előbbi és a fásítás állítólagos hátrányait kiegyenlíti az aszályos években okozott haszon.

c) A fásítással a gazda gondoskodhat a későbbi években már az egész évi tüzelőanyag szükségletéről. Az a gazda, akinek meg van a téli tüzelője, nem fagyoskodik házában, rendesen szellőztetheti lakását. A nem szellőzött lakás a tüdővész melegágya. Számoltak-e a gazdák azzal a mérhetetlen kárral, amely azzal éri őket, hogy gyermekeiket 16—20 éves korban, akinek felnevelésére annyit költöttek, a munkaképes kor elején a tüdővész elragadja.

d) A gazdáknak van saját szerszámfája, sőt lakását is padlózatja. A földes padlóju szobában tenyészenek legjobban a tüdővész bacillusai.

e) A fásítás következtében az országnak kevesebb tüzfát kell idegenből behozni. A megtakarított pénz az országban marad és a munkaalkalmakat szaporítja.

Az erdősítéssel elnyerhető adómentesség kitesz holdanként, ha az erdősített terület

	a legrosszabb	a legjobb
rét volt	0.28 P	3.60 P
legelő volt	0.14 P	1.98 P
szántó volt	0.28 P	14.30 P

Tekintettel arra, hogy a községi pótdadó 70—130%-a a földadónak, a megyei pótdadó 20—24%, az útdadó 15%, kerekén összesen 130%-ban állapíthatjuk meg a földadó járulékait. E szerint 30 évi adómentesség pénzben kamatos-kamat nélkül kitesz

a legrosszabb rétnél	10.92 P	a legjobb rétnél	140.40 P
a legrosszabb legelőnél	5.46 P	a legjobb legelőnél	77.10 P
a legrosszabb szántónál	10.92 P	a legjobb szántónál	557.70 P

Nyilvánvaló dolog, hogy senki sem fogja legjobb földjeit erdősíteni, a legnagyobb elérhető adókedvezmény összegét azért közöljük, hogy a többi közbeeső földek adókedvezményét becsülni lehessen.

Az adókedvezmény nem terjed ki az ártéri járulékokra. F. M. 38.543/II. 2. 1938.

Tekintettel arra, hogy az alföldi fásító gazda facsemetét ingyen kap, őt csak a csemetekertekből való elszállítás, esetleg csak a legközelebbi vasúti állomásról való befuvarozás és az elültetés terheli. Úgy a gödörásás, mint az elültetés oly időre esik, mikor már mezőgazdasági munka úgy sincs.

Az ültetésnél figyelemmel kell lenni arra, hogy legelőre suhánkokat kell ültetni, hogy a legelő jószág ne okozzon nagyobb károkat. Utak és földek mentén ajánlatos csemeték ültetése.

M. kir. Erdőfelügyelőség. 836/938. sz. Méltóságos Alispán Úrnak. Eger.

Tárgy: Önkéntes erdősítések közgazgatás útján való elősegítése. id. sz.: 11.907/a./938.

Megkeresésére a m. kir. erdőfelügyelőség értesíti, hogy: a szikes talajokat négy (I—IV.) minőségű osztályba sorozhatjuk. Legrosszabb a IV. osztályú, az ú. n. vakszik.

A III. oszt. ú. n. rosszszikon csak a tamariska, ezüstfa, vadkörte és ámorfa telepíthetők.

A II. oszt. ú. n. közepesszikon az előbbieken kívül a szil, tövistelen gledicsia, feketedió s a mélyebb, jobb helyeken a kanadai nyár a legbiz-

tosabb fák. Az I. oszt. ú. n. szelid sziken az előbbi fajokon kívül már sophorát, tölgyet és magasköröst is telepíthetünk.

Az ú. n. vakszik (IV. oszt.) fásításra egyáltalán nem alkalmas, s így a holtziket csak körültelepítjük fával.

Az alföldi erdők telepítéséről és fásításáról szóló 1923. évi XIX. t. c. az ennek végrehajtása tárgyában kiadott 7.444/925. F. m. sz. rendelet kifejezetten különbséget tesz alföldi erdősítés és alföldi gazdasági (sor, pászta) fásítás között s a végrehajtási rendelet 48. §-a szerint a biztosított földadómentesség a fasorokra és egyéb fásításokra nem terjed ki.

Az 1935. évi IV. t. c. 71, 126, 293. és 294. §§-ában tárgyalt közérdekű és önkéntes erdőtelepítések erdőjellege domborodik ki s így ezek alatt oly erdősített területeket kell érteni, melyeket erdőjellegű faállomány borít. Csak az ilyen területek után biztosít a törvény 293. és 294. §-a ideiglenes földadómentességet. Eger, 1938. július hó 7.

A jelentkező gazdákat elismerő levéllel búzítottuk:

Heves vármegye Alispánjától. 20.822/1938. Kj. 17. Tekintetes

1. Bánkfi Emil úrnak Boconád.
2. Csesznok Miklós úrnak Örvény.
3. vitéz Gólya Elemér úrnak Boconád.
4. Takács Béla úrnak Boconád.

Jóleső érzéssel vettem tudomásul, hogy ön az Alföld fásításának, nemcsak a nemzetgazdasági, hanem a magángazdasági érdekeit is olyan helyesen ismerte fel, hogy kiválva községének többi polgára közül bekapcsolódott a fásítási mozgalomba.

A mellékeltlen megküldött úrlapon igényeljen a m. kir. Erdőfelügyelőségtől (Eger, Szvorényi-út 1. sz.):

- ad. 1. 500 drb akác-facsemetét,
- ad. 2. 300 drb körisfa és 200 kanadai nyárfa-csemetét,
- ad. 3. 500 drb akác és 100 kanadai nyárfa-csemetét,
- ad. 4. 500 drb akác és 50 drb kanadai nyárfa-csemetét.

Ha a kötelezvényt és az igénylést kitöltötte, úgy községe előjárósága útján terjessze azt fel, az egri Erdőfelügyelőséghez és onnan díjmentesen megkapja az igényelt facsemetéket.

A facsemeték átvétele és azok elültetése után, érdeklődően várom — erdősítési törekvésének eredményéről szóló értesítését.

Eger, 1938. október hó 22-én.

A fásítási akció eredményeképp eddig az alábbi csemeteigénylések futottak be.

Csemete-igénylés.

Átány	3000 drb kanadai nyár	
Kisköre	3000 drb kanadai nyár	
Tiszaszöllős	400 drb nyárfa	
Ludas	900 drb nyárfa	
Gyöngyöshalász	6000 drb nyárfa	
Boconád	1000 drb akác	
Boconád	2000 drb kanadai nyár	
Boconád	500 drb jegenye	
Kömlő	5000 drb akác	
Dormánd	2000 drb gledicia	
Dormánd	2000 drb eperfa	
Dormánd	2000 drb kanadai nyár	
Nagyiván	3000 drb amerikai kóris	27.200 drb

vitéz Gólya Elemér	500 drb akác	
vitéz Gólya Elemér	100 drb kanadai nyár	
Csesznok Miklós	300 drb kőrisfa	
Csesznok Miklós	200 drb kanadai nyár	
Bánkfi Emil	500 drb akác	
Takács Béla	500 drb akác	
Takács Béla	50 drb kanadai nyár	2.150 drb
Összesen facsemete		29.350 drb

A többi községek előjárásainál megsürgöttük az igénylések bejelentését.

A fásítási propaganda hatását ajánlatos lesz a továbbiakban képes röpiratokkal is fokozni. A fásítás előtt lefényképezünk néhány különböző talajjal bíró birtokot, majd a fásítás után is az első, második és harmadik év június havában. A kép köztudomás szerint jobban megragadja az emberek figyelmét, mint az élő és írott szó. A képes röpiratok szétküldése után újból összeírjuk az igényléseket, hogy a képes propaganda hatását ellenőrizhessük.

m) Fafaragás, játékipar.

Feltűnő, hogy a mai Magyarország erdős vidékein alig találunk fűrészmalomokat és nem ismerünk olyan községet sem, ahol a faipar, mint háziipar a lakosságnak kenyeret adna. A favágás és fafuvarozás és faszénégetés ad egyedül sovány keresetet az erdővidék lakosságának. A fafeldolgozás főleg a városokban összpontosul, holott a faipar elsősorban volna decentralizálható a fatermelő vidékekre.

A hevesmegyei megyei értékesítő szövetkezet kísérletet fog tenni arra, hogy erdős vidékeken a falvakban telepítsen le faiparosokat, akiket megrendelésekkel tud ellátni. Szakemberekkel felülvizsgálhatja termelési és gyártási módszereiket, hogy versenyképességüket emelje és befolyást fog gyakorolni rendelések útján az előállított árúk ízléses kiállítására is.

Vidéki termelőtől általában nem lehet nagy élelmességet és találékonyságot várni, azért új cikkek terveit a szövetkezet fogja a faiparosok rendelkezésére bocsátani. Elintézi helyettük a fűrészmalomok engedélyezését és segíteni fogja őket az építésnél is. A nyújtott kölcsönket az iparos akár pénzzel, akár áruval törlesztheti. A szebb helyeken lévő fűrészmalomok mellett tulajdonosuk penziót is nyithat és így megélhetését, sőt vagyonszédését is biztosíthatja. A faluról való menekülés folyamatát csak a falusi lakosság megélhetésének biztosításával lehet megállítani.

n) Ásványok, agyag, kő stb.

Az ipariügyi minisztérium által megindított nyersanyagkutatás eredményei a gazdasági élet megélénkítésében csak akkor fejlődhetnek ki, ha a kikutatott nyersanyagok kitermelésére és értékesítésére ráneveljük a földtulajdonosokat és azokat nemcsak tanáccsal, de anyagiakkal (olcsó hitel) is segítjük. Kitűnő minőségű anyagok,

földfestékek, épület és útburkoló kövek kitermelése főleg munkabefektetést kíván. A föld tulajdonosa nemcsak szolidabb vállalkozó lesz mint a bérlő, de nagyobb szeretettel és kitartással is fog a munkához, ha arra vállalkozik.

A szállítási lehetőségek javítása a közjóléti alap egyik feladata lenne, míg az értékesítést a megyei bizományi szövetkezetnek kell vállalni.

A Mátra hegység andezit tömbjei és andezittörmelék-kúpjai kimeríthetetlen mennyiségben szolgáltatják az út és járdaburkoló követ.

Megoldandó feladat az olcsó vízi szállítás lehetőségének megteremtése. Erre más mód nincs, mint a Mátra legbővebb vizű patakjának duzzasztása, hogy dereglyéken lehessen a követ az Alföldre szállítani.

Amennyiben a víz mennyisége megengedi, a felduzzasztott patak mellett öntöző gazdaságokat is lehet berendezni, hogy a befektetések gyorsabban törleszthetők legyenek. A mátrai barnaszén vízi úton az Alföldre szállítva lényegesen csökkentheti a tüzelőanyag-ínséget az Alföldön. A trágyatüzelés káros hatásaival szemben csak olcsó tüzelőanyaggal lehet felvenni a harcot.

o) Szikések hasznosítása.

A vadszik hasznosításának egyetlen módja a körülfásítás. A telepített erdő lassan, lépésről-lépésre alakítja át a vadszikeket, gyökereivel lazítja a talajt, avarjával humuszt terít rá.

Ott ahol könnyen odavezethető folyóvíz van, halastavak beállítása is gazdaságos. A halastó vize kimossa a talajból a káros sókat. A hortobágyi halastó egyik medencéjét nem tudták vízzel ellátni és a medence fenekén átmenetileg termesztett répa igen jól fizetett.

Digózással is fokozatosan meg lehet javítani a szikeket, ha a víz-átnevelő réteg nem túl hatalmas. Az állami szikkisérleti állomások véleményét mindenesetre ajánlatos kikérni (Földművelésügyi Minisztérium, állandó központi talajjavító bizottsága, Budapest, V., Kossuth Lajos tér), ha akár digózással vagy más vegyi módszerrel akarnók a szikeket javítani. (Meszezés, gipszezés, kénkiszórás stb.)

A szikések területe Magyarországon 622.000 hold, amelynek eddigi átlagos hozadéka holdanként 5—10 pengő. A halastavaknál ezzel szemben holdanként 200—250 kg. haltermésre lehet számítani, ami 50 filléres kg-kénti minimális ár mellett is 100—120 P hozadéknak felel meg.

Észszerű vízgazdálkodással extenzív módszerek mellett is 30—40 pengő jövedelemöbbllet érhető el, intenzív vízgazdálkodás mellett e többlet a 80 pengőt is eléri. A szikjavításhoz holdanként 100—300 pengő tőke 10—30 pengő amortizációs kamatát leszámítva 30—50 pengő jövedelemtöbblet érhető el holdanként.*)

*) Sajó és Trummer: A magyar szikések. Budapest, 1934. december 1. (A m. kir. földművelésügyi minisztérium kiadványai, 2. sz.)

p) Tiszai morotvák hasznosítása.

A Tisza halállománya megfelelő halivó telepek hiánya miatt a lecsapolások és a Tisza szabályozása óta csökkenőben van. Heves-megye területén a Tisza közvetlen közelében, részben még a Tiszával összeköttetésben lévő holtág (morotva) van. Mi sem természetesebb, mint az, hogy a tiszai morotvák halivási célokra hasznosíttassanak.

A földművelésügyi minisztérium készséggel vállalkozott a helyszíni szemlén való részvételle. A külpolitikai események miatt a szemle megtartását az Országos Halászati Felügyelőséggel egyetértve tavaszra kellett halasztani.

r) A hevesmegyei pocsolyák és kistavak

összeírása után gondoskodni lehet arról, hogy a téli inségmunka folyamán fűzzel, égerfával, vagy kanadai nyárfával beültetessenek. Egy pocsolya a kopár legelőn csak vigasztalanabbá teszi a táj képét, míg ha fák és bokrok szegélyezik a kis tavacskákat, kies ligetekről beszélhetünk. Ha az egész országban összeírnók a pocsolyákat és libaúsztatónak használt kis tavakat, jó néhány ezer hold telne ki belőlük. Részleges beültetésükkel szépítjük a magyar táj arculatát és növeljük a belföldi piac ellátására rendelt faállományukat.

s) Halastavak és folyóvizek.

Halastavak létesítése hasznothajtó vállalkozás minden gazdaságban, ahol a hulladékok stb. a halak etetésére fordíthatók és ahol folyóvíz van. Bármilyen kis patak felduzzasztható annyira, hogy haltenyésztésre alkalmassá tehető. A vízparton telepített fák megóvják a vizet a túlságos felmelegedéstől, szépítik a vidéket és tűzifát adnak. Érdemes volna azzal foglalkozni, hogy ha Magyarország összes vízpartjait beültetnék fával, ez mit jelentene tűzifa- és szerszámfa-ellátásunk szempontjából.

t) Legelőjavítás.

A legelőviszonyok javításának ki kell terjednie a gazirtásra (szerb tövis, kórók és gyomok, mérges növények, mint a beléndek és maszlagos nadragulya, bokrok, mint a csipkerózsa, kökény stb.), az eső utáni legeltetés megszüntetésére, kitaposott részek gyepesítésére, talajjavításra és a pázsit felújítására, a legelő fásítására (szélfogók és magányos árnyékot adó fák ültetésére), dörgölőfák beállítására, öntözésre, a szakaszos legeltetés bevezetésére, a szakaszoknak sűrű fasorokkal való elkülönítésével, öntözött rétszakaszok beállítására, hogy a téli takarmányról is történjen gondoskodás.

El kell készülnie arra, hogy a legelőjavítási törekvések elég sok, főleg lelki és anyagi akadályokba ütköznek. A községi, közbirtokossági és legelőtársulati legelők javítására rendszerint nincs pénz. A munkamozgósítás a legelőjavítás érdekében pedig lelki-

akadályokba ütköznek. A legelőt köztulajdonnak tekintik, amely azért van, hogy használhassák, de nem azért, hogy javítására bárminemű áldozatot hozzanak. Néha egyes belátó gazdákat sikerül ugyan megnyerni, de a többség passzív rezisztenciája elgáncsol minden reformot.

Itt sem marad más megoldás, minthogy megfelelő anyagi támogatással és meggyőzéssel legalább egy községben mintalegelőt létesítsünk és fényképekkel és jövedelmezőségi számításokkal felkeltsük a többi község érdeklődését. Az önérték és büszkeség felébresztésével esetleg a községek közti versengést is el lehet indítani.

IX.

CSALÁDVÉDELEM.

Sokgyermekes családok.

A családvédelem legtermészetesebb hajtása a sokgyermekes családok istápolása.

A ruha és cipő hiányában iskolát nem látogató gyermekek összeírásával kapcsolatban összeírtuk a szülőket is, aszerint csoportosítva, hogy hány gyermekük van.

Ha a sokgyermekes családnak a négy- vagy többgyermekes családot számítjuk, akkor Heves megyére vonatkozólag (Eger és Gyöngyös megyei városok nélkül) a következő eredményt kapjuk 1937. őszén:

Sokgyermekes szegény családok száma.....	2086
a gyermekek száma.....	10105
átlagban családonként 4.8 gyermek.	

Ebből:

4 gyermekes	645 család
5 gyermekes	339 „
6 gyermekes	286 „
7 gyermekes	129 „
8 gyermekes	61 „
9 gyermekes	35 „
10 gyermekes	12 „
11 gyermekes	4 „

1. A sokgyermekes családok összeírása és nyilvántartása után gondoskodni kell arról, hogy a sokgyermekes családok lehetőleg minden akcióban részesedjenek.

Célszerű volna, ha minden községében a négy és négynél több gyermekes szegény családok névsorát kifüggesztenék, hogy minden segélyakciónál figyelembevehetőek legyenek, esetleg a különböző akciókban elsősorban részesedjenek.

A szegény sokgyermekes családoknak az volna az érzésük, hogy az állam szeme állandóan rajtuk van. Ennek az intézkedésnek lélektani hatását egyelőre fel sem tudjuk becsülni, de azt gondolom, hogy

a gondok alatt roskadozó családokba reményt és életakaratot foglaltatni.

2. A sokgyermekes családok gyermekeinek kiképzése és elhelyezése a másik feladat, amit különösebb anyagi eszközök nélkül is meg lehet oldani.

Az egyházközségek, a Kalot titkárságok, a gazdakörök és községi kiegészítő munkaerők (szociális titkárok) bevonásával megszervezendő egy oly társadalmi munka-, illetőleg helyközvetítő szervezet, amely a sokgyermekes családok 5-ik — 9-ik gyermekét lehetőleg úgy igyekszik elhelyezni, hogy azok iparban és kereskedelemben vagy a mezőgazdaságban jó gyakorlati kiképzést kapjanak és a társadalom hasznos és dolgozó tagjaivá váljanak.

Az elhelyezés legfőbb akadálya az lesz, hogy a szegény családok nem tudják még az útiköltséget sem előteremtteni, miután a gyermekek elhelyezése a családok lakóhelyén csak kivételesen lesz biztosítható. A közjóléti alap ezen a bajon az útiköltség előlegezésével segíthet. A kapott kölcsönt természetesen az elhelyezett gyermeknek keresményéből meg kell téríteni, hogy minél több családon lehessen segíteni. Az útiköltség ajándékozása igen gyorsan felemésztené a közjóléti alap csekély pénzkészletét.

A sokgyermekes családok teljes kataszterének összeállításával elindulhat az a társadalmi akció, amely ezeket a családokat az állami és társadalmi gondoskodás központjába helyezi.

A közjóléti alap ebbeli munkájában értékes együttműködésre nyílik alkalom a Magyar Anyák Nemzetvédő Bizottságával (Budapest, VI., Nagymező-u. 3) és a Magyar Családvédelmi Szövetséggel (Budapest, IX., Üllői út 11).

Sajnos a törvényhatósági közjóléti alap anyagi eszközei nem teszik egyelőre lehetővé a Magyar Családvédelmi Szövetség által tervezett kezdeményezés megvalósítását, hogy a törvényhatósági közjóléti előadó mellé kiképzett családvédelmi titkár legyen beosztható.

A Szövetség nem téved abban, ha azt reméli, hogy a szakképzett családvédelmi titkár és közjóléti alap együttműködése előmozdíthatja az illetéktelen és széthúzó családvédelmi akcióknak, illetve társadalmi kísérletezéseknek a félhivatalos Szövetség illetékes szervezetében való egységesítését.

3. A sokgyermekes családok házépítésének megoldása a falusi lakóház építési akció első és legfontosabb feladata kell, hogy legyen.

Kialakítandó egy olyan olcsó lakóháztípus, amely a sokgyermekes családoknak emberekhez méltó lakhatást biztosít.

A ház alaprajzát úgy kell kialakítani, hogy több helyiségből álljon, ahol a leány- és fiúgyermekeknek és a szülőknek elkülönített hálólhelyiségei vannak. Nem okvetlen szükséges, hogy a helyiségek ajtóval legyenek elválasztva; elég, ha az elkülönítést az ajtónyíláson függő pokróc vagy takaró látja el. Az egész lakást egy orosz rendszerű téglából épült kályhával lehet fűteni.

A konyhát kicsinyre kell méretezni, hogy a család leszokjon arról, hogy a konyhában tartózkodjon egész nap és ott még állatokat is tartson. A konyha melletti kis szerszámkamra a házi állattartásra épp oly jól megfelel, mint a konyha. A házépítés után gondoskodni kell arról, hogy a ház gazdaságos és célszerű berendezésére is tanács és segítség is rendelkezésre álljon.

A házépítés költségeinek törlesztését biztosítottak csak akkor tekinthetjük, ha egy oly munkaszervezetet állítunk be, amelynél a megsegített az előírt törlesztést az év bármely szakában ledolgozhatja. A törvényhatósági közjóléti alap kifejlődésével erre is meglesz a lehetőség.

4. *A szegény gyermekek felruházásánál* a rászorultság ismervét abban találtuk, ha a gyermek ruha és cipő hiánya miatt a télen elmarad az iskolából.

Az elemi iskolák iskolaszékei és igazgatóságainak bejelentése alapján összeállítottuk a ruha- vagy cipőhiány miatt a tanításról elmaradó gyermekek számát. Megbizottunk a fővárosi textilgyárakban és a textilkereskedőknél a főispán úr segélyével 2300.— pengőt anyagokra, + 2330.— pengő a varratásra, összevásárolta az olcsóbb, de jó minőségű fiú- és leányruhaanyagokat, majd a varratási költségek rögzítése után kiszámítható volt, hogy a rendelkezésre álló 7530.— pengőből mit tudnak előállítani. A számítás eredményeképp 600 fiúruhát, 602 leányruhát és 363 pár cipőt lehetett készíteni. A fiúruhák átlag 10.— pengőbe, a leányruhák 5.50 pengőbe a cipők 9.50 pengőbe kerültek.

122/a. 1938. Valamennyi Főszolgabírói Hivatalnak Székhelyeiken.

A m. kir. belügyminiszter úr által rendelkezésre bocsátott államszegélyből (5000.— P) és Heves vármegye főispánjának támogatásával (6241.— P) lehetővé vált a szegény iskolásgyermekek felruházása a folyó évben is.

E célból

az egri főszolgabírói hivatalnak.....	1310.— P
a gyöngyösi főszolgabírói hivatalnak	1670.— P
a hatvani főszolgabírói hivatalnak	890.— P
a hevesi főszolgabírói hivatalnak	1780.— P
a pétervásárai főszolgabírói hivatalnak	960.— P
a tiszafüredi főszolgabírói hivatalnak	920.— P

Összesen: 7530.— P

utaltam át.

Fenti összegből a természetben rendelkezésre bocsátott ruhaanyagokból, amelyek közvetlenül a cégektől érkeznek a főszolgabírói hivatalhoz az egri járásban 115 fiúruhát, 96 leányruhát kell varratni és 61 pár cipőt csináltatni, a gyöngyösi járásban 170 fiúruhát, 130

leányruhát kell varratni és 64 pár cipőt csináltatni, a hatvani járásban 59 fiúruhát, 67 leányruhát kell varratni és 49 pár cipőt csináltatni, a hevesi járásban 159 fiúruhát, 134 leányruhát kell varratni és 82 pár cipőt csináltatni, a pétervásárai járásban 23 fiúruhát, 109 leányruhát kell varratni és 62 pár cipőt csináltatni, a tiszafüredi járásban 74 fiúruhát, 66 leányruhát kell varratni és 45 pár cipőt csináltatni.

Az I. sz. melléklet tartalmazza az egyes községekre jutó ruha- és cipőmennyiséget;

a II. sz. jegyzék azon gyermekek felsorolását, akik között a ruhák, illetve cipők kiosztandók.

Minden község részére csatolok egy elismervény-ürlapot, amelyen a ruhák kiosztásakor a ruha- vagy cipőadományban részesült gyermeknek kell a ruha átvételét aláírásával igazolnia. Az adományok a község-házán osztandók szét egy kisebb ünnepély keretében, amelyre meghívandók a községben működő iskolák tantestületei is. Az elismervényt az adományok kiosztása után a jegyző tartozik szintén aláírni, s az iskolák egy-egy tanítójával, mint tanuval láttamoztatni.

Főszolgabíró Úr tájékoztatására közlöm az alábbi adatokat:

Egy fiúruhához kell átlag 140 cm széles szövetből 125 cm, ha a fiúk 6—12 évesek, 12 évnél idősebbeknél 10%-kal több. Az egri iparosok a fiúruhát hajlandók 4.30 pengőért megvarrni, gombokat, bélést adni. A nadrág béleletlen, mellény nem jár a ruhához.

Egy egybeszabott leányruhához (6—12 éveseknél) kell 2.5—3 m 70 cm széles anyag, tehát átlag 2.75 m. Varratást az egri női szabók 2.50 pengőért vállalják.

Egy cipőt anyaggal együtt 9—10.— pengőért szállítanak az egri iparosok, tehát átlag 9.50 pengőért.

Fenti irányáraknál több nem számolható el.

Az iparosok által leszállított ruhákat és cipőket ajánlatos a helyi ipartestület által kiküldött bizottsággal felülvizsgáltatni.

Amennyiben ez a bizottság az ellenőrzést nem volna hajlandó díjmentesen vállalni, az ellenőrzésért pár cipőnként és ruhánként 10 fillér számolható el, mint ellenőrzési költség, a bizottság nyugtája ellenében.

Eger, 1938. február 15-én.

122/a. 1938. szám.

Tárgy: Szegénysorsú gyermekek felruházása.

Község:

ELISMERVÉNY.

Sor- szám	A segélyezett tanuló n e v e	Kapott darab			A segélyezett tanuló aláírása
		cipőt	fiu- ruhát	leány- ruhát	

....., 1938. hó napján.

T a n u k:

P. H.

.....
elemi népisk. igazgató, v. tanító.....
elemi népisk. igazgató, v. tanító.....
községi jegyző

5. *Ovódákra és napközi otthonokra* nemcsak a városi lakosság-
nak van szüksége, hanem a vidéknek is. Az ipari munkáscsaládokat
a napközi otthon megmenti attól, hogy gyermekeiket kénytelenek
legyenek a lakásba bezárni, kisebb mértékben áll ez a mezőgazdasági
munkásokra nézve is.

A napközi otthonra falun főleg nyári munkaidőben van szük-
ség, hogy a felnőtt családtagokat a munkavállalásban ne akadályozza
a házban maradt apróságok gondozása.

A falusi napközi otthonon nem kell külön épülettel szerződte-
tett fizetéses vezetővel bíró intézményt érteni.

Elég egy tágas udvar, egy szin és egy lelkes honleány, aki a
csöppségek feletti felügyeletet vállalja. A kormány által megindított
tejakció lehetővé teszi a napközi otthonra bízott gyermekek tej-
ellátását is.

A nagyobb gyermekek szellemi, erkölcsi és testi gondozását a
levente-egyesületeknek kell vállalniok: egyrészt, hogy pótolják azo-
kat a hiányokat, amelyek abból származnak, hogy a szülők művelt-
ség hiányában nem tudnak gyermekeiknek megfelelő nevelést adni,
másrészt elfoglaltságuk miatt nem is tudnak gyermekeikkel foglal-
kozni.

A levente-egyesületek eredményes működésének előfeltételei:

1. Szervezeti problémák: A levente ifjúság bizonyos önkor-
mányzata az öntevékenység és önszegély szellemének felébresztése
érdekében az egyesület gazdasági ügyeiben.

2. Az egyesületi élet anyagi alátámasztása. Semmiféle lehető-
sége nincs annak, hogy a leventék szabad idejét saját érdekükben
kifejtendő munkamozgósítással kitöltsük, ha a végzendő munkák
anyagi kiadásaira fedezet nincs. A természetbeni adománygyűjtést
lelki okokból el kell ejteni, mert a kezdetben tartani kell attól, hogy
a szülők a levente-egyesület munkáját akadályozni fogják, ha azt
látják, hogy az tőlük akar adományokat szerezni azonfelül, hogy a
leventék egyenruhájáról is nekik kell gondoskodni. Valószínű azonban,
hogy az első eredmények után a szülők tartózkodása engedni fog.

A leventeoktatók díjazásának rendezése és a díjazás pontos
folyósítása is hozzátartozik a levente-egyesületek felvirágoztatásá-
nak munkájához. A levente-egyesületek nemzetnevelő feladatuknak
csak akkor felelhetnek meg teljes mértékben, ha a *legjobb munka-
erőket tudjuk* a nemzetnevelés szolgálatába beállítani.

3. A levente-egyesületek legfontosabb kötelessége a kölcsönös
segély szellemének felébresztése és ápolása. Csak szavakkal és búzdí-
tással azonban semmire sem fogunk menni. A th. közjóléti alap egyik
legszebb feladata lenne — feltéve, hogy megfelelő anyagi eszközök-
ről gondoskodás történik — a levente-egyesületeket bekapcsolni új
kereseti lehetőségek teremtésére irányuló akcióba és ezzel a kölcsö-
nös segítséget gyakorlatilag is lehetővé tenni.

6. Zöldkereszt étkeztetési akció.

A 3—12 éves szegény gyermekek, akik hiányos táplálkozásban
részesülnek, fejlődésükben elmaradnak és az inséges gyermekek
sokszor egész életükre kihatnak. Addig is, míg a magyar gazdasági
élet újjászervezése és a szociális gondoskodás kiépítése befejezést
nem nyer, a gyermekétkeztetési akció szükségessége vitán felül áll.

A belügyminisztérium gyermekétkeztetési akcióját bevezető
B. M. rendelet és a végrehajtása tárgyában kiadott alispáni rendeletet
alább közöljük.

Heves vármegye Alispánjától. 300/a. 1938. Főszolgabíró Úrnak!

A B. M. úr főispán urunkhoz intézett rendeletének másolatát, valamint ez ügyben főispán urunkhoz tett jelentésemnek másolatát tájékoztatás céljából alábbiakban leküldöm.

„M. kir. Belügyminiszter, Szám: 279.400/1937. XVII. Tárgy: Az 1938. évi Zöldkeresztes gyermekétkeztetési akció előkészítése. Méltóságos Főispán úrnak, Eger.

Az 1937. év elején a legjobban ráutalt vármegyékben folytatott zöldkeresztes étkeztetést ezért a rendelkezésekre álló fedezet korlátai között az 1938. évben is elősegíteni kívánom, a következő módzatok mellett.

Egyelőre, míg az étkeztetés általánosabbá tételére lehetőség nincsen, a cél a falusi lakosság és azon belül is elsősorban a mezőgazdasági munkások gyermekeinek megsegítése. Városok — miután azokban az inségesek ellátásáról általában gondoskodás történik — nem jöhetnek ezúttal sem figyelembe. Az étkeztetést a nagyobb községekben kell megszervezni, ahol a rászoruló gyermekek száma legalább 50 s így a főzés gazdaságosan történhetik.

Az étkeztetéssel kapcsolatban, illetve az annak költségeire biztosított fedezet terhére tej szétosztását az egyöntetűség biztosítása és az elszámolás könnyebbé tétele végett feltétlenül mellőzni kell. Különös gondoskodásom tárgyát képezi egyébként is a szoptató anyák és a rászoruló gyermekek részére tej és kenyér rendszeres juttatásának országos megszervezése, amint a szükséges — nagyon jelentős — fedezet erre a célra is biztosítható lesz. (Gyakorlati tapasztalatok szerzése céljából ezirányban a kísérleteket már folyamatba tettem.)

Étkeztetésben 3—12 éves korú, arra rászoruló gyermekek részesíthetők; rászorultságukat egészségi szempontból esetenként a hatósági orvosnak, anyagi szempontból az inségenyhítő tevékenység céljait szolgáló helyi segítő bizottságnak kell megállapítani. Azokat az óvódás és iskolaköteles korú gyermekeket, akik az étkeztetésre rá vannak szorulva, de a szétosztás helyén cipő, vagy ruha-hiány miatt nem jelenhetnek meg, az inségenyhítésre irányuló tevékenység keretében elsősorban kell figyelembe részesíteni.

A vármegye alispánja, m. kir. tisztii főorvos és a közjóléti előadó véleményének meghallgatása után jelentse sürgősen, hogy az étkeztetést a vezetése alatt álló törvényhatóság mely községeiben, milyen keretek között javasolja megtartani. A szervezés jóváhagyásom után lesz megkezdhető.

Kívánatosnak tartom, hogy lehetőleg olyan községekre essék a választás, amelyekben kisdédóvoda működik és, hogy a főzés a lehetőséghez képest annak épületében vagy azzal kapcsolatban történjék. Az óvódás gyermekek között a szétosztást ugyanott az iskolások között vagy iskolaépületben vagy más alkalmas helyen kell elintézni, ahová az ételeket alkalmas edényben átszállítják. Gondoskodni kell arról, hogy az étkeztetésben

részesülő óvodások a rendes foglalkozási időn kívül az óvodákban napközi felügyeletekben részesüljenek.

Az étkeztetés megszervezésénél a már működő intézményekre és folyamatban lévő tevékenységekre önként értetődőleg figyelemmel kell lenni (az általános egészségvédelem és az anya-és csecsemővédelem szervei stb.).

Az előzőekben adott utasítások betartására különös súlyt helyezek azért, mert az az óvodáknak fokozatos kibővítését napközi otthonokkal bizonyára jelentékenyen elő fogja segíteni. Valószínű, hogy az étkeztetés befejezése után is sok helyen igyekezni fognak a konyha üzemeltetését biztosítani, legalább is az óvodába járó gyermekek folyamatos ellátásának lehetővé tétele céljából.

Amennyiben az inség enyhítésére irányuló helyi tevékenység keretében már étkeztetés volna folyamatban, olyan helyeken, ahol a jelen rendelet alapján Méltóságod Zöldkeresztes gyermekétkeztetés megindítását is szükségesnek látja, természetesen a két akció között az összhangot feltétlenül és megfelelően biztosítani kell. Gazdaságosság szempontjából és visszaélések elkerülése céljából sem engedhető meg ugyanis, hogy ugyanabban a községben egymástól függetlenül és párhuzamosan két konyháról történjék a rászorulóknak élelmezése. Ilyen esetekben arra kell tehát törekedni, hogy lehetőleg a gyermekétkeztetés konyhája lássa el — a szükséges fedezet átvétele kapcsán — az egyéb inségesek élelmezését is, a szétosztásnak más helyen a gyermekekétől elkülönítetten való megszervezése mellett. Amennyiben pedig az inségesek számára berendezett konyha volna már előbb üzemben, akkor esetleg ott kellene a gyermekek ellátásáról is gondoskodni az étrendi és egyéb utasítások figyelembevételével.

Az étkeztetést legkésőbb február elején kell megkezdeni és 75 napon át folytatni. Egy-egy óvódás korú gyermek reggelijére és ebédjére, esetleg vacsorájára kenyérral együtt naponként 20 fillért, az iskolaköteles korúakéra naponta 25 fillért engedélyezek és fogok folyóvá tétetni. Az étkeztetést azonban csak olyan helyeken lehet megindítani, ahol a társadalom hozzájárulása is biztosítva van, mert a társadalom teljes tehermentesítése ennek az akciónak sem képezheti célját. Az ily módon szerzett pénzbeli vagy természetbeni adományokat az engedélyezett naponkénti költségösszeg elkerülhetetlen kiegészítésére vagy szükség esetén az akció időtartamának meghosszabbítására, esetleg a részesíthető gyermekek létszámának felemelésére kell számításba venni.

Heves vármegye részére összesen 100 óvodáskorú és 250 iskoláskorú gyermek 75 napon át történő étkeztetésére kereken 6200 P-t engedélyezek és azt a vármegye közjóléti alapjába ki fogom utalni.

Az esetenkénti kiutalásokkal Méltóságodat bízom meg, minden egyes esetben azonban rövid indokolással előzetes hozzájárulásomat kell kérnie a tervezett kifizetésekhez. Megjegyzem, hogy esetenként az egész étkeztetésre engedélyezett összegnek csak egy hányadát fogom kiutalványoztatni.

Tájékoztató is lehető alkalmazás céljából csatolom a Magyar Nemzeti Népelelmezési Bizottság által összeállított ismeretést, amely étlaptervezetet, nyersanyagkiszabást és költségkiszámítást is magában foglal. Megjegyzem, hogy az óvodás korú (3—5 éves) gyermekek kalória szükséglete 1200—1300; az ilyen gyermekek részére tehát a megadott anyagok mennyiségének kerekén 2/3-a szolgálhat a számítás alapjául.

A központi irányítást és ellenőrzést megbízásomból dr. Gaál András m. kir. közegészségügyi főfelügyelő úr fogja intézni, akihez szükség esetében közelebbi utasításokért közvetlenül kell fordulni. A felállítandó konyhák gazdasági ellenőrzését a vezetés alatt álló minisztériumban a napközi otthonok létesítésénél szükséges közreműködésre alkalmazott szakértő fogja végezni, aki utasításomhoz képest lehetőleg az összes konyhánál helyszíni vizsgálatot tart, Méltóságod külön kérésére azonban a szervezés megkönnyítése céljából soronkívül is a helyszínre kiküldhető lesz.

Kívánatosnak tartanám, hogy azokon a helyeken, ahol az 1937. év elején Zöldkeresztes gyermekétkeztetés eredményesen folyamatban volt, ezúttal az összes költségeknek legalább 50%-át helyi erőforrások biztosítsák, hogy tehát ilyen helyeken a megállapított államsegélyből támogatás csak abban az esetben engedélyeztessék, ha a költségek fele részét a társadalom vállalja. Ily módon ugyanis az akció kiterjesztése válnék lehetővé, másrészt talán sikerülne a következő évben fokozatosan elérni azt, hogy a gyermekétkeztetés államsegély nélkül a lakosság önerejéből is folytatható legyen.

Az étkeztetés megszervezésénél és megindításánál is — a központi közjóléti előadó mellett — minél nagyobb hatáskört kell a m. kir. tiszti főorvosnak biztosítani, aki az előző akciót kiváló eredménnyel teljesen önállóan intézte.

A gyermek étkeztetésében az állami gyermekvédelem jövőendő új rendszerére való áttérésnek egyik legfontosabb eszközét látom s bár a rendelkezésre álló fedezet mértékére figyelemmel az a tényleges szükségletnek megfelelően ezidőszerint még nem általánosítható, mégis kétségtelenül különös jelentőséggel bír. Egyrészt ugyanis a nélkülözhető falusi lakosság rosszultaplált gyermekeinek megerősítését eredményezi, másrészt hatása példaadás útján a vidéki népelelmezés feljavításában gazdaságosabbá és egészségesebbé tételében is megnyilvánul. Nagy súlyt helyezek azért arra, hogy az étkeztetés megszervezése és lefolytatása különös gonddal, körültekintéssel, alaposítással és takarékossgal történjék. Felhívom Méltóságodat, hogy a fentiek értelmében járjon el, az összes érdekelt tényezőket odaadó közreműködésre serkentse és munkájukban a legmesszebbmenően támogassa.

Budapest, 1938. évi december hó 26-án. A miniszter helyett: dr. Johann s. k. államtitkár. A kiadmány hitelül: Aláírás s. k. irodavezető."

„Méltóságos Főispán Úr! — A belügyminiszter úr fenti számú rendeletének intenciói szerint 1938-ban a gyermekétkeztetési akciót Pásztó, Heves, Besenyőtelek, Pétervására és Tiszafüred községekben tartom célszerűnek megszervezni, mivel ezen helyeken a miniszteri rendeletben körülírt előfeltételek többé-kevésbé meg vannak. Községenként 20 óvodás és 50 iskoláskorú gyermek részesülne az étkeztetésben. Az étkeztetés előkészítése megkezdődött, de február elseje helyett csak február közepén indítható meg, ezzel szemben április hó végéig fog tartani.

Szükségesnek mutatkozik a pétervásárai járás inséges községeiben úgy mint tavaly, a rosszultaplált gyermekek között az idén is kenyér és tej, vagy kenyér és szalonna osztásának szét, amelyet az iskolában fogyasztanak el. Ezen akció fedezetére 1200—2000 pengő volna biztosítható, államsegély útján.

Az étkeztetési akció hatása a vidéki népelelmezés feljavítására akkor lesz áttitőbb erejű, ha a konyhákban az iskolából éppen kikerült leányokat alkalmaznak, akiknek így alkalmuk lesz az ételek elkészítését is megtanulni. Egyben gondoskodás történt ezáltal a konyhaedények mosogatásáról és a konyha tisztántartásáról. A segítő lányok fizetést nem kapnának hanem csupán étkezést.

Eger, 1938. február 8. Okolicsányi s. k. alispán"

Elrendelem, hogy fentiek tekintetbe vételével az akció megszervezését haladéktalanul kezdje meg és az étkeztetést is sürgősen indítsa meg.

Az étkeztetés irányításával m. kir. tiszti főorvosomat bízam meg.

Az étkeztetési bizottság tagjainak névsora és az étkeztetés költségvetése hozzám mielőbb felterjesztendő.

Eger, 1938. február 9.

Az étkeztetési akcióban 22 községben 442 gyermek részesült, átlag 15 napon át.

Az akcióra kiutalt 6200 pengő államsegély mellett a községek közönsége is 1265 P értékű természetbeni és pénzbeli adománnyal járult hozzá.

A „Zöldkereszt” gyermekétkeztetéseknel használandó étrendek megállapítása.

(Ismertetés a Magyar Nemzeti Népelelmezési Bizottság állásfoglalása alapján).

Az étkeztetés feladata elsősorban az iskolás gyermekeknek megfelelő étellel való ellátása. Az 1935/36. évi akció a 3—6 éves korú gyermekekre is kiterjedt, ez a nagy korkülönbség azonban meglehetősen megnehezíti egységes étlap készítését, hiszen a három és tizenkét éves gyermekek tápszükséglete között mintegy 100%-os különbség van.

A tapasztalat azt mutatta, hogy az ellátásban részesülő gyermekeknél nem lehet otthoni ételmezési pótlékra számítani. A nehéz gazdasági helyzet következtében a szülők örültek, hogy zöldkeresztes ételmezésben részesülő gyermekük ellátásának gondjaitól megszabadultak, éppen ezért e gyermekek rendszerint otthon már nem is kaptak semmit, hogy ami netán volna, a többi családtagnak jut-hasson. Ebből az következik, hogy nem elegendő, ha az akció csak részben fedezi a tápszükségletet, hanem azt lehetőleg teljesen fedeznie kell. Ez azonban a régebbi keretek között, amikor napi egyszeri ételmezést kapott a legtöbb gyermek és akkor is csak egy tál ételt, szinte áthidalhatatlan nehézséget okoz. Háromszori étkezés volna tehát célszerű. Ha azonban ez főzés-technikai vagy egyéb okokból nem vihető keresztül, legalább reggeli és ebédet kell adni s vacsorára még egy darab (100 gr.) kenyeret.

Az étlap összeállítása előtt célszerű megállapítani az alapul-veendő szükségletet.

Ha 6—12 éves gyermekek jönnek szóba, hozzávetőlegesen 20—35 kg testsúllyal, átlagosan 26 kg testsúlyt lehetne alapul venni.

Az össz-fehérje-szükséglet a különböző felfogások szerint 1.5—2.5 g között van. Ha 2 g-ot tudunk biztosítani, ez a mi viszonyaink között már jelentős eredmény. Ez tehát 52 g. Célszerű volna, ha ennek legalább a fele állati eredetű lehetne, minimálisan azonban fél g állati fehérjét kell adni testsúlykg-ként ami tehát 13 g-ot jelent.

A calóriaszükséglet a népszövetség szerint 2.400, alapszükséglet +300 (4×75) munka-szükséglet, összesen tehát 2.700-nak a 70%-a, vagyis 1890 caloria. Minthogy azonban ez netto caloria, hozzá kell számítani legalább 5—6%-ot, így a szükséglet 2000 caloria. Ezzel szemben véleményem szerint kg-ként 70 caloria már teljesen elegendő, sőt minimumként azzal is meg lehetünk elégedve, ha 65 caloriát adhatunk. Eszerint a minimális calóriaszükséglet 1690.

A vitaminszükséglet szempontjából célszerű, ha legalább a felnőttek minimális szükségletét biztosítjuk. Ez A-vitaminból 5 mg, B₁-ből 1/2, B₂-ből 1, C-ből 20, D-ből 0.002 mg, de ez utóbbiból mégis célszerű, ha 8—10 gammát adhatunk. Ezeket a mennyiségeket elérni, illetőleg megközelíteni csak akkor lehet, ha az ételmezés a legmesszebbmenően vegyes. Ez alapon a következő étlappélda látszik a legmegfelelőbbnek:

Reggeli: 3 dl teljes-, vagy 5 dl sovány tej, 100 g kenyér.

Ebéd: 1 tál főétel, utána hetenkint két-háromszor sült tök, vagy gyümölcs (esetleg sült tészta, pattogatott kukorica, gyümölcsíz, aszaltgyümölcs) -50 g kenyér.

Étlapösszeállítás kéthetenként (főételek):

- 1 × leves,
- 1 × gulyás vagy pörkölt,
- 1 × káposzta benne főtt hússal,
- 2 × burgonya-főzelék (esetleg feltéttel)
- 2 × főtt tészta vagy kása,
- 3 × száraz főzelék (esetleg feltéttel),
- 4 × zöld-főzelék (esetleg feltéttel).

Főételként a következő ételek adhatók:

Leves: burgonyás zöldségleves májgombóccal, szárazhüvelyes leves zöldséggel, esetleg húsfélével, magyaros (tészta) leves burgonya-, máj-, vagy húsgombóccal.

Főzelék: szárazhüvelyes, kalarábé, káposzta, kel, sárgarépa, répa, paraj, tök, zöldbab, zöldborsó, kel-leveél, saláta, esetleg kelvirág, kelbimbó, stb.

Feltét: hús, kolbász, hurka, sült-, vagy főtt szalonna, tojás, bundás kenyér.

Hús-ételek: gulyás, pörkölt, paprikás,

Főtt-tészta: cukorral, ízzel, darával, mákkal, túróval, burgonyával, tarhonyás burgonya, tojásos galuska, esetleg túrós burgonya.

Kása: rizseshús, rizsesvér, (rizs helyett esetleg tarhonya, tejben rizs, dara-, köles-, kukorica-, árpakása (gerstli) tepertővel, esetleg pohánka.

Nyersadag kiszabási sémája 100 adagra:

Rántás: leveshez 0.80 rizs, 1.20 liszt, szárazfőzelékhez: 1.20 zsir, 2.00 liszt, zöldfőzelékhez: 1.20—1.50 zsir, 2—2.50 liszt.

Főzelék: szárazhüvelyes: 10 kg; zöld 35—40 kg; káposzta, burgonya 40—50 kg.

Feltét: hús (kolbász, hurka) 10 kg, szalonna 5 kg; tojás 100 db; bundás-kenyér 5 kg fehérkenyér.

Kása: 10 kg, 1 kg zsir (10 kg hús, vagy 20 kg, vér a rizses húshoz, illetőleg vérhez).

Főtt-tészta: 10 kg liszt, 20 db tojás, 1 kg zsir, az édesekhez 2—3 kg cukor.

Második fogás: sült tök: 25 kg; gyümölcs: 100 db közepnagy, ami kb 10—12 kg; gyümölcsíz: 3 kg.

E séma alapján részletesen is kidolgoztunk egy kéthetes étlapot, hogy annak tápértékét — amennyire ez egyáltalán lehetséges — meghatározhassuk. Ez az étlap a következő:

	1 hét	2 hét
Hétfő:	borsófőzelék sült szal.	kukorica-kása szalonnával
Kedd:	Kelkáposzta, tojás,	kelkáposzta sertéshússal
Szerda:	rizses vér vagy hús	burgonya főzelék, sült tök
Csütörtök:	zölds, burgonya lev. máj-gombóccal, sült tök	babfőzelék sült szalonna
Péntek:	paraj, tojás, gyümölcs	paradicsomos burgonya, sült tök
Szombat:	lencse-főzelék s, szalonna	mákos metélt
Vasárnap:	gulyás, sült tök	édes káposzta birkahússal

Az étlap napi költsége cca. 30 fillér (gyulai árak).

Az ételek tápértéke a közölt nyersanyagkiszabás figyelembevételével a következő: 1700 caloria; 17 g állati, 64 g összfehérje, 5 mg A, 3/4 mg B₁, 3/4 mg B₂, 25 mg C és 0.001 D.

Az étlap tehát megközelítően tartalmazza azokat a mennyiségeket, amelyekre egy 8—9 éves gyermeknek szüksége van. A nagyobb gyermekek szükségletét — ha kisebbek is vannak — az adagolásnál lehet kiegyenlíteni.

Megjegyzendő, hogy a kenyérenél 0.1 mg B₁ vitamint számítottunk. Ez kb. 75%-os kiőrlésű búzalisztnél van csak meg. Ha finomabb a liszt, a vitamin tartalom lényegesen alacsonyabb, ha magasabb %-ú a kiőrlés, úgy, hogy megközelíti az egységes liszt fogalmát, a B₁ tartalom lényegesen magasabb. Oda kellene hatni, hogy a malmok ilyen magasabb kiőrlésű lisztet is hozzanak forgalomba, ugyanis gyakran lehet hallani azt a panaszt, hogy ez egyáltalán nem kapható.

A C-vitamin főforrása a burgonya. Éppen ezért gondolni kell arra, hogy a burgonya főzési módja erősen befolyásolja annak C-vitamin tartalmát. Minél apróbbra vágják főzés előtt, annál több pusztul el belőle. Minthogy a burgonya nemcsak elsőrendű vitamin forrás, hanem mint fehérje és caloria forrás is elsőrendű, célszerű erre külön is felhívni a figyelmet. Önálló ételként ugyan csak egyszer szerepel az étlapon, de gulyásban, levesben, kelkáposztában, esetleg tésztában is lehet még adni.

Fel kell hívni a figyelmet a vágóhídi vér fogyasztására. Hetenként egyszeri fogyasztás mellett még nem unják meg s ezúton az állati fehérje mennyisége olcsón emelhető.

Ha anyagilag mód van rá, vacsorára a kenyér mellé lehetne szalonnát, zsírt, túrót, gyümölcsöt stb. adni. Ha erre mód nincs a szülőket kellene mégis felhívni, hogy ilyesmivel pótolják a gyermekek ételmét. Ezzel a testsúlykg-kénti 70 caloriát is könnyen elérhetnék.

A D-vitamin-szükséglet az élelemmel (tél!) nem biztosítható. Célszerű volna, hogy a gyermekek az akció keretén belül valamilyen készítményt kapjanak. Ha pl. másodnaponként kaphatnának csak egy csepp viosterint, már ez is elegendő lenne s a költségeket még napi egyfillérrel sem emelné.

A sémás étlap lehetővé teszi a beszerzési viszonyokhoz való alkalmazkodást. Azonban fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a sémás előírást lehetőleg tartsák be.

7. Tejakció.

A gyermekétkeztetési akcióval párhuzamosan a „Falu” Magyar Gazda és Földműves Szövetség vállalkozott a szegény gyermekek tejakciójának megszervezésére.

„Falu” Magyar Gazda és Földműves Szövetség Budapest, V. ker., Báthory-u. 24. ad. 101/1938. Ngs. Dr. Pálosi Ervin úrnak vm. tb. főjegyző közjóléti előadó. Eger, Heves-megye.

Szövetségünk a falusi iskolásgyermekeknek tejjel való rendszeres ellátására országos akciót kezdeményezett s erre vonatkozó részletes tervezetét 1040/1937. számú feliratában bemutatta a belügyminiszter úr önmagyméltóságának, aki ahhoz hozzájárulni kegyeskedett.

Fenthivatkozott tervezetünk szerint ez évben a téli hónapokra száz községben szerveztük meg a tejakciót s e helyeken a szegénysorsú iskolásgyermekek fejenként és tanítási naponként 2 dl. meleg tejet kapnak. A tejellátás költségfedezetének előteremtését úgy oldottuk meg, hogy a belügyminiszter úr önmagyméltósága által vállalt 50%-ot támogatás mellett a másik 50%-ot a helyszínen, társadalmi adományok gyűjtésével szereztük meg. Adminisztrációs költségek az akciót nem terhelik, mivel a szervezéssel járó munkát és költséget, valamint a tejkonyhák felszerelését Szövetségünk díjmentesen magára vállalta.

Az akció lebonyolódott összesen 818.— P államsegéllyel és 900.— P társadalmi hozzájárulással.

Az 1939. évben a belügyminisztérium kiterjesztette a tejakciót a részesülők szempontjából a terhes és szoptató anyákra, időbelileg egy egész évre és területileg a vármegye összes községeire. A tejakció előkészítését szolgálta a B. szükségleti kimutatás alapján készített statisztikai felvétel, amely az összes községekből adatokat gyűjtött a tejakció szükséges arányainak megállapítására.

A B. szükségleti kimutatás összesíthető adatait közli a mellékelt mintán megyei viszonylatban (Eger és Gyöngyös m. városok nélkül).

Idecsatoltan megküldjük azon községek jegyzékét, amelyekben a közgazgatás helyi vezetőivel történt megbeszélés alapján a tejakciót megszerveztük. Tisztelettel kérjük Előadó urat, hogy ezt a jegyzéket mindazon községek neveivel kiegészíteni szíveskedjék, amelyekben nb. véleménye szerint a tejellátás megszervezésére mulhatatlanul szükség van ősztől kezdve a tavaszi hónapokig.

Kiváló tisztelettel Dr. Schandl Károlyné, a női szakosztály elnöke.

Aláírás ügyvezető igazgató.

A tejakció megszervezése Heves megyében.

1937/38 telén	1938/39 telén előkészületben
Ecséd,	Adács,
Hort,	Atkár,
Pásztó,	Nagyréde
Apc,	Karácsond,
Gyöngyöstarján,	Ludas,
Heves,	Detk,
Gyöngyöshalász,	Hevesugar,
Abasár,	Nagyfüged,
Visonta.	Besenyőtelek,
	Erdőtelek,
	Nagyiván

Kettős segélyezés elkerülése céljából nem kaphatnak zöldkeresztes tejutalványt a bármely biztosító intézet kötelékébe tartozó olyan tagok, akik az intézet útján terhességi, gyermekágyi, vagy szoptatási segélyben részesülnek.

A tejsegélyben részesítésnek elengedhetetlen előfeltétele a havonkénti előzetes orvosi vizsgálat. Az orvosi vizsgálat kivételének módja azonos a zöldkeresztes cukorakciónál megkívánt orvosi vizsgálatával.

Az igazgatási teendők egyszerűsítése céljából a kétféle segélyosztásnak lehetőleg ugyanarra a napra kell esnie és aki tejsegélyre ráutalt, annak ingyen cukrot is kell juttatni. A ráutaltság feltételeinek azonossága esetén a többgyermekes családanyákat kell elsősorban figyelembe venni. A ráutalt külterületi (tanyai) lakosság nem szenvedhet hátrányt a belterületiekkel szemben csupán azért, mert külterületen lakik. Ezeknek azonos mértékben történő segélyezését a mindenkori helyi körülmények figyelembevételével feltétlenül biztosítani kell.

A szoptató nők és a csecsemők segélyezése kapcsán minden lehetőséget meg kell ragadni az anyatej, illetőleg a természetes táplálás népszerűsítésére és különös gondot kell fordítani arra, hogy a szoptató anyák tejelválasztó képessége és készsége ne csökkenjen. Amennyiben az anya önhibáján kívül ez mégis bekövetkeznék és a csecsmő vegyes, vagy mesterséges táplálásra kényszerül: a napi fél liter tej mennyiség az anya részére továbbra is kiszolgáltatható, tekintet nélkül arra, hogy az anyának vagy csecsemőjének van rá szüksége. Ha alapos gyanú merül fel tekintetben, hogy az anya széndékosan és önkényesen választotta el hat hónapon aluli csecsmőjét: az orvosnak a cukor mennyiség csökkentése útján módjában áll az anyával éreztetni azt, hogy helytelenül járt el. Nem volna helyes ilyen esetekben a tej mennyiségének csökkentése vagy megvonása, mert ezáltal a csecsemő szenvedne hátrányt.

A segélyezetteket ismételt és nyomatékosan figyelmeztetni kell arra, hogy a tejet előzetes felforralás után fogyasszák, mert ennek elmulasztása esetén a nyers tej fogyasztása esetleg egészségi károsodást okozhat. Tájékoztatásul közlöm, hogy a tej helyes felforralásának módja az, ha 2—3 perces forralás után lehetőleg gyorsan lehűtjük.

A községi előljáróságok a fenti csoportokba tartozó, általa ráutaltnak minősített segélyezendők névjegyzékét a szétosztással megbízott zöldkeresztes egészségvédelmi szolgálat vagy az Országos Stefánia Szövetség intézete vezetőorvosának, illetve a községi (kör-) orvosnak rendelkezésére bocsátani és a bekövetkezett változásokról az előzőekben megállapított időközökben az orvost értesíteni tartozik. Az orvos a névjegyzékbe felvetteket a megállapított időközökben megvizsgálja és a vizsgálat eredményéhez képest állapítja meg azt, hogy egészségügyi szempontból támogatásra kik vannak rászorulva.

A segélyezésre kijelöltek oly módon kapják meg a tejet, hogy az orvosok számukra a csatoltan megfelelő számban meg-

küldött űrlapok felhasználásával a tejutalványt 30—30 napos időtartamra kiállítja. A szétosztással megbízott orvos az utalványok tőlapjait a községi előljáróságoknak visszaadja. Felhívom Alispán urat, hogy az utalványozással kapcsolatos írásbeli teendőket a kisegítő munkaerőkkel végeztesse ott, ahol ilyenek alkalmazva vannak. Gondoskodjék Alispán úr arról, hogy az orvos az írásbeli munkák végzése alól a lehetőséghez képest mentesítessék olyan helyeken is, ahol kisegítő munkaerő nincs rendszeresen alkalmazva. Ilyen esetekben megbízható önkéntes munkaerő bekapcsolásával lesz a kérdés megoldható.

A tejutalványok beváltását oly módon kell biztosítani, hogy a minden tekintetben kifogástalan minőségű tej minél olcsóbb áron álljon rendelkezésre. A tejutalványt a segélyezett vagy a tejcarnokban, illetőleg tejgyűjtő állomáson, vagy pedig a m. kir. tiszti orvos, a járási m. kir. állatorvos és a községi előljáróság által együttesen kijelölt tejtermelőknél válthatja be. Ez utóbbi esetekben a tejutalványok beváltására azt a termelőt kell kijelölni, akinél biztosítottnak tekinthető az, hogy a tej egészséges állattól származik, kezelése megfelel a tisztaság követelményeinek, hamisítása kizárható, ára pedig nem magasabb a helybeli piaci, illetve beváltási árnál. Fontos, hogy a kijelölt termelő személyes biztosítékot nyújtson az összejárás útján elkövethető visszaélésekkel szemben is. Amennyiben úgy gazdasági, mint egyéb szempontok mellett szólnak, hogy az utalványok beváltása a helybeli tejszövetkezeti központnál, tejcarnokban, vagy tejgyűjtő állomáson történjen: a járás főszolgabírájának a m. kir. gazdasági felügyelő, a m. kir. tiszti orvos és a községi jegyző bevonásával a tej egységára tekintetében a lehetőséghez képest olyértelmű megállapodást kell létesíteni, hogy az utalványok ellenében kiszolgáltandó zöldkeresztes ingyentej literenkénti egységára a mindenkori beváltási árnál ne legyen magasabb. Nagyobb községekben több beváltó helyet kell kijelölni és a segélyezettek azokhoz arányosan irányítani. A beváltó az utalvány tulajdonosának első jelentkezésekor az utalványt átveszi, azt megőrzi és a rajta feltüntetett tej mennyiséget az ugyanott megjelölt időtartamon át kiszolgáltatni tartozik. Az utalvány érvényességének lejártakor a segélyezett a tej átvételét annak hátlapján igazolja, a községi előljáróság pedig az utalványozott tej mennyiség ellenértékét kifizeti.

Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a tejutalványokkal visszaélések ne történjenek. A legcélravezetőbb módja az, ha a segélyezettek a tejet lehetőleg ellenőrzés mellett fogyasztják el. Óvodákban és iskolákban ezt az ellenőrzést az óvónők, illetőleg a tanszemélyzet hivatottak gyakorolni. Az utalványokat ők veszik át, — gondoskodnak azok beváltásáról, a beváltóhely által az óvodába (iskolába) szállított tej felforralásáról és szétosztásáról: a tej mennyiség átvételét is ők igazolják az utalványon. A tej felforralásához szükséges edényről és tüzelőről a helyi körülmények figyelembevételével Alispán úr gondoskodjék. Az igazoltan mulasztó óvódás, illetve tanuló tejsegélyét a hozzátartozó az óvodában, vagy iskolában veheti át.

A terhes és szoptató nők, az 1—2 éves kisdedek, valamint óvoda nemlétében az óvodáskorúak részére nyújtandó tejsegély felhasználásának ellenőrzése céljából kívánatos odahatni, hogy ezek a csoportok legalább a tejmennyiség egy részét reggeli vagy tízórai formájában (amennyiben ez helyi forrásokból biztosítható) erre a célra biztosított alkalmas helyiségekben fogyaszthassák el. Ez a megoldás a helyi női társadalmi egyesületek közreműködése útján lesz talán legkönnyebben kivihető.

Azokon a helyeken, ahol zöldkeresztes egészségvédelmi szolgálat, vagy az Országos Stefánia Szövetségnek intézete működik, a tejsegélyezés lebonyolítását, valamint a tejmennyiségek ellenőrzés melletti felhasználását ezekre a szervekre kell bízni.

Amennyiben a szükséges tejmennyiség helyben nem áll rendelkezésre (száj- és körömfájás, tehenek egyidejű borjazása, stb.) és ha feltehetőleg nem hosszabb időről, legfeljebb 5—6 hétről van szó: igyekezni kell a nehézségeket a tejnek szomszédos községekből történő beszerzése útján áthidalni; az akció szüneteltetésére végső esetben kerülhet csak sor. Kívánatos, hogy a tejosztás az iskolákban és óvodákban vasár- és ünnepnap se szüneteljen. Hosszabb szünet idején (húsvét) a szülők vehetik át az utalványt.

A m. kir. tiszti orvosokat nyomtatékosan fel kell hívni arra, hogy kiszállásaik alkalmával az akció részére felhasznált tejet rendszeresen vizsgálják, visszaélés észlelése esetén az érvényben lévő jogszabályoknak megfelelően járjanak el és az utalványok beváltására vonatkozó megbízatás megvonása iránt haladéktalanul tegyenek előterjesztést.

Alispán urat 275.420/1938. szám alatt kiadott rendeletemben felhívtam arra, hogy az akció céljaira természetbeni adományok, elsősorban kenyérmagvak gyűjtését kísérelje meg és hogy a tejsegélyezés megkezdésekor gondoskodjék arról, hogy az iskolákban és óvodákban kiosztásra kerülő tej egy-egy darab kenyérral legyen kiegészíthető.

A B) szükségleti kimutatás adatainak figyelembevételével, kiküldöttem helyszíni tárgyalásainak eredménye, a törvényhatóság főterményeinek termésátlaga és születési arányszámának együttes mérlegelése alapján községenkénti (körjegyzőségek szerinti) részletezésben megállapítottam az Alispán úr vezetése alatt álló törvényhatóság területén tárcám terhére nyújtandó támogatásból tejsegélyezésben részesítendő egyének számát és azt az összeget, amelyet az 1939. év első felének szükségleteként a törvényhatósági közjóléti alapba erre a célra még e hó folyamán beutalni fogok. A folyósított támogatás kivételesen sem használható fel arra a célra, hogy az eddig helyi forrásokból (napközi otthonok, tejkonyhák, stb. útján szétosztott) az egyes törvényhatóságok szükségletének megállapításánál már számításba vett tejmennyiség vételárát fedezze.

Feltehető, hogy az egyes községekben a tej egységára változó, ennek folytán egyes helyeken a megállapított összegből megtakarítás lesz elérhető, máshol viszont a kiutalt összeg eset-

leg nem lesz elégséges a megállapított számú segélyezendő ellátására. Az így mutatkozó esetleges nehézségek elhárítása céljából célszerűnek látszik az, hogy Alispán úr a kiutalt összeg bizonyos hányadát tartalékolja és ebből a tartalékból egyenlíti ki a különbözetet azokon a helyeken, ahol a tej egységára a megállapított átlagnál magasabb.

A vonatkozó kimutatást idezárta azzal a felhívással küldöm meg, hogy a további teendőket saját hatáskörében a m. kir. tiszti főorvos bevonásával sürgősen tegye meg és gondoskodjék a tejszétosztásnak 1939. január hó 1-ével feltétlen megkezdése iránt. A szükséges utalvány-ürlapok megküldése iránt egyidejűleg intézkedtem.

Az elszámolásnak szintén a törvényhatósági közjóléti alap útján kell történnie. Az akció lefolyásáról az első félév végén rövid, összefoglaló, áttekinthető jelentést várok. (A segélyezettek száma, a kiszolgáltított tejmennyiség, a helyi forrásból juttatott segélyek, stb. mennyisége és értéke községenként, különös megállapítások, esetleges javaslatok.) Amennyiben Alispán úr az említett határidő lejártá előtt figyelemreméltó jelenségeket észlelne, úgy azokat késelem nélkül jelentenie kell.

Megjegyzem, még hogy a kimutatásban feltüntetett, az egyes községekre vonatkozó adatok között legfeljebb 20%-ig terjedő utólagos változtatásoknak lehet helye, azok keretén belül azonban az arányosítást feltétlenül el kell végezni úgy, hogy a mezőgazdasági munka szünetelése idején a segélyezettek száma nagyobb legyen, mint a munkaidényben.

Az esetleg megtakarított összeget kizárólag tejsegélyezésre lehet felhasználni és pedig a következőképpen: 1. a segélyezésre utaltak számának megállapított keretén belül az egyes csoportok napi tejadagjának emelése útján. Ez esetben kívánatos, hogy a 3—5 évesek napi 3 deciliter, a 6—11 évesek napi 4 deciliter tejet kaphassanak. 2. Amennyiben még további megtakarítás mutatkoznék, a tejsegélyre utaltak száma növelhető. Az utalvány használata azonban ezekben az esetekben sem mellőzhető, mert az elszámolásnak mindenképpen az utalványokkal kell megtörténnie. Amennyiben tehát az általam folyósított segélyösszeg keretén belül a megállapítottnál nagyobb számban segélyezésre nyílik lehetőség, a szükséges további utalvány ürlap mennyiségét Alispán úr kérésére pótlólag rendelkezésre fogom bocsátani. Már most felhívom azonban a figyelmét arra, hogy a megállapított segélyösszegnek felemelésére irányuló kérések nem lesznek figyelembe vehetők.

Értesítem Alispán urat, hogy a tejakció során érvényesíteni kívánt szempontok egyöntetű alkalmazásának ellenőrzésével dr. Bielek Tibor m. kir. közegészségügyi felügyelőt bíztam meg.

Felhívom végül Alispán urat, hogy ennek a rendeletnek megfelelő példányszámban megküldött másolatát a tejszétosztás lebonyolításában közreműködni hivatottakhoz juttassa el.

Budapest, 1938. december 7-én.

Az 1939. év első félévében 53.100 pengővel indult meg az akció. Az olcsó tejellátást szolgálja a tejszállítási elismervények, nyugták, számlák illetékmentessége is. 159.209/1938. P. M.

A tejakció zökkenőmentes lebonyolítását igyekszik szolgáltni a végrehajtási utasítás.

Heves vármegye alispánjától. 24.677/a. 1938. — Kj. 27. Községi Előjárásnak! Székhelyeiken.

Az ingyen tejakcióra vonatkozó 278.509/XVII. 1938. sz. B. M. rendeletet másolatban idemlélve megküldöm azzal, hogy a bevezető munkálatok azonnal megindítandók, mert a tejkiosztást a belügyminiszteri rendelet értelmében 1939. január 1-én okvetlenül meg kell kezdeni.

A teendőkre nézve a belügyminiszteri rendeletben foglaltak irányadók.

Ezek szerint tehát elsősorban megállapítandó: kik azok a miniszteri rendelet (1. old. utolsó bekezdés és 2. oldal) szerint tekintetbe jöhető egyének, akik az ingyen-tejre leginkább rászorultak. Ezek azonnal névjegyzékbe foglalandók, melyből egy példány a miniszteri rendelet 3. oldalának második bekezdésében felsorolt megbízottnak átadandó, 1 példány pedig hivatalomhoz legkésőbb 1939. január 1-ig beterjesztendő és ugyanakkor jelentendő, hogy az akció 1939. január 1-én megindított. A névjegyzék a következő rovatokból álljon:

1. A segélyezendő neve, 2. kora, 3. neme, 4. mennyi időre részeseül ingyentejben, 5. ingyen-tej napi adagja, 6. a tej literének beváltási, illetőleg bizottságilag megállapított ára, 7. az elosztással megbízott neve és állása, 8. az előírt orvosi vizsgálat megtörténtének igazolása.

A tejsegélyben részesítendőket orvosilag azonnal megvizsgálandók.

A miniszteri rendelet a tejsegélyben részesíthetők számát a község — a körjegyzőség egész területe — részére a következők szerint állapította meg:

Terhes és szoptató nők; 3 éven aluliak (6 hónapon aluli csecsemők kivételével); 3—5 éves korúak; 6—11 éves korúak.

A tejutalványok megfelelő számban, összesen drb csatolva vannak. Ha a küldött mennyiség nem bizonyulna elegendőnek, idejében még annyi utalvány igénylendő, amennyire okvetlenül szükség van. A netán fel nem használt utalványok visszaszolgáltatandók.

A tejutalványok beváltására a községnek — körjegyzőségnek — a belügyminisztérium az 1939. első felére P engedélyezett, ill. utalt ki, amit túllépni nem szabad. Az összeg tehát gazdaságosan úgy osztandó be, hogy azzal a tejakció a belügyminisztérium tervezete szerint lebonyolítható legyen.

A tejszállítóval azonnal meg kell egyezni, aki vegye tekintetbe a jótékony célzatot és azt, hogy tartós és huzamos szállításról van szó. A tej ára nem lehet nagyobb a beváltási árnál, azaz annál az árnál, amit tejüzemek fizetnek. Ha ez az ár másként el nem érhető, akkor a miniszteri rendelet (4. old.) szerinti bizottságnak kell azt kötelező erővel — természetesen csak a tejakció számára — így megállapítani. Ha a beváltási árnál olcsóbb árat lehet elérni, az csak az akció javára szolgálna.

A tej felforralásáról és a felforraláshoz szükséges edényekről (esetleg kölcsönbe) és tüzelőszerről az előjáróság jótékonyági alapon saját hatáskörében gondoskodik.

Az esetleges visszaélések meggátolására legyen gondja az előjárásnak.

Kívánatos, hogy az iskolákban és óvodákban kiosztásra kerülő tej mellé egy-egy darab ingyen-kenyér is jusson. Felhívom az előjáróságot, hogy teremtsen meg a lehetőségét ennek is, önkéntes adakozások által és tegyen ide jelentést, hogy milyen mértékben sikerült ezt a kérdést is megoldania.

Ha a tejakció lebonyolítása valamely részletében netán átmeneti nehézségbe ütközik, azt okvetlenül és a legnagyobb eréllyel át kell hidalni, mert az akció akadálytalan lebonyolítását mindenképpen biztosítani kell.

Az utalványokat a tejszállítóktól havonként vonja be az előjáróság és havonként is fizesse ki. A havonként beváltott utalványok Jegyzék kíséretében a követő hónap 10-ig hivatalomhoz beterjesztendő, aminek alapján a kifizetett összeget, ha az elszámolás rendben találtatott, kiutalom. Az első 2 hónapra eső ellátmányt utalványozni fogom.

Az utalványok szabályszerűen kezelendők a miniszteri rendelet (3. oldal utolsóelőtti bekezdése, valamint a teljes 4. oldal) előírásai szerint.

Az utalványokkal együtt beterjesztendő Jegyzék a következő rovatokból álljon: Segélyezett neve; Utalványok darabszáma; A segélyezettnek kiutalt tej literekben; 1 liter tej ára; A segélyezettért kifizetett teljes összeg. Összesen:

Ennek a népegészségi, tehát nemzeti szempontból is nagyjelentőségű akciónak megszervezésében és lebonyolításában minden közreműködőtől a legteljesebb odaadást várom és meg vagyok győződve, hogy a törvényhatóságom alá tartozó községek előjáróságai a hivatalos kötelességen túl is kiveszik részüket ebből a hazafias munkából.

Eger, 1938. december 21-én.

8. Főző tanfolyamok.

A szegény falusi népesség rossz táplálkozásának csak *egyik oka a szegénység*. Második oka az egyoldalú, mezőgazdasági termelés, a harmadik a tudatlanság. A tudatlanság kétirányú:

a) a lakosság nem ismeri a táplálkozásra szintén használható és lakóhelyén vadon gyűjthető növényeket és nem ismeri a főzelék-félék nagy részét sem;

b) ha ismeri is azokat, nem tudja, hogyan kell azokból ízletes ételt készíteni;

c) nem ismeri a főzelék- és gyümölcsfélék jelentőségét az emberi táplálkozás, a test szükségleti szempontjából.

A magyar nép táplálkozását jelentős mérvben javíthatná egy általános az egész országra kiterjedő *propagandahadjárata*, amelynek keretében az előadók rendelkezésére bocsátott tudományos és népszerű füzetek tartalmával egy éven át a legkülönbözőbb időben, helyen és alkalommal ostromolnák a magyar népet a helyes táplálkozásra vonatkozó tudnivalókkal.

Nemcsak közegészségügyi, de közigazgatási, gazdaságossági és néplélektani, valamint politikai szempontból is megbecsülhetetlen tanulságokkal szolgálna ez a koncentrált hadjárat.

Választ adna arra a fontos kérdésre, hogy a magyar nép haladásának és fejlődésének egyes lépcsőfokai milyen természetű, milyen tartamú és milyen intenzitású erőfeszítést igényelnek. Ez a kísérlet valószínűleg igazolni fogja azt a felfogást, hogy széles néptömegeket a népegészségügy egy lépcsőfokkal való emelése a műveltség és gazdasági tudás egy lépcsőfokkal való emelése nélkül el nem érhető.

A népi táplálkozás érdekében megindított népegészségügyi propagandahadjáratba be kell egyidejűleg kapcsolódnia az egyháznak, az iskolának, a közigazgatásnak és az egész magyar orvosi társadalomnak.

A belügyminisztérium már három évvel ezelőtt megindította egyelőre kísérleti alapon, szerényebb keretek között a főzőtanfolyamokat.

228.833/1938. sz. Tárgy: Falusi főzőtanfolyamok rendezése. Valamennyi Alispánnak, Székhelyeiken.

A magyar nép táplálkozási színvonalának emelése céljából egyes vármegyékben három éven át ú. n. falusi főzőtanfolyamokat tartattam. Ezen tanfolyamok rendezését szükségessé tette az a körülmény, hogy népünk az ország legtöbb vidékén teljesen egyoldalúan táplálkozik s nemcsak nem termeli azon vitamindús élelmianyagokat, amelyek nélkül egészsége nem biztosítható, hanem még a rendelkezésére álló élelem változatos felhasználásának módjait sem ismeri eléggé.

E négyhetes tanfolyamokat okleveles gazdasági szaktanítónők, ételmezési technikusok és diétás-nénék vezették és egy-egy tanfolyamon az eredmény biztosítása érdekében 30—30 önként jelentkező leányt vagy asszonyt oktattak két csoportban. Egy-egy csoportra így 12 oktatási nap esett. Az említett vezetők a változatos (egészséges) táplálkozáson kívül megtanították a résztvevőket a leghelyesebb beosztásra, továbbá arra is, hogy a kisgyermekeket és a betegeket hogyan kell otthon célszerűen táplálni. A tanfolyamok a szegényebb lakosság részére tartottak, de azért ki-ki elhozott otthon is elfogyasztásra kerülő egy-két élelmiszert (tej, burgonya), vagy esetenként és személyenként 30 fillért (egész időre tehát 3 pengő 60 fillért), a teljesen szegények részére viszont a főzőtanfolyam vezetője szerezte be a rendelkezésére bocsájtott összegből a szükséges élelmianyagokat. Minden esetben az volt a törekvés, hogy ne inségkonyha jellege legyen a tanfolyamoknak, hanem abban a tanítási cél domborodjék ki.

Abaúj-Torna, Baranya, Bács-Bodrog, Bihar, Győr, Jász-Nagykun, Hajdu, Somogy, Szabolcs, Szatmár, Vas és Zemplén vármegyékben, amelyekben tanfolyamok rendeztetek kedvező jelentések érkeztek be, ami arra indít, hogy a falusi főzőtanfolyamoknak valamennyi vármegyében megkezdését és folyamatos fenntartását lehetővé tegyem.

Felhívom ezért Alispán Urat, hogy az alantiak figyelembevételével folyó évi szeptember 15-től 1939. május 15-ig tartandó hét tanfolyamnak összesen 700 pengőt kitevő fenntartási költségét a törvényhatóságokban életrehívott törvényhatósági közjóléti alapon biztosítsa, illetve ennek fedezetéről gondoskodjék. Ezen összegből a tanfolyamvezetőnek négyhetenként 60 pengő tiszteletdíjat és 10 pengő vacsora és reggeli megváltási díjat kell fizetni (ez hét hónapra 490 pengőt tesz ki), továbbá hét tanfolyamra számítva 40 pengő OTI díjra, 60 pengő a tanfolyamvezető útiköltségeire és 100 pengő a szegénysorsú növendékek élelmiszer beszerzésére fordítandó.

A tanfolyamok céljaira olyan községeket kell kijelölni, amelyek a szükséges konyhát, a tanfolyamvezető részére szobát és tüzelőt természetben tudnak biztosítani. A vezető ebédjét a tanfolyamon kell biztosítani. Amennyiben az egész összeg (700 pengő) fedezete biztosítható nem lenne, Alispán Úr folyó évi szeptember hó 1-ig tegyen hozzám jelentést, hogy ez évben a fedezet kiegészítéséről kellő időben gondoskodhassam. A tanfolyamokhoz szükséges konyhafelszerelést ugyancsak meg fogom küldeni.

A tanfolyamokat úgy kell megszervezni, hogy Alispán Úr a törvényhatósági közjóléti előadóval, a m. kir. tiszti főorvosnak, a járási főszolgabíróknak és a vármegyei népművelési titkárnak közbenjöttével sürgősen állapítsa meg a szóbajövő községek sorrendjét s intézkedjék, hogy a falusi főzőtanfolyamok a népművelés munkájával lehetőleg együttesen haladjanak. Kívánatosnak tartom, hogy ezen megbeszélésre a vármegyei m. kir. gazdasági felügyelő és a háziipari tanfolyamok szakfelügyelője is meghívassanak, hogy ezáltal a vármegyében folyó falusi tanfolyamok községenkénti és időrendi beosztása azok sikere érdekében biztosítható legyen.

Tekintettel arra, hogy a táplálkozási és ételmezési kérdések helyes tanítása csak akkor érhető el, ha az említett tanfolyamokat szakképzett vezetők irányítják, nagy súlyt helyezek arra, hogy tanfolyamvezetésre Alispán Úr csak szakképzett vezetőt alkalmazzon és annak munkáját a tiszti főorvossal állandóan ellenőriztesse. Tanfolyamvezetőt dr. Sóos Aladár egyetemi rk. tanár Diaetikai Intézetétől (Budapest, VIII., Üllői út 66/c) lehet kérni.

Kívánatosnak tartanám, ha a tanfolyamvezetők a nyári hónapokban gyermekétkeztetések vezetésével vagy hasonló munkával bíztatnak meg.

A falusi főzőtanfolyamok felügyeletével dr. Kovách György m. kir. közegészségügyi főfelügyelőt bízom meg, aki a szükséges felvilágosításokat megadja. A tanfolyamokhoz szükséges mintanyomtatványokat és a helyes táplálkozás ismereteit magában foglaló tankönyvet szeptember elején megküldöm Alispán Úrnak.

Felhívom Alispán Urat, hogy a törvényhatósága területén rendezendő hét tanfolyam helyéről, idejéről és a szükséges fedezet biztosításáról legkésőbb folyó évi szeptember 15-ig tegyen

hozzám jelentést és a falusi főzőtanfolyamok munkájáról 1939. június 15-ig számoljon be. Ezen időpontokban a jelentések felterjesztését a következő években is várom.

Budapest, 1938. évi augusztus hó 1-én.

A főzőtanfolyamok megrendezésének anyagi terheit Heves-megyében az Iskolánkívüli Népművelési bizottság és a közjóléti alap vállalta egyenlő arányban.

Főzőtanfolyamok helyének kiválasztásánál az a szempont vezetett, hogy azokat először azokban a községekben kell megrendezni, ahol a népegészségügyi szemponthoz csatlakozik a lakosság közvetlenül kimutatható gazdasági érdeke is: vagyis a hevesmegyei nyaralásra alkalmas községekben: Hasznos, Pásztó, Tiszafüred, Füzesabony, Recsk, Parád, Felsőtárkány. A tanfolyamok tanulságai befejezésük után megfelelően kiértékelendők.

9. Az udvar és a házkörülűi parlag hasznosítására a magyar nép táplálkozásának javításánál nagy szerep vár. Az udvaron és házkörülűi parlagon termelhetők azok a főzelékek, amelyre a családnak a táplálkozás javítása szempontjából szüksége van.

Ahol a család baromfit is tart, szükséges lesz a főzelékkert bekerítése (élősvény, drót, lé, vesszőfonás stb.).

Az udvaron háziszükségletre való főzeléktermelés elterjesztésének gyorsítására ajánlatos lesz községenként egy családot főzelék-magvakkal és esetleg kerítésanyaggal segíteni.

10. A kiselejtett csendőrruhák, bármily kicsiny is legyen a rendelkezésre álló mennyiség, elsősorban a sokgyermekes szülők osztandók széjjel térítéssel vagy anélkül.

X.

A jótékonyág racionalizálása.

A magyar normával a városi lakosság jótékonyága észszerű és gazdaságos alakot vett fel, amely emellett a szociális igazságosság emberileg megvalósítható követelményeinek is megfelel.

A vidéki jótékonyágnál is törekednünk kell arra, hogy gyakorlásánál mutatkozó hibákat kiküszöbölhessük.

A vidéki jótékonyág természeténél fogva bizonyos mérvig egyoldalú: főleg a sokgyermekes családokat, iskolás gyermekeket segítyezi. Amilyen fontos, hogy a társadalmi jótékonyág ösztönyszerűen felkarolta a nemzet szempontjából életbevágó szociális feladatot, épp olyan fontos és szükséges az, hogy a társadalmi jótékonyág más szociális szükségleteket is kielégítsen. (Tehetséges gyermekek felkarolása, nagy szükségletet nem szenvedő, de a családi környezetben erkölcsi züllésnek kitett gyermekek megmentése, a még bizonyos munkára alkalmas öreg szegények foglalkoztatása stb.)

A vidéki jótékonyág racionalizálásánál nem gondolunk arra, hogy a társadalmi jótékonyágot hatósági gyámság alá tereljük. Pusztán arról van szó, hogy az egy községben jótékonyágot gyakorlók tudjanak egymásról, mert így elkerülhetők a kettős segítyezések. Az élelmes, mondjuk szemérmetlenebb szegények több helyről is kérnek és kapnak segítyet, míg a kevésbé élelmeseknek rendszerint már nem jut segíty. A jótékonyágot gyakorlók falusi munkaközössége az együttműködés folyamán szinte magától bukkan rá az eddig figyelembe nem vett szociális feladatokra és a szükségleteknek megfelelően differenciálódik munkaköre.

A jótékonyág racionalizálásához szükség volt a jótékonyágot gyakorlók névsorára és címére.

11.906/a. 1938. sz. Valamennyi községi Elöljáróságnak, Székhelyeiken.

Jelentse 10 napon belül az alábbi kérdőíven azok nevét és lakcímét, akik a község területén jótékonyágot gyakorolnak bármilyen formában, függetlenül attól, hogy a jótékonykodó állandó tartózkodási helye (jogi személynél székhelye) a községben van-e.

Eger, 1938. június 21-én.

Alispán.

Kérdőív Heves vm. területén jótékonyágot gyakorlók tárgyában.

Egyházközségek	Elnevezés, név	Pontos lakcím
Jótékony, egyesületek		
intézmények		
Gyárvállalatok		
Földbirtokosok		
Egyéb (pl. magánosok)		

....., 1938. augusztus hó napján.

Címanyag birtokában fel lehetett fektetni a megyei jótékonykodás kataszterét.

Heves vármegye Alispánjától. 19.765/a. 1938. Méltóságos, Nagyságos, Tekintetes úrnak, úrnőnek.

A társadalmi elégedetlenség lecsillapítására irányuló különféle közjóléti akciók mellett célszerűnek látszik összegyűjteni azokat az adatokat, amelyek világot vetnek a társadalmi jótékonykodás arányaira. Felkérem azért szíveskedjék az alábbi kérdésekre vonatkozó szíves válaszáat mielőbb hozzám juttatni.

1. Az 1937. év folyamán hány egyént részesített segélyben.
2. A segély adatott pénzben, terményben (becsült értéke)
félkészáruban (becsült értéke)
esetleg iparcikkben (becsült értéke)
Összesen: P fill.
3. Mikor szokta adományait szétosztani, melyik hónapban, esetlegesen.
4. A segélyezettek között volt-e munkaképes és ha igen, miért szorult segélyezésre.
5. A segélyezettek között hány eigány volt.
6. Milyen elvek szerint osztja szét adományait, illetőleg milyen alapon válogatja ki a segélyezendőket.
7. A jótékonykodási egyesületek stb. vezetnek-e a segélyezettekről nyilvántartást.

A jótékonykodási egyesületeket kérem, hogy alapszabályaik 1 példányát a közjóléti alap irattárában való nyilvántartás végett, juttassák el hozzám.

Eger, 1938. évi október hó 11-én.

Az adatok feldolgozása után megállapítható volt, hogy Heves megyében (Eger és Gyöngyös városok nélkül) 236 fizikai és jogi személy támogatja jelentősebb segéllyel a szegényeket.

Járás	1937. évben segélyben részesítettek száma	segély (pénz, termény, félkész áru) becsült érték P-ben	mikor osztják ki az adagokat (hónap ünnepnap)	a segélyezettek közül a személyek foglalkozása, munkanélküli	a segélyezettek között hány eigány volt?	milyen alapon válogatják a segélyezendőket, sok gyerek, szegény
Egri	980	13.709	karácsony	isk. szegény	6	
Gyöngyösi	655	7.669	"	"	46	"
Hatvani	1.129	11.848	"	"	36	"
Hevesi	1.247	5.511	"	"	62	"
Pétervásárai	932	8.065	"	"	43	"
Tiszafürcdi	570	4.994	"	"	35	"
Összesen:	5.513	51.796			228	

A jótékonykodás racionalizálásánál nem használhatunk sablónokat. Célszerű lesz egy-két községben, ahol az adottságok legkedvezőbbek a jótékonykodók munkaközösségét megállapítani és 1—2 éven át folyó kísérletekkel kitapogtatni a legkisebb ellenállásra találó módszereket a jótékonykodók tömörítésére, az egységes és a viszonyok-

kal számoló feladatvállalást és a helyes munkamegosztást, amely a legnagyobb eredményeket biztosíthatja. Különös figyelmet kell szentelni annak a nemzetnevelés szempontjából igen fontos feladatnak, hogy a segélyek olyan alakban nyújtassanak, hogy a segélyezettek öntevékenységének is maradjon még tér. Nem adnánk a szegény gyermekeknek kész ruhákat, hanem csak ruhaanyagot. A szülők varrják meg a ruhát otthon, ha nem tudnának szabni, a szabásra meg kell őket tanítani, ha lehetséges varrógép-használat lehetőségéről is gondoskodni kell.

A társadalmi gyűjtés nagyobb eredménnyel jár, ha nem korlátozódik csak pénzgyűjtésre. Termény- és áruadományokat könnyebben adnak az emberek, különösen akkor, ha értékesítésük egyébként is csak nehézségek, vagy árveszteségek mellett lehetséges.

A társadalmi jótékonykodás ma legnagyobb részben karácsony táján bonyolódik le. Megfontolandó volna, hogy a karácsonyi segélyezéseket nem volna-e célszerű csökkenteni, hogy a legnehezebb hónapokban, februárban, márciusban lehessen segélyezni olyan családokat, akiknek élelemtartalékai már elfogytak és munkát nem találnak.

A szegényellátás reformja már régen foglalkoztatja a belügyminisztériumot. Az 1936-ban megküldött irányelvek alapján a törvényhatósági közjóléti alap is foglalkozott a szegényellátás központi kezelésbevitelének kérdésével.

5179/a. 1938. Nagyméltóságú Belügyminiszter Úr!

Nagyméltóságod kezdeményezésére vizsgálat tárgyává tettem az összes anyagi megoldási módokat, amelyek a szegényellátásnak központi kezelésbe való vételét lehetővé tennék.

Az 1937. nyarán megejtett statisztikai felvétel szerint Heves vármegyében a teljesen munkaképtelen ellátásra szoruló szegények száma volt Eger és Gyöngyös megyei városok és Hatvan nélkül:

Járás:	Munkaképtelen	Gondozásra szoruló	Összesen
Egri	89	73	162
Gyöngyösi	259	89	348
Hatvani	29	59	88
Hevesi	29	131	160
Tiszafüredi	115	35	150
Pétervásárai	115	116	227
Összesen:	636	503	1139 egyén.

Egy szegényre eső szegényházi építési költség, lehetőleg helyi anyag felhasználásával 500 pengő, a berendezési költségből esik egy fejre 120 pengő, összesen 620 pengő. Feltételezve, hogy a telket és a gazdasági területet ingyen lehetne biztosítani, a megye szegényellátásának járási szegényházak útján való biztosításának összköltsége 1200 pengő, ellátásra szoruló szegény alapulvételének 744.000 pengő volna. Gazdasági felszerelés és forgótőkészültséglet szegényházanként 30.000 pengő, összesen 130.000 pengő. Összes szükséglet 924.000 pengő.

Nagyméltóságod e tárgyban kiadott emlékirata a felhasználható fedezeti források felsorolásánál megemlíti többek között a megyei inségadót is. Amennyiben a pénzügyminiszter úr a megyei inségadó kivetéséhez hozzájárulna, — amit a küszöbön álló nagy belső kölesön és öt évi vagyonváltás miatt nem tartok valószínűnek, — jövedelmi, társulati és tantiemadó 20%-a, kereseti adó 20%-a), az összbevétel a megyében (a megyei városok nélkül) évi 120.000 pengőre becsülhető. A járási szegényházak ebben az esetben 8 év alatt megépíthetők és üzembehelyezhetők lennének.

A pénzügyminiszter úr nemleges döntése esetén felhasználható más fedezet alig esik számba a feladat nagyságához képest. A th. községeinek szegényügyi és népjóléti célokra előirányozott szükségletek az 1937. évi községi költségvetések összegezéséből kitűnően 25.684 pengő, viszont a büntetéspénzekből a községeket illető rész csak 15.000 pengő, míg 10.684 pengő más forrásokból nyert fedezetet.

Felhasználható lenne községi munkás segélyalapok vagyona:

	1936. évvégi állapot
kézpénz	6.524.— P
értékpapír	6.408.— P
hátralék	2.375.— P
	<hr/>
	15.307.— P

Fenti összegnek azonban legfeljebb egyharmada mobilizálható. A községi munkássegélyalapról folyó bevételek a th. területén 1936-ban 3350 pengőt tettek ki, ezzel szemben a kiadások 4.275 pengőt, vagyis a következő években az alap bevételeiből semmi sem vonható el a szegényházak létesítésére és fenntartására.

A th. csak akkor gondolhat a szegényellátás központi kezelésbe való vételére, ha Nagyméltóságod közbenjárása a pénzügyminiszter úr új céladó bevezetését engedélyezi, pl. vármegyei inségadó bevezetését.

Tudomásom van arról, hogy a bicskei járás a járási szegényház létesítésének anyagi eszközeit a községi pótdó 1/2%-os felemelésével teremtette elő, miután az épület, mint ajándék már rendelkezésre állott.

A joghatóságom alá tartozó th. területén a községek 1937. évi pótdó alapja 1.694.462 pengő volt, aminek 1/2%-a évi 8.472 pengőt tenne ki. Ez az összeg a szegényház-építés tekintetében nem jelent komoly fedezetet, legfeljebb a szegényházi ápoltak eltartási költségeit biztosíthatja bizonyos mérvig.

Eger város szegényházában a megyei szegényeknek havi 18 pengőért tudna élelmezést, 1 pengőért fűtést és világítást, 3 pengőért ruházatot adni és 1 pengőt számítana fel személyi kiadások címén, összesen havonta 23.— P volna. Ha figyelembe vesszük azt, hogy Pécs mintaszerű szegényházában 262 szegényt gondoznak évente 113, 115 pengő kiadással, 1 szegény eltartása Pécs városának havi 36 pengőjében van, Eger város eltartási díjai igen mérsékelték.

Eger város ajánlatot tett a joghatóságom alá tartozó törvényhatóságnak, hogy 22.000 pengő költséghozzájárulás ellenében a most épülő egri szegényházban egy szárnyat épít 20 megyei szegény elhelyezésére.

20 szegény évi eltartásáért 5.520 pengőt kellene Eger városának téríteni. Az egri járáshoz tartozó nagyobb községek örömmel üdvözölték az Eger városával együtt létesítendő járási szegényház tervét és hajlandók lennének a szegények eltartási díjainak biztosítására a községi pótdó 0.25—0.50%-al emelni, hogy a szegények hányatott szomorú sorsának véget vessenek.

Kérem Nagyméltóságodat, kegyeskedjék az Eger városával együtt építendő járási szegényház létesítését más anyagi fedezés hiányában 15.000 pengős államssegéllyel lehetővé tenni és hozzájárulni, hogy az építési költség további része a községi munkássegélyalap készpénz-vagyonából felvett kölcsönrel legyen fedezhető. Méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy azon községek, amelyek a szegényházba utalt szegényeik eltartási díját fizetni nem tudnák, a községi pótdó 0.25—0.50%-al emelhessek.

Az egri szegényházban a megyei szegények gyümölcstermeléssel, állattenyésztéssel foglalkozhatnának, hogy az ellátási költségek ezzel is csökkenthetők legyenek.

Pécs város szegényházában a szegények foglalkoztatása révén az eltartási költségek 9.2%-a nyer fedezetet. Eger város polgármesterével együtt törekedni fogunk, hogy a szegények foglalkoztatásával biztosítható fedezet aránya nálunk kedvezőbb legyen.

Eger, 1938. július 8.

Nagyméltóságú Szél József m. kir. belügyminiszter úrnak, Budapest.

Hadikölcsönsegélyek felhasználásának ellenőrzése.

A belügyminisztérium 1938-ban a th. közjóléti alapok útján segélyezi a hadikölcsönöket jegyzett egyesületeket, testületeket, községeket. A th. közjóléti alap akcióinak kifejlődésével mind több alkalom fog kínálkozni arra, hogy a hadikölcsönsegélyek felhasználása is a th. közjóléti alap célkitűzései közé beilleszkedjen és ezáltal határfokuk emelhető legyen. Hatvan nagyközség a hadikölcsönsegélyeket ez évben kiházasítási segélyekre és kölcsönökre fordítja. Kál község részben segélyezés, részben kora tavaszi közmunkákra használja fel segélyét. A többi segélyezett egyelőre jótékonyosságra fordítja hadikölcsönsegélyét.

XI.

HULLADÉKFÉMEK GYŰJTÉSE ÉS HASZNOSÍTÁSA.

10.150/a. 1938. Tekintetes Királyi Tanfelügyelőség! Tekintetes Királyi Tankerületi Főigazgatóság, Miskolc. Tekintetes Egyházmegyei Tanfelügyelőség, Eger.

Tárgy: Hulladékfémek gyűjtése.

Somos Lajos dr. tanítóképző intézeti tanárt (Eger, Lyceum) megbíztam, hogy mint a th. közjóléti bizottság kinevezett tagja szervezze meg az iskolákban az értékesíthető fém- és más hulladékok gyűjtését.

A mellékelten idecsatolt felhívást Heves vármegye tanulóifjúságához azzal a kéréssel küldöm meg, hogy azt vármegyénk minden közvetlen felügyelete alatt álló iskolájának megküldeni szíveskedjék. A felhívásban kifejezett hazafias szándék minden támogatást megérdemel, ezért szíveskedjék vármegyénk tanítóságát a hulladékfémek gyűjtésére, a gyűjtés helyi megszervezésére és irányítására lelkesíteni, egyben tájékoztatni őket, hogy az összegyűjtött fémeket erre alkalmas helyen halmozzák fel. Az ügy fontosságára való tekintettel kívánatos a gyűjtést már most megkezdeni, a vakációban és az új iskolai évben folytatni. Hogy az összegyűjtött anyaggal mi történjék, arra nézve f. évi szeptember havában fogom a szükséges tájékoztatást megadni.

Amennyiben a felhívás sokszorosítása akadályokba ütközne kérem szíves értesítését, amikor is azt magam fogom eszközölni. Ez esetben az érdekelt iskolákat kérem az akcióról tájékoztatni és felhívni, hogy a th. közjóléti bizottság akcióját mindenben támogassák és hogy az esetleg szükséges felvilágosításokért Somos Lajos dr. úrhoz forduljanak.

Szíveskedjék a joghatósága alatt álló hevesmegyei iskolák jegyzékét hozzám juttatni, hogy az akció haladását módunkban legyen ellenőrizni.

Eger, 1938. június 5-én.

Tárgy: Hulladékfémek gyűjtése.

Felhívás Heves vármegye tanulóifjúságához.

Magyar ifjúság! Magyar Reménység! Sorsdöntő idők előestéjén állunk. Talán holnap, talán holnapután megmozdul a föld, hogy elnyelje az igazságtalanság hazug várait és utat nyisson az igazságnak, a jognak, az emberiségnek és a békének. Ezekben a súlyos időkben nemcsak ébernek kell lennünk, hanem erőseknek is, hogy a magyar igazság szavát ne csak a szív, hanem az erő és hatalom hangján is sugározthassuk Európa népei felé.

Az igazságnak fegyverre van szüksége, hogy uralkodhassék. A magyar igazságnak is csak akkor szerezhetünk érvényt, ha szárazföldön, vizen és levegőben páncéltornyok védelmében, fegyverrel a kezünkben szállhatunk síkra mellette. Ahhoz azonban, hogy urai lehessünk a magyar földnek, víznek és levegőnek, tömérdek pénzre, hegyeket kitevő acélra, vas és más fémre van szükségünk.

A nemzet óriási erőfeszítéssel dolgozik most, hogy előteremtse a szükséges pénzt, vasat, rezet, ólmot és más fémeket, ez azonban csak úgy lehetséges, ha a nemzet minden tagja kész az áldozatra és a segítségre. A dolgozó apák és édesanyák munkát és pénzt áldoznak, az egyetemi ifjúság egymillió munkaórát ajánlott fel a haza oltárára és késznek mutatkozik ugyanazokra az áldozatokra, amelyeket a hősi magyar szabadságharcok ifjai hoztak.

Lelkes magyar tanulóifjúság! Ti is tudtok szolgálatára lenni a hazának, nemcsak azzal, hogy felkészültök a magyar jövő építésére, hanem anyagi segítséggel is. Gyűjtsetek össze minden vasat, rezet, ólmot és egyéb fémeket, amit elszórva használatlanul találtok, házak padlásain, pincékben, kamrákban, szemétdombon és útszélen. Ezekből a fémekből ezer meg ezer új magyar fegyvert lehet majd kovácsolni, amelyek segítenek megvédeni édesanyátokat, testvéreiteket, házatokat földeteket az ellenség dúlása ellen. A német tanulóifjúság több mint 20 millió márkát gyűjtött össze hulladékfémekből és ajándékozott a nemzetnek most a nagy erőgyűjtés idején. Hisszük, hogy ha Dobó és az egri nők példáján búzdultok és összeszedtek minden eldobott fémdarabot: réz-, bronz-, elektrolit-, horgany-, ólom-, alumíniumhulladékot és forgácsot, minden ócskavasat, acél és vasforgácsot, sok ezer pengő értékűt ajándékozhattok a nemzetnek s ebből az ajándékból talán éppen az a harci repülőgép fog elkészülni, amely a Ti édesanyátok és testvéreitek életét fenyegető ellenséges gépet teszi ártalmatlanná.

Keljetek nemes versenyre egymással és mutassatok példát a nemzeti kötelesség teljesítésére és vértelen hősi cselekedetre! Alispán.

A gyűjtés az ősz folyamán indult meg az iskolákban. Az eddig befutott jelentések szerint kb. ötszáz pengő értékű anyag gyűlt össze. A gyűjtött hulladékok beszállítását az államépítészeti hivatal vállalta. A megye teherautója gyakran tér vissza üresen a megye székhelyére és ilyenkor az útvonalába eső községekben felveszi a gyűjtött anyagokat. Ezek tárolását Hering János vasöntődéje díjmentesen vállalta.

XII.

A NÉP GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS NEVELÉSE.

A nemzetnevelés — midőn a világrészeket mozgó események szinte száguldanak és elnyomott népekből néhány év alatt hatalmas nemzeteket formálnak — nem elégedhet meg az általános tudás extenzív és felületes közvetítésével. Az iskolán kívüli népművelésnek nemzetnevelés szolgálatában kell állnia, általános ismeretek extenzív közlése helyett szükséges ismereteket kell intenzív munkával belevinni a népbe.

Bele kell vinni ezeket az ismereteket a népbe, hogy a kormány nemzetnevelési, gazdasági, szociális, társadalompolitikai és politikai céljai, reformtervei és intézkedései az egész nemzet aktív közreműködése mellett legyenek megvalósíthatók. A papíron maradó rendeletek és reformok luxusát ma már nem engedhetjük meg magunknak.

Az iskolán kívüli népnevelés van hivatva a nemzeti reformok megvalósítására, az életbe való átültetésére a nemzetnek a tudásbeli alapot szolgáltatni és a lelki közösséget megteremtteni.

Ennek a célnak elérése érdekében a nagy nemzetnevelési program megvalósításához a szükséges anyagi eszközök hiányában, valamint az emberi elme befogadóképességére való tekintettel korlátozni kell az ismeretközlésre kiszemelt anyagot, hogy a *nemzeti reform szempontjából fontos ismereteket* lehessen szakemberek által alaposan és mégis népszerűen kidolgozva válogatott előadóknak rendelkezésére bocsátani. Kevesebb, de életbevágóan fontos ismereteket kell úgyszólván a népbe belekalapálni.

A hevesmegyei iskolán kívüli népművelési bizottsággal összeállítottuk az 1938/39 telére az iskolán kívüli népművelési előadások programját.

Tájékoztató-tervezet

a Heves vármegyei Törvényhatósági Iskolán kívüli Népművelési Bizottság által megállapított 1938—39 tanévi *Népművelési-munka-terve* alapján, 20 egységből álló *népművelési előadássorozat összeállításához*.

1. A kölcsönös segítség.
2. A szövetkezetekről. A szövetkezetek alakító hatása emberre, társadalomra, gazdasági életre.
3. Áralakulás iparban, mezőgazdaságban.
4. A falu és az idegenforgalom.

5. Hogyan lehet a szegény emberből is gazdag: a takarékoság, mint a boldogulás alapja.

6. A fásítás és ennek jelentősége.

7. A termelőhely földrajzi fekvése és közlekedési hálózata, mint tényerők az értékesítő és fogyasztási piacok kialakításában. Az értékesítés szervezett alakjai.

8. A termelőhely éghajlati és talajviszonyainak kihatása a termelésre.

9. A földrajzi, éghajlati és talajviszonyok adottsága mellett mit érdemes termelni.

10. A trágyáról általában, trágyakezelés, trágyahasználat.

11. Sorscsapások nemzeti életünkben, azok okai.

12. A Szent Jobb története.

13. A Szent Korona története.

14. A mértéktelen italozás veszedelmes káros hatásai. Verekedés.

15. Milyen gyógynövényeket lehet a falu határából felhasználni, mire és hogyan.

16. Az élelmiszerek fontossága a táplálkozás szempontjából (zöldség, gyümölcsfogyasztás).

17. A beházaság káros következményei.

18. A gög, mint a falusi életnek egyik megmérgezője és a testvéri összefogásnak akadályja.

19. A családi belső élet alapja.

20. Az utak szerepe és jelentősége a gazdasági életben.

Megjegyzés: A felsorolt összes előadáshoz a kész anyagot Bizottságunk pótlólag megküldi. A népművelési előadások mindig szabad előadások legyenek. Felolvasás nincs megengedve.

Az előadások előkészítéséhez a legjobb szakembereket kell kiválogatni, akik alapos forrástanulmányokkal fognak munkájukhoz. Megfelelő, használható előadásvázlatok és jó előadók nélkül a legszebb program sem ér semmit, mert egészen a véletlenül múlik, hogy a kitűzött tárgyhoz ért-e a falvakban a helyi előadó. A legtöbb esetben anyagot sem tud gyűjteni előadásához.

Az iskolán kívüli népművelés anyagi hiányában a falvak helyi előadóira van utalva, akik ezt a szerepet sokszor csak kényszerből vállalják és az előadások tárgyát eszközök hiányában még csak nem is tanulmányozhatják. Amint az anyagi fedezet rendelkezésre áll és ezzel megnyílik a munka-módszer megváltoztatásának lehetősége az iskolán kívüli népnevelés előbb-utóbb kell, hogy belesodródjék a nemzetnevelési és azon keresztül a nemzetépítő törekvések áramlatába.

Sajnos a népművelési bizottságnak nem állottak anyagi eszközök rendelkezésére, hogy az előadásvázlatokat sokszorosítani vagy nyomtatni lehetett volna.

Az egyes előadásokat a közjóléti alap önkéntes jelentkezőkkel kidolgoztatta. Ezek közül három előadást, amelyeket *Kossier Lajos vm. szociális titkár írt* és a *nép gazdasági nevelését* célozza, itt közöljük:

I.

Népművelési előadások.

A KÖLCSÖNÖS SEGÍTSÉG.

mint a haladásnak és jólétnek alaptörvénye.

Olyan sokat hallunk a „létért való kemény, elkeseredett küzdelemről”, melyet minden állat az összes többi állat ellen, minden vadember az összes többi vadember ellen és minden mai ember polgártársa ellen folytat, hogy végre is célszerű és szükséges lesz szembeállítani hosszú sorozatát az olyan tényeknek, amelyek az ember és állat életét más világításban mutatják be, — hogy tisztán álljon előttünk az élet a maga valójában és annak ismerete megóvjon attól, hogy fejlődésünkben hamis utakra tévedjünk és cselekedeteinket oly hibás képzetek irányítsák, melyekkel végeredményben önmagunknak ártunk.

Az állati élet jeleneteiben, amelyek a megfigyelők előtt játszód-
nak le, mindenütt azt látni, hogy az elkeseredett küzdelem a létfeltételekért *ugyanazon fajhoz tartozó állatok között* sehol sincsen meg, még ott sem, ahol az állatvilág nagy számban él, ellenben a *kölcsönös segítség és kölcsönös támogatás* igenis olyan nagy mértékben szerepel, hogy ebben lehet keresni és megtalálni az élet- és fajfenntartás, valamint a továbbfejlődés legfontosabb tényezőjét.

Az állatvilág életének megfigyelése tehát ellentmond annak, hogy a létfeltételekért folytatott küzdelem az állatoknál a fajtabeliek, az embernél embertársai ellen „természettörvény.”

Van harc az életben, azt hiába is tagadnók, de a harc törvénye mellett működik a kölcsönös segítség törvénye is és hogy a kölcsönös segítség törvénye a fajok fejlődésére sokkal erősebben folyik be, az kézenfekvő már abból is, hogy a harc csak gyengít és pusztít, míg a kölcsönös segítség erősít és épít.

Az állati életet szemlélve, világosan kell látnunk és fel kell ismernünk, hogy a társas szokások az állatoknak ellenségeikkel szemben hatásos védelmet adnak, gyakran megkönnyítik a táplálék megszerzését, hosszú életet és szellemi tulajdonságok kifejlődésének nagyobb lehetőségét biztosítják.

Az emberiséget sem azok viszik előre a haladásban és egyénileg sem azok boldogulnak a legjobban, — ha a látszat emellett szól is — akik testileg a legerősebbek, a legerőszakosabbak és a legravasabbak, hanem azok, akik megtanultak társulni, hogy — akár erősek, akár gyengék — egymást támogassák az élet küzdelmeiben.

Kétségtelenül megállapítható, hogy azok a fajok a legerősebbek és boldogulnak a legjobban, melyeknek egyes tagjai nem egymás ellen harcolnak, hanem felveszik a kölcsönös segítség szokását. A kölcsönös segítség a fejlődés leghatalmasabb tényezője, mert olyan szokások és sajátságok kifejlődését mozdítják elő, melyek nemcsak a fajnak fennmaradását és előrehaladását, hanem egyúttal minden egyes tag számára a legnagyobb jólétet és legkisebb erőfeszítéssel az élet legtökéletesebb élvezetét biztosítják.

Lássuk most már azokat a példákat, melyek azt igazolják, hogy az embernél alsóbbrendű lényeknél, az állatoknál miben és hogyan nyilvánul meg a kölcsönös segítség ösztöne, érzése. Erről rengeteg példát lehetne felsorakoztatni, azonban annak megállapítására, hogy a kölcsönös segítség az állatvilág életében tényleg működik, elégséges lesz, ha néhány jellemző példát elmondunk.

Beszéljenek tehát a példák.

Megfigyelések igazolják, hogy a temetőbogarak kölcsönösen segítik egymást. Ezeknek a rovaroknak tojásaikat rothadó szerves anyagba kell helyezniük, hogy álcáiknak elegendő táplálékuk legyen, de éppen ezért ennek az anyagnak nem szabad gyorsan elrothadnia. Ezért jártukban-keltükben talált mindenféle kis állatkák hulláját elássák a földbe. A temetőbogarak rendszerint külön-külön élnek, de ha valamelyik döglött egeret, vagy madarat talál, amelyet egyedül nem tudna eltemetni, négy, hat vagy még több társát odahívja, hogy egyesült erővel végezzék el a munkát. Ha kell, a hullát a legnagyobb erőfeszítéssel, kedvezőbb talajra cipelik, azután nyugodtan eltemetik és nem veszekednek azon, hogy melyiknek van joga tojását előbb rakni az eltemetett hullába.

A hangyák élete különösen tanulságos. Többé-kevésbé ismeretes, hogy a hangyák bolyban, vagy telepen, közösségben élnek és hogy mindenféle munkájukat, ú. m. az építkezést, utódok gondozását, élelmiszerszerzést, aratást, levéltetvek ápolását — a levéltetvek a hangyák tehenei — stb. önkéntes, kölcsönös segítség alapján végzik. A kölcsönös segítség az egy bolyba tartozó hangyák között annyira kifejlődött, hogy minden egyes hangyának kötelessége táplálékát, ha már lenyelte, sőt, ha már részben meg is emésztette, a közösségnek minden tagjával megosztani, ha az igényt tart arra. Két különböző fajtájú ellenséges bolyba tartozó hangya kikerüli egymást, ha véletlenül találkozik, de ha ugyanabba a bolyba, vagy ugyanahhoz a telephez tartozó hangyák találkoznak, megérintik egymást csápjaikkal és ha valamelyik éhes vagy szomjas, de különösen, ha a másik már jóllakott, rögtön táplálékot kér. A felszólított hangya sohasem vonakodik a kérésnek eleget tenni és a kért táplálékot úgy közvetíti, hogy egy csepp átlátszó folyadékot ad ki magából, amit az éhes társ mohón felnyal. Ha egy jóllakott hangya nagyritkán mégis annyira önzőnek mutatkozik, hogy megtagadja társának táplálékát, akkor úgy bánnak vele, mint ellenséggel. Ha ilyen vonakodás azalatt történik, míg társai más fajú hangyákkal harcot vívnak, akkor hevesebben támadnak a fősvény hangyára, mint az ellenségre és azt könyörtelenül megölik. Előfordul az is, hogy egy hangya ellenséges fajhoz tartozó hangyának ad táplálékot. Ezt a szolgálatot az ellenséges hangya rokonai azzal viszonzozzák, hogy nem ellenségesen, hanem barátságosan bánnak vele. A hangyáknak ezt a fejlett társas érzékét tudósok figyelték meg és ahhoz kétség nem férhet.

Bármilyen kegyetlenek is a hangyák az ellenséggel folytatott háborúban, a közösség, vagyis a boly vagy telep keretén belül a kölcsönös segítség, odaadás, sőt gyakran a közjó, tehát az összesség, az egész boly érdekében való önfeláldozás az ő számukra halálosan

komoly törvény. A hangyák agyvelejét a világ legcsudálatosabb anyagának mondja egy kiváló természettudós, talán még csudálatosabb, mint az ember agyveleje. A hangyák eszességét, igen magas fokon álló értelmességét, bátorságát, ravaszságát a kölcsönös segítség gyakorlása fejlesztette ki és a kölcsönös segítséget munkás életük minden egyes esetében magukra nézve kötelezőnek elismerik.

A hangyák jóllehet szervezett életet élnek és szervezett munkát végeznek, cselekedeteik mégse gépszerű ismétlések, mert bámulatos eseteit figyelték meg közöttük az egyéni kezdeményezésnek is, ami csakis magasfokú értelmességükre vezethető vissza, melyet a kölcsönös segítség fejlesztett ki bennük.

A hangyák erőssége a kölcsönös segítség és az abból fakadó bizalom. A hangyák általában jól élnek és vajjon ez a jólét nem azért van-e, mert a hangyák közösségeiben a kölcsönös segítség teljesen megszüntette az egyénnek az egyén ellen való harcát és azt a nagy erőt, melyet az egyének az egymás ellen folytatott küzdelemre egyébként elpazarolnak, életkörülményeik megjavításának szolgáltatába állíthatják és állítják is.

Ugyanez áll a méhekre is. Ezeknek a kis állatkáknak, melyekre a rovaroktól a medvéig annyi állat tör, nincsen semmi olyan testi fegyverük, amellyel hatásosan védekezni tudnának és ezért már rég kipusztultak volna, ha egyenként élnének és egyenként harcolnának ellenségeikkel, a kölcsönös segítséggel azonban az egész világon elterjedtek és ugyancsak a kölcsönös segítség fejlesztette ki bennük csudálatos értelmességüket is.

A közös munka, az egymás kölcsönös támogatása megsokszorozza az egyes erejét és az időleges munkamegosztás útján, amely mellett minden egyes méh *mindenféle* munkát el tud végezni, a jólétnek és biztonságának olyan magas fokát éri el, melyet még a legerősebb és testileg legjobban felfegyverzett, de egyedül élő állat még csak meg se közelíthet. Szervezett munkájukkal gyakran nagyobb sikereket aratnak, mint az ember, ha nem veszi igénybe a kölcsönös segítség előnyeit. Így pl. amikor az új méhraj készülődik a kas elhagyására, új lakást keresni elindul előre egy kis csapat, hogy felkutassa a környéket és ha alkalmas lakhelyet talál, pl. ócska kast vagy más alkalmas készsége, akkor elfoglalják, kitisztítják és gyakran egy egész héten át mindaddig őrzik, amíg a raj megérkezik és letelepszik. Ezzel szemben az emberek közül pl. hány kivándorló megy tönkre az idegenben csak amiatt, mert nem értették meg az erők egyesítésének az előnyeit. A méhek, azáltal, hogy az egyesek értelmességét közös cselekedetre összekapcsolják, meg tudnak oldani olyan feladatokat is, melyekkel eladdig sohasem foglalkoztak. Ilyen eset volt pl. az is, amelyet a párisi világkiállításon megfigyeltek. A kiállításon egy üvegfalból készült méhkas is látható volt. Az emberek tolatkodó tekintete és folytonos nyüzsgése zavarta a méheket és hogy ettől megszabaduljanak, azon úgy segítettek, hogy a kas üvegtábláit gyantás viaszukkal befödtek.

A méh nem vérengző természetű, mint ahogy azt egyes írók állítják, haszontalan veszekedésre se hajlamos, viszont igaz, hogy a kas bejárásának órei könnyörtelenül megölik azokat az idegen méheket, melyek rablási szándékkal akarnak a kasba behatolni, nem

bántják azonban azokat az idegen, a kashoz nem tartozó méheket, amelyek véletlenül jutnak a kashoz, különösen, ha megvannak rakva virággal, vagy még fiatalok és ezért könnyebben tévednek el. Idegenekkel nem háborúskodnak többet, mint amennyire feltétlenül szükség van.

A méhek magasfokú társas és erkölcsi érzékét, a munkának megbecsülését, a közösség érdekében való kifejtését, ill. annak minden egyestől megkövetelt teljesítését mi sem bizonyítja jobban mint az, hogy elfajult társaikat, melyek rablóösztonöket árulnak el, dologkerülőkké, iszákosokká válnak, a közösségből száműzik és azok magukra hagyatva el is pusztulnak. Hiába voltak a legerőszakosabbak, a legerősebbek és a legravasabbak, mégis el kellett pusztulniok, mert magukra maradtak és a kölcsönös segítség előnyeit többé nem élvezhették.

Felhasználom az alkalmat, hogy ezeket a drága, okos és hasznos állatkákat kedves hallgatóim figyelmébe és szeretetébe ajánljam. A méhészet igen hasznos foglalkozás és igen jól fizet. Aki szeretettel foglalkozik ezekkel a kis állatkákkal, aki lélekkel tud hozzájuk közelíteni és igyekszik megismerni őket, annak nagyon ajánlom, hogy udvarába, kertjébe kezdetül legalább egy kast állítson fel és azt népesítse be ezekkel a kis állatkákkal. Sok öröme lesz bennük. Ha jól bánik velük, ha jól gondozza őket, megsaporodnak és idővel igen tekintélyes hasznot hajtanak gazdájuknak. A méhészetről több jó könyv van forgalomban és én készségesen beszerezem azokat, ha ilyen kívánsággal hozzám fordulnak.

Számtalan példáját tudnám még felsorolni, hogy az állatvilág mennyivel okosabban érzi meg a fennmaradás, a boldogulás, a jólét egyik alaptörvényét: a kölcsönös segítséget és hogy azt a maga életében milyen ösztönösen és szigorúan alkalmazza is, de a céloom nem ez, hanem az, hogy az állatvilágból vett néhány tanulságos példával meggyőzzem hallgatóimat arról, hogy az ember is akkor boldogul legjobban, amikor felismeri a kölcsönös segítségben rejlő előnyöket és ha a kölcsönös segítség alapjára helyezkedve az élet küzdelmeiben kölcsönösen támogatja egymást.

Azokután, hogy kimutattam előadásomban a kölcsönös segítség jelentőségét az állatvilágban, most már bizonyítani fogom ennek a tényezőnek a jelentőségét az emberiség fejlődésében is. Lássuk tehát, hogy az előttünk már ismert ősember életétől a mai napig milyen utat járt meg a kölcsönös segítség gondolata és törvénye és az mikor, miben, milyen mértékben érvényesült és az emberiség fejlődésének, jólétének előmozdításában milyen szerepet játszott.

A kölcsönös segítség nyomait már a kezdetleges ember életében is megtaláljuk.

Az ember eleinte hordákban élt és az, hogy hordákba, tehát csoportokba verődött, már azt bizonyítja, hogy ebben a kezdetleges állapotban is kereste egymás társaságát, nyilvánvalóan azért, mert annak keretében több védelmet és könnyebb megélhetést talált.

A hordákból alakultak a törzsek, melyek később családokra tagozódtak. A családi élet lassanként az egyéni vagyon és egyéni hatalom kialakulását hozta magával.

Az emberiség akkor indult nagyobb fejlődésnek, amikor a törzsek megszűntek vándoréletet élni és egy-egy alkalmas helyen, mely létfeltételüket biztosította, letelepedtek. Ezek az emberi települések új életformát teremtettek: a *faluközösséget*, amelyben az emberiség több mint 1500 éven át élt. Ez az új életforma egy új fogalomban, a közös földterület fogalmában jutott kifejezésre. A földet közös erőfeszítéssel szerezték, közösen művelték és közösen védelmezték. A faluközösségben azonban volt magántulajdon is a családon belül és ez a vagyon örökölhető is volt. Vagyon alatt azonban kizárólag az *ingó* tulajdont értették, tehát állatokat, fegyvereket szerszámokat, lakást, ahogy annak idején mondták, „mindent amit tűz megemésztethet.” A földterületet azonban nem ismerték el magántulajdonnak. A föld a törzs, vagy az egész nép közös tulajdona volt és a faluközösség is csak addig volt tulajdonosa a földterület ráeső részének, amíg a törzs nem kívánta a közösségek területének új felosztását. Mivel az erdőirtást és a puszták megművelését a közösség, vagy a közösség beleegyezésével több család közös munkával végezte, a művelhetővé tett területeket a családok négy, tizenkét vagy húsz esztendőre elfoglalták, de ennek az időnek a letelte után, mint a művelhető föld részét, köztulajdon gyanánt kezelték. A magán földtulajdon, vagy örök földtulajdon nem volt összeegyeztethető sem a faluközösség elveivel, sem pedig a nemzetség felfogásával.

A közös művelés azonban nem jelentette szükségképpen a közös fogyasztást is. Már a törzsszervezet ideje alatt láthatjuk, hogy ha gyümölcscsel, vagy hallal terhelt csónakok visszatértek a faluba, a magukkal hozott táplálékot szétosztják a kunyhók és a *hosszú házak* között, amelyekben vagy több család, vagy fiatal emberek laknak és külön főznek az egyes tűzhelyeken. Az a szokás, hogy az ebédeket a rokonok vagy a társak szűkebb körben költik el, már fennáll a törzs vándorszakában is, a letelepülés idején azonban már általánossá válik. Még a közösen termelt tápszereket is felosztják az egyes háztartások között, miután annak egy részét a közösség céljaira elraktározták.

Általában nagyon mértékletesek voltak az evésben és az ivásban. Tisztelték a feleségüket és szerették a gyermeküket. Ha állandóan szűken volt az élelmiszer, elsősorban a gyermekről gondoskodtak, mindent neki adtak, amijük csak volt, míg a felnőttek koplaltak. Szégyennek tartották, ha valaki félt a kikerülhetetlen haláltól, ha az ellenségtől kegyelmet kért, ha lopott, ha kapzsinak mutatkozott, ha valakit megvetően becsmérelt. A nőknél szégyen volt, ha nem tudott varrni, táncolni. Ilyen erkölcs uralkodott a törzsi életben.

A faluközösség volt az abban egyesült embereknek a legfőbb támasza és védelme. A közösség védekezett a legravaszabb és legerősebbek elnyomása ellen, ami az akkori zavaros és kezdetleges időkben igen gyakran előfordulhatott. Azonban még a kezdetleges életviszonyok között élő ember sem harcolt gyönyörűségéből, hanem csak önvédelemből és még kevésbé volt vérszomjas. Az ember már az akkori időkben is egész sereg olyan intézmény keretében élt, melyek nagyon is mérlegelték: mi hasznos, vagy káros a törzsnek, vagy szövetségnek. Minden veszekedést, mely két ember között kitért, a falu ügyének tekintették és a veszekedés alatt kiejtett sértő szöveget

úgy fogták fel, mint a községet, vagy az ősoket ért sértést, amelyeket a sértettnek és a községnek fizetett bírsággal kellett jóvátenni. Minden vita legelőször is a közvetítő, vagy békebíró elé került és legtöbbször itt elintézés is nyert. Ha azonban az eset nagyon is súlyos volt, akkor azt népgyűlés elé utalták. A népgyűlésnek nem volt más hatalma, mint az erkölcsi tekintélye, ezért a legfőbb büntetés az volt, hogy a bűnöst kirekesztette a közösségből és jogtalannak és védtelennek jelentette ki a lázadót, aki kénytelen volt a törzset elhagyni.

Ha az egyik közösség nagyon elszaporodott, akkor új ágakat bocsátott ki magából. Új faluközösség jött létre és így hódították meg lépésről-lépésre az erdőket és pusztákat. Az európai nemzetek keletkezése tehát a faluközösségek bimbózására és szaporodására vezethető vissza.

Gyakoriak voltak a különböző néptörzsek között a szövetségek és később majd látjuk, mint fejlődik ki a nemzet fogalma Európában.

Az emberek többre becsülték a békés munkát és ezért a települések későbbi idejében levetették a hadviselés szokásait és hogy békén dolgozhassanak, hercegeket tartottak, akiknek külön harcosaik voltak és az volt a feladatuk, hogy a békésen dolgozókat a betörésektől megvédjék. Ebből a rendszerből alakult ki később a külön katonai foglalkozás, ami az idők során a hűbériséghez vezetett.

Az ember béke és munkaszeretete volt tehát az oka annak, hogy később a katonai főnökök uralma alá került. A régi katonák, akik ezt a foglalkozást mesterségszerűen űzték, sokszor erőszakos úton szereztek javakat és a falvak lakossága, mely a katonák zaklatásait megúnta, vándorútra kelt, hogy új és nyugodtabb lakóhelyet keressen. A régi katonák is azonban tartósan csak úgy élhettek meg, ha a szerzett jószágot értékesíteni tudták. Ezért a parasztnak egyrészt földet, marhát, vasat ekét, stb. kínáltak, másrészt védelmet másfelől támadások ellen és néhány esztendei mentességet minden kötelezettségtől, mielőtt megkezdénék az adósság visszafizetését, amit a parasztnak rendszerint elfogadtak és letelepedtek. Ha azután megkezdtek az adósság visszafizetését, a terület védurai számára jobbgági kötelezettségeket kellett teljesíteni a letelepedett parasztnak. Ilyen módon képződött a gazdagság. A hatalommal egyesült gazdagság azonban nem tudott kitérni a tömegek azon vágyakozása elől, hogy a fenntarthatassák a békét és olyan intézményeket teremtsenek, melyek az igazságot szolgálják.

A régi faluközösségnek állandó gondja volt, hogy gyorsan véget vessen minden viszálykodásnak és a békés munkát egyenetlenkedések ne zavarják. A népeknek mind sűrűbb érintkezése és az egyes törzseknek különböző felfogása a jogszokásokról, ebben az időben már szükségessé tette, hogy a faluközösségek békebíráikat szélesebb körökben válasszák. A faluközösségek a békebíró tisztségével később a hercegeket is felruházták. Ezzel aztán el is vetették csíráját annak a lehetőségnek, hogy a bíraskodó és a végrehajtó, azaz fegyveres hatalom az idők során egyszemélyben egyesülhessen. A királyok és hercegek működése azonban eleinte kizárólag a bíraskodás területére volt szorítva. Nem uralkodtak a nép fölött — a legfőbb hatalom még mindig a népgyűlésé volt — még csak a néphad-

sereg parancsnokai sem voltak a királyok és ha a nép fegyvert ragadott, akkor is az általa választott parancsnok alatt vonult harcba a nép, akinek parancsnoka nem volt a király alá rendelve, hanem azzal egyenrangú volt. A király csak az ő saját birtokán és csak a saját általa eltartott és fizetett fegyveresek felett volt úr.

A viszonyok és körülmények azonban később mégis a királyok és hercegek alattvalójává, jobbágyává tette a falu lakosságát. Azonban nem minden falu helyezte magát a királyok és hercegek uralma alá. Egyes falvak lakossága falakat épített, hogy azoknak oltalma alatt megőrizhesse függetlenségét. A falakkal körülvett falvakban új élet kezdődött és ez az új élet volt az, mely a fallal körülbástyázott lakótelepet várossá fejlesztette.

Mindenütt, ahol az emberek falvak között némi védelmet találtak, vagy legalább találni reméltek, a lakosság megalakította a testvériségeket és baráti szövetségeket, amelyeket egy gondolat kapcsolta össze: a kölcsönös segítség gondolata és arra helyezkedve bátran nekiindultak az új életnek. A városi lakosság tehát ismét visszahelyezkedett a kölcsönös segítség alapjára és ez olyan óriási eredményt hozott, hogy három-négyszáz év alatt Európa külső képét teljesen átalakította. A testvéri összefogás pompás épületekkel gazdagította a városokat, amelyek már külsejükkel is kifejezésre juttatták az egyesülésben rejlő erőt és az ebből származó magasra törő szellemet és amelyeket a szépség, a kifejezés teljessége szempontjából máig sem ért utól senki. Ezek a testvériségben élő városi lakók hagyták hátra a következő nemzedékeknek mindazt a művészetet, ipart, amelynek mai kifejezője tulajdonképpen ennek a városi művészetnek és iparnak csak a továbbfejlődése.

Ha már most keressük azokat az erőket, amelyek ezeket a nagy-nagy eredményeket létrehozták, akkor azt találjuk, hogy a városok óriási eredményeket nem egyes hősöknek, nem egyesek lángeszének, hanem a kölcsönös segítségnek, az egy mindannyiért, a mindannyi egyért való gondolatnak köszönhetik, amely már a faluközösségben működött és amelyet a középkori városi lakosság új formában élesztett fel és erősített meg és ez az új forma volt a — céhrendszer.

A középkori város főcélja volt, hogy életnek és vagyonnak biztonságot adjon, hogy biztosítsa az önkormányzatot és a békét, alapköve pedig a — munka volt! Egyesülés volt kölcsönös segítségre tanáccsal és tettel az élet minden helyzetében és eshetőségeiben, szervezet volt az igazság fenntartására és gyakorlására. Az igazságszolgáltatásban mindig az emberség, a testvéri érzés vezette.

A középkori városi lakosság foglalkozás szerint céhekben tömörült. Minden egyes foglalkozásnak meg volt a maga külön céhe.

Hogy mi volt a kölcsönös segítség gondolatának tartalma a középkori városokban, annak jellemzésére ismertetni fogom egy dán céh szabályzatát. Ebben a szabályban legeslegelőször is azt olvassuk, hogy megállapítja az általános testvéri érzést, melynek a céhben uralkodni kell; azután következnek azok a rendelkezések, melyek az ítélkezésre vonatkoznak a testvérek között, vagy testvérek és idegenek között, viszályok esetén és végül fel vannak sorolva a kölcsönös segítségből folyó kötelezettségek. Ha valamely testvérnek a háza

leégett, vagy elpusztult egy hajója, vagy károsodott a zarándokúton, az összes testvéreknek segítségére kellett sietniök. Ha az egyik testvér veszedelmesen megbetegedett, a többi testvéreknek virrasztaniok kellett az ágya mellett, ha pedig meghalt, a testvéreknek kellett eltemetniök — ami abban az időben nagy dolog volt — és el kellett kísérenök a templomba és a temetőbe. A testvéreknek gondoskodnia kellett az elhalt gyermekeiről és az özvegy gyakran a céh nővére lett. Ezek a jellemvonások megtalálhatók minden testvériségben, melyet valamely célból alapítottak. A céh tagjai mindig olyan viszonyban álltak egymással, mint a testvérek és a nővérek és így is nevezték egymást. A céh előtt mindnyájan egyenlőek voltak. Volt közös vagyonuk is (marha, föld, épületek, templom és pénztőke). Minden testvér megesküdött, hogy elfelejti a viszálykodásokat és ha nem is kötelezték magukat arra, hogy többé nem fognak viszálykodni, abban mégis megegyeztek, hogy a veszedekés sohase fajuljon viszályvá, vagy perré más bíróság, mint a testvérek saját külön törvényszéke előtt. Ha a testvér idegennel keveredett viszályba, megegyeztek abban, hogy jóban, rosszban kitartanak mellette és még a kártérítést is közösen fizették. Ha azonban a testvér olyan főbenjáró bűnbe esett, mint orvtámadás, gyilkosság, esküszegés, vétkezés a közösség érdekei ellen, — akkor megtagadtak vele minden közösséget és könyörtelenül kizárták a testvériségből.

A középkori városok, melyekben a céhek éltek, helyes érzéssel elsősorban a fogyasztást biztosították, mert tudták, hogy anélkül a termelést fenn nem tarthatják és ezért a város alapelve volt: gondoskodni a szegények és gazdagok legszükségesebb táplálékáról és hajlékáról egyaránt. Mindent a vásárra kellett vinni és ott megvételre felajánlani mindaddig, amíg csak a harangszó a vásár végét nem jelentette. Csak akkor vásárolhatta meg a kereskedő a maradékot és a nyereség akkor is csak „*tisztességes nyereség*” lehetett! Ha a várost inség sujtotta, akkor ebben minden lakója egyformán szenvedett, azonban — a nagy inségektől eltekintve — senkise halhatott benne éhen, ami manapság sajnos bizony előfordul.

A városokban a kereskedő nem juthatott meg nem engedhető haszonhoz. Az egyik városban pl. a kereskedők és a tengerészek eskü alatt vallották meg az árúk beszerzési árát és a szállítási költségeket, amelyek alapján a város polgármestere és hét *tapasztalt* férfiú állapította meg, hogy a kereskedő milyen áron adhatja el árucikkeit. Ez a szokás általánosan elterjedt volt. Az, hogy az árat nem az eladó, vagy vásárló, hanem egy *harmadik*, mindenesetben *tapasztalt* személy állapította meg, már régebben is szokásban volt. Ezzel a beavatkozással is a közösség érdekeit szolgálták.

A céhek testületileg vásárolták meg a mesterségükhöz szükséges minden nyersanyagot és munkájuk termékeit legtöbbször alkalmazottaitk útján árusították.

Abban az időben nemcsak a város összes kereskedői voltak kifelé egyetemlegesen felelősek azért az adósságért, melyet valamelyik testvériük egyedül csinált, hanem az egész város is felelős volt összes kereskedőinek adósságaiért.

Amint ezekből a leírásokból megállapíthatjuk, a középkori város, a politikai szabadság biztosításán kívül, a kölcsönös segítség

elvén alapuló szövetkezés volt, mely szövetkezés úgy a fogyasztásra és termelésre, mint az egész társadalmi életre egyaránt kiterjedt.

A munka ezekben a városokban öröm volt, mert egymásért, a közös jólétért dolgoztak. A városok törvényei is a jólétnek alapját, a szorgalmat, a munkát védelmezték.

Hogy a városokban uralkodó szellem áldásos hatása nem vált általánossá és nem terjedt ki a falvakra is, annak oka a középkori városoknak a környékbeli földművelő néphez való viszonya, illetve az volt, hogy a városi lakosság nem alkalmazta a városon túl, tehát tágabban, a falura kiterjeszkedően a kölcsönös segítség elvét és a falvakban élő lakosságról megfélemedezett. A városi polgárság nem ismerte fel az akkori időkben a parasztok felszabadításának a szükségességét és nem kapcsolta bele az ő életközösségébe a falu lakosságát is és ez a mulasztás azután a városokra nézve végzetes következményekkel járt.

A hűbérúr háza várrá alakult.

A középkori városok egyideig megtudták védeni függetlenségüket a hűbérúr-, a várurakkal szemben, de ez a függetlenség sok és nehéz harcra került. A várurak mindjobban erősödő hatalmának ellensúlyozására a városok szövetségekbe tömörültek és így küzdöttek függetlenségük fenntartásáért. Ebben a küzdelemben a falusi lakosságot is maguk mellé állították. A bátorság, merészség és kitartás csodáit művelték a városi polgárok ebben a küzdelemben, csak hogy a céhek nyilai és szekercéi nem mindig kerültek felül a páncélos lovagokkal való összeütközésben és sok vár állott ellen az elmés ostromgépeknek és a városi polgárok bátor, hősies támadásának. Egyes városoknak mégis sikerült felszabadítani szomszédos falvaikat a hűbérurak uralma alól, aminek az volt a jutalma, hogy a felszabadítás a városoknak is békét és rendkívüli jólétet hozott. A városi polgárság azonban még most sem ismerte fel igazi érdekeit és ahelyett, hogy a faluval szövetkezett volna, a sok háborúban kimerült városi polgárság tárgyalásokba bocsátkozott a hűbérúrral és kényszerítette, hogy hűséget fogadjon a városnak, várát lerombolta és beleegyezett, hogy házat építsen a városban és ott lakjon. Ilyen módon polgártárs lett a hűbérúr, ennek fejében azonban megtartotta jogainak legnagyobb részét a parasztok felett, akik terheiknek csak részleges mentesítését követelték. A polgárság akkor még nem tudta megérteni, hogy a parasztnak is meg lehet adni ugyanazon polgárjogokat és ez mély szakadékot okozott a város és falu között.

A várurak ellen viselt háborúknak még más rossz hatása is volt. A városok egymás ellen is háborúk hosszú sorába bonyolódtak. Ezeknek a háborúknak azonban nem annyira az egyes városok érdekeinek az összeütközése, hanem inkább az egyes hűbéruraknak ellenségeskedése volt az oka, amibe a városokat is belevonták. A városok élete azonban még ezen idők alatt is virágzott és továbbfejlődött. Ekkora erő, ekkora hatalom mellett miért indult mégis hanyatlásnak a középkori városok élete? A hanyatlásnak több oka volt, melyek közül egyesek még a messze múltban gyökereztek, mások pedig azokból a hibákból származtak, melyeket a városok elkövettek.

A XV.-ik század, azaz az 1400-as évek vége felé már hatalmas államok keletkeztek. Ezek úgy születtek meg, hogy egy-egy hűbérúrnak sikerült mind több és több tulajdont szerzeni és mind több parasztot telepíteni a birtokaira, több lovagot tartani a kíséretében és több pénzt gyűjteni pénztárába. Kedvező fekvésű falvak egy-egy központját választotta ki székhelyül, melyek még nem jutottak el a szabad városi élethez, még nem fejlődtek várossá és a birtokra telepített jobbágyainak a segítségével megerősített királyi városokká alakította azokat, ahová fegyvertársait a falvak bőkezű osztogatásával, az iparosokat és kereskedőket pedig a nekik biztosított védelemmel csábította. Ezek a királyi városok később más központokat is magukhoz ragadtak.

A szabad városok polgársága még most sem ismerte fel és még most sem jött rá arra, hogy a parasztnak is fel kell szabadítani és a parasztnak, amikor látták, hogy a szabad háborúskodásnak, melynek árát nemcsak a városok, hanem a parasztnak is megfizették, most már a királyba, császárba, nagyhercegekbe, ezekbe a legerősebb urakba vetették minden reményüket és fegyveres segítségüket nekik ajánlották fel, hogy az elszaporodott hűbérurakat békés munkára kényszerítsék. A parasztnak ez a fegyveres támasza segítette tehát kialakítani a királyok központosított államát, amely államformában — változott körülmények között ugyan és egyenlőjogú polgárokként — még ma is élünk.

Igy keletkeztek az egyes és mindjobban elhatalmasodó államok, melyek sok erősséggel és a jobbágyok hadseregével rendelkeztek és most már nemcsak az ellenséges nemességgel, hanem ezekkel az államokkal is meg kellett küzdeni a szabad városoknak.

A középkori szabad város alap gondolata nagyszerű volt, de nem volt eléggé általános. A kölcsönös segítséget szélesebb területre, azaz a városok környezetére, a falvakra is kellett volna kiterjeszteni, ez azonban nem történt meg és ezért következhetett be az, hogy a környezet, a nagyszámú falu a királyokhoz csatlakozott, aminek viszont az lett a következménye, hogy az egyedül maradt városok kénytelenek voltak a központi államba szintén beleolvadni és ezzel azután meg is kezdődött a szabad városi élet és szellem hanyatlása, annak a szabad városi életnek, mely az emberi művelődésnek egyik legnagyobb, legtermékenyebb és legszebb korszaka volt. A központi államba beleolvadt szabad városi polgárságból kezdett a régi szellem kiveszni. Nagyon is a kormányra bízta magát és ezáltal megszűnt bízni önmagában, képtelen volt már valami újat kezdeni, s ennek lett a következménye, hogy régi jóléte is eltűnt.

Előadásomban középkori városokról, királyokról, hercegekről és jobbágyokról beszéltem. Ezeknek az élete nem nálunk Magyarországon, hanem Európa nyugati részén, Németországban, Franciaországban és Olaszországban folyt le. Nálunk Magyarországon a városi intézmény nyomait először Szent István apostoli királyunk idejében találjuk. Székesfehérvárt olasz mintára városi kiváltságokkal Szent István ruházta fel. A városi rend bölcsője Magyarországon a várrendszer volt. A későbbi szabad városok Magyarországon a várak tövében keletkeztek és a várispánok alatt álló népes helységekből alakultak. A szabad városok Magyarországon kiváltsági-

kat mind a királyoktól nyerték, tehát szabad királyi városok voltak és mint olyanok közvetlenül a királynak voltak alárendelve. A szabad királyi városok a törvényhatóságnak is tagjai voltak. A királyi kiváltságot törvénybe kellett foglalni. Amint ebből a rövid ismertetésből is megállapíthatjuk, Magyarországon csak szabad királyi városok voltak.

Magyarországon nem tudott kialakulni a hűbériség sem. A magyarság törzsekből nemzetté forrt össze és az egész nemzet választotta meg királyát, aki sohasem volt hűbérúr, hanem az egész nemzet, egy egész ország királya.

A nyugateurópai hatást és befolyást azonban Magyarország sem kerülhette ki. Voltak kísérletek Magyarországon is a nyugateurópai hűbérintézmények meghonosítására, de azok maradandóan nem tudtak gyökeret verni azért, mert kifejlődésüket az egész országot egybefonó közjogi szervezet lehetetlenné tette.

Magyarországon az úrbéres intézmény alakult ki. Az úrbéres, a jobbágy földesurával szerződéses viszonyban volt, mely szerződés a jobbágyok jogait és kötelezettségeit szabályozta. Az úrbéres intézményt Magyarországon az 1848. évi törvények eltörölték.

Az emberiség tehát szüntelenül előrehaladt és Magyarországon is mindenki egyenlőjogú tagja lett a nemzetnek, tehát a parasztság is és most már sorsának intézésébe ő maga is belefolyik.

A kölcsönös segítség érzésének áramlása sem szűnt meg a tömegekben, az még ma is él és a viszonyok változása miatt újabban mind komolyabban és mind határozottabban keresi az utat ahhoz az új képződményhez, ahhoz az új életformához, mely felülmúlja a régi intézményeket tökéletesebb berendezésével és mindenkire kiterjedő mélyebb emberi tartalmával.

A kölcsönös segítség hajlama az emberben olyan ősrégi eredetű és annyira szorosan függ össze az emberi faj egész elmúlt fejlődésével, hogy az emberiség azt megőrizte a történelem minden változásán át egészen a mai napig. Mindig, amikor az emberiségnek új szociális, társadalmi szervezetet kell teremteni, amelynek a fejlődés új lépcsőfokához kell alkalmazkodnia, a kölcsönös segítséghez nyúlt. Az új társadalmi és gazdasági rendszerek és berendezések, amennyiben a tömeg alkotásai voltak, mind ebből az örök forrásból, a kölcsönös segítség forrásából fakadtak.

Ha tekintetünket az európai társadalom jelen állapotára irányítjuk, tüstént az a tény lep meg bennünket, hogy a faluközösség, habár olyan sok minden történt az eltörlésére, még mindig fennáll abban a terjedelemben, amint azt a következőkben látni fogjuk és hogy ma ismét sok kísérlet történik annak egy vagy más, a viszonyok által követelt haladottabb formában való helyreállítására. A faluközösségről általánosan el volt terjedve az a hit, hogy Nyugat-Európában, tehát Európa műveltebb részében természetes halállal múlt ki, mert a köz-földtulajdon nem felelt meg a földművelés mai haladottabb követelményeinek. Az igazság azonban az, hogy a faluközösség sehohsem a közösség tagjainak a beleegyezésével tűnt el, hanem azért, mert arra a viszonyok kényszerítették.

A köz-földtulajdonnak még a haladottabb földművelés követelményei miatt sem kellett volna egészen megszűnnie, mert a parasztok igenis folytonosan javították a termelési módszereket, tehát a földművelés módszereiben igenis előrehaladtak, tökéletesedtek.

A faluközösség berendezései annyira megfeleltek a földművelő lakosság szükségleteinek és fogalmainak, hogy Európa még a mai napig telve van a faluközösség élő maradványaival, olyan szokásokkal, amelyek még a tényleges faluközösség korszakából származnak.

Svájc, ahol a polgári szabadság és a nép műveltsége oly magas fokon áll, ennek az állításnak az igazolására igen jó példa. A svájci szövetségállamok egyes részeiben a földtulajdon ma is osztatlan, amelyeket a falusi népgyűlés igazgat. Az alpesi rétek és az összes erdők kétharmada még ma is községi föld és nagyon sok termőföld, gyümölcsös kert, szőlőhegy, tőzegláp, kőbánya és sok más ma is köztulajdon. Oly kerületekben, amelyekben az összes családapák résztvesznek a választott tanácsok ülésén, a közösségi szellem különösen eleven.

A tél vége felé minden falu összes fiatal emberei több napra is az erdőkbe mennek és ott levágják az épületfát és a törzsekkel együtt csúsznak le a meredek lejtőkön; azután elosztják az épület- és tűzifát a háztartások között, vagy pedig mindnyájuk hasznára eladják. A Genfi-tó partján, a szőlőshegy lépcsőzetes szőlőterületeinek jókarban tartásához szükséges munkát közösen végzik és tavasszal, ha ügylátszik, hogy a hőmérő napfelkelte előtt fagypontra alá süllyed, az éjjeli őr felkelti az összes családapákat, akik szalmát és trágyát hordanak össze és meggyújtják, hogy az így keletkező mesterséges felhővel védjék meg a szőlőt a fagytól. Csaknem minden kantonban, azaz közigazgatási kerületben megvan a faluközösségekben az ú. n. „polgári haszon” szervezet, amely abból áll, hogy több tehenet közösen tartanak azért, hogy minden családot ingyen lássanak el vajjal, vagy közös földjük, szőlőjük van, amelynek termését elosztják a polgárok között, vagy pedig a lakosság javára bérletbe adják a földet.

Svájcban még nagyon sok, kölcsönösségre alapított szokás van. Az esti összejövetelek dióhámozásra, amelyet felváltva, minden háztartásban tartanak, az esti társaságok, amelyeken a menyasszonyi kelegyét varrják, a segítség összehívása a házépítéshez, vagy a termés beszállítására, vagy akármiféle más munkára, amelyet a község valamely tagja kívánhat, gyerekesere a különböző nyelvű polgártársak között, mindez nagyon elterjedt szokás. Még olyan ügyeket is közösen intéznek el, amelyek ritkábban merülnek fel, így pl. egy helyen szükség ütötte fel a fejét a községben és azon úgy segítettek, hogy eladták a községi réteket.

A községek még ma is vásárolnak földeket és ha az újonnan vásárolt földek egy ideig, tíz, húsz, harminc évig egyes községi tagok birtokában voltak is, azok újra a köz tulajdonába mennek át és a község azokat mindannyiok szükséglete szerint elosztja.

Nagyon sok kis egyesület keletkezik, csak azért, hogy egyes szükségleti cikkeket, mint pl. kenyeret, sajtot, bort stb. közös munkával állítsanak elő, hacsak kis mennyiségben is és a földművelő szövetségek Svájcban nagyon gyorsan terjednek. Gyakran találunk ezekben az egyesületekben 10–30 parasztot, akik közösen vesznek

szántóföldet és réteket és közös birtokosok gyanánt művelik azokat és közösen vásárolják meg a megműveléshez szükséges szerszámokat, cséplőgépeket is, amelyeknek kiszolgálásához maguk adják a szükséges munkaerőt, nemesebb marhafajtákat vásárolnak közösen és kezdik a termelés minőségét javítani és mindenütt szervezik a tejszövetkezeteket a tej, vaj és sajt eladására.

Közös munkával csupasz, terméketlen hegyoldalakat változtattak át dús kertekké. A földet a férfiak hátukon hordták fel, a hegyoldalt lépcsőzetesen telepítették és beültették gesztenye-, barack- és más gyümölcsfákkal és az öntözéshez szükséges vizet több kilométernyi távolságról vezették oda, amihez a csatornát szintén közös munkával építették meg.

Svájc azonban egyáltalán nem kivétel Európában a kölcsönös segítség nagy jelentőségének, áldásának és hasznának a példázására. A földművelők tömege másutt is megőrizte a kölcsönös segítség hagyományait és ott, ahol a nép eléggé értelmes és egyéb viszonyok azt nem gátolják, a kölcsönös segítség elvét alkalmazza is olyan alakban, amely legjobban felel meg a mai idők haladottabb termelési követelményeinek. Ezek az új közösségek mutatják meg, hogy milyen irányban és milyen formában kell várni a jövő fejlődését.

És most érkezünk el oda, amikor széjjel kell néznünk a magunk portáján is. Hát bizony, szomorodott szívvel kell megállapítanunk, — különösen ha a felsorolt példákat magunk előtt látjuk — hogy a magyar földművelő nép mennyire elmaradott a kölcsönös segítség terén és ha nehezebb a sora, mint más, haladottabb ország földművelő népének az élete, azt nem kis mértékben annak tulajdoníthatja, hogy a kölcsönös segítségben rejlő erőt eddig nem ismerte fel kellően és azt a maga javára máig nem alkalmazta. Pedig a magyar földművelő népnek szintén éreznie kell, hogy az idők járása felette is nagyon megváltozott és ha meg akar állni az élet küzdelmeiben, a más népekkel való kikerülhetetlen versenyben és nem akar ebben a versenyben alulmaradni, ami egyúttal a pusztulását is jelentené, akkor egész életét és gazdálkodási rendszerét is meg kell változtatnia, új alapokra fektetnie.

Hogy mik lehetnek az új alapok és hogy azokat hogyan lehetne a legjobban felépíteni, annak a megoldását bizony keresni kell. De akármilyen új alapot is fog rakni magának, jövődjének a magyar földművelő nép, az az egy bizonyos, hogy ez az alap csak a kölcsönös segítség tégláiból épülhet fel.

Kíséreljük meg tehát erre a fontos, a magyarság jövőjére sorsdöntően kiható nagy kérdésre megtalálni a választ.

A földbirtok Magyarországon a népi politikát valló kormányok segítségével mindinkább és mind nagyobb mértékben azok kezébe kerül, akik a földet maguk gondozzák, maguk művelik. A föld tehát Magyarországon a népé, a földművelő népé már most is és még inkább lesz a nép tulajdonában a jövőben. Ez a birtoklás azonban kötelezettségekkel jár, kötelezettségekkel önmagával, a családdal, a nemzettel szemben. Ez a kötelezettség azt írja elő, hogy ezentúl jobbat és többet kell termelni, mint eddig. Jobban kell trágyázni a földet, a jobb magvakat kell elvetni, nemesíteni, jobban kell gondozni gyümölcsünket, vetéseinket, állatainkat, sok olyan berendezést

kell meghonosítani, melyek a termelést tökéletesítik és megkönnyítik, szaporítani és nemesíteni kell az állatállományt stb. tehát amint ebből is láthatjuk, a feladatok tömege mered a magyar földművelő elé.

A nagybirtokok lefaragása és szétdarabolása azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a nagybirtokokon, nagy tömegekben termelt egységes piaci árut, amellyel a nagy fogyasztó piacokon egyedül boldogulni lehet, a szétdarabolt kisebb birtokokon, amelyeket különböző módszerek szerint művelnek, sem mennyiségben, sem pedig egységes minőségben nem fogják tudni előállítani és ennek következményeként elveszítjük majd a nagy fogyasztópiacokat, — melyek nagy mennyiségű egységes és jó minőségű árut kívánnak — és kizárólag a belpiacra szorulunk, mely nem lesz képes mindazt felvenni, amit termelünk, ennek meg az lesz a következménye, hogy a magyar földművelés fejlődésében meg fog állni, sőt még vissza is fog esni és elszegényedni.

Ez a probléma már is kopogtat az ajtónkon, ezért azzal foglalkozni kell. A probléma megoldására szinte önként kínálkozik a *kölcsönös segítség*, amelyet a magyar viszonyokhoz és a mai követelményekhez úgy kellene alkalmazni, hogy egy-egy falu a kölcsönös segítség alapján *termelési közösségbe lép!*

Termelési közösségbe kell lépni azért, mert egy-egy gazda egy-magában nem tud megbirkózni azokkal a nagy feladatokkal, amelyeket a változott viszonyok és az új követelmények vele szemben támasztanak. Nincsen sem tőkéje, sem modern termelő eszköze, sem megfelelő berendezése és nincsen legtöbbször elegendő szaktudása sem ahhoz, hogy olyan teljesítményt tudjon felmutatni, amit a fogyasztás tőle követel. Egy-egy ember képtelen egymagában megküzdeni ezekkel a követelményekkel, de ha az egész falu szövetkezni fog, az egyes ereje megsokszorosodik és a termelési közösségbe lépett falu együttesen megtudja majd szerezni a szükséges tőkét, be tudja majd szerezni a termeléshez szükséges eszközöket, meg tudja majd építeni a fejlettebb termeléshez szükséges berendezéseket, egységesen tudja majd irányítani a termelést, alkalmazni tud majd legalább 1—1 gazdatisztet, állatorvost, kertészt, akik szintén tagjai lennének a falu termelési közösségének és javadalmazásukat természetben kapnák.

A faluközösségekbe egyesített gazdaságok feltétlenül megkívánják a magasabb képzettségű szakszerű vezetést, tehát a gazdatisztet, állatorvosok, kertészek alkalmazását. Ilyen szervezettel a szűnőfélben lévő nagy uradalmak helyébe léphetnének azzal a nagy előnnyel, hogy olcsóbban, tehát hasznothajtóbban termelnének, mert a munkát túlnyomórészt maguk, a faluközösségben egyesített tulajdonosok és családtagjaik végeznék.

Ez a megoldás lenne a régi faluközösségnek, a kölcsönös segítségnek a mai időkhez alkalmazott látszólag legjobb változata, mely sok ígéretet hord magában.

Ajánlom kedves hallgatóimnak, gondolkozzanak ezen a megoldáson, üljenek össze a gazdák és hányják-vessék meg maguk között ezt a kérdést, de azt is ajánlom, hogy ne csak tárgyaljanak, hanem cselekedjenek is.

A termelés újjászervezésével párhuzamosan természetesen meg kell szervezni falvanként az értékesítést is.

Az értékesítő szövetkezetekről, illetőleg a szövetkezetekről általában a legközelebbi alkalommal fogok előadást tartani.

II.

NÉPMŰVELÉSI ELŐADÁSOK.

A szövetkezetről. A szövetkezet átalakító hatása emberre, társadalomra, gazdasági életre.

Egyes virágzó községektől eltekintve, meg kell állapítanunk, hogy a magyar falvak élete nem azon a színvonalon áll, amelyen a föld termőképessége folytán egyébként állhatna, hogy gazdálkodási rendszere sok vonatkozásban elmaradott, népe általában szegény és helyenként elapadóban van. Ez a szomorú állapot felveti a nagy kérdést: miért van ez így, amikor a magyar földművelő úgy észre, mint munkateljesítményre különb, de legalább is nem kisebb értékű más népek fiainál. Kétségtelen, hogy valahol hiba van, és ezt a hibát csak is önmagunkban kereshetjük és találhatjuk is meg. A hiba megállapíthatóan abban van, hogy a magyar földművelő népből hiányzik az önbizalom és ennek folyományaként a kezdeményezéshez szükséges akarát. Az önbizalom hiányának, illetőleg a kezdeményezésről való lemondásnak oka alighanem abban keresendő, hogy fél a sikertelenségtől és a kockázattól, amivel egy új, akár termelési, akár üzleti kezdeményezés esetleg jár.

Vizsgáljuk meg, indokolt-e a magyar népnek ez a tartózkodása, amelyet akár a termelés, akár az üzleti vállalkozás terén tanusít. Határozott válaszunk erre az, hogy nem! Nem pedig azért, mert a magyar népben megvan mindaz a képesség, mely alkalmas arra, hogy őt mai szegénységéből kiemelje és a boldogulás útjára vezesse. Igenis megvan a magyar népben a képesség ahhoz, hogy leleményességével a termelésben újat alkosson és megvan benne a képesség ahhoz is, hogy üzleti téren megállja a helyét. Az üzleti érzéket a népnek kell önmagában gyakorlat útján kifejleszteni, mert boldogulása nemcsak termelésének minőségén és mennyiségén múlik, hanem azon is, hogy azt milyen áron tudja értékesíteni, a termelőnek tehát bizonyos fokig kereskedőnek is kell lenni ahhoz, hogy boldoguljon.

A magyar nép még nem ismeri kellően saját teremtő erejét és képességét és ezért arra rendezkedett be, hogy legtöbb cselekvésében az állam irányítsa és még inkább arra, hogy anyagilag is támogassa őt. Számoljunk le egyszer már azzal a téves képzelettel, melyet a magyar nép az államról magában kialakított és mely az államot valami különállónak, de leginkább egy óriási pénzszekevénynek képzelet, melyben az ajándék-arany számlálatlanul fekszik és csak szerencse és összeköttetés dolga, hogy ebből a kincsből ki részesüljön. Legyünk végre tisztában azzal, hogy az állam nem valami különálló jóléti intézmény, nem bizony — az állam egyenként és együttevén *mi* vagyunk és az arany, mely az állampénztárban fekszik, az a mi

adónkból gyűl össze, ezért ha az állam elkerülhetetlen esetekben abból ad is segítséget a népnek, az tulajdonképpen csak kölcsön, melyet a nép újabb adóban fizet vissza, mert a közületnek erre a pénzre szüksége van.

Ne építsünk tehát külső segítségre, hanem saját erőnkre és vizsgáljuk meg már most: saját erőnkől mit vihetünk végbe, hogy a mai tarthatatlan helyzetből kiemelkedjünk.

A népben bizonyára felmerült a kétely, vajjon tud-e a saját erejéből újat teremteni és azzal a haladás, a boldogulás útjára lépni.

Azok számára, akik talán példa hiányában a lehetőségben kételkednek, tanulságul el fogom mondani a dán paraszt felemelkedésének útját, azé a dán parasztét, akit a viszonyok változása a lét és nemlét kérdése elé állított és aki jóformán a semmiből kiindulva tisztán önerejére támaszkodva országának mezőgazdaságát mondhatni a világon első helyre emelte. A dán paraszt sorsában tehát megláthatja a magyar nép is jövő sorsának képmását, feltéve, hogy ú. m. a dán paraszt, vállalja a küzdelmet és lesz akarata is hozzá, hogy ő maga is elérje azt, amit dán sorstársa szorgalmával, akaratával a maga számára már kiküzdött. Nincsen kétségünk benne, hogy annak a magyar népnek, mely a világháború alatt a harctéren annyi példáját adta kezdeményezőkéességének és a küzdelemre való akaratnak megvan az ereje és akarata ahhoz is, hogy szorgalommal, a társulásban rejlő erő segítségével kiküzdje gazdasági téren is a maga számára a haladottabb életnek azt a fokát, mely nélkül sem mint egyén, sem pedig mint nemzet a népek versenyében többé meg nem állhat.

Lássuk már most a dán példát.

A dán paraszt inkább tanyákon, tehát birtoka kellő közepén él. Ez nagy előny, mert nem kell sokszor órákat szekereznie azért, hogy földjére kijusson és ezt a megtakarított időt hasznos munkára fordíthatja, nem szólva arról, hogy birtokát is könnyebben igazgathatja és ellenőrizheti.

Dánia maga kimondottan falusi ország, mert a tanyákon és falvakban él a lakosság nagyobbik fele.

Nézzünk be egy dán paraszt tanyai udvarára.

A régi lakóházat a dán paraszt ma már csak magtárnak használja. Az új lakóház emeletes, téglából rakott, tágas, térszerű épület. Nálunk az úri kastélyok ilyenek. Előszobája is van, ahol a cipő sarát és felsőkabátunkat hagyjuk. Szalónba lépünk, amelyben bársonyos, párnázott székeket látunk. Irodája szintén van, melyben az íróasztalon kívül kényelmes, angol bőrfoteleket, asztalt, azon napilapokat és egész halom gazdasági szaklapot találunk. A könyvespolcon gazdasági szakkönyvek, nemcsak dán, hanem angol és német nyelven is. A falakon lógnak tenyészete remekeinek fényképei. Fajdísznók. Büszke családi képtár.

A tanya gazdája idősebb férfi, 6 szép, egészséges gyermeke van, többször járt idegen országokban, hogy lásson és még többet tanuljon.

Körülbelül 80 hold földje, 40 tehene, összesen 80 sertése van, 8 bérest és 2 nöcselédet tart.

Téglás, cserepes, betonozott, vízvezetékekkel és villanyvilágítással felszerelt épületek a sertésólak és tehénistállók is. A szárnyasoknak szintén külön lakása van és nem egy család az emberi családdal. Mindenütt rend és tisztaság. Az állatok gyönyörűek, tiszták, ápoltak. A dán gazda sertéseiről és teheneiről törzskönyvet vezet. Rendkívül gondot fordít arra, hogy a legtisztább vérű és a legszebb testű anyák és a legelőkelőbb nemzetségu és a legkipróbáltabb apák párosodjanak. Csak fajtisztá, nemesített állatokat tenyészt.

Az istállóban a tehén feje felett tábla van kifüggesztve. Rajta adatok, melyekből kitűnik, hogy a tehén tavaly 5076 kg, az idén 5916 kg tejet adott, tavalyi tejében 5.01 százalék volt a zsír, az ideiben 5.11 százalék. Nagy a haladás. A gazda elmondja: nagy küzdelem volt ez, mely az egyre több és több tejért folyik, míg a tejet 4000 kilóról, a zsirtartalmat pedig 4 százalékról ennyire felvittük. Mindezt csak okszerű takarmányozással, etetéssel és ápolással lehetett elérni.

Magyarázza a gazda, hogy nála nincsen ugar. Nyolcszoros vetésforgóval dolgozik. Amint látható, az egyik táblán őszi gabona, ott répa van, mellette árpa, aztán kétszeres, megint árpa, amott zab, ott pedig lucerna meg fű. Amit egyik növény kiszív a földből, azt az erőt visszaadja a másik, ha az egyik nagyon rögössé teszi, megporhanyítja a másik. Olyan a föld, mint az állat, attól függ, mennyit terem, hogyan etetik és ápolják. A tudomány és a szövetkezés nagyszerű körforgást teremtett a dán paraszt földjének életében. Ezt az embert, állatot és földet tápláló életet, röviden így lehet összefoglalni. A tehene tejét beszolgáltatja a dán paraszt a tejszövetkezetnek. Ott vajjá köpülik. A lefölözött, zsirtalanított tejet visszakapja és ezzel hizlalja disznait. A disznaját beviszi a vágószövetkezetbe, ott hússá változtatják, de vérét a paraszt visszakapja és a disznóvér főzve, préselve, szárítva, szétdarabolva a legkitünőbb csirkeleled. Ez az egyik ága a körforgásnak. A másik: a tehénnek csak a teje megy ki a gazdaságból, de a trágyája ott marad. Már pedig a trágyadomb a mezőgazdaság központja és ezt jól jegyezzék meg hallgatóim. A dán paraszt sok tehenet tart, aránytalanul többet, mint a magyar, tehát dúsan trágyázott földje dúsan terem gabonát és takarmányt is. A tehén táplálja tőgye tejjével, már mint lefölözött tejjével a sertést, a sertés vérével a csirkét, de a tehén trágyája táplálja a földet is és így végső soron önmagát.

Dániában már nem mesterség a földművelés, melynek néhány évszázad óta alig változó, jó, vagy rossz fogása apáról fiúra öröklődik, hanem tudomány. Eszköze a kísérlet, műhelye a laboratórium. A mérnök, a vegyész, a természettudós agyveleje, szellemi munkája csak úgy trágyázza a dán földet, mint a paraszt két keze munkája és a tehén trágyája. Nem a tudatlanság, az ismeretnélküli egyszerű észjárás, hanem az állatélettan mutatja meg, hogy mi a különböző táplálék értéke a különböző állatfajok számára, tanít meg a tenyésztés elveire, a fajtisztaság tiszteletben tartására. Nem a véletlen, hanem a növényélettan teremti ki kísérletekkel a legjobb magvakat és szabja meg, hogy az egyes fajtájú földeken mit termeljünk. A gép mindenütt bevonult a szántás, vetés, trágyázás, aratás, cséplés műveleteiben. A dán mezőgazdaság úgy dolgozik, mint másutt az ipar és ez sikerének egyik titka.

A dán paraszt igényes. A dán faluban csak cseréppel, palával fedett, padlós, a legnagyobb intézeteknél tűz ellen biztosított házak vannak. A falvakban aszfaltos a járda és villany világít. Vízvezeték mindenütt van. Villanyerő dolgozik a gazdaságban is, azzal köpülnek (azelőtt kézierővel 36 óra alatt lehetett 100 kg tejből kiszedni a vajnak való tejfelt, míg a centrifugás villanyerővel hajtott köpülő egy óra alatt tud lefölözni ugyanolyan mennyiségű tejet), villanyerővel csépelnek, azzal emelik ki a vizet a kútból stb.

A béres is megkeres lakásán, élelmén kívül évi 5—600 pengőt.

A dán faluban nem a korcsma a társas élet központja és nem a szesz a nép legfőbb élvezeti itala. A korcsmába csak egészen öreg emberek járnak csendes poharazásra.

A dán falu társas életének központja a „Pálmakert” és cukrászda. Tágas helyiség. Villanylámpák, apró asztalok. Kertiszékek. Egyszerű minden és mégis derűs. A helyiségben zongora is van, melyen a látogatók játszhatnak, ha a fiatalság táncrea akar perdülni.

Itt ül az első béres. Megmosdott, tiszta ruhát vett és most szalmaszálon keresztül szívja a pohárba töltött fagyaltlevet. És itt ül a kisbéres, aki bizony egész nap, látástól vakulásig a trágyát hordta, közben az istállót pucolta, de most jó polgári ruha van rajta és porcelláncsészből kávé szűrővel és krémes süteményt eszik. Itt ül a gazdag nagyparaszt fia is. A tanító. A gépmunkás. A kereskedő. És itt ülnek a parasztlányok is. Kesztyű van most azokon a kezeken, melyek reggel és este a tehén tőgyét fejték. Kosztium és kalap azokon a lányokon, akik nappal a moslékos dézsát hordták s a tyúkok elé kukoricát vetettek. Itt munka után nemcsak aludni, hanem pihenni, szórakozni, egymás társaságában együttlenni is akarnak az emberek.

Így él a dán falu, mely azért mégse paradicsom. Itt is dolgoznak az emberek. Nehéz és keserves munkával kell itt is a kenyeret megkeresni, de ebben a munkában áldás és öröm is van, az erőfeszítés nem hiábavaló, mert ezzel a munkával megszerzik a kenyér mellé a húst is.

Főbb vonásokban bemutattuk a dán paraszt gazdaságát és a dán falu életét. Nagyra fejlődött a dán paraszt és amint a példa mutatja, a népnek igenis van fejlődési lehetősége, de ezt a fejlődést csak saját szorgalmával, önerejére támaszkodva, tervszerű, szervezett gazdasági munkával érheti el.

Felmerül ezután a kérdés, miként jutott el a dán paraszt a fejlődésnek, a haladásnak ilyen magas fokára.

A dán paraszt életalakulása telve van tanulással és abból sok biztatót és hasznosat meríthet a magyar nép is a maga számára.

Lássuk most már, mi indította el a dán paraszti életnek ezt a nagy lendületét és mai magas színvonalát, milyen eszközök alkalmazásával és segítségével érte el.

Dánia egykoron, épp úgy mint Magyarország, gabonatermelő állam volt, amikor a közlekedési eszközök (vasút, hajó) tökéletesedni kezdtek és azok segítségével az idegen földrészek olcsóbb gabonája, mint versenytárs az európai piacokon megjelent, a dán paraszt

helyzete igen súlyossá vált és ez a helyzet gondolkodásra készítette. Gondolkozott azon, hogyan javíthat megnehezült életén és 25 évig se tartott, hogy Dánia egész mezőgazdaságát teljesen átalakította. Mezőgazdasági termelése ezen idő alatt kétszer is nagy átalakuláson ment keresztül. Először áttért a kizárólagos gabonatermelésről az állattenyésztésre, másodszor pedig, amikor természetes piaci: Anglia és Németország megnehezítették számára az országukba irányuló élőállatbevitelt, átcsapott a hús- és vajtermelésre. Dánia tehát elindult, még pedig anélkül, hogy gabonatermelését csökkentette volna — a belterjes gazdálkodás, a tehéntartás, a vajtermelés, a sertéshizlalás, a csirketenyésztés stb. útjára. Ezzel elérte azt, hogy függetleníteni tudta magát az időjárás szeszélyeitől és az egyoldalú termelés értékesítésének veszélyeitől (kiszolgáltatottság, a termelés költségein alul való eladás) és sikerült is megnyitnia a maga számára a bőség szaruját.

A legnagyobb tanulság a dán mezőgazdaság átalakulásában és sikerében azonban az, hogy ezt a nagy átalakulást nem egyes gazdák, hanem a szövetkezetekbe tömörült dán parasztság, a szövetkezeti társulásban és egymás támogatásában rejlő erő segítségével hozta létre. Ha a dán parasztság termelésének átállítására, tökéletesítésére és értékesítésére nem tömörül szövetkezetekbe, a nagy válságokba bizonyára belepusztul, a szövetkezetek segítségével azonban úgy haladásban, jó módban, mint műveltségben a világ parasztságának az élére került. A dán paraszt életének legfőbb hajtóereje ma már a szövetkezet. Nincsen olyan megmozdulása, nincsen olyan kezdése vagy végzése, amelyet nem a szövetkezet indítana el vagy fejezne be. A dán paraszt mindent a szövetkezettől vesz és mindent a szövetkezetnek ad el. A szövetkezet szabja meg a termelés módját és mikéntjét is. A szövetkezet szabja meg a dán parasztnak azt, hogy földjén mit termeljen és azt is, hogy hogyan fejjen. A szövetkezet méri hány százalék zsiradék van a tehene beszoportolt tejében. Ügyel arra, hogy ne elmaradt gépekkel és szerszámokkal dolgozzon, mert azok a termelést drágítják és esetleg a minőséget is rontják, hogy dísznai a piacain leginkább kelendő húsdisznök, tyúkjai a legkitűnőbb tojások költői legyenek.

Soha, semmiféle erő, sem az állam, sem a tőke ereje nem érhetne volna el, amit a szövetkezetek keresztülvittek tagjaikkal szemben, a külön érdeknek, a közös érdekekkel szemben való ilyen önkéntes alárendelését. De ez a józanságból, a közös érdekeknek felismeréséből eredő alárendelés mentette meg a dán parasztot a pusztulástól és biztosítja életének magas színvonalát jó módját is, melyre minden más, a haladásban megrekedt nép ma sóvárogva feltekint.

És mindezt a dán paraszt saját erejéből, külső segítség nélkül érte el.

Mi a tanulság ebből a magyar nép számára? Nem más, mint az, hogy ha a magyar nép is boldogulni akar, akkor úgy a termelés, mint az értékesítés terén, szintén szövetkeznie kell! Ahol már van szövetkezet, annak működését minden részletében most is időnként gondosan meg kell vizsgálni abból a szempontból, nem szoruló-e működése módosításra, nem kellene-e eszközeit tökéletesíteni, hogy

a tagok érdekeit jobban és több eredménnyel szolgálhassa és ezzel a tagokat haladásukban előbbre vigye és ha az új eszközökben megállapodtak, azoknak alkalmazását erélyesen és céltudatosan keresztül is kell hajtani. Ahol pedig nincsen szövetkezet, ott azt sürgősen meg kell alakítani, már azért is, mert a nép a mai kiélezett versenyben saját gazdasági érdekszerve, tehát szövetkezet nélkül se meg nem állhat, se nem boldogulhat.

A szövetkezetek tisztán az önszegélyezés elvén épülhetnek fel, mert minden állami beavatkozás csak hátrányos lehetne a szövetkezetekre. Az állam legfeljebb tanáccsal, irányítással jöhet a szövetkezetek segítségére és ezt a feladatot az állam teljesíti is. Az állam egyéb beavatkozása csak a szövetkezés alaptörvényét, az önszegélyt, illetőleg az abban rejlő cselekvő és építő erőt semmisítené meg és ezáltal magát a szövetkezetet tenné feleslegessé. Beszédese példa erre a szovjetkormány kísérlete az orosz szövetkezetekkel, melyeket a népi tulajdonból kisajátított és állami kezelésbe vett, azonban kiderült, hogy a régi szövetkezetek, melyek a nép kezelésében virágoztak, állami kezelésben, az államhatalom minden eszközének alkalmazása mellett is nem életképesek. A szövetkezeteket tehát mindenképpen a népnek, még pedig saját erejéből kell megalakítani. Ha nincsen sok tőkéje, akkor kevés tőkével, azzal ami van, ha nincsen hozzá sok ember, akkor kevés emberrel, de a szövetkezetet minden községben életre kell szölyíteni. Ha egyes szövetkezetek eleinte kicsik is lesznek, nem baj. Majd megnőnek és megerősödnek, de előbb meg kell születniök, mert a mi meg se született, az soha se megnőni, se megerősödni nem fog. A magyar népnek falvanként szövetkeznie kell és szövetkezni is fog, mert elpusztulni egy józan magyar ember sem akar. Keljenek a magyar falvak a haladásban egymással nemes versenyre, hadd lássuk, melyikben van több ész, erő, akarat.

Rá kell mutatnunk még arra, hogy a szövetkezetekre a magyar népnek azért is szüksége van, mert az egész világgazdaság nagy átalakuláson megy keresztül és ezt az átalakulást az egyes termelési csoportok szervezeten intézik. Az ipari szervezetek ilyen irányú munkája tervszerűen folyik és ezért múlhatatlanul szükséges, hogy a másik nagy termelő csoport, a mezőgazdaság is szervezeten védje meg a maga érdekeit, különben behozhatatlan hátrányba jut. A jövő gazdasági élet a nagyobb szervezethez jegyében fog kialakulni, a mezőgazdaságnak tehát már ezért is szervezkednie kell és ez a szervezkedés, mely nem másért, hanem a népért történik, célravezetően csakis szövetkezetek alakjában valósítható meg.

Az egyes vessző és a nyaláb példája ismeretes. A vesszőt könnyen lehet kettétörni, a nyalábot azonban nem. Okuljanak belőle.

Ezzel az ismertető előadással az a célunk, hogy a hallottak alapján egy gondolat és cselekvő folyamatot indítsunk meg hallgatóinkban. Egyidejűleg kiosztunk néhány ismertetőt, mely a szövetkezetek megalakítására és működésére nézve útmutatást ad. Forgassák azt, tartsanak minél több összeövetelt, állapítsák meg maguk között, mi az a hasznos dolog, aminek megvalósítására szövetkezni akarnak és ha szándékaikat leszűrték, fogjanak hozzá erélyesen azoknak keresztülviteléhez. Egyre azonban figyelmeztetem Önöket:

ha bármit is terveznek, ne úgy kezdjék, hogy a tervet nem lehet megvalósítani, mert ilyen vagy olyan nehézségek vannak — nehézségek mindenkor vannak —, mert ilyen módon semmibe se lehet belefogni, hanem azon törjék a fejüket, hogy lehet azt minden nehézség ellenére mégis megoldani. Ha így járnak el, eredményhez is fognak jutni.

És végezetül még egyet. Ha boldogulni akarunk, akkor hibáinkat is le kell vetnünk. Ilyen hiba többek között a góg is, mely rossz és káros szokás némely faluban különösen elterjedt. A góg, ez a rossz emberi szokás részben az oka annak, hogy eddig nem tudta a magyar nép kellő mértékben megszervezni és kihasználni azt a nagy, semmi mással fel nem mérhető erőt, mely a szövetkezésben rejlik. Nem pedig azért, mert a gögös ember egyrészt elzárkózik embertársaitól, másrészt meg alábecsüli azokat és nem tiszteli más ember véleményét sem és ezáltal lehetetlenné teszi, hogy a falu népe egy közös cél érdekében, közös munkára egyesülhessen. Az okos ember nem gögös. Az okos ember meghallgatja más ember véleményét, mert hátha abból, akár ő maga, akár pedig a közösség hasznot meríthet, olyan hasznot, melyért sem pénzt adni, de még csak fáradni sem kellett.

A más emberrel szemben tanusított türelem és megértés tehát csak javára válhatik annak, aki ezt az emberi erényt gyakorolja. A faluban különösen szükség van erre az erényre, mert anélkül nem lehet a népi erőket összefogni és a közös cél szolgálatába állítani. Önök kedves hallgatóim, a természettel állandó érintkezésben vannak. A természet nyitott könyvként fekszik Önök előtt és ha abban valaki olvasni tud, ha megfigyeli a természeti jelenségeket, sok hasznos útmutatást meríthet belőle az emberi élet számára is. Ilyen megfigyelés többek között az, hogy az üres kalász fennen hordja fejét, míg a telt kalász a benne lévő tartalom súlya alatt meghajlik. Kalász az ember feje is. Akinek a fejében nincsen semmi, az rendszerint hetyke fejtartással jár és gögösen nézi le embertársait, a tanult, illetve az értelmes és okos ember — mert tanulatlan ember is lehet okos és értelmes — természetesen fejtartással, de legalább is nem kihívó és lenéző tekintettel jár, mert bölcsen tudja, hogy a fej nemcsak arra való, hogy azon kalapot viseljenek, hanem arra is, hogy vele gondolkozzanak, a gondolkodó ember pedig megbecsüli embertársait és igyekszik a közösségnek is hasznára lenni, mert jól tudja azt, ha erős a közösség, erős az egyes ember is.

Nem hiszem, hogy kedves hallgatóim között gögös ember lenne, mert sokkal józanabbnak ítélem meg az itteni népet, de ha valaki Önök közül a jövőben mégis beleesnék ebbe a nevetséges és önmagára nézve is káros szokásba, annak jusson eszébe az üres és telt kalász példája és rettenjen vissza attól a gondolattól, hogy rossz szokásával nevetségessé válhatik.

Kérem Isten áldását jövő munkájukra, melynek szervezettebbnek, jobbnak kell lenni, mint az eddigi volt, mert azon múlik haladásuk, boldogulásuk.

Felvilágosításért és tanácsért akár személyesen, akár írásban Heves vármegye alispáni hivatalához Egerben, bármikor fordulhatnak.

III.

NÉPMŰVELÉSI ELŐADÁSOK.

Áralakulás iparban és mezőgazdaságban.

Előadásom célja, hogy korunk egyik legfontosabb tudományát, a nemzetgazdaságtant, illetve annak is csak az árkérdésre vonatkozó részét lehetőleg tömören és minél érthetőbben megismertessem kedves hallgatóimmal.

Akár ipari, akár mezőgazdasági termeléssel foglalkozik valaki, az fölös készleteit értékesíteni igyekszik és ezért ismernie kell azokat a tényezőket is, melyek termelvényeinek értékét kialakítják.

Az értéket, amint tudjuk, ma pénzzel mérjük, de hogy mi alakítja ki a tulajdonképpeni értéket, amit pénzzel felmérni akarunk, annak eredőjét több tényezőnek összehatásában kell keresnünk.

E tényezők összehatása alakítja ki a termelvény értékének számban is kifejezhető fogalmát: az árat.

Az árkérdés a gazdasági életnek egyik legnehezebben megoldható kérdése.

Az eddigi nemzetgazdasági tanok szerint, az árakat a mindenkori kereslet és kínálat egymásra való hatása alakítja ki.

A nemzetgazdaságtannak ezt a megállapítását a gazdasági élet gyakorlati működése azonban ma már nem igazolja. Nem igazolja pedig azért, mert az árakat ma már nem egyedül a kereslet és kínálat, hanem a kartelek árszabályozó tevékenysége is befolyásolja.

Magyarországon kartelek csak a nagyiparban vannak, a mezőgazdaságnak ilyen önvédelmi szervei nincsenek, éppen ezért nagyon tanulságos lesz a gazdaközönség számára, ha a kartelek árszabályozó működésével és annak a nagyipari termelésre, nemkülönben a közvetítő kereskedelemre és fogyasztóra való gazdasági kihatásával megismerkedik. Tanulságos ez különben azért, mert a nagyipari kartelek árszabályozó tevékenysége azt bizonyítja, hogy a termelt javak értéke, illetve ára tényleg nem egyedül a kereslettől függ és a fogyasztás visszaesése esetén sem kell a termelt javakat esetleg a termelési költségeken alul elpredálni, hanem igen is van rá mód, hogy a termelés értékesítésének megszervezésével megakadályozzák az áraknak olyan igazságtalan alakulását, melyek nemhogy megérdemelt hasznot juttatnának, hanem a termelt javaknak még az önköltségi árát sem térítik meg.

Hogy a nagyiparnak árszabályozó tevékenységét a mezőgazdaságban is lehet-e és milyen módon alkalmazni, azt legalább is meg kellene vizsgálni és a nagyipar példáján elindulva keresni a módokat is, amelyek célhoz vezethetnek.

Kedves hallgatóim bizonyára sokat hallottak már a kartelek-ről. A kartelek gazdasági szerepe igen jelentős, ezért hasznos és tanulságos, ha azoknak fogalmával, keletkezésével, működésével és gazdasági hatásával megismerkednek.

Mi is tehát a kartel? A kartel, azonos érdekű önálló vállalatok szerződészerű egyesülése a termelés vagy a forgalombahozatal közös szabályozására külön árengedmények, területi-, termelési-, nyereség-kartelezések útján.

A kartelektről általában az a közfelfogás, hogy csak a kartelekhez tartozó tagok egyéni gazdasági, azaz termelői és értékesítési céljait szolgálják és szervezettségük erejével, többször árúszúke előidézésével olyan magas árakat szabnak és fogadtatnak el, melyek a karteltagokat a fogyasztókkal szemben túlzott előnyökhöz juttatják. Ez a felfogás csak részben állja meg a helyét, mert a kartel-tevékenységnek vannak olyan szabályozói is, melyek a kartelekre mérséklőleg hatnak és önműködőleg megakadályozzák azt, hogy a kartel szervezettségének hatalmával a megengedhető mértéken túl esetleg vissza is élhessen. Ezekre az ármérséklő tényezőkre még visszatérünk.

Már most vizsgáljuk meg, mi okozta azt, hogy kartelek létesültek, mi volt az a hatóerő, mely a karteleket életre hívta.

A termelést és értékesítést irányító és befolyásoló szabadverseny elfajulása a gazdasági életet az idők folyamán nagyon megrontotta, a javak prédálásával egymást pusztította termelő és értékesítő ugyannyira, hogy sok értékes erő hullott ki a gazdasági életből, majd amikor a versenytársakat ilyen eszközökkel megsemmisítették, megdrágították az árakat és az életet így megnehezítve, nem egyszer válságokat idéztek elő.

A szabadversenynek ezt a rablógazdálkodását a gazdasági élet már nem bírta el és ezért a világháború óta a vállalkozó tőke, okulva a társadalmi és gazdasági élet megrázkódtatásain, szervezetten vette kezébe a társadalom gazdálkodásának, a termelésnek és értékesítésnek újjászervezését és érdekképviselőket alakít az egyes gazdasági ágakban. A vállalkozó tőke a termelést és értékesítést ma már nem bízta a versenyző erők féknélküli szabad játékára, hanem a konjunktúrák, azaz kedvező értékesítési alkalmak, nagyobb keresetek nyújtotta lehetőségek árdrágításra való kihasználása helyett inkább az értékesítés állandósítására törekszik. A karteleket tehát ilyen működésükben a gazdasági élet egy fejlettebb és szabályozottabb fokának lehet tekinteni addig, míg tervszerű és mértékletes árpolitikát folytatnak és a nyereségre való természetes törekvésük mellett az általános gazdasági érdekeket és a közjó kívánalmait is szem előtt tartják. A kartel-árpolitikának azért is kell mértékletességet tanúsítani, mert a túlzott árak a fogyasztás visszaesésére és ezzel a vállalkozó tőke kisebb igénybevételére, hasznosítására vezetnének, már pedig a tőke azt kívánja, hogy foglalkoztatva legyen, mert csak így kamatozik, de a vállalkozásnak is az érdeke, hogy minél nagyobb forgalmat elérjen, ezt a törekvést azonban csak az olcsóbb árak segíthetik elő. Bár a józanság a mértékletességet írja elő, mégis előfordul, hogy a kartelek szervezett erejükkel visszaélnek és túl magas árakra ill. haszonra törekednek, ebben az esetben az állam feladata, hogy a magánérdekek túlzásaival szemben a közöségi érdekeket megvédje és a társadalom nyugalmának érdekében az árak szabályozásába a maga hatalmával belenyuljon.

Hogy a kartelszervezetről minél tökéletesebb képet nyerjünk és ennek a szervnek a működéséből *mezőgazdasági szempontból* minél több tanulságot meríthessünk, ismernünk kell a kartelek egyes válfajait is ú. i. többféle kartelalakzat van. A leginkább alkalmazott kartelalakzatok a következők:

1. Első helyen, legalsó fokú alakzatként említjük meg az *eladási feltételeket szabályozó* kartelt. A kartelnek ez az alakzata nem az árakat szabályozza, hanem csak az áru forgalombahozatalának feltételeit, ú. m. eladási, szállítási, fizetési- és más üzleti feltételeket állapítja meg a vevőkkel szemben. Célja: az áralakulást egyenletesebbé tenni és a hitelezés szabályozásával és szigorításával a tőkekockázatot csökkenteni, válságok esetén pedig a hirtelen ár-eséseket megakadályozni.

2. Következő fokozata a kartelalakzatoknak, mely a mezőgazdaság árkérdésének tanulmányozása szempontjából különösebb figyelmet érdemel: *Az árkartel*. Ez a kartelalakzat a kartelhez tartozó tagoknak versenyét egységes áraknak kötelezőtételével kívánja korlátozni, illetőleg kiküszöbölni. Célja: az áraknak hasznothajtó színvonalon való megszilárdítása és az árak hullámlásával és az árrombolással járó kockázatok kiküszöbölése, eszköze pedig a kartelhez tartozó tagok közös ármegállapodása, amellyel arra kötelezi a tagokat, hogy az általuk forgalomba hozott árut egységes áron adják el. Az árkartel árainak megállapításánál a legmagasabb költségekkel termelő, illetve eladó karteltagnak árait veszi alapul és ezt jól jegyezzék meg kedves hallgatóim, mert erre a körülményre a mezőgazdasági termények árkérdésének taglalásánál még visszatérünk.

Az árkartel az árak megszilárdítása érdekében, a kartelen kívül állók ellen, akik versenyüikkel az árak megszilárdítását akadályozzák, romboló árakkal rendszerint versenybe kezd, hogy azután a versenytársak megsemmisítése után a kartelhez tartozók egyedül uralkodjanak a piacon és az árakat most már felemelvén, azokat verseny nélkül tarthassák.

3. Jelentős még az úgynevezett *korlátozó-kartelek csoportja*. Ezek:

- a) piacosztó vagy területosztó;
- b) vevőkört védő;
- c) a termelés és az áruk forgalombahozatalainak *mennyiségét* korlátozó kartelek.

A *piacosztó vagy területosztó* kartelek rendszerint működési területet jelölnek ki az egyes karteltagok számára. Az egyes tagok tehát csak a kartel által számukra kijelölt területen fejthetnek ki működést.

A *vevőkört védő* kartel tagjainak meglévő vevőkörét, vagy ahhoz csatlakozó újabb vevőket védi meg, rendszerint olyképpen, hogy kártalanítás jár annak a karteltagnak, akinek vevője más karteltaghoz pártolt át.

Az *árumennyiséget korlátozó* kartelek a meghatározott időszakonként termelhető, illetőleg forgalombahozható áru összmenyiségéhez viszonyítva állapítják meg az egyes karteltagok számára,

hogy az egyes áruajtákból mennyit termelhetnek, illetőleg hozhatnak forgalomba, hogy ilymódon a kínálatot mennyiségileg szabályozzák és ezzel az árromboló túlkínálatot megakadályozzák.

Ezek a kartelek rendszerint egy közös eladótelepet is szerveznek, mely azután ú. m. a dán szövetkezeteknél is, nemcsak a termelhető mennyiséget, hanem a termelés minőségét is előírja a tagok számára, a tagokat még kockázat ellen is védi és részesedéshányadban is részesíti. A részesedéshányadot készpénzben vagy jóváírásban kapják meg a tagok, a kockázatot pedig vagyis azt, ha a számukra megállapított hányadon alul marad a forgalmuk, úgy hidalják át, hogy a következő időszakra a számukra meghatározott mennyiség-nél nagyobb termelést vagy szállítást engedélyeznek, hogy hátrányukat ilyenmódon behozhassák, a termelési vagy szállítási hányadukat túllépő karteltagokat pedig arra kötelezik, hogy az elért többletet a hátrányban maradt tagok javára átengedjék olymódon, hogy a következő időszakban annyival kevesebbet termelnek, illetőleg forgalmazznak.

Az árumennyiséget korlátozó kartelalakzat jelenti a vállalkozási nyereségnek elérhető legnagyobb biztonságát, illetőleg a válságok elleni védekezésnek leginkább bevált módját. Ez az alakzat feleslegessé teszi a kiskereskedelmi árak merev rögzítését, mert mozgásszabadsága csak a *legkisebb* árak és az eladási feltételek tekintetében van korlátozva, egyebekben azonban, ú. m. minőségi és mennyiségi tekintetben a piachoz alkalmazkodik. Az össztermelésnek bizonyos hányadában való részesítésével, továbbá munkabeszüntetési lehetőségeivel a termelést leginkább tudja a kereslethez hozzáigazítani és ezzel a hasznothajtó termelést biztosítani.

Jellemző sajátossága még, hogy gyakran a kereskedelmet is céljainak megfelelően szervezi meg, amellyel azután a maga gazdasági hatalmát megerősítő kölcsönösségi és egyéb szerződéseket köt.

Az előbb ismertetett karteleden kívül is vannak még kartelalakzatok, de ezek a gazdatársadalmat már kevésbé érdekelhetik ezért azoknak tárgyalását mellőzöm is.

A főbb nagyipari kartelalakzatoknak és azok működésének ismertetése után még foglalkoznunk kell a kereskedelemmel is, mert a kereskedelem vitte eddig a főszerepet az árak kialakításában is, amint azonban a kartelek előbb ismertetett működéséből megállapíthattuk, a kereskedelemnek az árak kialakítására már nincsen döntő befolyása, mely körülmény a kereskedelemnek a gazdasági életben eddig betöltött szerepét is megváltoztatta és jelentőségét is lényegesen csökkentette.

A kartelek a termelést a gazdasági élet vezetőhelyére állították. A fogyasztó piac megszervezésével, a közvetlen kapcsolat útján szerzett áttekintésével és irányításával járó gazdasági hatalmat a kartelek kivették a kereskedelem kezéből és a fogyasztópiacra a szervezői vezérszerepet a termelésnek biztosították.

A termelés tehát az áru forgalombahozatalának megszervezését a maga javára, a maga kezébe ragadta és a kereskedelem számára már most ő szabja meg az eladási feltételeket.

A kereskedő ilyenformán a termelési kartellel szemben erősen alárendeltségi helyzetbe került, önállósága, függetlensége, mondhatni csak formailag maradt meg, mert a kartel akaratának végrehajtó szervévé vált és ebben a minőségében inkább alkalmazottja a kartelnek, mint független kereskedő.

A kereskedőnek a kartellel való ez a viszonya azonban előnyt is hozott a kereskedőre, mert a termelői kartel egyenletes áraival és szigorított eladási feltételeivel a kereskedelmi tevékenységet gépesítette ugyan, de ezzel szemben a kereskedőnek nyugodtabb gazdasági életet biztosított.

Az eddig előadottakból annyit minden esetre megállapíthatunk, hogy igen is van mód arra, hogy a termelés az árakat úgy szabályozza, hogy az árak nemcsak a befektetett munkának, tőkének és anyagnak pénzbeli ellenértékét visszatérítsék, hanem hasznot is biztosítsanak. A haszon biztosítása a termelés zavartalansága miatt igen fontos.

Amint a példák mutatják, a nagy ipar jól átgondolt, szervezett munkával és szigorúan alkalmazott szabályokkal ezt a célt el tudta érni.

Mi ebből a tanulság a mezőgazdaságra, az őstermelésre nézve? A tanulság az, hogy míg a nagyipar meg tudja szabni a maga feltételeit, árait, — az őstermelés nagyjában és általánosságban a szabad kereskedelem sorsára van bízva és miután a gazdatársadalom nehézkessége és elzárkózása miatt még mindig szervezetlen, az őstermelés máig nem tudta az árait úgy megállapítani, mint a nagyipar. Az őstermelés a nagyiparral szemben az árak szabályozása terén még mindig nagy hátrányban van és ez a hátrány az őstermelők fogyasztóképeségének alacsony színvonalában kifejezésre is jut, jóllehet az összlakosság keresményének nagyobb felét táplálékra vagyis az őstermelés termelvényeinek a megszerzésére fordítja és ez a pénz mégis csak az — őstermeléshez folyik be.

Hogy az őstermelésnek ilyen forgalom és bevétel mellett is igen gyenge a vásárlóképesége, az amellet bizonyít, hogy termelvényein alig van haszon, vagy az legalább is nem olyan, hogy abból szükségleteket is lehessen kielégíteni. Általános gazdasági szempontból ez igen káros, mert az ország lakosságának kb. 52%-a őstermelő és ilyen nagy számnak a fogyasztóképtelensége az ország gazdasági helyzetére szinte katasztrofális, de a termelés szempontjából is igen hátrányos, mert az őstermelésnek nincsen tőkéje ahhoz sem, hogy termelését tökéletesítse és olcsóbbá tegye.

Vizsgáljuk meg már most, lehetséges-e az őstermelés árait olyan módon megállapítani, mint a nagyiparban és ezáltal olyan helyzetet kialakítani, mely az őstermelést is a mainál egyrészt jövedelmezőbbé, ennek folyományaként pedig fogyasztóképesebbé teszi.

A példa és a látszat amellet szól, hogy igen. Az élelem is végeredményben a fogyasztó számára árucikk és ha az ipari árucikk árát lehetett szabályozni, ugyanazon módon miért ne lehetne az őstermelés árucikkeit is szabályozni és az ipari árucikkhez hasonlóan egyenletessé és a mainál jövedelmezőbbé tenni.

Ennek egyik akadályaként bizonyára megemlítik, hogy ezt azért nem lehet keresztülvinni, mert az egyik őstermelő olcsóbban,

a másik drágábban termel. Ezt az érvet, éppen az ipari példából kiindulva, ma már nem lehet elfogadni, mert az ipari kartel tagjai között is van olyan, aki olcsóbban és van, aki drágábban termel és ezt a különbséget úgy hidalják át, hogy a drágábban termelőnek az árait veszik alapul, amikor a kartel árait megállapítják. Egy ilyen állapotot természetesen nem lehet állandósítani, hanem beavatkozással és segítséggel arra kell törekedni, hogy a drágábban termelő is olcsóbban termelhessen, hogy azután nem kisebb jövedelmezőség mellett olcsóbb árakat lehessen szabni, ami viszont a fogyasztás emelkedését fogja elősegíteni.

Miért lehessen csak az ipari termelés árait szabályozni és miért ne az őstermelés árait is? A búza árát már szabályozták, szabályozzák az őstermelés többi árait is. Hogy ez keresztül is vihető legyen, ahhoz egész őstermelésünket át kell alakítani. Magát a termelést kell újjászervezni és meg kell szervezni azokat az alakulatokat is, melyeknek hivatásuk lesz a termelvényeket forgalomba hozni, értékesíteni. Az értékesítés tekintetében ugyanazt a módszert lehetne követni, mint amit a nagyipar a kereskedelemmel szemben alkalmazott. Ez még nem jelenti a kereskedelem kipusztítását, hanem inkább korszerű átalakítását, hiszen arra, mint elosztó szervre ú. m. az ipari termelésnek, az őstermelésnek is szüksége van.

Amikor a termelés, illetőleg a termelt javak árának kialakításával foglalkozunk, nem eshetünk abba a hibába, hogy a legfontosabb tényezőről, a fogyasztásról megfeledkezünk. A termelés egy-magában elképzelhetetlen fogyasztás nélkül. Ha nincsen fogyasztás, hiába van termelés.

A fogyasztás az árképződés szerint alakul. Ha magasak az árak, visszaesik a fogyasztás. A gyengébb fogyasztás gyengébb táplálkozást jelent. A megfelelő táplálkozás pedig nemzeti és faji szempontból elsőrangú fontossággal bír, mert a táplálkozás elmaradása, kedvezőtlen alakulása a népesség testi erőinek elapadásához és a fajnak elkorcsosodásához vezet.

Ha figyelembe vesszük mindezeket a szempontokat, meg kell állapítanunk, hogy az árképződést, az árak kialakítását ma már nem lehet egyes termelési ágak magánügyének tekinteni, ez a kérdés ma már nemzeti ügy, a közösség ügye, már azért is, mert minden termelő többé-kevésbé fogyasztó is és nem kívánhatja azt, hogy egy-személyben mint termelő aránytalan árakat érjen el, mint fogyasztó ellenben olcsón vásároljon.

Miután az árkérdés ma már nemzeti ügy, az államnak ebbe a kérdésbe való beavatkozása elkerülhetetlen. A gazdasági közérdek, a közjó védelme ma már az államra hárul és az államnak a feladata, hogy az ellentétes érdekek kiegyenlítését szabályozza. Ennek a szabályozásnak egyik részlete az őstermelés árainak a közjó figyelembevételével való egyenletes megállapítása is.

Addig azonban, míg ez bekövetkezik — és erre állandóan törekedni kell — az őstermelésnek mai termelési és értékesítési módszereit szüntelenül javítania kell, hogy a maga erejéből is mielőbb eljusson oda, ahova úgy a termelőnek, mint a fogyasztónak egyaránt el kell jutni; a kölcsönös érdekek kiegyenlítéséhez, mert egyik a másik nélkül meg nem állhat és meg nem élhet.

XIII.

Az inségnyhító tevékenység gazdaságos megszervezése.

A megyei költségvetések a legritkább esetekben tudnak olyan hitelekről gondoskodni, amelyekből egyes szükséges létesítmények anyagi kiadásait fedezni lehetne, hogy a munkabérkiadások viszont az inségmunkaköltségvetésbe legyenek beállíthatók. Ez az oka annak, hogy eddig főleg útépitésre fordították a legtöbb megyében az inségmunkahitelek oroszlánrészét, miután az útalap az anyagi kiadásokat (kő, kavics, homok stb.) vállalhatta. Távol áll tőlem, hogy az útépités fontosságát kisebbiteni akarjam. Rá kell azonban mutatni arra, hogy abban az esetben, ha az anyagi kiadásokra megfelelő összegek állának rendelkezésre sok olyan létesítmény keletkezését lehetne az inségmunkával elősegíteni, amelyek nemcsak bizonyos időre juttatják keresethez munkabér fejében az inséges lakos-ságot, hanem mint jószágforrások, később állandó keresetet biztosítanak több-kevesebb családnak. Ilyen létesítmények volnának pl. Hevesmegyében a járási szegényházak, turistamenedékházak, csárdák, fásítások, legelőjavítások, foglalkoztatóműhelyek stb.

Az anyagi kiadások (kő, téglá, homok, mész, fa, cserép stb.) előteremtésére megyei költségvetési fedezet hiányában az inségmunka lebonyolításánál a magánvállalkozás is bekapcsolható, ha a létesítmény közérdekű. Az inségmunkával megsegített vállalkozónak természetesen köteleznie kell magát arra, hogy a hatóságok által megnevezett inségeseket foglalkoztatja.

A magánvállalkozás megsegítése inségmunkával természetesen nem történhet visszteher nélkül. Az inségmunka e rendszer mellett az inségesnek ugyanolyan segítséget jelent, mint a régi rendszer, hiszen most is teljes egészében csak munkabérfizetésre fordítható az inségmunkasegély. Előnye még az, hogy:

1. a visszafizetések összegével minden évben nagyobb és nagyobb összegek mozgathatók az inségesek foglalkoztatására, — feltéve, hogy a visszafizetések biztosítékai az inségmunkasegély engedélyezésénél gondosan megvizsgálatnak;

2. hogy az inségmunkával segíthető közületi szükségletek, valamint a magán-szükségletek, amelyek kielégítéséhez közérdek is fűződik köre tágítható. A szükségletkielégítés rangsorolása nem marad elméleti síkon, hanem az életben meg is valósítható.

3. Mi magyarok szükségleteinket sok tekintetben érzelmi és más kedélyhullámzások sugallata szerint szoktuk kielégíteni. Az inségmunkasegélyek engedélyezésénél a példa útján a szükségletkielégítést az észszerűség irányában terelhetjük, ha az engedélyezéseket megfelelően indokoljuk és az indokolást közhírré is tesszük.

4. A magánvállalkozást nemcsak élénkítjük, de közérdekű irányba is terelhetjük, ha inségmunkával magánvállalkozást támogatunk.

Alább közöljük az inségmunka-végrehajtás terén kibocsátott körrendeletet és annak mellékleteit. Az 1937—38. költségvetési évben alkalmazására még nem kerülhetett sor, mert régebben vállalt kötelezettségek a rendelkezésre álló fedezet legnagyobb részét felemésztették.

Heves vármegye Alispánjától. Tárgy: Az 1937—38. évi inségakció lebonyolítása. 22.084/a.—937. sz. Valamennyi Községi Elöljáróságnak! Székhelyeiken.

A belügyminiszter úr 201.127—937. sz. rendeletével az inségmunkák lebonyolítását a vármegyei törvényhatóságra bízta.

Az eddigi inségmunkák végrehajtásánál tett tapasztalatok alapján a következőkben tájékoztatom azon elvekről, amelyek alapján az inségmunkákat a törvényhatóság területén elosztani szándékozom.

1. Az inségmunka célja vagyontalan és keresetnélküli emberek keresethez juttatása munka révén:

- a) az inségmunkánál fizetett munkabér ne legyen időbér, hanem alkord bér, amely a végzett munkához igazodik;
- b) a munka kiadásánál előnyben részesítendőek sokgyermekes családfők.

2. Inségmunka segélyt kérhetnek:

- a) községek;
- b) egyesületek;
- c) magánegyének is.

Legfontosabb szempontnak az inségmunkák gazdasági jelentőségének elbírálásánál azt tartom, hogy az inségmunkával segítsék megvalósítani valamely olyan köz- vagy magánvállalkozást, amely a közérdek szempontjából szükséges és amelynek megvalósításával a vármegye területén egy vagy több embernek új állandó kereset biztosítottatik.

3. A beérkező ezirányú előterjesztésekből azt fogom elsősorban részesíteni, amelyben a kérelmező maga is vállalkozik körülményeihez képest minél nagyobb közreműködésre, akár anyagi eszközökkel, akár munkával.

4. Fenti szempontok szerint osztályozott előterjesztések közül legutoljára tárgyalatnak azok, ahol a kérelmező tervének megvalósítására már kötelezettséget vállalt, szerződést kötött stb.

5. Hajlandó vagyok inségmunkasegéllyel támogatni:

- a) járási szegényházak (lásd I. sz. melléklet);
- b) turista menedékházak (lásd II. sz. melléklet);
- c) esárdák (lásd III. sz. melléklet);
- d) munkáltató telepek létesítését (IV. sz. melléklet);
- e) erdősíntéseket (lásd V. sz. melléklet);
- f) legelőjavításokat (lásd VI. sz. melléklet);
- g) bármely más közérdekből szükséges intézmény vagy vállalkozás létesítését.

Fenti I—VI. sz. mellékleteket csak azoknak küldöm meg, akik külön igénylik.

6. Esetről esetre kell eldöntennem azt a kérdést, hogy az inségmunkát visszteherrel, vagy anélkül bocsátom a községek, egyesületek rendelkezésére. Magánosok az inségmunka révén nyert előnyöket minden körülmény között téríteni tartoznak. A térítés feltételei megállapodás tárgyát képezik.

Szegényházak létesítésénél az inségmunkát minden visszatérítési kötelezettség nélkül bocsátom rendelkezésre. Jelen rendeletem a főszolgabírói hivataloknak szíves tudomásul és mihez tartás végett szintén megküldöm.

Eger, 1937. évi november hó 12-én. Okolicsányi Imre s. k. alispán.

I. sz. melléklet.

Járási szegényházak létesítésének támogatása inségmunkával.

Heves vármegye lakossága 817.000 lélek, ebből gondozásra szoruló szegény volt 1936. év végén 1139 — Eger, Gyöngyös és Hatvan nélkül — vagyis 278 lélekre egy.

A belügyminiszter úr kezdeményezésére a szegényügy központi törvényhatósági kezelése tervbe van véve. Gyakorlatilag a szegények elhelyezése csak járási szegényházak keretében oldható meg, amelyeknek igazgatása, gazdálkodásának ellenőrzése és irányítása központilag történne.

A szegényházakban gondozott ápoltak *gazdaságos ellátása* csak úgy oldható meg, ha az ápoltakat volt foglalkozási körökben, vagy kertészkedésben foglalkoztatjuk. Az ápoltak által termelt javak az önellátás céljait szolgálják. Minél tökéletesebben kiépíthető az ápoltak foglalkoztatása — számolva munkaképességük hanyatló voltaival — annál inkább megközelíthető az ápoltak eltartási díjainak csökkentése.

Eger városban egy ápolttal után fizetendő havi ellátási díj 23 P, vagy évi 276 pengő.

A havi ellátási díjból szolgál kb.: 18 pengő ételmezésre, 1 pengő fűtés, világításra, 1 pengő személyi kiadásra, 3 pengő ruházatra.

A kiadások oroszlánrésze ételmezésre esik. Az élelemnek saját szegényházi gazdaságokban való kitermelése elvben elképzelhető. Gyakorlatilag azonban csak bizonyos százalékig lesz megközelíthető.

Számításaink szerint egy szegényházi ápoltra eső szegényházi építési költség 500 pengő, a szükséges berendező fejkvóta 120 pengő. Összköltség fejenként 620 pengő, amikor is a szegényház lehetőleg helyi építési anyagokból épülne.

Ezek szerint pl. az egri járásban a szegényház létesítésének pénzügyi előfeltételei a következőképpen alakulnának.

A gondozásra szoruló szegények száma 162 à 500 pengő építési költség 81.000 pengő. — Berendezési költség à 120, ami kitesz 19.540 pengőt, összesen 100.540 pengőt. Tehát..... 100.540 P-t.
Az önellátás érdekében biztosítandó terület 200 hold

à 300 pengő	60.000 P-t.
Gazdasági felszerelés és forgótőke	39.460 P-t.
Összesen: 200.000 P-t.	

Az építési költség 30%-a munkabér, amelyre fedezetet nyújtana az ínségmunka 30.000 pengő erejéig. A szegényházak részére szükséges gazdasági terület biztosítása a községek legrosszabb földjeinek díjmentes átengedése vagy bérlet útján oldható meg. Maradna tehát pénzsükséglet kb. 110.000 pengő.

Az elkészítendő tervek olyanok lesznek, hogy 10—20 személyre is meg lehet kezdeni a szegényházépítést és a lehetőség szerint minden évben bővíteni, úgy, hogy a bővítés ne kívánjon átalakítási munkálatokat is. A gazdaság helyének kiválasztásánál ügyelni kell arra, hogy lehetőleg kövezett út és akármilyen folyóvíz közelében legyen.

Pénzügyi előkészítés.

Fedezetül szolgálhatnak:

A munkás segélyalapok vagyona.

A szegénységélyezésre fordított költségvetési tételek egy hányada.

Ínségmunka.

Vármegyei ínségadóból adott hozzájárulás.

Önkéntes közmunka (levente-egyesületek).

A járási szegényházak belátható időn belül csak a vármegyei ínségadó bevezetése után valósíthatók meg. Ennek becsült évi hozadéka kb. 120.000 P lenne. Ebben az esetben az építkezési és gazdasági terület ingyenes biztosítása mellett a járási szegényházak 1200 szegény befogadására 7 év alatt megépíthetők és üzembe helyezhetők.

II. számú melléklet.

Turista menedékházak létesítéséről.

A belső vándormozgalom gazdasági előnyeinek kiaknázása érdekében turistaházak létesítését a következő helyeken vagyok hajlandó támogatni.

1. A leleszi patak völgyében Tarnaleesztől északra.
2. Mátraderecske és Recsk között Kanászvár körül.
3. Felsőhuta és Otházhuta környékén.

4. Hasznos fölött a Kövecses patak völgyében.
5. Nagyparlag körül.
6. Parád község mellett az Úveghuta körül.
7. Pálosvörösmart és Mátrafüred között.
8. Pusztakőkút környékén.
9. Bátor és Szarvaskő között.
10. Szarvaskőn.
11. Felsőtárkányban, illetve közvetlen környékén.
12. Parádóhuta fölött.

A turistaházak mérnöki építési terveit az érdekeltségeknek magam bocsátom rendelkezésére és gondoskodom róla, hogy helyi építési anyagokkal minél olcsóbban legyen felépíthető az illető táj építészeti sajátosságai szerint, szépen, tetszetősen.

Az építkezést kamatmentes kölcsönként ínségmunkával támogatom.

Az építkezési költségek előteremtésében segítségére leszek akár a községeknek, akár turista egyesületeknek, akár magánosoknak megfelelő érdekeltségek létesítésével, akik részben pénzbeli hozzájárulással, részben építkezési anyagok rendelkezésre bocsátásával, mint társtulajdonosok elősegítik az építkezést. Szükség esetén szövetkezetek létesítése is célravezető eszköz lesz a turista menedékházak mielőbbi megvalósítása érdekében.

A turistaházak vendégforgalmának emelése érdekében a rövid időn belül felállítandó megyei idegenforgalmi hivatal mindent el fog követni propaganda, reklámozás útján.

Körlevelem felolvasandó a községi elöljáróságok ülésén és a községi lakosok előtt is.

III. sz. melléklet.

Csárdák létesítése.

A belső vándormozgalom nyújtotta gazdasági előnyök kiaknázására csárdák építését a következő helyeken segítem elő ínségmunkával, adókedvezményekkel és minden rendelkezésemre álló eszközzel.

1. A tiszaoärsi morotvák mellett.
2. Kiskörénél a Tiszaparton.
3. A pélyi tavaknál.
4. Tiszafürednél a Tiszaparton.
5. Poroszló és Besenyőtelek között a Laskó partján.
6. Pusztaszárzabön a Kömlő Besenyőtelki út mellett.
7. Tarnaörs mellett a Gyöngyös partján.
8. Ludas és Nagyfűged között az út mellett.
9. Besenyőtelek és Dormánd között.

10. Csány mellett az Ágoi patak partján.
11. Ecséd és Rózsaszentmárton között az Ágoi patak partján.
12. Apc és Szarvasgede között.
13. Gyöngyöspata körül.
14. Pásztó mellett.
15. Nagybátony körül.
16. Markaz és Domoszló között.
17. Gyöngyössolymos mellett.
18. Tarnaszentmária körül.
19. Egerbakta és Sirok között.
20. Demjén és Albertmajor között.

Elsősorban azokat a gazdákat támogatom a csárdaépítésben, akiknek földje a megjelölt pontokon fekszik és akik hajlandók a faluból a csárdába költözni. Ez rájuk nézve azzal az előnnyel jár, hogy nem veszítenek időt a földre járással és földjüket gondosan tudják művelni. Ezek a faluban levő házukat eladhatják vagy bérbe is adhatják. A befolyó házbérvédelmük felhasználható így a csárdaépítési költségek törlesztésére.

Az inségmunkát a csárda felépítéséhez kamatmentesen bocsátom a gazdák rendelkezésére. A csárdaépítkezés mérnöki tervrajzait igen jutányosan szintén kamatmentesen bocsátom rendelkezésre és mindenben segítem, hogy az építkezést minél olcsóbban hajthassa végre.

A csárda-gazda feleségének, vagy valamelyik családtagjának jól kell tudnia főzni. Ha ilyen családtag nincs, gondoskodom róla, hogy főzni megtanulhasson.

A csárdagazda a legalacsonyabb italmérési illeték mellett italmérési jogot kap. Az italmérési illetéket hosszabb időn át a pénzügyi hatóságok nem fogják felemelni.

A csárdában a gazda lakása mellett két vendégszobának kell lennie, és egy tágas színek, amelyben szerény, előre megállapított díj mellett iskolás gyermekek, leventék és turisták csoportjai szalmán vagy szénán hálhatnak.

A forgalmasabb csárdákba a legalacsonyabb díjszabás mellett bevezettetem a telefont, hogy a csárdagazdát az érkező vendégekről és vándorló csoportokról előre értesíthesse a megyei idegenforgalmi hivatal.

Az adandó adókedvezményekről az építkezés megkezdése előtt fogom az érdekelteket tájékoztatni.

Az építkezni szándékozók jelentsék be mielőbb elhatározásukat az alispáni hivatalnál számra való hivatkozással és küldjenek be vagyoni állapotukról községi bizonyítványt, valamint erkölcsi bizonyítványt is.

Ezen körlevellem a községi előjárás előtt felolvasandó, valamint a házzal és földdel bíró gazdák előtt is.

IV. számú melléklet.

Foglalkoztató műhelyek.

A foglalkoztató műhelyek lehetőleg a leventegyeseletek keretében létesítendők.

Céljuk az, hogy a lakosság olyan időben, mikor más munkája nincs, szabad idejét felhasználhassa a műhelyben, szükségleti tárgyainak előállítására.

A foglalkoztató műhely csak másodsorban termeljen piacra, ha erre megrendelése van. Megrendeléseket a megyei idegenforgalmi hivatal is fog számukra gyűjteni.

Elsősorban olyan foglalkoztató műhelyek felállítását fogom támogatni, amelyek helyben levő, vagy a feldolgozó által termelt nyersanyagok feldolgozására rendezkednek be. Pl. ahol kendert és lent termelnek, házi szőttesek előállítására lehet berendezkedni. Ahol sok gyapjút, nyírnak, gyapjúmosásra, festésre, fonásra, szövésre, gubakészítésre, posztóverésre, pokrócszövésre stb. Ahol sok fa van: fafaragásra, fa használati cikkek előállítására stb.

A megyei idegenforgalmi hivatal közvetíteni fogja az egyes foglalkoztató műhelyek termelvényeinek cseréjét is.

A megyei idegenforgalmi hivatal gondoskodni fog arról, hogy mindazokon a helyeken, ahol azelőtt házi- és népművészeti iparosok dolgoztak, de a megváltozott viszonyok miatt abban hagyták mesteriségüket, lehetőleg újból megkezdhessék a termelést.

A hivatal technikai és művészeti tanácsokkal is támogatni fogja a termelőket és segítségükre lesz termelvényeik értékesítésében is.

V. számú melléklet.

A fásítás gyors és olcsó módja.

A probléma gazdaságosan csak a köz- és magánérdekek helyes összeegyeztetésével oldható meg, mert csak így tudunk minél több munkát az Alföld fásításába bekapcsolni.

Az eljárás a következő:

Felmérendők a község azon területei, amelyek fásítása indokolt. Megállapítandók azon magánterületek is, amelyek tulajdonosai a fásítási alapszerződést elfogadván szintén bevonhatók a munkába. Megállapítandó, hogy ezeken a területeken hány fa ültethető el. Ehhez hozzá kell számítani a községi utakon és dülőkön, legelőkön elültethető fákat is. A község lakosságának gyűlésén megmagyarázandó a fásítás új módja. Felhívandók a családok a fásításnak ezen módjába való bekapcsolódásra. A családok száma szerint megállapított fakvóta kiültetésére, minden család, amelyik aláírta — jogot nyer. A családonkinti kiültetési terület kimérendő és erről egy kataszter állítandó fel.

Az erdőfelügyelőség közbenjöttével a talajminőség szerint megállapítandó a kiültetendő fák faja.

Ha ingyen csemeték az Alföld fásításával kapcsolatban szerezhetők nem volnának, akkor csemetékről, minden család maga gondoskodik, vagy magültetés vagy dugvány útján. Legvégső esetben előlegezi a község a csemetéket. Az előleget vagy pénzben, vagy munkával két éven belül vissza kell fizetni.

A fák növése idején a galyazás joga az általa ültetett fákon a családot illeti.

A fásítási tervben megállapított időben a fa kivágható. A kitermeft fa fele a földtulajdonost, másik fele a fanevelőt illeti. Ez vonatkozik úgy a köz, mint a magánosok földjén elültetett fákra.

Ügyelni kell arra, hogy a csemetekertekben levő fécskák északi oldala megjelöltessék a kéregbe karcolt kereszttel vagy más jellel. A kiültetésnél ennek a jelnek az északi oldalra kell kerülni, ha nem akarjuk, hogy a fa fejlődésében zavarok álljanak be.

E mellett a rendszer mellett az állami csemetekertek kizárólag állami területek fásításával foglalkozhatnak, a többi területek fásítását csak irányíthatják.

VI. számú melléklet.

Legelőjavítás támogatása inségmunkával.

A legelőjavítási kérelem letárgyalása előtt az alábbi kérdésekre pontos és lelkiismeretes válasz adandó.

1. Mekkora a legelő területe
 - a) mennyi ebből a marhalegelő,
 - b) mennyi ebből a disznólegelő.
2. Milyen a legelő fekvése (sík, dombos, vízmosásos stb.)
Van-e vadvíz a legelőn?
3. Milyen a legelő talaja (agyag, homok, vagy más)?
4. Van-e folyóvíz a legelőn, vagy mellette?
5. Milyen mélyen van a talajvíz (legelőkút mélysége)?
6. Körül van-e a legelő fásítva?
Körül van-e a legelő árkolva?
7. Szélfogó pászták ültetettek-e?
8. Van-e a községnek legeltetési szabályrendelete?
9. a) Intézkedik-e a szakaszos legeltetésről?
b) Eső utáni legeltetési tilalomról?
c) Van-e rétborona a legelőn?
d) Van-e dörgölő fa a legelőn?
10. Van-e a legelőn kopár rész, marhacsapás és mekkorára becsülhető ezek területe?

Inségsegély csak abban az esetben engedélyeznek, ha a község teljes legelőjavítási terv végrehajtására vállalkozik, amelyet az Alföldi Zöldmezőszövetség elkészített. A Zöldmezőszövetség tagjainak ingyenesen készíti el a tervet. Az évi tagsági díj 8 pengő. A szövetség címe: Budapest. IX. Üllői-út 31.

Heves vármegye alispánjától. 1707/a. 1938. szám. Valamennyi községi Elöljáróságnak! Székhelyén.

Tárgy: Tájékoztató útépitési ügyekben.

Több községből útépitési segélyek engedélyezése tárgyában érkezett kérelmek arra indítottak, hogy a községi előljáróságokat tájékoztassam az útépités ügyének állásáról és a megyei támogatás feltételeiről és természetéről.

A közúti alap évi jövedelme ma már kizárólag csak a 900 km-re felnövekedett úthálózatnak fenntartására, legfeljebb átépítésére és korszerűbbé tételére elegendő. Minden újabb útépités terhének elvállalása a meglévő és mintegy 28 millió pengő értékű úthálózat érezhető leromlását vonná maga után.

Az elmúlt évek folyamán mód volt időnként egyes útépitési érdekeltségek pénzbeli támogatására. Erre szolgált az ú. n. 1/3-os program. Ha az érdekeltség az építési költségek 1/3-ad részét biztosította úgy az állam és a törvényhatóság vállalta el a hiányzó 2/3-ot. Ez az akció ma már általában szünetel, a minisztérium hozzájárulásokat csak kivételes, közérdekű esetekben vállal s az útalap nincs abban a helyzetben, mint volt az elmúlt esztendőben.

Egy másik csoportja az új útépitéseknek az inségsegélyek révén vált végrehajthatóvá. A kormányzat által folyósított inség-hitelek azonban évről-évre csökkennek, ezenfelül ezek a pénzek az útépitéseknél elsőbbrangú szükségletek fedezésére lesznek a jövőben mindinkább felhasználhatók.

Mindezekből kitűnőleg új útépitések csak igen kivételes esetekben és csekély mértékben lesznek segélyben részesíthetők. Pedig az új útépitések terén a vármegye községeinek igényei és kívánságai még mindig igen nagyok. A községi közúti utak hossza 1.550 km-t tesz ki, melyből csupán 50 km van úgy ahogy kiépítve. A kiépítendő községi utcák hossza ismeretlen, igen nagy a fontosabb közös mezei üülő utak száma is. Építeni való tehát volna s így a jövőben nyújtandó útépitési segélyeknél azok lesznek elsősorban figyelembe veendőek, akik a legtöbb hozzájárulást tudják biztosítani.

Az érdekeltek tehát a jövőben majdnem kizárólag saját erejükre lesznek utalva. Sajnos a községek költségvetésében útépitésekre vagy egyáltalában semilyen, vagy pedig igen minimális összegek biztosíthatók. Ennek ellenére a közelmúltban néhány község a lakosság megértő támogatásával és áldozatos munkájával említésre és követésre méltó eredményeket ért el útépitések terén.

A vármegye szorosabban vett alföldi részein az útépités inkább földmunkálatokban merülhet ki. Ma a kőanyagok beszerzése és vasúti szállítása oly nagy összegeket igényel, hogy alföldi községek csak igen kivételes esetekben foglalkozhatnának köves utak építésével. Olyan útszakaszokon, ahol vízállás nehezíti meg a közlekedést, gondoskodás történhet a vízvezetéséről, s az árkokból kikerülő földanyagokkal a járt útrészek kiemeléséről.

Aránylag kis összegek és munkák igénybevételel tökéletesíthetők a földutak, ha azokra kötött talaj esetén szelidebb talajt vagy

homokot, esetleg gödörkavicsot (sankot) van alkalom hordatni. Hogy műszakilag miképp oldható meg a leggazdaságosabban a kérdés azt természetesen mindenhol a különleges helyi viszonyok szabják meg.

Tökéletesebb eredményeket lehetne elérni a vármegyének azokban a községeiben, ahol a kövesút építéséhez szükséges kőanyagokat patakokból, vagy kisbányákból házilag kitermelve lehet beszerezni és a bánya távolsága az építés helyétől legfeljebb oly messze van, hogy a fuvaros naponta legalább egy fordulót megtehet.

Kívánatos lenne, ha minden község több évre kiterjedő utépítési programot dolgozna ki. Még ha évente 1—200 fm. utépítésre volna csak módja, akkor is érdemes a kérdéssel részletesen foglalkozni. A program összeállításában az államépítészeti hivatal készségesen áll a községek rendelkezésére. A kivitel során ellenőrizhetné és szakszerűen irányíthatná a munkákat.

Kézpénz fedezetek hiánya folytán ezek a kisebb utépítések is csak az érdekelt lakosság maximális természetbeni hozzájárulásával valósíthatók meg.

Minden utépítés költsége 3 részből tevődik össze:

1. Elkerülhetetlen kézpénzkiadásokból.
2. Természetbeni kézi napszámokból.
3. Természetbeni fuvarnapszámokból.

Egy 6—7 m széles koronájú földmunkára helyezett és 3 m széles makadámkőpályájú út költsége elég megközelíthető pontossággal kitesz: folyóméterenként:

1. 0.5 férfi kézi-napszámnak megfelelő kézpénzt.
2. 1.5 természetben szolgáltatott férfi kézi-napszámot.
3. Egy forduló természetben szolgáltatott kocsi-fuvar.

Ez utóbbi napszám aszerint változik, amilyen messze fekszik a bánya az építés színhelyétől. Tehát pl. egy kocsi a bányából háromszor tud naponta fordulni, úgy 1/3 igásnapszámnak felel meg.

Ha pl. egy 500 holdas dülő tulajdonosai elhatároznák, hogy a birtokukra kivezető 500 fm. hosszú járhatatlan utat kiépítik, úgy holdanként az utépítéshez a következőket kellene szolgáltatniok. (A napszám 2 P-vel vétetik számításba.)

1. Kézpénz: holdanként 1.— pengő.
2. 1.5 napszám, azaz 1.5 kézi-napszám.
3. 0.5 igásnapszám holdanként, abban az esetben, ha a bányába naponta kétszer lehet fordulni.

Községi utcákban, belterületen célszerűbb makadámkőpálya helyett, a tartósabb és majdnem számba sem jöhető fenntartást igénylő terméskő burkolatot létesíteni. Ennek létesítési költségei a fentieknek megfelelően a következőképen vehetők figyelembe:

1. 0.75 férfi kézi-napszámnak megfelelő kézpénz.
2. 1.5 természetben szolgáltatandó férfi-napszám.
3. 0.75 fordulónak megfelelő igásnapszám a kőfuvarozáshoz és végül
4. 0.5 fordulónak megfelelő igásnapszám a homokfuvarozáshoz.

Ha pl. egy 300 fm. hosszú, mindkét oldalon beépített községi utcát kívánna az utcában lakók érdekeltsége, 7 m széles földpályára helyezett 3 m széles homokra rakott terméskőburkolattal megépíteni, úgy a költségeket a házhelyek hosszának megfelelően megosztva egy 30 fm. hosszú házhelyre az alábbi terhek esnének:

1. 30 fm×2.— P×0.75/2 azaz 22.50 P.
2. 30 fm×1.5 napsz./2 azaz 22.50 természetben szolgáltatott férfi kézi-napszám.
3. 30×0.75/4 fordulónak megfelelő igásnapszám, tehát 5.6 természetben szolgáltatandó igásnapszám abban az esetben, hogyha a kőtermelő helyről naponta kétszer lehet fordulni.

4. 30×0.5/8 fordulónak megfelelő természetben szolgáltatandó igásnapszám, mely abban az esetben, ha a homoktermelő helyről naponta négyszer lehet fordulni, úgy 1.9 igásnapszámot tesz ki.

Ugyanez a számítás volna elvégezhető községi járdák építése esetében is.

Azok a községek, amelyeknek már vannak kiépített útjai, addig amíg azok fenntartásáról gondoskodni nem tudnak, újabb utépítésekhez ne kezdjenek. Egy kiépített út évi fenntartási költsége a létesítési költségnek durván 2—4%-át teszi ki. A fenntartásnak csupán egy évben való elmaradása is aránytalanul növeli a későbbi fenntartási és helyreállítás költségeit. Néhány éven át elhanyagolt útnál teljesen elveszhet a létesítésbe befektetett tekintélyes összeg.

A fenntartásoknak gazdaságos és szakszerű keresztülvitelére az államépítészeti hivatal szolgál minden községnek tanáccsal. Célszerű lenne, hogy hosszabb úthálózat esetén a községek állandó községi útkaparókat alkalmaznának, akiket előzőleg esetleg a hivatali megyei utépítéseknel, útfenntartásoknál rövidebb-hosszabb ideig alkalmazhatna, hogy egy ilyen kiképzés után feladatukat szakszerűen és megbízhatóan elvégezhessék.

Eger, 1938. évj. január hó 29-én.

Megvalósítható volt a Ngugati Mátra legszebb fekvésű és szépen fejlődő nyaralóhelyén: Mátraszentimrén (Ötházhuta) egy melegfürdő az Orsz. Magyar Idegenforgalmi Hivatal segítségével. Abasáron egy leventeuszoda, Detken egy népfürdő, egyelőre visszafizetési kötelezettségek nélkül.

Az inségmunkaségely javasolt engedélyezési rendszere pártatlanságot és körültekintő óvatosságot kíván a megvalósításnál.

Egyéni és protekciós szempontok teljes kizárása nélkül a helyes szükségletkielégítési szempontok háttérbe szorulnának. Az akció elveszítene céltudatos, gazdaságpolitikai beállítását és egységes átütő erejű rendszeres intézkedések helyébe kapkodás és rendszerelenség lépne, amelynek nyomán a közvélemény egységesen szembe fordulna az új „panamának.”

Az inségmunkaségely engedélyezésénél a bankszerű fedezet megkövetelésén kívül szükség van arra, hogy az inségmunkaségelyvel létesített intézményeket a segély visszafizetéséig nyilvántartsuk és gazdálkodásukat számszerűleg is figyelemmel kísérjük, hogy az új rendszer gazdasági kihatásait számszerűleg is megfigyelni és rögzíteni lehessen.

Erre a célra szolgál az alábbi nyilvántartó lap.

A közjóléti alap, vagy inségmunkaalap gazdasági hatályosságának megállapítására szolgáló kartoték lap.

A megsegített község, testület, egyén.

A község, inségm. által felvett összeg	A megsegített hozzájárulása			A létesítmény értéke	Az ott alkalmazottak évi fizetése pénzben, természetben	A létesítményben termelt áruk értéke		Mely összeg visszafizetésével terhelhető a megsegített	Kamat	A visszafizetés módja
	tőkével	telekkel, anyaggal	munkával			saját szükségletre termelt	piacra termelt			
1938										
1939										
1940										

Az alapok esetleges jövedelemrészecsedése	Vissza-fizetett	A létesítmény forgalma	Raktárkészlet		Félttermék	Gyártási segédanyagok
			készárú	nyersanyag		
1938						
1939						
1940						

1938. nyaráig az inségesek összeírását, illetve becslését a jegyzők végezték. A jegyző ugyan nagyjában ismeri a község lakóinak összes viszonyait, nem lehetett ellenben az inségeseket rászorultságuk foka szerint megbízható módon osztályozni.

A községi kisegítő munkaerők rendszeresítése után lehetővé vált az inségesek környezettanulmányainak elkészítése, amelybe az évközben beállott változások bevezethetők, úgy hogy az inségesek megbízható katasztere áll rendelkezésre. A belügyminisztérium rendelkezésére bocsátotta a törvényhatóságoknak a környezettanulmányok nyomtatványait és Esztergár Lajos pécsi h. polgármester irányítása mellett elrendelte a környezettanulmányok felvételét az ország minden községében.

A környezettanulmányok, amelyeknek a belügyminisztérium által megállapított mintáját itt közöljük, bepillantást engednek az inségesek összes életviszonyaiba, úgy, hogy a segítségi akció kiléphet a sablonokból és a közjóléti alap útján, — feltéve, ha az elegendő és szükséges anyagi eszközök rendelkezésre állanak — a segítség legcél- szerűbb és leggazdaságosabb eszközeit veheti igénybe.

Község:

Felvette:

Környezet tanulmány.

I. Személyi adatok.

1. A családfő neve:	
Lakása:	
Születési hely: év, hó, nap:	
Vallás:	
Családi állapot:	
Mióta lakik a községben:	
Előzőleg hol lakott és mennyi ideig? (öt évre visszamenőleg)	
Foglalkozása: (rendes) (jelenlegi)	
Iskolai végzettsége:	
2. A feleség leánykori neve:	
Születési helye: év, hó, nap:	
Vallása:	
Segít-e a családfő kenyérkereső munkájában, vagy kizárólag háztartási munkát végez?	

3. Gyermek:

Neve: Kora: Családi állapota: Foglalkozása:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Egyéb együttlakó családtagok:

Neve	Rokoni kapcsolata	Kora	Családi állapota	Foglalkozása

5. Együttlakó idegenek:

II. A család vagyoni helyzete.

6. Ingatlan vagyon felsorolása: (pontosan megjelölve: ház, szőlő, földbirtok, rét, stb. Milyen községben? dűlőben? Háznál: utca, házsám. Nagyság, érték, adó)	
7. Ingó vagyon: (bútor, gazdasági felszerelés, állatok, pénz, betétkönyv, stb.)	
8. Jövedelem: (Földből, házból, foglalkozásból, egyéből, segélyből. Pontosán feltüntetve, miből mennyi, felsorolva a családtagokét is.)	
9. Adósság: (Kinek, miért és mennyivel tartozik? Sürgősség.)	
10. Adósságból telekkönyvbe kebelezve:	
11. A segélyezendőnek volt-e vagyona, és miért vesztette el?	
12. Milyen munkához volna kedve? milyen munkához ért?	
13. Milyen lehetőséget lát saját maga megsegítésére?	
14. Saját ház és kert? (Miből lehetne legolcsóbban és legkönnyebben és legegyszerűbben építeni?)	

15. Milyen segítséget jelentene részére egy saját ház és milyen részletekben tudná azt törleszteni?	
16. Milyen felszerelést kér?	
17. Kiket tudna a segélyezendő összehozni, akik a házépítésnél segítségére lennének?	

III. Egészségi állapot.

18. A család minden tagjának általános testi állapota:	
19. Fordítanak-e kellő gondot a testi tisztaságra?	
20. Van-e beteg a családban és milyen beteg? Tüdőbaj, stb.	
21. Fertőző betegség esetén megvan-e az elkülönítési és a felgyógyulást elősegítő lehetőségek?	
22. A beteget látogatja-e orvos, vagy védőnő?	
23. Tagja-e valamely betegsegélyző pénztárnak? Kap-e táppénzt?	

IV. A lakásra vonatkozó adatok.

24. A család saját házban lakik-e, vagy bérlő? (Családtag, cseléd, stb.)	
25. Mit fizet lakásért?	
26. Hány szoba van? Külön konyha?	
27. A szobák és konyha padlózata?	
28. A szellőztetésre, világításra, fűtésre vonatkozó adatok (mivel világítanak, fűtenek):	

29. A lakás egészséges-e? (Száras, nedves, tiszta-e)	
30. A fekvőhelyek száma: (hányan alszanak egy ágyban és kik?)	
31. Háziállatokat nem tartanak-e éjjelre a lakásban?	
32. A bútortartás rendes, hiányos, túl- zott?	
33. Ha vannak albérlők, azok hogyan vannak elhelyezve és mennyit fizetnek?	
34. Egyéb helyiségek: (kamra, istálló, ólak, illem- hely?)	
35. Tartozik-e a család lakbérrel, adóval és mennyivel?	
36. A házban lakó és az 5. szám alatt fel nem vett családok:	

V. A háztartásra és táplálkozásra vonatkozó adatok.

37. Kik élnek az együttlakók közül közös háztartásban?	
38. Mennyivel járulnak a család- tagok a közös háztartás költ- séseihez?	
39. Ki kezeli a család jövedelmét, ki vezeti a háztartást?	
40. Táplálkozási anyagok: (Tej, hús, főzelék, kenyér, cu- kor? vasárnapi étrend fel- veendő.)	
41. Naponta hányszor étkeznek?	
42. Napjában hányszor főznek és mikor? Hány tál ételt? (levest, főzeléket?)	
43. A gyermekek, csecsemők meg- kapják-e a számukra szükséges ételneműket? (anyatej, tej, cukor, vitaminok)	
44. Élvezeti cikkek? (Bor, pálinka, sör, rum; do- hányzás?)	

VI. Ruházkodás.

45. A családtagok el vannak-e látva a szükséges ruhaneműekkel?	
(Milyen ruhájuk van? Mennyi? Téli? Lábbeli?) (Ruházatuk tiszta-e)	
46. Miben szenvednek hiányt?	

VII. Az anyagi helyzet bírálata.

47. A családfő a család összes jöve- delméből tud-e gondoskodni a család valamennyi tagjáról?	
48. Mi az inségbejutás közvetlen és egyéni oka?	
49. Mióta tart a család nyomasztó helyzete?	
50. Kaptak-e már segílyt és honnan? Múlt év májusától mennyit dol- goztak és kerestek szükség- munkán?	
51. Munkanélküliség esetén miből és hogyan élnek?	

VIII. Fizetésre köteles hozzátartozók adatai.

52. A családfő szüleinek neve: (a meghaltaké is)	
Lakásuk: (ha meghaltak, hol és mikor)	
Ingó és ingatlan vagyonuk:	
Foglalkozásuk:	
Jövedelmük:	
53. A kérelmező különélő házastár- sának:	
Neve:	
Lakása:	
Vagyona:	
Jövedelme:	

54. A különböző gyermekek:

Neve	Lakás	Kora	Foglalkozása	Jövedelme	Kinek eltartásáról gondoskodik

IX. Egyéb adatok.

(A kisebb betűvel írt kérdések csak útmutatásul szolgálnak.)

55. Van-e a család gondozásában menhelyi gyermek?	
Mennyi tartásdíjat kapnak ezért?	
A gondozás megfelelő-e?	
56. A család erkölcsi és szellemi élete:	
<p>Általános erkölcsi kép. A családfő és a vele lakó gyermekek egyházi vagy polgári hatóságok előtt kötött házasságban élnek-e? Vadházasságok, különélések, próbaházasságok. Ezek rendezése. Gyermekek és a szülők viszonya? Meleg, csak kötelességszerű, hideg? Csak türik egymást? Ellen-ségeskedés? Felnőtt gyermekek helyzete a családban? Melyik gyermeket nem szeretik a szülők? Mostoha? Ki a család tényleges feje? Megvan-e az apa családfői tekintélye? Ki lázad ellene? Rokonok helyzete a családban? Bele-illeszkednek-e? Hozzájárulnak-e a család háztartási költségeihez? Megtűrték? Nem szítanak-e egyenlenséget? Esetleg pusztá jelenlétükkel is? Megoldás? Családellenes magatartás az egyes családtagok részéről. Jóakarók, ellenségek a családon kívül.</p> <p>A családfő és a családtagok munkakészsége? Szorgalom, munkakedv, lelkiismeretes munka, takarékos élet.</p> <p>Továbbképzésre való törekvés, vágy.</p> <p>A család szórakozásai. Közösen, külön, társas élet? Olvasmányok. Milyen ujság? Egyesület? Kölcsonkönyvtár?</p> <p>Kik voltak büntetve? Egyszeri ballépés, vagy bűnöző élet? Vallásosság? Összetartás. Közös családi törekvés. Harcra készek? Bizakodók? Lázadók? Józanul ítélik meg a helyzetet? Rezignáltak vagy lemondók?</p> <p>Hogyan fogadják a segítséget?</p>	
57. Rövid családtörténet:	
<p>Leírandó az az út, amelyet megtéve, a mai inséges helyzetbe jutottak. A férj és a feleség szüleinek életével kezdődően el kell beszélni az egész család történetét.</p> <p>Meg kell jelölni az inségbejutás okait. Ezek: 1. a férj vagy feleség hibája (iszákosság, kártya, munkakerülés, erkölcstelen élet, bűnözés, stb.); 2. szüleikre visszavezethető okok (azok hibái, erkölcstelen élete, hiányos vagy rossz nevelés, szülőkől örökölt betegség, terhelttség); 3. egyéb okok (betegség, elemi csapások, hadirokkantság, szülők korai elhalálása, gyermekek nagy</p>	

száma, stb.); 4. külső okok (foglalkozási ágat, munkaadó-üzemet ért nagyobb csapások, rossz konjunktúra stb.).

Ezek az okok hogyan kapcsolódtak össze a nyomor általános helyi okai-val és hogyan vezettek a mai állapothoz?

Részkérdések: A családapá és anya szüleinek foglalkozása, családi, erkölcsi élete, vagyoni helyzete. Férj és feleség otthon, rokonoknál, vagy menhelyen nevelkedett-e? Miért? Családfő hányszor kötött házasságot? Az anya? Egyházi, polgári házasságok. Vadházasságok? Hány gyermek született az egyes házasságokból? Hány él? Hol vannak ezek a gyermekek? Többiek halálának oka? Hogyan szüntek meg ezek a házasságok (halál, válás)? Mióta lakik a család itt? Azelőtt hol laktak? Hogyan éltek? Miért költöztek ide? Mihez kezdtek itt először? Változtatták-e az egyes családtagok foglalkozá-sukat? Miért (munkaképesség csökkenése, munkanélküliség, csőd, tökehiány, jobb kereset reménye? Családi okok? stb.)? Hogyan tanulták meg új mester-ségüket? Átképzés? Mi a véleménye az elszegényedés okairól? Mik a jövőre vonatkozó terveik? Hogyan képzelik a mai helyzetből való kiemelkedést?

58. Milyen a gyermeknevelés?

Mai helyzet, eddigi fejlődés és kilátások a jövőre! Általános és gyer-mekekkénti válaszok. Az egyes gyermekek eddigi életének története. Hány-szor és mit esznek naponta. Csecsemők táplálkozása mesterséges? Ruházatuk? Hol tartózkodnak? Hol játszanak, van-e külön fekvőhelyük, kivel alszanak együtt? Tisztántartják-e őket? Egészségi állapotuk? Betegségekre való hajlam, hátramaradottság a fejlődésben, idegrendszerben? Milyen iskolát végeztek eddig? Milyen eredménnyel? Hova járnak most? Ha nem járnak már iskolába, milyen munkát végeznek? Milyen pályára készülnek? Mire van hajlamuk, tehetségük, milyen pályát szeretnének választani, milyenre akarják nevelni a szülők? Ki a mesterük, az megfelelő oktatásban és nevelésben részesíti-e őket? Gyermekmunka, fiatalkorúak szociális védelme? Iskolásoknál: bizo-nyítvány, teljesítmény, figyelem, szorgalom, kitartás. (Fáradékonyosság.) Kez-deményezés? Életkedv? Otthon megfelelő nevelést kapnak-e? Ki gondozza őket? Helytelen bánásmód? Bosszakarati? Káros erkölcsi behatások? Koldulás? Bűncselekmények? Volt-e a gyermek büntetve? Miért? Levente? Ifjúsági egyesületek?

X. A környezettanulmányozó indokolt részletes javaslata.

.....
 környezettanulmányozó.

A községi (kör)jegyző megjegyzései:

.....
 községi, körjegyző.

Heves vármegye alispánjától. 17.162/a. 1938.—III. Kj. Valamennyi község Elöljáróságának! Székhelyeiken.

Tárgy: Inségesek környeztanulmányai.

A 88.041/1938. sz. belügyminiszteri rendelet alapján a községi kisegítő szociális munkásoknak f. évben el kell készíteniök a községek inségesinek környeztanulmányait, hogy ennek alapján az inségesek megsegítése érdekében a kormányakeió adottságokra támaszkodva legyen elindítható.

A környeztanulmányokat a kisegítő munkások, a Nyiregyházán rendezett tanfolyamon ismertett módon, tartoznak elvégezni. Támogatásukra lesznek ebben a munkában Schäfer József és Korányi Jenő szociális szervezők, akik igazoló levelemmel lehetőleg az összes községbe ki fognak szállni. Feladatuk egyszersmind az elkészített környeztanulmányok adatainak és az összesítő jelentések ellenőrzése és helyesbítése.

A környeztanulmányokat elsősorban azokban a községekben kell elkészíteni, ahol kisegítő munkások vannak. Más megoldás hiányában azokban a községekben, ahol kisegítő munkások nincsenek, az eddig kinevezett kisegítő munkások fogják elvégezni, akiket az illető községekben ideiglenesen át fogok helyezni. Az elkerülhetetlen áthelyezésekről a napokban fogok intézkedni, az utazási költségek egyidejű kiutalásával.

A környeztanulmányok felvétele folyamán a kisegítő munkásokat más feladatokkal nem szabad munkájuktól elvonni. Megjegyzem, hogy egy nap alatt átlag 8 környeztanulmány készíthető el. Amint egy községben a környeztanulmányok elkészültek, összesítő íven 3 példányban kiállítva összegezni kell az eredményeket és szintén 3 példányban kiállítva összefoglaló jelentést kell szerkeszteni a község állapotairól.

Az összesítő ív és az összefoglaló jelentés 1—1 példánya a községi irattárba helyezendő el, 2 példány beküldendő az illetékes főszolgabírói hivatalhoz, amely megjegyzéseivel ellátva hozzám juttatja.

A környeztanulmányok nyomtatványait külön csomagban küldöm. Hogy ki tekintendő inségesnek, arról a B. számú szükségleti kimutatás alapján lévő jegyzetek nyújtanak tájékoztatást. További környeztanulmányi nyomtatványok dr. Pálosi Ervin tb. főjegyző, közjóléti előadótól Eger, Vármegyeháza, igénylendő.

Eger, 1938. szeptember 12.

A belügyminisztérium a kisegítő munka részére az alábbi tájékoztatót bocsátotta ki:

A községi kisegítő munkások előzetes kiképzésének és a községi adatfelvételezésnek vázlatos munkaterve.

1. A vármegyébe tartozó községi kisegítő munkások összpontosítása a vármegye központjába, vagy arra a járási székhelyre, ahol az adatfelvételezés kezdődik, aszerint, hogy az egész vármegyében, vagy pedig egy járásban kezdődik meg egyszerre az adatfelvételezés. Ez a kisegítő munkások számától és az összevonás egyéb lehetőségeitől függ.

2. Egyidejűleg vagy azt megelőzőleg a járás, illetőleg az egész vármegye jegyzői összehívandók értekezletre, melyen tájékoztatás adandó a kisegítő erők jogi állásáról, a jegyzőhöz való viszonyáról, foglalkoztatásáról, az adatfelvételezés módjáról, a kiszálló községi kisegítők olcsó és megfelelő elszállásolásáról, illetőleg helyszíntre fuvarozásáról. Részletesen ismerttetendők ezek a feladatok, amelyeket mint leendő előadók a jegyzők vezetése alatt a jövőben a kisegítő munkások fognak a községekben végezni.

3. Az összehívott kisegítő erők arányosan szétosztandók a falvakba, Ugyanakkor a vezető (oktató) szociális szakközvegeket el kell látni térképpel, járási, illetve vármegyei autóbusz és vasúti menetrend-kivonattal és utasítással arra vonatkozólag, hogy az egyes községekben miként végezzék a kisegítő erők adatfelvételezésére való betanítását, hogyan ellenőrizzék az adatfelvételezést s miként legyenek az egyes községekben a kisegítő munkásoknak az „összefoglaló jelentés” elkészítésében segítségükre.

4. A községi kisegítő munkások megérkezésük után megkapják a jegyzőktől a belügyminisztérium számára készített kérdőíveket (helyzetképek) és ugyanakkor a jegyzők röviden tájékoztatják őket a község népesedési, gazdasági és szociális viszonyairól.

5. A jegyzők az elmúlt évi inségmunkás névsor, közgyógyszerellátási névjegyzék és saját megbírállás alapján a kisegítő munkások rendelkezésére bocsátják azoknak a főleg sokgyermekes és hatósági segélyezést igénylő családoknak a névsorát, amelyeknél a környeztanulmányok felvétele indokolt.

Nem veendő fel a névjegyzékbe a cigányok.

6. A községi kisegítők felveszik az érintkezést a különböző községi szervekkel a szociális gondozás rendje szerint.

a) Megtekintik a születési és halálozási anyakönyvet. Tájékoztódnak a belső vándormozgalomról, a mezőgazdasági munkások időszaki elvándorlásáról és ezek szociális következményei felől.

b) Ennek alapján felveszik az érintkezést a községi orvossal annak megállapítása végett, hogy a népbetegségek terén mutatkozó kedvezőtlen jelenségeknek mik az okai szociális vonatkozásban, (csecsemőhalálozás, tbc., lues, alkoholizmus, más fertőző betegségek stb.). Ezeknek leküzdésére milyen egészségvédelmi intézményre (Zöldkereszt, Stefánia, bölcsőde stb.) vagy intézkedésre van szükség.

c) Az anya-, csecsemő- és gyermekvédelmi intézmények vezetőivel (pl. Stefánia, Zöldkereszt, bölcsőde, szülőotthon, napköziotthon) érintkezést keresnek és tájékoztódnak az egyes intézményeknek a szociális szükségletekkel kapcsolatosan végzett munkájáról. (Pl. van-e vándorkelengye, szülészeti vándorzásák, házi betegápolási kellek, a gyermekágyas nő részesül-e a gyermekágy tartama alatt megfelelő támogatásban, ha óvoda van a községben, végez-e napközi gyermekóvást, a gyermektáplálkozás terén milyen hiányok mutatkoznak, hasonlóképpen a ruházatkódás terén, itt különös figyelem fordítandó arra, hogy az óvodai és iskolai mulasztások okai között nem szerepel-e cipő és ruhahiány, stb.).

d) Érintkezést keresnek a község leány- és férfiifjúságával foglalkozó szervek vezetőivel. Tájékozódást kérnek ezeknek a szociális kérdést érintő foglalkoztatásáról (Pl. leányoknál csecsemő-, gyermekgondozási tanfolyam, háztartási, főzési, befőzési tanfolyam, varró-tanfolyam, apró háziállat tenyésztési tanfolyam, legényeknél téli gazdasági tanfolyam és iskola, méhészet, gyümölcsstermelési, szőlőművelési, stb. tanfolyam). Illetőleg, ha ilyenek nem volnának, a megszervezésre milyenek a lehetőségek, s van-e hajlam az ifjúságban ezeken való részvételre.

e) Szociális szempontból milyen eredményei mutatkoznak a levante mozgalomnak, illetőleg az miként lenne hivatott vezető révén bevonandó a szociális gondozásba. (tanítók.)

f) Felveendő az érintkezés mindazokkal, akik mint vezetők, vagy munkaadók a családok nagyobb számának jövedelmére befolyást gyakorolnak. (Ipari, mezőgazdasági telepek, tanfolyamok vezetői, stb.) Érintkezést keresnek a családvédelmi szervekkel. (Szociális misszió, karitás stb. vezetőivel, plébánosokkal, lelkészekkel.)

g) Érintkezést kell felvenni a községekben lévő azokkal a szervezetekkel (Hangya, egyéb termelési és értékesítési szövetkezet, hitel-szövetkezet, OKH. stb.) amelyek felvilágosítást tudnak adni az értékesítő lehetőségeknek a szociális helyzettel való összefüggéséről.

h) Érintkezést kell keresni a helyi állattenyésztési és állategészségügyi szervekkel abból a szempontból, hogy a község lakóinak szociális helyzete milyen összefüggést mutat az állattenyésztéssel kapcsolatban.

i) Be kell tekinteni a községi szegényügyi ellátottak kataszterébe és a szegényügyi ellátást végző intézmények működésébe.

j) Érintkezést kell keresni a falu életének mindama vezetőivel, akik felvilágosítást tudnak nyújtani a község szociális viszonyaira kiható erkölcsi, szellemi, kulturális és fegyelmi életére.

7. A községi kisegítő munkaerők megkezdik a jegyzőktől kapott névjegyzék alapján a szociális szakközégek oktatása és ellenőrzése mellett a környezettanulmányok felvételét.

8. A környezettanulmányok felvétele után elkészítendő az „Összefoglaló jelentés”, melyhez felhasználandó:

- a) a belügyminiszteri kérdőív,
- a) a falu vezetőitől és szakközégeinek vezetőitől nyert felvilágosítások,
- c) a környezettanulmányok,
- d) a saját tapasztalatok.

Az „összefoglaló jelentés” tartalmazza egyrészt röviden a falu szociális helyzetét, másrészt azokat a javaslatokat, amelyek a helyi viszonyok figyelembevételével, helyi eszközökkel a szociális gondozás szempontjából indokoltak.

Ezen javaslatoknak mellékletét képezi a pénzügyi részt illetően egy példányban a „Szükségleti kimutatás” 1. pontja alatti tejkérdés „Hiány” rovatának indokolásaként kiadott űrlap kitöltése ugyancsak egy példányban.

A jelentés és a kimutatások elkészítésénél az irányelv az legyen, hogy a javasolt szociális tennivalóknak és intézményeknek elsősorban a községi lehetőségekből és öntevékenységből kell kiindulnia, s a szükségleti kimutatásban szereplő állami pénzsegélykérést az államháztartás közgazdasági és közteherviselési lehetőségei, továbbá annak a ténynek igen szigorú szemmel tartásával töltsék ki, hogy Magyarországon a községek száma meghaladja a háromezretet.

Az összefoglaló jelentés javaslati részének elkészítésénél azok a megoldási módok veendőek figyelembe, melyeket a mellékelt vármegyei közjóléti előadói mintajelentés a feladatok megoldására tartalmaz.

A környezettanulmányok, mint a jövőben egyéni gondozás alapokmányai a jegyzőségeken maradnak.

A vármegyei közjóléti előadóhoz küldendő példányok, valamint a mellékletek az adatfelvételezéstől számított 8 napon belül a főszolgabírónak terjesztendőek fel, aki a tisztiorvos bevonásával a szükségleti kimutatást részleteiben véleményezi és ugyancsak legkésőbb 8 nap múlva terjeszti fel mindezeket a vármegyei közjóléti előadóhoz.

9. A vármegyei közjóléti előadó a főszolgabíró véleményével ellátott szükségleti kimutatások és az összefoglaló jelentések, illetőleg ezek felülbírálatára alapján elkészíti a vármegyei szükségleti kimutatást és a folyó évi szociális munkatervet.

A szociális kérdésekkel kapcsolatban felmerülő népegészségügyi és egészségvédelmi vonatkozásban tervezetét a m. kir. tiszti főorvos bevonásával készíti el.

A közjóléti előadók az első jelentést és a kimutatásokat tartoznak szeptember hó 30-ára elkészíteni.

A községi kisegítő munkaerők a környezettanulmányok alapján elkészített összesítő jelentése a község gazdasági és szociális helyzetéről értékes kiegészítője a „Községi helyzetképeknek”.

Itt közöljük Sarud községről készült összefoglaló jelentést.

1767/1938.

Összefoglaló jelentés.

Sarud község szociális helyzetéről

1938. évi szeptember 26. napján.

I. A községben 1938. évi szeptember 17-én kezdtük meg az adatfelvevő munkát a községi főjegyző, az orvos és a község által közsegélyben részesítettek lajstromának útbaigazítása alapján.

A község lakóinak száma: 3559, ebből cigány 116. A családok száma: 781. Utóbbiak közül a kapott felvilágosítás alapján 53 családnál találtuk a környezettanulmányt szükségesnek. Ezen családokban összesen 236 lélek él. A szükséges környezettanulmány valamennyiét elvégeztük. Az utasítás alapján figyelembe vettük a 400 pengős évi jövedelmet, ennek következtében a Szatmári Püspökségi Uradalom gazdasági cselédjeiről környezettanulmányt nem vettünk fel, mert jövedelmük eléri a 400 pengőt. Viszont egyes sokgyermekes családok apák a 400 pengős jövedelem ellenére az inség határán állanak.

II. A község lakossága kizárólag mezőgazdasággal foglalkozik. Ennek keretén belül a búzatermelés, állattenyésztés, tengeri és burgonyatermelés áll előtérben. A gyümölcsstermelést újabban kezdi kultiválni a lakosság. Nagy hátrányt jelent, hogy az a terület, amely alkalmas a gyümölcsstermelésre ártéren fekszik és így a Tisza tavaszi áradása a gyümölcsstermelésben nagy kárt okoz. Ez az oka, hogy a gyümölcsstermelés a községben nem tudott tért hódítani.

III. A község szociális életének főbb nehézségei kifejezetten a birtok eloszlásban van. A községben a birtokeloszlás aránytalan. Egyetlen nagybirtok van ugyan, azonban ez a község területének 43%-át teszi. Ugyanis a község összes területe 10.364 kat. hold és ebből 4090 kat. hold a Szatmári Püspökségé. És míg a Püspökség birtokán kb. 800 ember él, addig a megmaradó 5200 kat. hold területen 2700 embernek kell megélni. A község területének arányos eloszlása a lakosság szükségleteit kielégítené, ennek folyománya-képpen a községben tapasztalt ínség kifejezetten a birtokeloszlás aránytalansága okozza. A lakosság kizárólag mezőgazdasággal foglalkozik, ennél fogva a mezőgazdasági munkák szünetelése alatt a lakosság munka nélkül teng.

A munkás-fölösleg következtében a nevezett nagybirtok által nyújtott napszamos napi bére csak a legszorgosabb mezőgazdasági munkálatok alatt éri el azon összeget, amely szociálisnak mondható. A téli, a tavaszi, valamint a késő őszi napszám egy pengő. Ez az összeg csak a nyári hónapokban éri el a kettő pengőt.

A termény értékesítésénél nagy hátrányt jelent, hogy a községnek vasútállomása nincs. Ennek következtében minden termény mázsánkénti árát minimálisan 0.5 pengővel olcsóbbá teszi a terményeknek a 12 km távolságra eső poroszlói állomásra való szállítása.

IV. A népszaporodás mindinkább kezd csökkenni. 1000 lakosra esett élve születés az utolsó 5 év átlagában 120. Ezer lakosra esett halálozás 82. Az élve születettek közül 1 éven belül meghalt 20%. A születési arányszám, a népszaporodás és a csecsemőhalálozás romlik.

A községben anya- és csecsemővédelem egyáltalán nincs, sem a Stefánia Szövetség sem a Zöldkereszt a nevezett községben családvédelmet nem tart fenn. Csak ez magyarázhatja, hogy sok olyan család van, ahol 8—10 gyermek született és csak 2—3 van életben. A községi képviselőtestület 2000 pengőt szavazott meg az egészségház felállítására, a tételt azonban a költségvetés felülvizsgálata alkalmával a miniszterközi bizottság a költségvetésből törölte.

Nélkülözi továbbá a község a gyermekvédelmet is. Óvoda nincs. A község lakossága mezőgazdasági munkát végez és a nyári és őszi dologidőben a szülők kénytelenek gyermekeiket magukra hagyni. Iskolás gyermekek részére egyetlen szociális akció a karácsonyi ünnepekkel kapcsolatosan rendezett előadások, melyeknek bevételeit szegény gyermekek ruházatára fordítják. Azonban ezen szociális megmozdulás is igen kis mértéket ölt. Egyéb akció teljesen hiányzik.

Az ifjúság védelme hasonlóan szomorú képet mutat. Egyetlen intézmény, amely a serdülőkorban fiatal leányok nevelésével kapcsolatosan jött létre és jelenleg is hatékony eredményt ért el a Margit

leányegyesület. Semmiféle egyéb tanfolyam, vagy ehhez hasonló nemes célt szolgáló kör nincs. Jelenleg folyamatban van egy megszervezendő tanfolyam, melynek céljával a serdülő leányok háztartásbeli képzettségeinek a fokozása tűzetett ki és az, hogy a faluban már egyébként is szokásos kukoricaháncsfonás üvegek és egyéb tárgyak bevonására való lehetőségét megismertesse a lakossággal. Miként a fitalkorúak nevelése hiányos, hasonlóan hiányt találunk az erkölcsi nevelés terén is. Ajánlatos megemlíteni, hogy sem téli gazdasági tanfolyam sem háztartási tanfolyam a községben még nem volt.

A község lakossága aránylag tiszta. A családi élet elég rendezett, bár csekély számban vadházasság is fordul elő. A szülők és az önálló háztartást vezető gyermekek közötti kapcsolat lazának mondható. A gyermekek nehéz anyagi gondjaik — saját családjuk fenntartása, a munkaalkalom hiánya — miatt a szülőket támogatni képtelenek. A köznép életszínvonala alacsony. Sajnos, a gyermekáldás az egyre jobban elharapódzó egykével ellentétben mindinkább fogy.

A család évi összjövedelmének elégtelen volta miatt sürgős hatósági beavatkozásra szoruló családok száma 53 (236-családtaggal).

Házhozjuttatást igényel	37 család	71 családtaggal.
Meglévő földjének kiegészítését	15 „	82 „
Földhözjuttatást	18 „	76 „
Gazdasági eszközt	33 „	158 „
Állathoz juttatást	12 „	43 „
Egyéb támogatást	13 „	43 „

A téli munkanélküliség részbeni megszüntetésére a már nevezett háncsfonásra vonatkozó tanfolyam a közeljövőben fog megnyitni.

A közegészségügy nagy hátránya, hogy a lakosság nagy része mezőgazdasággal foglalkozik ennek következtében biztosítva nincs, s általuk csekélynek látszó betegségekben nem keresik fel az orvost és ezért igen gyakran súlyos betegségek, mint például tifusz tizedelik a lakosságot. Sok áldozatot követel a tüdőgümókor, amely az utolsó négy év alatt 27 áldozatot követelt.

A gazdasági cselédek 90%-át a Szatmári Püspökség alkalmazza. Ezeknek minimális a Püspökség által fizetett évi bérük 14 hl. búza, 8 hl. árpa és 8 hl. rozsbúza, 1800 □-öl tengeri és egyéb kapásnövények ültetéséhez szántóföld használata, 1 tehéntartás, 2 anyasertés és 6 süldőtartás, lakás és fűtés. Ezen számból nyilvánvaló, hogy még a sokgyermekes családok is ki tudják elégíteni legfontosabb életszükségeiket. Ezen gazdasági cselédeknel sokkal nehezebb viszonyok között élnek azok a mezőgazdasági munkások, akik mint summások szegődnek el, vagy azok, akik idénymunkások. Ezek jövedelme ugyanis az aratással és csépléssel, esetlegesen évközben kínálkozó napszámkeresetükkel együtt nem haladja meg az évi 250 pengőt. Ez pedig oly csekély kereset, hogy nemcsak a sokgyermekes család-főknek, hanem a kisebb családdal bíró családapáknak is súlyos anyagi gondot jelent. A községben mutatkozó munkaerő felesleg a helybeni

nagybirtoknak, a Szatmári Püspökségnek előnyére válik, amely él is ezzel az előnnyel. Jelenleg 1—1.50 pengőig fizeti napszámait, amely napibér a tavaszi hónapokban még alacsonyabb. A községben a munkaerőfelesleg a mezőgazdasági munka idején azáltal vezetetik le, hogy a munkások más vidékre szegődnek el summásnak. A községben a teljesen munkaképtelen és gondozásra szoruló családok száma 7. Nincs semmi intézmény, szeretetház, vagy egyéb községi támogatás, amely ezekről az elhagyatottakról gondoskodna.

Kulturális téren a községben jelenleg folyamatban van a kulturális ház felépítése. A község a maga részéről területet és munkát ajánlott fel, a többi anyagi fedezetre a község előljárósága állami támogatást kér. A kulturális intézmények között működik a Polgári Olvasókör, ahová ünnep- és vasárnap estéknél számosan jönnek össze, amely a község szellemi színvonalának haladni akarását mutatja. Nagy ambícióval működik továbbá a földműves dalkör. Bár a kor szelleme a hivatással közvetlenebb érintkezést, jobb bánásmódot kívánna meg, mint jelenleg tapasztalni lehet.

A nemzeti szocializmus fejlődését az elégedetlenség fokozza, amely az aránytalan birtokeloszlásban leli magyarázatát.

Javaslat: anya- és csecsemővédelem s ezzel kapcsolatosan a népszaporodás érdekében nélkülözhetetlenül szükséges az egészség-ház felépítése és ezzel kapcsolatosan a egészségügyi védőnőnek a községbeni munkássága.

Bár a szülők és gyermekek közötti kapcsolat melegnek mondható azonban nélkülözhetetlen a gyermekvédelem szempontjából az óvodának a felállítása. Ezt az teszi indokolttá, hogy a község lakossága kizárólag mezőgazdasággal foglalkozik és nyári mezei munka esetén a gyermekeket kénytelenek magukra hagyni egész napon keresztül.

Varrótanfolyam felállítása mellőzhető, mivel a varrógépeket árusító nagyüzemek több évben tartottak varrótanfolyamot. Annál inkább indokolt a főzőtanfolyamnak a felállítása, mivel a község lakossága rendelkezik azokkal a javakkal, amelynek segítségével a község élelmézését a jelenleginél sokkal magasabb színvonalra tudná emelni.

Családi ház építése nélkülözhetetlen szociális szempontból. Természetesen oly kis telkek, mint az O. F. B. juttatások nem felelnek meg a célnak. Ugyanis a község lakossága mezőgazdasággal foglalkozik és foglalkozásuk következtében jóval nagyobb telket kellene osztani, mert nemcsak konyhakertjük nem lehet a jelenlegi telkeken, hanem terményeiket sem tudják a telek kicsinysege következtében udvarukra elhelyezni. Amennyiben a jövőben családi ház felépítése létrejön, úgy a lakosság hosszú amortizációs kölcsönrel le tudja fizetni a törlesztési részleteket. Jelenleg az O. F. B.-telkek legnagyobb részét beépítették.

Az állattenyésztés terén helyesnek és célirányosnak látszanék a szarvasmarha tenyésztésre vonatkozóan a községre való átvállalása az apaállatoknak, mert ez a kézből való fedeztetéssel a szaporulat terén nagyobb és biztosabb eredményt tudna elérni.

Gazdasági tanfolyamokkal a lakosság nagy előnyére méhérszetet, a házinyultenyésztést és a baromfitenyésztést nagyban

lehetne fejleszteni. Hasonlóan fejlesztést kíván a szövés és fonás mint háziipar. A községben ugyanis szokásos a rongydarabokból készített fonalaknak a megszövése úgynevezett rongypokrócoknak.

A lakosság jelenlegi ínséges helyzetének megszüntetésére legbiztosabbnak látszik a telepítés, a földbérlet szövetkezet által juttatandó esetleges kishaszonbérletnek a bevezetése. A jelenlegi idevonatkozó törvények és rendeletek értelmében ez a kérdés már biztosítottnak látszik, ugyanis a községben ezen a téren már megfelelő lépések tétettek.

A gazdasági ágak szakszerű bevezetésére gazdasági szaktanítót kellene alkalmazni, aki a talajviszonyok figyelembe vételével megállapíthatná az annak megfelelő növényeknek a bevezetését és fejlesztését. Természetesen megfelelő területet kellene rendelkezésére bocsájtani.

A fent felsorolt javaslatokkal egyben a szegénykérdés is megoldást nyerne.

Sarudon, 1938. évi szeptember hó 27-én.

Cser Ferenc
környezettanulmányozó.

Hauer László
vezetőjegyző.

A „Községi helyzetképek” és a kiegészítő munkaerők által elkészített környezettanulmányok és ezek összefoglaló jelentései alapján volt kitöltendő a községi előljáróságok által az „A” és „B” szükségleti kimutatás, amelynek célja megközelítő tájékoztatást nyújtani a közjóléti akciók lebonyolításához szükséges anyagi eszközökről.

Az „A” és „B” szükségleti kimutatás kitöltése sok tekintetben olyan szakismereteket kíván meg, amelyekkel a jegyzők nem rendelkeznek.

A kimutatások kitöltését kívánta az 17.334 a/1938. sz. rendelet megkönnyíteni.

Heves vármegye Alispánjától. Tárgy: Utasítás a szükségleti kimutatások „A” kitöltéséhez. Határidő: 5 nap. 17.334/a. 1938. Valamennyi község Elöljáróságának! Székhelyeiken.

A mellékelt szükségleti kimutatások az alábbiak figyelembevételével töltendők ki az előljáróságok helyzetismerete és a községi helyzetképekben már velem közölt adatok alapján, becsléssel. A folyó évben elkészült környezettanulmányok alapján a jövő évi szükségleti kimutatások adatai helyesbítendőek lesznek.

A „Szükségleti kimutatás” adatainak összeállításánál cigányok és szükségleteik nem veendőek figyelembe.

A csatolt szükségleti kimutatás I. számú Tejellátás fejezeténél, „Ebből vásárolható tehén, kecske” rovatba beírandó a helyben megszerezhető tehén, illetve kecske átlagára.

II. számú Étkeztetés fejezetben kitöltetlenül hagyandók a konzerválásnál és főzésnél foglalkoztatott személyek, c. rovat. Főzésnél 50—60 fillér + élelmézés állítandó be.

A III. számú Felruházás fejezetben a számítási alap a következő: 6—12 éves fiúgyermek ruhájához átlag 140 cm széles anyagból kell 125 cm vászon, posztó vagy más anyag.

Egybeszabott leányruhához 6—12 éves gyermekek részére 2.75 m, 70 cm széles anyag, (flanell, barehet stb.). A varratás díja fiúruhák-nál hozzávalóval együtt 4.30, leányruhák-nál legfeljebb 2.50 P.

A ruhaanyag m-ként akár vászon, helyesebben pamutszövet stb. vehető fel átlag 2 P-vel, női anyag, barehet, flanell átlag 1 P-vel vehető fel.

Kitöltetlenül hagyandók a „Gyapjú feldolgozásra“ és a „Varratás dologi kiadásaira“ című rovatok. Ott, ahol juhtenyésztés folyik, bevezetendő a „Felvásárlandó gyapjú“ rovatban a mosatlan gyapjú ára kg-ként (a legutolsó átlagár, amit a gazdák a gyapjúért kaptak).

IV. Cipőellátás fejezetben kitöltetlenül hagyandók a „Nyers állati bőr beszerzésére“, „Bőrkidolgozásra“, „Cipőkészítésre“ című rovatok. A jegyzetben feltüntetendő, hogy egy kész gyermekecipő átlag 9.50 P-vel számíttatott.

V. Lakásszükség c. fejezet rovatainál a téglá és cserép rovatban feltüntetendő 1000 darab ára a legközelebbi építőanyag kereskedőnél, esetleg a szállítási költség a helyszínre, 1 m³ terméskő ára, ugyanígy és 1000 darab vályogtéglá előállításának ára a helyszínen.

Üresen hagyandók a „Faanyagra“ és „Egyéb ipari anyagra“, valamint a „Munkadíjra házankint“ című rovatok.

V. Lakás (fedezet) c. fejezet „Vétel címén várható pénzösszeg“ alatt az az összeg értendő, amellyel a leendő ház birtokosa az építés kezdetekor az építkezéshez hozzájárul.

A VI. Tanfolyamok c. fejezetben csak a kívánatos tanfolyam megnevezése írható be. A többi rovat üresen hagyandó.

A szükségleti kimutatások 5 napon belül az illetékes főszolgabíróhoz küldendők be.

A községbeli ínségesekről felveendő környezettanulmányok nyomtatványait külön csomagban küldöm. A községi kiegészítő munkaerők azonnal kezdjék meg a mellékelt utasítás szerint a környezettanulmányok összeállítását. Tájékoztatásul megjegyzem, hogy naponta 8 környezettanulmány készíthető el lelkiismeretesen.

A községi kiegészítő munkaerők támogatására és ellenőrzésére megjelenő szociális szervező titkárt, akit ajánló levéllel láttam el, fogadja az elöljáróság szívesen és legyen segítségükre olcsó és jó szállás és ételmezés biztosításában.

A környezettanulmányok a közjóléti elkülönített irattárban, külön iratjegyzékben helyezendők el és a közben bekövetkezett változások a megfigyelt életviszonyaiban a környezettanulmányon átvezetendők, hogy az abban foglalt adatok a valóságnak lehetőleg megfeleljenek.

A környezettanulmány minden ínségesről kiállítandó. Ínségesnek számít minden olyan család, amely a B) lap alján körülírt feltételeknek megfelel.

Eger, 1938. szeptember 12.

Heves vármegye Alispánjától. Tárgy: Szükségleti kimutatás megyei összesítésének és mellékleteinek beküldése. Rend. sz.: 195.635—1938. B. M. IX. Nagyméltóságú Belügyminiszter Úr! Budapest.

Tisztelettel bemutatom Heves megye „A“ szükségleti kimutatását, miután a „B“ szükségleti kimutatást már előzőleg beküldöttem.

Az „A“ szükségleti kimutatások kitöltésére a községeknek a mellékelt köriratban adtam meg a szükséges utasításokat. Több rovatnál, amelynek kitöltése szakismeretek hiányában a jegyzőktől nem volt várható, intézkedtem ezen rovatok üresen hagyandók, másoknál meg a kalkulációs bázist adtam meg méretek és árak közlésével.

A községi és járási adatok összesítésénél és felülvizsgálásánál még így is kénytelen voltam meggyőződni arról, hogy az adatok részben hiányosak és csak bizonyos fenntartásokkal és korrekciókkal használhatók. Ezen javítások végrehajtása után a szükséglet a rendelkezésre álló fedezet betudásával a következő.

1. Tejellátás	156.639.— P
2. Étkeztetés	294.543.— P
3. Felruházás	45.226.— P
4. Cipőellátás	49.535.— P
5. Lakás	547.772.— P
lakásépítés és anyag	1,784.836.— P
6. Tanfolyamok	30.000.— P
7. Házállatjuttatás	253.906.— P
	<hr/>
	3,162.457.— P

Ezen összegből csak a házépítésre fordított hitelek megtérülésére lehet számítani (2,332.508 P).

Viszont a házépítési akció gyorsütemű lebonyolítása csökkenteni fogja bizonyos mértékben a segélyre szorulókat számát. Ügyelnünk kell arra is, hogy az ingyenes állami és társadalmi juttatások ne rontsák a magyar nép munkakésztségét.

Eger, 1938. december hó 9-én.

Az „A“ szükségleti kimutatás összesítése Heves megyében a következő eredménnyel járt.

A tejellátásnál mutatkozó szükséglet a rendelkezésre álló

fedezet levonásával	156.639.— P
az étkeztetésnél	294.543.— P
a felruházásnál	45.226.— P
cipőellátás	49.535.— P
lakásszükség telek	547.800.— P
lakásszükség építés és anyag	1,784.836.— P
tanfolyamok	30.000.— P
háziállatjuttatás	253.906.— P

Összesen: 3.162.485.— P

A közjóléti alap gazdasági és szociális tevékenysége az ínség-nyhító tevékenységgel szervesen összeforrasztva az eddig elvégzett adatfelvételezésre (tárgyilagos falukutatás) támaszkodva alapos és átfogó munkát végezhet. Nemcsak átmenetileg segíthet az ínségeseken, hanem tartósan is, mert munkája nyomán egész sor új foglalkozási és kereseti lehetőséget nyithat, amelyek lehetővé teszik, hogy az eddigi ínségesek a hatósági segély helyett magukon segítsenek.

A gazdasági önsegélyre való nevelés a közjóléti alap legfontosabb hivatása. Ennek a célnak elérésében, amint azt már kifejtettük, nem nélkülözheti a közjóléti célkitűzéseket a gazdasági életben is figyelemre méltató szövetkezeti szervezetet.

Esztergár Lajos pécsi h. polgármester Szabolcs megyében életre hívta a Közjóléti Szövetkezetet.

Heves megyében ugyanezt a célt szolgálja a Mátra Szövetkezet, amelynek közérdekű üzleti tevékenységét az alapszabályok már ismertetett korlátozásai vannak hivatva biztosítani.

M. kir. Belügyminiszter. 199.462/1938—IX. szám.

Tárgy: Vármegyeék 1938/39. évi inségenyhítő tevékenysége.

Értesítem Alispán urat, hogy a vármegye inségenyhítő tevékenységének lefolytatására 100.000 P állami támogatást állapítottam meg, mely összegből az akció megindítására egyidejűleg 20.000 P-t utaltam át a vármegye közjóléti alapjába, a vármegyei vegyes alapok csekkszámájára, azzal a megjegyzéssel, hogy az inségenyhítő akció céljaira kiutalt összeg, úgy mint a multban külön elszámolás tárgyát fogja képezni. Az elszámolás számadási éve az alap zárszámadásaitól eltérően minden év október hó 1-től a következő év szeptember hó végéig terjed.

A vármegyei inségenyhítő tevékenység megszervezésére és lefolytatására vonatkozólag a városok polgármestereihez intézett és tudomásulvétel céljából Alispán úrnak is megküldött 201.210/936. utasításban foglaltak az irányadók.

Ismételten nyomatékosan hangsúlyozom, hogy segély csak a munkaképtelenek részére adható, olyan családok, melyekben akár a családfő, akár a családnak valamelyik más tagja munkaképes, csak munka ellenében támogatható.

Figyelmeztetem Alispán urat, hogy a pénzügyi kormány az államháztartás súlyos helyzetére való tekintettel további fedezetet nem biztosíthat és így az állami támogatást felemelni, vagy újabb segélyt folyósítani nem lesz módomban. Amennyiben tehát Alispán úr megítélése szerint az állam részéről nyújtott támogatás az akció lebonyolítására nem volna elégséges, úgy még szükséges fedezetről a törvényhatóságnak kell gondoskodnia.

Jelen leiratom másolatát a vármegye főispánjának is megküldtem azzal, hogy az inségenyhítő tevékenység megszervezésére és lefolytatására a szükséges útmutatást megadja és a kormányhatósági ellenőrzést gyakorolja.

Budapest, 1938. évi december hó 16-án.

XIV.

EGY MINTAKÖZSÉG.

Nagyiván község gazdasági megsegítése.

Nagyiván község Heves megye egyik legszegényebb községe. Talaja kötött szikes talaj, mely átlag 3 mázsa gabonát ad. A legelő legnagyobb része gyenge birkalegelő. A tehének átlag 3 liter tejet adnak naponta, a disznók is teljesen satnyák. Fa alig van a határban.

A közjóléti alap épp azért szemelte ki Nagyiván községet, hogy a legmostohább viszonyok ellenére oldja meg feladatát: hogy lehet a legszegényebb községből is mintaközséget csinálni. Ez a kísérlet nemcsak különködésből vállalt feladat, hanem érdekes és tanulmányos vállalkozás is, mely sok kérdésre fog választ adni.

A község gazdasági megsegítésére az 1938. évben csak igen korlátolt mérvben állottak anyagi eszközök rendelkezésre. A közjóléti alap kénytelen volt arra szorítkozni, hogy tanulmányozza Nagyiván gazdasági és szociális viszonyait és egyes akciókat kezdeményezzen. Ha a kezdeményezés a lakosság körében nem talált visszhangra, akkor anyagi támogatást helyezett kilátásba egy élelmesebb gazdának, hogy vágjon bele a kísérletbe. Ha a kísérlet sikerült, akkor a példa és a siker a többi gazdát is utánzásra fogja csábítani. Az első kérdés, amelyre választ kapunk az: milyen gyorsan fog a kísérletező gazda sikere a többiekre hatni,

mennyiben lehet ezt a folyamatot felvilágosító előadásokkal gyorsítani,

ha kielégítő eredmény nem mutatkozna, milyen más eszközökkel lehet a sikert kicsikarni és mennyi idő múlva.

Nagyiván község gazdasági megsegítésének akcióját nem szándékozunk egy évre, vagy néhány évre korlátozni, hanem éveken át mindig fokozódó energiával addig kívánjuk gyúrni, ostromozni, tanítani és segíteni a községet, míg Heves megye legszegényebb, legárvább és legvígasztalanabb községe a Hortobágy szélén mintaközséggé nem alakul át.

Heves vármegye Alispánjától. 5909/938. Kj. 12. Községi Előjáróság. Nagyiván.

Felhívom, hogy a mellékelt kérdőívet, 10 napon belül töltsse ki és juttassa vissza hozzám. Tekintettel arra, hogy Nagyiván lakossága nem minden kínálkozó munkaalkalmat ragad meg, pl. kötözésre nem vállalkozott, hívja össze a község munkanélküli lakosságát és írja össze milyen munkát vállalnának.

Jelentse a maga részéről azt is, hogy milyen munkára tartja alkalmasnak a község lakóit.

Részletes jelentést várok külön mellékletben a kérdőív 19. pontjára vonatkozólag.

Küldje be a legeltetési rendtartás másolatát. A község határában lévő 128 kat. hold nádasban rendszeresen folyik-e a nádvagás? Az értékesítés hogy történik és milyen áron.

A vízlecsapolás következtében terméketlenné váltak-e területek és mekkora terület holdakban.

Zsilipépítéssel és a szükséges víz visszatartásával lehetne-e a terméketlen 642 hold területből valamit hasznosítani azzal, hogy nádassá mennyi holdat, legelővé mennyi holdat lehetne változtatni.

Eger, 1938. március 22-én.

Nagyiván község Elöljáróságától.
524/1938. sz. Kj. Méltóságos Alispán
Úr! Eger.

A kitöltött kérdőívet és ennek 19. pontjára vonatkozó különjelentésemet, valamint 2 drb legeltetési rendtartást csatoltan tisztelettel felterjesztem.

Jelentem, hogy a községi munkanélküliek, aratás, cséplés, földmunkák (kubikos) végzésére alkalmasak és ilyen munkákat vállalnának.

A község határában levő 128 kat. hold nádasban rendszeresen folyik a nádvagás. Ebből az osztatlan közös tulajdont képező 100 kat. hold nádas termése a jelentős összegű adóhátralék miatt már 2 éven át lefoglaltatott és árverés útján értékesített. Az árveréseken a nádat itteni lakosok vették meg, úgy ennek, mint az egri Főkáptalan tulajdonát képező 82 kat. hold nádnak a vágása a termés 1/4-ed részéért történik. A nádtermés piaci értékesítése nem számottevő ugyanis a lakóházak 80, a gazdasági épületek 100%-a nádas, azt legnagyobb részben ezek javítására használják fel.

Heves vármegye.

Nagyiván

község szociális és gazdasági helyzetképe 1937. évben a vármegyei közjóléti alap létesítéséről szóló számú vármegyei szabályrendeletben foglaltakra figyelemmel.

1. A község földrajzi fekvése: Heves vármegye délkeleti részén, sík vidéken fekszik.
2. A község költségvetésének végösszege: 21.439 P.
A községi pótdadó százaléka: 90.

A vízlecsapolás következtében a község határának nagyobb része vízszegénnyé vált, ennek következtében területek terméketlenné nem váltak ugyan, azonban a víz természetes szétosztódásának egyirányú megváltoztatásával nagy legelő, rét és szántó területek gyors kiszáradása következett be és kedvezőtlenül befolyásolja az egész községi határ termelését.

A 642 hold terméketlen területből a szükséges víz visszatartásával, nádassá vagy legelővé számottevő területet változtatni nem lehet. E terméketlen területből az egri Főkáptalan tulajdonát képezi 285 hold, a községi utak, közterek és sáros gödrök területe 132 hold, osztatlan közös legelőben szétszórtan 75 hold, a többi 150 hold a község egész határában kisebb-nagyobb darabokban egyéni tulajdonban van. A közös legelőben levő mocsaras területek a nyári hónapokig víz alatt állanak, amikor teljesen kiszáradnak, talajuk nagyobb részben terméketlen szik.

Nagyiván, 1938. április 9-én.

Tiszafüredi járás.

A szükségletek összege a költségvetés egyes fejezetein: I. 9938 P, II. 240 P, III. 1218 P, IV. 1139 P, V. 5557 P, VI. 1167 P, VII. 420 P, VIII. 350 P, IX. 830 P, XII. 580 P.

3. A lakosság száma és annak megoszlása: 2370.
a) anyanyelv szerint: magyar 2370;
b) foglalkozás szerint: napszámos 250, önálló földművelő 110, mezőgazdasági munkás 150, önálló ipáros 21, ipari munkás 36, kereskedő 14, mezőgazdasági cseléd 28, értelmiségi köz- és magánalkalmazott 15, egyéb 2.
c) vallás szerint 2366 róm. kat., 4 református.
d) életkor szerint: 0—12 éves gyermekek száma: 756; 12 éven felüliek száma 18 évig 274; 18 éven felüliek száma 60 éves korig: férfi 560, nő 520; 60 éven felüliek száma: férfi 140, nő 120;
e) az egész lakosság száma: 2370. Ebből külterületen (tanyákon, majorokban) él: 104.
4. A község határának terjedelme kat. holdakban: 7496 kat. hold. Ebből művelési ágak szerint: kert, szántó 2872, rét 1130, legelő 2724 (458 hold közbirtokossági), nádas 128, terméketlen 642 hold.
Különleges termelési ágak, mint bolgárkertészet, kender, cirok, fűz stb. kat. holdakban: Nádtermelés 128 kat. holdon, közepes termés mellett 20.000—25.000 kéve nád, kétharmad részét a lakosság saját szükségleteire felhasználja, egyharmad részét a környéken értékesíti.
5. Birtokmegoszlás: Vagyontalan földnélküli: 320, még háza sincsen 140, csak háza van 180.
Törpebirtokos aki földjéből nem tud megélni: 440 lélek, 240 kat. holdon. Törpebirtokos, aki földjéből meg tud élni 120 lélek, 80 kat. holdon. Kisbirtokos 624 lélek, összesen 2062 kat. holdon. Középbirtokos 19 lélek, összesen 1365 kat. holdon. Nagybirtokos két lélek, összesen 3079 kat. holdon.
A kis, közép és nagybirtokon hány bérlő van és kategóriánként összesen hány holdat bérel: Csak kisbirtokon 11 bérlő 325 kat. holdat bérel.
6. Hány családtagot tartanak el az alábbi birtokkategóriák, mennyi a családtagok összes száma az egyes kategóriákban és mennyi az egyes kategóriákba tartozó birtokok összterülete az alábbi felsorolás szerint:

	Összterület	Hány család	Családtagok száma
0—3 kat. holdig	164	70	280
4—5 kat. holdig	156	33	148
6—10 kat. holdig	193	41	164
11—15 kat. holdig	246	21	84
16—20 kat. holdig	196	11	44
21—30 kat. holdig	287	12	48
31—40 kat. holdig	267	8	32
41—50 kat. holdig	269	6	24
51—100 kat. holdig	676	8	32
101—200 kat. holdig	467	3	12
stb. kat. holdig	4227	6	—

7. A lakosság állatállománya hogyan alakul, a 200 holdas birtokig bezárólag: Ló 281 drb. Tehén 393 drb. Kecske 40 drb. Sertés 553 drb. Juh 1343 drb. Baromfi 2140 drb.
8. A lakosság általános jövedelmi és vagyoni viszonyai: (Földárak, eladósodás, stb.) A jó minőségű földek ára 800.— P, a rossz minőségűeké 200—400 P. holdandént. A lakosság kezén lévő földek felerésze rossz minőségű. Az adósságteher holdankint 60 P.
9. Mennyi az a legkisebb összeg, amelyből a község egy 18. éven felüli lakosa egy éven át meg tud élni: 150 P.
Mennyi az egy napszámosra eső évi kereset átlagos összege a helyi munkaalkalmak figyelembevételével: 200 P.
10. Munkaalkalmak: Gyári, ipari és kereskedelmi vállalatok nincsenek.
b) Uradalmak száma: egy. 2470 kat. hold földje van. Cselédeinek száma 1. Családtagjainak száma családfővel együtt: 9. Évi bére 15 q búza, 4 q árpa, egy tehéntartás és lakás. Az uradalom sem helybeli sem idénymunkásokat nem foglalkoztat, ugyanis ingatlana külterjesen művelt rét és legelő.
c) Alkalmi munkák és ezek átlagos díjazása: Csupán a rétek kaszálása, 2 P. 30 f. átlagos kaszánapszám mellett.
d) Az Orsz. Gazd. Munkáspénztárnak a f. évben hány tagja volt: 28.
11. A népesedési viszonyok (egyke, stb.) részletes ismertetése: A népesedési viszonyok nagyon jök, az egyke ismeretlen, sőt családanként átlagosan 4—5 a gyermekek száma.
a) Születések száma: 72.
b) Halálozások száma, egy éven alul 8, 1—7 évig: —, 7 évtől feljebb 24.
c) Házasságkötések száma: 27.
12. A község lakosságának szociális és közterhei: Az orvos igénybevétele fejenként átlagosan 50 filérbe kerül. Közteher egy kat. holdra 9.— P.
Milyen egészségügyi, szociális, jótékonyági, családvédelmi stb. intézményeket (vöröskereszt, napközi otthon, szegényház stb.) tart fenn a) a község, b) a vármegye, c) a helyi társadalom, egyház stb. Ezek fenntartása egyenként és évenként milyen összegbe kerül? Működésük rövid leírása: A község nyáron két hónapon át napközi otthont tart fenn, fenntartása 40 pengőbe kerül. Más ilyen célú intézmény nincsen.
Van-e a községnek munkássegélyalapja, mennyi ennek a vagyona? 37.— P.
Van-e gabonakölcsönalapja a községnek, mennyi ennek a vagyona? Nincsen.
A munkássegélyalap segélyt nem nyújtott.
13. Mennyi a munkaképtelen közsegélyre szoruló szegények száma és támogatásuk milyen módon van megoldva? 17. A község által és társadalmi úton vannak segélyezve.

- A község költségvetésének VII. fejezetén mekkora összeg szerepel? 200 P.
Egy szegényházi ápoló napi teljes ellátása mennyibe kerül? Szegényház nincsen.
Szegényházon kívül ápoló közszegény nincsen.
Közgyógyászati ellátásra mekkora összeg van felvéve a költségvetésbe? 220 P.
Hány család, hány családtaggal szerepel az A) lajstromban: 31 család, 16 családtag.
Összességében mennyi igénybevétele volt a legutóbbi évben az A) 460 P, és B) lajstromba felvett szegényeknek? — P.
14. Mennyi a munkaképes munkanélküli családfő és családtagjainak száma? Családfő 79, családtag 225.
15. Lakásviszonyok: Mennyi a földes lakások száma 380, a padlós lakások száma: 40.
Gazdasági cselédlakások az uradalomban nincsenek. Egy kerülőház van, egy szoba-konyhás, jó karban, lakályos.
16. Hány kútja van a községnek, kül- és belterületen, milyen kutak? A belterületen 3 mélyfúrású és 5 nyitott kút van. A külterületen nincsen.
17. Nyomortelep van-e a községben? Nincsen. Inséglakások száma? Nincsen.
18. A lakosság milyen háziipart űz? Milyen háziipar bevezetése volna kívánatos és lehetséges? Háziipar nincsen. A kosárfonás és gyékénykötés, valamint kukoricaháncs fonás bevezetése volna kívánatos. A gyékénytermő helyek azonban a főkáptalani uradalom birtokán vannak, ahonnan a gyékényanyag megszerzése volna lehetővé teendő.
19. Mik a község különleges helyi adottságai, problémái és esetleges megoldásuk lehetőségei? Hogyan lehetne a keresetet a rászorulóknál fokozni? A kosárfonás, gyékénykötés és kukoricaháncs fonás bevezetésével a kecsketartás elősegítésével. A kecsketartás eddigi kiskereteit a szegény családok ismételt bővítési akarták, azonban az apa és anyaállatok beszerzése éppen a szegénységük miatt maradt el. Nagyobb kedvezmények nyújtásával a kecsketartás fellendülne. A házinyultenyésztést, szőrmé, 1931. évben sokan megkezdték, azonban a szőrmék értékesítésének lehetősége hiányában, abbahagyták.
A libatoll értékesítésének, valamint a gyapjú értékesítésének irányítása is kívánatos volna.
20. A község határában fekvő nagybirtokok tulajdonosai: Egri Székes Főkáptalan. Az ingatlan területe 2476 kat. hold. Rét, legelő és mocsárterület. Szétszórtan, kisebb darabok szántó művelés céljára használva.
21. A község határában fekvő középbirtokok tulajdonosai és adatai:
a) R. Szabó Mihály 180 kat. hold szántó és legelő területtel saját gazdálkodással.
b) Özv. N. Gyöngy Istvánné 150 kat. hold területtel szántó és legelő saját kezelésben.
c) Krich Mihály 138 kat. hold szántó és legelő területtel saját kezelésben (lelkési javadalmi föld).

d) Csontos István 130 kat. hold szántó és legelő területtel felelő részben bérletben, felerészben saját kezelésben. Szikes, nehezen művelhető földek, nagyobb munkáslétszám foglalkoztatására nem alkalmasak. Nagyiván, 1938. április 7.

Heves vármegye.

Nagyiván

Tiszafüredi járás.

község szociális és gazdasági helyzetképe 1937. évben a vármegyei közjóléti alap létesítéséről szóló számú vármegyei szabályrendeletben foglaltakra figyelemmel.

19. P o n t h o z.

Mik a község különleges helyi adottságai, problémái és esetleges megoldásuk lehetőségei? Hogyan lehetne a rászorulóknál fokozni? (Állattartás, más jövedelmi ágak meghonosítása, háziipar stb.) Bérlet, vétel, telepítés stb., méhészet, kecsketartás különösen szegény családok részéről, házinyul tenyésztés húsrá, szőrmére, fűzfatelepítés, kenderáztató létesítése stb.

A község határa vízszegény, nehéz kötött szikes földek, igen nehezen művelhetők, a termelés eredményében a vízhiány súlyosan mutatkozik, a gazdálkodás emiatt külterjes, munkaalkalmat alig nyújt. A földnélküli lakosság és törpebirtokosok nagy számának megélhetését így nem biztosítja, a gyakran megismétlődő aszálykarak pedig egyenesen lehetetlenné teszik. A vízszabályozás következtében a rét és legelő területek természetes öntözése megszűnt, ami pedig az adott viszonyok között egyedüli megélhetést biztosító állattenyésztést fejlesztette vissza. Az egész lakosság meggyőződése minden nyomorúság okát a vízlecsapolásra vezeti vissza és a község gazdasági, ipari és kereskedelmi hanyatlásának kezdete annak időpontjáig vezethető vissza. A vízszabályozás létesítménye a község keleti részén nyugat-keleti irányban húzódó, mintegy 5 km hosszú alacsony, rosszkarban levő védgát és az evvel párhuzamosan haladó, ma már teljesen beiszaposodott és rendeltetésének megfelelni nem tudó csatorna. A község keleti határát felezi és az északnyugat-északi irányból természetszerűleg erre lehuzódó vizeket felfogja és vezeti a Hortobágy medrébe. E védmű hozzájárulási költsége Nagyiván község részéről 11.093 P., amiből a lakosságra 6.045 P esik.

A rászorulóknál a keresetet fokozni csupán az állattenyésztés fellendítésével lehet; aminek feltétele azonban a vízhiány megszüntetése akár a régi állapot visszaállításával, akár pedig a község határának a készülő öntözőművekbe való mielőbbi bekapcsolásával. A vagyonszálláslegelőhöz juttatottak részére legelőkút és tenyész-állatbeszerzési segélyek engedélyezése, a kecsketartás fellendítéséhez állatbeszerzési segélyek, esetleg kedvezmények nyújtása volna kívánatos. A munkásoknak az épülő öntözőcsatornák földmunkálatainál való rendszeres alkalmazása volna szükséges. Átmeneti, azonban nagyon sürgős segítség volna a Nagyiván—Nádudvar-i út most abban hagyott földmunkálatainak továbbfolytatása.

A kérdőív 19. pontjához jelentésemet a fentiekben tisztelettel előterjesztem.

Nagyiván, 1938. április 7.

Heves vármegye Alispánjától. 5.909/1938. Kj. 12. Főszolgabíró Úr. Tiszafüred.

Tudomásul és további intézkedés végett megküldöm a mellékelt iratokat.

Szerezze be az Alsószabolcsi Tiszai Árvízmentesítő társulattól Debrecen, a Nagyiván határát érintő végrehajtott lecsapolási terveket és egy másolatát juttassa el hozzám.

Eger, 1938. március 22-én.

Alsó-Szabolcsi Tisza Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat Igazgatósága Debrecen.

550/1938. sz. Nagyságos dr. Ficzere Jenő főszolgabíró Úrnak. Tiszafüred.

1097/1938. sz. levelére válaszolva értesítem, hogy Nagyiván község határában társulatunk eddig belvízrendezési munkát nem végzett.

A Hortobágy-Berettyó társulat az 1900-as évek elején építette ki Nagyiván község határában fekvő Sarkadéri csatornát, mely a debreceni határtól Nagyiván községig tart.

Társulatunk a m. kir. földművelésügyi minisztérium által jóváhagyott belvíz szabályozási terveit ezen jogelődje által létesített Sarkadéri főcsatornát fogja, meg nem határozható későbbi időpontban, a jelenlegi-

nél nagyobb méretekkel és Nagyiván községtől északnyugatra egészen a község határáig meghosszabbítva kiépíteni, azonkívül a község keleti határán vonuló Sároséri mellékesatornát megépíteni.

A tervezett esatornák 1:75.000 léptékű helyszínrajzát mellékelve megküldöm.

A nagyiváni határhoz legközelebb fekvő kiépített szakasza a Sároséri mellékesatornának a Kócs Pusztán a Bence fertő levezetése végett készült, ez a szakasz azonban a Nagyiván község határát nem érinti.

Amennyiben részletesebb adatokra volna szüksége készséggel állok rendelkezésre.

Debrecen, 1938. április 13-án.

Heves vármegye Alispánjától. 7758/1938. Kj. 12. Községi Elöljáróság. Nagyiván.

324/1938. sz. április hó 9-én kelt jelentése alapján felhívom ásasson a község határában, több helyen gödröt és jelentse, hogy a talajfelszín alatt hány cm-re jelentkezik szikes vagy más káros sókkal telített réteg.

A gödrök helye a mellékelt térképen feltüntetendő és hozzám visszaküldendő.

Eger, 1938. március 23.

Heves vármegye Alispánja. 7758/1938. Kj. 12. Főszolgabírói Hivatal. Tiszafüred.

Másolatban megküldöm tájékoztatásul a m. kir. Gazdasági felügyelőséghez intézett rendeletemet, eredetiben Nagyiván község előljáróságához intézett rendeletben további intézkedés végett.

Kívánatos volna, hogy a községi előljárósággal együtt a helyszíni szemle előtt kijelöltessenek azok a területek, amelyekre zsilip vagy gátépítéssel visszatartandó vízzel hasznosíthatók lennének nád, sás termeléssel esetleg kisebb halastavak céljaira.

Eger, 1938. április 23-án.

Heves vármegye Alispánja 7758/1938.—II. M. kir. vármegyei Gazdasági Felügyelőség. Eger.

Nagyiván gazdasági megsegítése szoros kapcsolatban van az ottani szikesek gazdasági hasznosításával.

Felhívom, hogy május hó 13-án szálljon ki a th. közjóléti alap előadójaival a helyszínre és tegyen a nagyiváni szikesek gazdasági hasznosítása érdekében jelentést.

Eger, 1938. április 28-án.

Nagyiván község Elöljáróságától. 685/1938. Méltóságos Alispán Úrnak. Eger.

A kiadott térképet csatoltan felterjesztem. Tisztelettel jelentem, hogy a térképen az ásatott gödrök helyét 1—11, írónnal jelöltem meg. A község keleti részén, a főcsatornáról a határig írónnal húzott egyenes vonaltól keleti-északkeleti irányban az egri Főkáptalan birtoka terül el, ezért itt gödörösést nem végeztünk.

Az 1. 2. 3. számmal jelölt helyeken a szikes, káros sókkal telített réteg a talajfelszín alatt 50—55 cm mélyen jelentkezik. Ez a terület vagy-

váltás-legelőnek lett juttatva, 603 kat. hold. Az 1—3 számmal jelölt gödör ásásokat az egész területnek mintegy 5%-át kitevő magasabb fekvésű részein végeztünk, a többi része már a talajfelszínen nagyon szikes.

A 4, 5, 6, 7, számmal jelölt helyeken a talajfelszín alatt 25 cm-re jelentkezik a káros réteg, azonban a felső 25 cm-es réteg is szikes összetételű. 10. számmal jelölt helyeken 55 cm-re jelentkezik a káros réteg, a felső rész jó, a 11. számmal jelölt helyen már a talajfelszínen erősen szikes, sós.

Nagyiván, 1938. évi május 5-én.

Heves vármegye Alispánjától. 9662/ja. 1938. Kj. 12. M. kir. Földtani Intézet tek. Igazgatóságának. Budapest.

Kérem a t. Igazgatóságot szíveskedjék velem közölni, hogy Nagyiván (Heves vármegye tiszafüredi járásban) községben végeztek-e már talajvizsgálatokat.

Ha igen, kérem azok eredményéről értesíteni. Amennyiben az eredmény közlése rövid úton akadályba ütközne, meg fogom kérni a közjóléti alap előadóját, hogy a szükséges információkat szerezze be személyes megbeszélés útján.

Eger, 1938. május 16-án.

Heves vármegye m. kir. gazdasági felügyelőségétől.

Ad 359/1938. Méltóságos Alispán Úr. Eger.

Hivatkozással a 7758/a. 1938. sz. felhívásra, van szerencsém bejelenteni, hogy dr. Pálosi Ervin th. vm. főjegyző, egyetemi m. tanár úrral Nagyiván községbe f. hó 13-én és 14-én kiszálltam és a község elesettségének javítására a következőket látom lehetségesnek:

Szükségesnek látom elsősorban az állatállomány emelését. Ezzel elérhető volna, hogy a földek jobb termőbe hozassanak, ami annál is inkább szükségesnek mutatkozik, miután ezen a vidéken nagy mértékben divik az ú. n. árva tőzeggel, vagyis trágyával való tüzelés, amely trágyamennyiség a szántóföldről, de főleg a legelőről vonatik el. Az állatlétszám emelkedése általában

mutatkozik, különösen a juhtenyésztés, terén.

Ezt elősegíti a megindított kosakcióval kapcsolatban, hogy a gyapjúminőség is javíttassék, a felügyelőség ezen akciót Nagyiván községben kezdte meg, ahová a múlt évben 34 drb kost utaltatott ki. A szarvasmarhaállomány emelkedése gyenge elsősorban, mert a klimatikus viszonyok folytán a legelők legnagyobb-része birkalegelőnek alkalmas, másodsorban, mert a mesterséges takarmányok termelése rendkívül csekély.

Valószínű segítene ezen, ha a községben tejgyűjtő állomás állíthatnák fel, amikor az a kis pénzbeli jövedelem igen serkentőleg hatna s a mai 3—4 literes tehének helyett magasabb tejhozamúak beállítása következne be. Ennek feltétele a piros-tarka tenyésztés irányra való áttérés volna, de jelen gazdálkodás mellett és a mai legelőviszonyok mellett a piros-tarka marha tenyésztésnek előfeltételei erősen hiányoznak.

Bérelt és községi legelők javítása illetve terméshozamának fokozása szempontjából kívánatos volna az Országos Zöldmező szövetség szakvéleményét kikérni, mert az Egri Székeskáptalan területén fekvő mesterséges csatorna kitisztításával, majd ezen csatornába tavasszal ömlő vizeknek a csatornától délre vevő területekre való okszerű átengedésével úgy hiszem a fűhozam emelése elérhető volna.

A trágya feltüzelésének megakadályozása illetve annak csökkentése céljából feltétlenül a fásítás volna a célravezető. Igaz, hogy a talaj legnagyobb részében erre kevésbé alkalmas, de hiszem, hogy a fáradsággal és áldozatokkal ugyan, mégis volna fanemek, amelyek ott meghonosíthatók s azok elsősorban a kanálisok vízállások s a legelő határokra volna ültetendők. A fanemek megállapítása végett kívánatos volna

egy kisebb kísérleti terület beállítása, mielőtt nagyobb esetleg költségesebb befektetések történnének.

A legnagyobb baj, hogy a lakosság okszerűen gazdálkodni nem tud, s a gazdálkodás alapvonalaival sincs tisztában. Igen kívánatos volna részükre ha azt vállalják, egy három hónapos téli tanfolyam tartása, amelyen legalább az alapvető fogalmakkal megismerkednének s amelynek folyamánként akadnának jelentkező gazdák, akik a rendes gazdálkodást bevezetnék s akik ezért esetleg jutalmaztatnának. Ha a lakosság a példát s a jobb jövedelmet látná hihető, hogy jelenlegi gazdálkodásáról áttérne.

Jellemző például, hogy a trágyatelepet nem ismerik. Kívánatos volna egy mintatrágyatelep felállítása, mert ma a föld felszínére kupacba rakják a trágyát, a drága trágyalé elesurog, nem szólva arról, hogy a trágya levegőnek, esőnek kitéve, minden tápanyagát elveszti.

A növénytermelés is egyoldalú s ugyancsak kívánatos volna egy kísérleti telep beállítása mint a fásításnál is, ahol a sziket tűrő növények termelhetősége kipróbáltatnék — s főleg az egyes mesterséges takarmányokra terjesztetnék ki a kísérlet.

A község lakossága termelvényeit Tiszafüreden, Nádudvaron, Karca- gon és a legközelebb fekvő Kunmadarason értékesíti s ugyancsak ott szerzi be szükségleteit is. Rendes csinált útja azonban csak Tiszafüred felé van, amely azonban 24 km távolságban fekszik.

A kunmadarasi út volna a leg-rövidebb 11 km, sajnos, ez igen nagy részben járhatatlan. Ezen út kiépítése, esetleg gazdasági vasúttal való ellátása igen sokat segítene, mely esetben a költségek igen nagy részét Kunmadaras, értesülésem szerint, készséggel vállalná.

Miután a nép igen jóindulatú, szorgalmas, szapora, kétségtelen, hogy megsegítése és életlehetőségének előmozdítása közérdekű. Ezen munkában a felügyelőség

mindenkor, mint a multban is, készséggel áll rendelkezésre. Eger, 1938. május 16-án. vitéz Fluok Gusztáv s. k. vm. m. kir. gazdasági felügyelő.

Heves vármegye Alispánjától. 9662/1938. Kj. Községi Elöljáróság. Nagyiván.

Tegye közhírré a következőket: Heves vármegye közjóléti alapja előadójának és a m. kir. Gazdasági Felügyelő jelentéséből megállapítható, hogy Nagyiván földjeinek terméshozama és jövedelmezősége fokozható lenne, ha a földek megfelelő talajművelés alá vonatnának és jobban trágyáztatnának.

Ezt mindenkinek szemmel láthatóan óhajtom bizonyítani, hogy az eredmények alapján a többi gazda is áttérjen az okszerű talaj művelésre.

Hajlandó vagyok azért a községi előljáróság által kijelölt gazdának rendelkezésére bocsátani a szükséges téglát, a betoncsöveket, hogy istállójában megépíthesse a ló, illetve tehén állások mögött a trágyalévályut és ennek folytatásaként az istállóból kivezető betoncsövezeteket, amely a trágyalevet a trágyagödörbe vezeti. A gazdát el fogom látni megfelelő utasításokkal, hogy kell a trágyát kezelni és hogyan kell a földet trágyázni, hogy a trágyában levő tápanyagok vegyi bomlás útján ne szálljanak el gázok alakjában a levegőbe, hanem növeljék a föld termőerejét.

A megsegített gazda köteles minden trágyáját trágyázásra fordítani és semmit abból el nem tüzelhet, amit az előljáróság fog ellenőrizni. Hogy a gazda tüzelőanyagban hiányt ne szenvedjen, az előljáróság javaslata alapján fa és szénszegélyben fogom részesíteni.

A gazda termelését a m. kir. gazdasági felügyelő fogja egy éven irányítani, a kísérlet tartama alatt.

Jelentse azért, hogy az előljáróság által javaslatba hozott gazdának:

1. mennyi földje van és hogyan oszlik az meg művelési ágak szerint,
2. hogy szántóján mit termelt a mult évben és milyen arányban, mivel van az idén földje bevetve.
3. hány tehene, borjúja, lova van a gazdának és hogy tehenei milyen fajtájúak, mennyi tejet adnak stb.

Amennyiben a megsegített gazda a gazdasági felügyelő előírásait nem tartja be, a neki juttatott segély összeget a közjóléti alapnak megtéríteni tartozik és erről írásbeli nyilatkozatot állít ki a segély folyósítása előtt.

Eger, 1938. május 18-án.

Nagyiván község Elöljáróságától. 941/1938. Méltóságos Alispán Úrnak Eger.

Tisztelettel jelentem, hogy Csontos József itteni Fő-u. 19. hsz. la-

kost hozzuk javaslatba trágyalévezték építéséhez építési anyaghoz való juttatás céljából. Nevezettnek földingatlana: 25 kat. hold szántó és 22 kat. hold rét. A szántóján 1937.

évben, 10 hold búzát és 3 hold tengerit, 18 hold árpát, 4 hold zabot termelt. Most 20 hold búzával, 2 hold árpával és 2 hold tengerivel van bevetve, Van 8 tehene, 3 borjúja, 4 lova.

Tehenei közül 2 piros tarka, 1 magyar fajta, naponta átlagosan 22 liter tejet adnak. A segélyhez való juttatásnak, ill. annak feltételeihez hajlandó magát alávetni. Nagyiván, 1938. június 2-án.

Heves vármegye Alispánja. 10.762/1938. Kj. 12. Községi előljáróság. Nagyiván.

Jelentse, hogy Csontos József istállójának mennyi a hossza és mi a távolság az istálló falától a trágyagödörig.

Eger, 1938. június 8-án.

Heves vármegye Alispánjától. 9601/1938. Kj. 12. Községi Elöljáróság. Nagyiván.

Másolatban megküldöm fenti tárgyban kelt gazdasági felügyelői jelentést.

Tegye azt közhírré és jelentse, hogy a gazdák közül hányan jelentkeznek, kötelezőleg, egy téli gazdasági tanfolyamon való részvételre.

A község határának fásítása érdekében bizonyos előmunkálatok szükségesek. Ásasson a községi közlegelők szélén a térképen megjelölt (piros körrel) helyeken gödröt. Állapítsa meg a szikes réteg távolságát a földfelszínétől, a szikes réteg vastagságát azután ásson tovább és állapítsa meg, hogy a vízátnemeresztő agyagréteg mily vastag.

Ha ez a réteg nem túl vastag, akkor a Lengyel-féle eljárással kitűnően lehet Nagyiván határát fásítani. A gödörásásokat ill. annak költségeit előlegezze és a napszámlistákat küldje be, hogy a közjóléti alapból a költségeket megtéríthessem.

A községi közlegelők területéből, a közbirtokossággal egyetértve szakítson ki valamely vízparton egy kb. 200 négyszögöl területet és jelentse a fásítási kísérleti telep kerületét, hogy annak bekerítéséről gondoskodhassam.

A kísérleti célokra elküldendő fanemékről a m. kir. Erdőfelügyelőség véleményes jelentésének beérkezése után fogom tájékoztatni.

Eger, 1938. június 9-én.

Nagyiván község Elöljáróságától. 909/1938. sz. Méltóságos Alispán Úr. Eger.

Tisztelettel jelentem, hogy egy gödröt megásattunk a felső szikesréteg vastagsága 36 cm, a vízátnemeresztő agyagréteg vastagsága 2 m. Nagyiván, 1938. június 23-án.

Heves vármegye Alispánjától. 11.640/1938. Kj. M. kir. Gazdasági Felügyelőség. Eger.

359/1938. sz. jelentése alapján közlöm, hogy a nagyiváni gazdák mezőgazdasági ismereteit egy mintagazdaság kézzelfogható eredményeivel óhajtom fokozni.

E végből Csontos József Nagyiván Fő-u. 19. sz. lakos istállóját, (mely 12 méter hosszú, a trágyagödörtől való távolság 14 m, a helyes trágyakezelésre alkalmassá teendő, öt megfelelő segélyben részesítem, hogy az istállóban az állat-állások mögött a vályut a trágyavezeteket

és a trágyagödört megépíthesse. Nevezett kötelezi magát arra, hogy trágyáját nem tüzei el, azt szakszerűen használja fel a gazdasági felügyelőség utasítása szerint trágyáz és általában betartja az előírt üzemtervet, amelyet a gazd. felügyelőség rendelkezésére bocsát.

Nevezettnek van 25 kat. hold szántója és 22 kat. hold rétje. 1937-ben termelt 10 holdon búzát, 8 hold árpat, 4 hold zabot és 3 holdon tengerit.

1938-ban 20 hold búza, 2 hold árpa, 3 hold tengerit. Van 2 piros-tarka, 1 magyar fajta tehene, 3 borjú, 4 lova. Napi tejhozam átlag összesen 22 liter. Csontos József hajlandó magát a feltételeknek alávetni. Hogy a trágya eltüzelésére kísértése se támadhasson, a tél folyamán fa és szénegélyben fogom részesíteni.

Felkérem, hogy a kellő időben állapítsa meg Csontos József üzemtervét, hogy ahhoz igazodhassam, amelynek egy példányát juttassa el hozzám.

Eger, 1938. július 1-én.

M. kir. Földtani Intézet. 684/1938. Heves vármegye tek. Alispáni Hivatalának. Eger.

Folyó évi május hó 21-én kelt megkeresésére értesítem a tek. Alispáni Hivatalt, hogy a Nagyiván község területét magában foglaló két 1:25.000 léptékű katonai térképlap, 4966/3 Óhát-Pusztaköcs és 5066/1 Nagyiván talajtani felvétele az 1935—36. évek folyamán megtörtént és az Óhát-Pusztaköcsi lap és térképmagyarázó meg is jelent, míg a nagyiváni most van sajtó alatt s elkészülte augusztus hó 1-ére várható.

Minthogy a Földművelésügyi Miniszter Úr Ónagyméltósága a térkép forgalombahozatalának jogát magának fenntartotta, tekintettel a közérdekre, ezirányban megfelelő előterjesztést tettem s annak eredményét a tek. Alispáni Hivatallal közölni fogom.

Budapest, 1938. július 4-én. dr. Lóczy s. k.

Heves vármegye Alispánjától. 12.779/1938. Kj. 12. Főszolgabírói Hivatal. Tiszafüred.

Szíveskedjék a Nagyiván községhez legközelebb fekvő heves-megyei építész-anyag kereskedőtől árajánlatot kérni és hozzám juttatni.

0.5 m kavicsos homok.

600 drb kis méretű tégl.

1.5 q cement.

14 drb. 1 m hosszú 10 cm belvilágú betonesőre.

Eger, 1938. július 1-én.

Heves vármegye Alispánjától. 12.175/1938. Kj. 12. Községi Elöljáróság. Nagyiván.

909/1938. sz. jelentésére felhívom, hogy az ásott próbagödörtől távol a község határának ellenkező oldalán is ásasson még egy próbagödört.

Eger, 1938. július 12-én.

Nagyiván község Elöljáróságától. 1133/1938. sz. Méltóságos Alispán Úrnak. Eger.

Tisztelettel jelentem, hogy a község határának ellenkező oldalán is ástunk egy próbagödört, itt a fekete szikes-réteg vastagsága 75 cm, a víz-átnemeresztőanyag réteg vastagsága 90 cm.

Nagyiván, 1938. július 31-én.

Heves vármegye m. kir. gazdasági felügyelőségétől.

Ad. 359/1938. Méltóságos Alispán Úrnak. Eger.

11.600/1938. a. számra van szerencsém Csontos József nagyiváni lakos ingatlanára a járási felügyelő által készített, felülvizsgált és megfelelőnek tartott üzemtervet betervezni.

Eger, 1938. évi augusztus 11-én. vitéz Fluck Gusztáv s. k. vm. m. kir. gazdasági felügyelő.

Járási gazd. felügyelőség Tiszafüred.

168/1938. sz.

Tárgy: Nagyiván gazdasági megsegítése.

Ü z e m t e r v .

Birtok leírása: Csontos József nagyiváni lakos tulajdonát képezi, azt családi birtokként tartotta fent.

Talajviszonyait tekintve szikes vegyületű réti agyagtalaj. Területe 47 kat. hold. Művelési ág szerint a megoszlása a következő: 25 kat. hold szántó és 22 kat. hold kaszáló.

Éghajlati viszonyok az alföldi szárazabb és szélsőségesebb éghajlati viszonyokkal egyezőnek mondható. Munkás viszonyai kielégítő, gazdasági cseléd és időszaki munkás mindig kapható.

Növénytermesztés: A talaj és éghajlati viszonyok az őszi vetésű növényeknek kedveznek, ezért a tavaszi kalászos termesztése háttérbe szorul.

V E T É S I - T E R V .

Termelő növény	V E T Ő M A G S Z Ő K S É G L E T K G - B A N								
	Terület kat. hold	őszi búza	őszi takarmány keverék	tengeri	borsó v. szegletes árpa	répa	tavaszi árpa	zab	lucerna
Őszi búza	1000	1000							
Őszi takarmány keverék	300		300						
Tengeri	500			100					
Borsó vagy szegletes búkköny	200				100				
Répa	100					12			
Tavaszi árpa	100						80		
Zab	100							80	
Lucerna	200								32
Összesen:	2500	1000	300	100	100	12	80	80	32

Megjegyzés: Lucerna vetőmag 4—5 évben egyszer szükséges.

Vetésforgója a kisgazdaságnak kettő lenne még pedig

I.

1. Őszi takarmány keverékes 3 hold.
2. Búza 5 hold.
3. Kukorica 5 hold (legalább 500 q istállótrágya).
4. Búza 5 hold.

Ebben a vetésforgóban biztosítjuk az alföldi mezőgazdaság két legbiztosabb növényének: a búzának és a kukoricának természetével az üzem jövedelmezőségét. A következő:

II-ik vetésforgóban

a tavaszi kalászosok szükség szerinti mennyiségben való termesztése oldódik meg:

1. Répa (150 q istálló-trágya) 1 kat. hold.
2. Árpa (tavaszi) 1 kat. hold.
3. Zab 1 kat. hold.

Ez a vetésforgó fokozottabb termőerőre hozva az átlagosnál biztosabb és nagyobb termést céloz teremni, mivel a gazdasági házi-szükségletét minél jobban fedezze.

Forgón kívüli rész.

Lucerna: 2 kat. hold.

A lucerna biztos és mintaszerű termesztésének bemutatására szükséges lenne a gazdaságot ellátni olyan permetező géppel, hogy a lucerna védelmét a lucerna kártevőivel szemben sikeresen megoldhassa. Ez a legnagyobb érdeklődést keltene a község gazdái között, ahol a lucernatermesztés már az utóbbi időben problematikussá vált.

Rét.

Szikes agyagtalajú egykaszás mezei rét, illetve kaszáló. Évente 2—3 hold terület lenne trágyázandó, hogy a termésátlag kellő mértékre emelkedhessen. Termés mennyisége kellő gondozottság esetén 12 q széna lehet a mostani 8 q-val szemben. A rét növényzetének megjavítására évelő herefélékből lenne célszerű felülvetést eszközölni. Kat. holdanként 2 kg évelő heremag egyszerű felülvetéssel ez megoldható.

Állattenyésztés.

A rendelkezésre álló állatállomány szerint az ígás állatállományt 4 drb meglévő ló adja. Ez az iga erő a 47 kat. hold összterületű kisgazdaság minden munkájának elvégzésére elegendő.

Haszonállatállomány: 2 drb piros-tarka tehén és 1 drb magyar tehén és 3 drb éves borjú, mint növendék marha. A jövőben követhető tenyésztési irány a magyar-piros-tarka fajta és a fejőstehén létszám beneveléssel lenne 3-ról 4-re emelendő. Az egész gazdaság szántóföldjét tekintve, a szántóföldjéből egy számos állatra 3 hold

szántó esik, ami egyelőre kielégítő trágyázási lehetőséget biztosít évente. Az állatlétszám emelkedésével későbbi évek folyamán feltétlenül meg kell indulnia a kaszáló terület rendszeres trágyázásának is. A jelenlegi 8 és fél számos állatállomány 3 év alatt 12 számos állatra emelendő fel, lehetőleg beneveléssel. Ezzel a középbelterjes üzemszámrendszer megalapozást nyer. Az állattenyésztés jövedelmezőségének biztosítására az ígás lovak egyúttal anyakancák is legyenek, míg a haszonállat jellegével bíró 4 drb tehén lehetőleg piros-tarka fajta, és nagyobb tejelő képességű tehén legyen. Napi 10—12 liter termelés, mint teljesítő képesség lenne a tehenek megválasztásának az alapja.

Jövedelemelőirányzat.

A kisüzem termelvényeinek legnagyobb részét saját üzemének állataival hasznosítja, piacra terményeiből csak a búza és esetleg tengeri felesleg kerül értékesítésre természetben.

Vélelmezett termésátlagok búza: 8 q, árpa 7 q, zab 6 q, borsó 6 q, maglucerna 30 q, réti széna 8 q, őszi takarmány-keverék 25 q, széna-répa 150 q, gyök. kukorica 15 q, csöves tengeri.

Piacra küldhető állatok és termékek: 2 csikó, 3 borjú és 8000 liter tej.

Termelési költségek és állatállomány takarmány szükségletének természetben való leszámítása után gyakorlati tapasztalatot igazoló jövedelem az alábbi szerint alakul:

30 q búza, à 18 P	540 P
10 q kukorica, à 13 P	130 P
3 drb borjú, à 80 P	240 P
2 drb csikó, à 130 P	260 P
8000 liter tej, à 10 fillér	800 P
Évi átlagos adó	470 P
	<hr/>
	maradvány 1500 P

A kisüzem várható jövedelme 1500 pengő.

1938. augusztus 8-án. Dr. Váczy Mihály s. k. j. m. kir. gazdasági felügyelő.

A tiszafüredi járás főszoigabírájától. 2232/1938. Alispán Úr. Eger.

Tárgyban hivatkozott rendeletben megjelölt építési anyagra vonatkozó 2 drb árajánlatot idezárta tisztelettel felterjesztem.

Tiszafüred, 1938. évi augusztus hó 10-én. dr. Ficzer s. k. főszoigabíró.

Heves vármegye Alispánjától. 15.390/1938. Kj. 12. Főszoigabírói Hivatal. Tiszafüred.

Felhívom, sürgesse meg az építőanyag kereskedőnél a trágyatelep építésénél szükséges anyagok árajánlatát és küldje be sürgősen hozzám.

Eger, 1938. augusztus 12-én.

Heves vármegye Alispánjától. 16.030/1938. Kj. 12. Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara tek. Elnökségének. Miskolc.

Szíveskedjenek értesíteni, hogy a trágyatelep akeiára elfogad e még a Kamara jelentkezéseket. Nagyiván község Heves vármegye legszegényebb községe, ezért közjóléti szempontból szükségesnek tartanám ott egy mintatrágyatelep létesítését. Felszólításomra jelentkezett is Csontos József nagyiváni lakos, akinek 25 kat. hold földje van, amelynek azonban csak a fele szántó — fele csak birka legelőnek jó. Kérem T. Elnökséget, szíveskedjék a mintatrágyatelep rajzait és leírását rendelkezésemre bocsátani és velem közölni, hogy Csontos József beadhatja-e még kérvényét trágyatelep létesítési segély iránt. Valószínű, hogy Csontos József segély ellenére sem tudja a trágyatelepet a maga anyagi eszközeivel megvalósítani, ezért a hiányzó összeget a „Közjóléti alap”-ból bocsájtanánk rendelkezésére.

Eger, 1938. augusztus 15-én.

Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara. 12.158/1938. K. sz. Méltóságos Alispán Úrnak. Eger.

Hivatkozással a 16.030/1938. Kj. sz. nb. megkeresésére, Nagyiván községben Csontos József községi gazdálkodónál létesítendő mintatrágyatelep állami hozzájárulása tárgyában, tisztelettel szíves tudomására hozzuk Méltóságodnak, hogy a Földművelésügyi Minisztérium által rendelkezésünkre bocsájtott államsegélyeket már két hónappal ezelőtt a jelentkezők között szétosztottuk, s így őszinte sajnálatunkra jelenleg nem áll módunkban a fent nevezett gazdának államsegélyben való részesítése. A minta-trágyatelepek építé-

sével kapcsolatos rendkívüli nagy érdeklődésből kifolyólag azonban a Kamaránk a minap tett előterjesztést a Földművelésügyi Miniszter Úr Önagyméltóságához, azon célból, hogy kamarai körzetünk legalább újabb 50 minta-trágyatelep felépítéséhez részesüljön államsegélyben. Amennyiben ezen felterjesztésünk az államsegély kiutalása érdekében eredménnyel jár, úgy feltétlenül figyelemmel kívánunk lenni Méltóságod szóbanforgó megkeresésére. Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletünk nyilvánítását.

A Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamar nevében: Kulin István s. k. igazgató.

Heves vármegye Alispánjától. 15.544/1938. Kj. 12. Tekintetes Vágner Márton úrnak. Tiszafüred.

Rendeletemmel jelentkező Csontos József nagyiváni lakosnak szolgáltasson ki:

1,5 m³ folyami homokot,
100 kg cementet,

2 drb 90 cm belvilágú kutgyűrűt és 1 drb 1 m hosszú betonesővet. Számláját a 0,6%-os bélyegilletéssel ellátva juttassa hozzám, hogy kiutalása iránt haladéktalanul intézkedhessem.

Eger, 1938. augusztus hó 22-én.

Heves vármegye Alispánjától. 15.544/1938.—I. Kj. Tiszafüredi téglá és cserépgyár rt. Tiszafüred.

Rendeletem felmutatásával jelentkező Csontos József nagyiváni lakosnak szolgáltasson ki 2300 drb kisméretű falitéglát.

A számlát 0,6%-os bélyegilletéssel ellátva küldje be, hogy kiutalása iránt intézkedhessem.

Heves vármegye Alispánjától. 15.544/1938. Kj. 12. Községi Elöljáróság. Nagyiván.

Mai nap intézkedtem aziránt, hogy Csontos József nagyiváni lakosnak a minta-trágyatelep létesítésére szükséges építési anyagok rendelkezésére álljanak. Mellékelten megküldöm két példányban a m. kir. gazdasági felügyelőség által Csontos József gazdasága részére készített üzemtervet. Egyik példányt kézbesítse ki nevezettnek, a másik példányt, amelyet záradékoltam, irassa alá Csontos Józseffel és juttassa vissza hozzám.

Lépéseket tettem aziránt is, hogy a Falu Magyar Gazda- és Földművelésügyi szövetség kapcsolja be Nagyiván szegény gyermekeit az általa indított tejakcióba, ami Csontos József tejtermésének értékesítését fogja könnyíteni. Jelentse, hogy szükséges-e Csontos Józsefet tüzelősegélyben részesíteni.

Jelentse sürgősen, hogy az előjáróság erdősítési kísérletekre mekkora területet bocsátott rendelkezésre és mérje fel területét.

Eger, 1938. augusztus 24-én.

Magyar Királyi Földtani Intézet. 684/1938. Heves vármegye Tek. Alispáni Hivatala. Eger.

Folyó évi május hó 21-én kelt 9662/a. 1938. sz. megkeresésére értesítem a tek. Alispáni Hivatalt, hogy a m. kir. Földművelésügyi Miniszter Úr 106.514/1938. VIII. B. 1. számú folyó évi július 26-án kelt rendeletével hozzájárult ahhoz, hogy a Nagyiván község területét magában foglaló 4966/3. sz. (Óhát-Pusztakócs)

és 5.066/1. sz. (Nagyiván) 1:25.000 léptékű talajtani térképet és a hozzátartozó magyarázókat térképlaponként 12 P-s árban Heves vm. rendelkezésére bocsássuk.

Felkérem tehát, hogy nevezett két térképlap árát, összesen 24 P-t a 105.452 sz. csekkzámlára befizetni s annak megtörténtéről a m. kir. Földtani Intézet igazgatóságát a térképek megküldése végett értesíteni szíveskedjék.

Budapest, 1938. augusztus 29-én.

Heves vármegye Alispánjától. 16.727/1938. Kj. 12. A Tiszajobbparti Kamara Tek. Elnökségének. Miskolc.

12.158/1938. P. K. sz. n. nb. átiratukban nyújtott felvilágosításukat köszönettel vettem.

Megkeresésemben kértem volt egy 10 számos állathoz szükséges trágyatelepnek rajzait.

Ha a fenti terv nem állana rendelkezésükre — úgy szíveskedjenek értesíteni, kinél lehetne azt beszerezni.

Eger, 1938. szeptember 7-én.

Heves vármegye Alispánjától. 16.416/a. 1938. Kj. 12. M. kir. Földtani Intézet Tek. Igazgatóságának. Budapest.

Hivatkozással 684/1938. sz. szíves értesítésére kérem velem közölni, hogy a jelzett 105.452 sz. posta tkp. csekkzámlának ki a tulajdonosa, hogy az átutalást eszközölhessem.

Eger, 1938. szeptember 9-én.

Méltóságos Okolicsányi Imre Úrnak, Heves vármegye Alispánja. Eger.

Köszönettel igazolom, a minta trágya telep építéséhez szükséges anyagok utalványának, valamint birtokom üzemtervének átvételét.

Kötelezem magam arra, hogy az

üzemtervet saját érdekeimben megtartom. Trágyámat tüzelésre nem használom fel, hanem a közölt utasítás szerint földem szakszerű trágyázására használom.

Nagyiván, 1938. október 23-án.

Csontos József s. k.

Heves vármegye Alispánjától. 23.172/1938. Kj. 17. Községi Elöljáróság. Nagyiván.

A községnek tudomásom szerint egy kihasználatlan nagyobb szikes területe van. Ajánlatos lenne ezt a területet a szikesen jól megálló amerikai kőriscsémével beültetni, mely különösen nagyra becsült szerzőm számra és jól értékesíthető. Forduljon ez ügyben az Elöljáróság közvetlenül a m. kir. Erdőfelügyelőséghez, Eger (Szvorényi-u. 1.), ahol az amerikai kőriscséma elegendő mennyiségben rendelkezésre áll.

Csatolom a fásítás legelősebb módját ismertető köriratomat. Jelentését 7 napon belül várom.

Eger, 1938. november 27-én.

K Ö T E L E Z V É N Y.

Aluirott kötelezően kijelentem, hogy az államtól ingyen kiszolgáltató erdei facsemeték Nagyiván község határában fekvő helyrajzi számú ingatlanaimra elültetem és hozzájárulok ahhoz, hogy ezek a területek az erdők törzskönyvébe felvéssenek.

A fákat csak a m. kir. erdőfelügyelőség engedélyével vághatom ki.

Kelt

/a. 1938. Kj. 12. Községi Elöljáróságnak. Nagyiván.

Csontos József a mintatrágylep építésére engedélyezett anyagokat mindeddig nem vette át Tiszafüreden a megjelölt cégektől. Jelentse postafordultával mi a késedelem oka és van-e valamilyen akadály a trágylep építésének.

Felhívom lépjen be azonnal az Alföldi Zöldmezőszövetség tagjai közé. (Budapest IX. ker., Üllői-út 31.) A tagsági díj egy évre 8 pengő. A szövetség tagjainak díj és költségmentesen készíti el a legelőjavítási terveket. Kérje a legelőjavítási terv sürgős elkészítését. Jelentse a terv elkészültét, hogy a vm. közjóléti előadót kiküldhessem a szükséges inségmunkaségély és annak feltételeinek megállapítására.

Beszereztem Nagyiván község és környékének földtani térképét és a talajviszonyok tudományos leírását. Jelentse a Zöldmezőszövetségnek, hogy azok visszavárólag rendelkezésre állanak.

Fentiek most vannak tanulmányozás alatt és rövid időn belül megküldöm azokat az előjáróságnak. Vegye fel azokat a község leltárába és őrizze azokat gondosan, mert a további akcióknál szükség lesz rájuk. Ügyszintén azt a térképet, amelyen megjelöltettek azok a gödrök, amelyek a káros sókkal telített rétegek mélységének és vastagságának megállapítására ásatnak.

A legelőből kihasítandó 200 öles fásítási kísérleti telep bekerítésére igényeljen a m. kir. erdőfelügyelőségtől Eger Szvorényi-u. 1. 1000 azaz egyezer darab glediacsémét és ültesse körül kora tavasszal a telket hármassorban a következő rendben: egymástól 20 centiméterre, az ültetési gödröket még a tél elején ásassa ki inségesekekkel. Állapodjon meg az inségesekekkel a szakmánybérben és jelentse annak összegét, hogy azt az Elöljáróság rendelkezésére bocsáthassam.

Ígyeljen tavaszra a kísérleti telep befásítására 100—100 db tamarisk, ezüstfa, vadkörte, eleagnus, szil és végül amerikai kőriscsémét. A csémék ültetési gödreit még a tél elején ki kell ásni, hogy télen át jól kifagyjanak. A csémék tavasszal egymástól egyméter távolságra ültetendők el. A sorközi távolság is egy méter legyen. A csémék ültetési sorrendje:

- 1 sor amerikai kőriscséma,
- 1 sor szil,
- 1 sor vadkörte,
- 1 sor tamariska,
- 1 sor ezüstfa,
- 1 sor eleagnus (vadolajfa), stb.

Felhívom, hogy 9.601./1938. sz. rendeletnek a téli gazdasági tanfolyamokra vonatkozó bekezdésének haladéktalanul tegyen eleget.

Elvárom, hogy a község gazdasági megsegítését célzó rendeleteimet haladéktalanul hajtsa végre és foglalkozzék ezen ügyekkel azzal a szeretettel és kitartással, amellyel a th. közjóléti alap a község gazdasági boldogulásának ügyét felkarolta.

Eger, 1938. december hó 12.

További teendők.

A téli mezőgazdasági tanfolyamok látogatásának minden rendelkezésre álló eszközzel való kierőszakolása.

A tanfolyamok legfontosabb tárgyai:

A Földtani Intézet nagyiváni talajtani térképeinek ismertetése és a növénytermelési tanulságok levonása és e tanulságok alkalmazása.

Állattenyésztési és állatnemesítési előadások.

A termelés átállítása az állattenyésztés szolgálatába.

Gyógynövény-gyűjtés. A gyógynövények szerepe a népi gyógyászatban.

A táplálkozás és a gyermekek fejlődésének összefüggései. A főzelék és gyümölcsfogyasztás jelentősége, különös tekintettel a paradicsomra, paprikára.

A burgonya és a tej szerepe a táplálkozásban.

A burgonyatermelés a szikeseken.

Trágyázás és trágyakezelés.

Vízgazdálkodási ismeretek.

A fásítás jelentősége a szikesedés elleni küzdelemben.

Mezőgazdasági üzemtan (termelési kalkuláció).

Nevelés gazdasági önségélyre.

Kölcsönös segítés törvénye és az emberi fejlődés.

A szövetkezetek.

A mezőgazdasági és ipari cikkek áralakulása.

A termelési és szállítási, valamint értékesítési költségek szerepe az áralakulásban. A mezőgazdasági termékek áralakulási statisztikájának ismertetése a legutolsó évek adatai alapján.

Állampolgári nevelés.

A levente-egyesület életének szociális tartalommal való megtöltése a kölcsönös segítség alkalmazása révén.

Állampolgári jogok és köteleességek.

Munkajog és munkaköteleességek.

A katonai szolgálat hatása az ifjúság testi, szellemi és erkölcsi fejlődésére.

A fegyelem mint nemzetfenntartó erő.

Háziipar.

A háziipari lehetőségek kikutatása és gyakorlati megvalósítása. Sás, nád, kukoricaháncs, gyapjú és bőr feldolgozása. A háziipari termelés cseréjének és értékesítésének megszervezése.

A házi tégláégetés megismertetése. A konyhák padlójának téglával való burkolása, járdák készítése téglából. Téglával fedett esővízlevezető csatornák, téglából épült fedett gyűjtőgödrök létesítése a szennyvíz és szerves hulladékok részére komposztföld előállítására, a fekáliák hasznosítása.

A községen átmenő útszakaszok tartós, pormentes burkolattal való ellátása.

Az egészséges falusi lakóház és annak berendezése és csinosítása háziiparilag előállított tárgyakkal.

XV.

Útépítési-programm.

A jó úthálózat elsősorban fontos gazdasági kérdés. Olcsó szállítási lehetőségek nélkül terményeinket nehezebben tudjuk értékesíteni, mert a nagy szállítási költség drágítja az árakat. Nyersanyagaink nagy része kiaknázatlanul hever a földön és a föld méhében, pedig országrészeknek volna rá égető szükségük. Gyagyvendégi (Abauj vm.) határában a legszebb szürkemárványt használják útjavításra. A legszebb márványból álló hegytömb vidékén egyetlen márványiparos sincs. A Mátra mérhetetlen diabáz tömegei ellenére a környező Alföldön számtalan út nincs kőburkolattal ellátva és még kevesebb az olyan út, amelynek tartós kis, vagy nagykocka burkolata volna. A Mátra nyaralóin és üdülőin átvonuló út is poros és állandóan javításra szorul.

Az útépítés nagy befektetéseket kíván, amelyek csak közvetve gyümölcsöznek.

Közvetlenül gyümölcsözik a jó út a szállításnál mutatkozó erő megtakarítás útján.

1 tonna továbbvontatásához szükséges erő — 10 km/óra sebességnél.

1. Sáros rossz földúton 250 kg.
2. Jobb gödrös úton 100 kg.
3. Jó föld úton, homokon 70 kg.
4. Makadámon (jó) 25 kg.
5. Aszfalt 20 kg.
6. Kőkocka 15 kg.
7. Vasút (normál) 3 kg.

A szállítási költségek csökkenésével emelkedik a nemzeti termelés jövedelmezősége. Számtalan új vállalkozás, új munkalehetőség támadhat, amelyet eddig csak a szállítási nehézségek és költségek tartottak a pokol tornácahoz láncolva.

A jó út a gazdasági fellendülés, a nemzeti munka szélesebb keretekben való megindításának előfeltétele, de ezzel együtt jár a helyi szellemi maradiság észrevétlen, de állandó lemorzsolódása. A maradiság fellegvárait a megindult nemzeti munka, a személyi és teher forgalom emelkedése állandóan ostromolja: némán és kitarotán, szemrehányóan, irigységet és utánzási vágyat keltve, míg a cselekvés, a haladás belső és külső akadályai le nem omolnak.

A jó út fontos egészségügyi kérdés is.

A falvak fölött úszó nyári portenger, a tüdővész melegágya, az úttalanság a betegek szállítását is lehetetlenné teszi, akik segítség nélkül kénytelenek elpusztulni.

Az útépités előmozdítására és gyorsítására irányuló törekvéseket megfelelő propagandával kell alátámasztani. Gondoskodni kell azonban arról is, hogy az útépités akadályai is elháríttassanak.

1937-ben közút volt	4.446 km
törvényh. közút volt	18.967 km
községi út volt.....	6.677 km
vasúti bekötő út	263 km
összesen	30.353 km

Ezzel szemben építendő volna még	
törvényh. közút	2.000 km
községi út	5.500 km
gazdasági szempontból fontos közdülűt	25.000 km
átépítendő volna	11.000 km
összesen	43.500 km

út kb. 870 millió pengő költséggel.

Nincsenek számításba véve az állami nagy autoutak, amelyek a községek elkerülésével egyenes összeköttetést teremtenének az egyes országrészek között.

Az állami utak, az első osztályú utak kérdéseinek megtárgyalásával nem foglalkozom. Ezeket az állam vállalkozókkal építteti.

A törvényhatósági utakat nagyrészt szintén vállalkozók építik. Kivételt képeznek azok a megyék, amelyeknek kőbányájuk van és berendezkedtek a házilag való útépitésre. Szorítani kell azonban ezeket a megyéket a termelés és a tisztviselői fizetések racionalizálására, hogy a törvényhatósági bányák által szállított kő ne legyen drágább, mint a magánvállalatok által szállított.

A legfontosabb feladat a községi útépitéssel kapcsolatos kérdések célszerű és gazdaságos megoldása.

A községi útépitésnél jelenleg a harmados rendszer dívik, vagyis a költségek egyharmadát az állam, egyharmadát a törvényhatóság, egyharmadát a község viseli. Tekintettel arra, hogy a község pénzben alig tud áldozatot hozni a községi utak építése igen vontatottan halad.

Segítve volna a bajokon, ha a község hozzájárulását napszámban és fuvarban fizethetné. Ehhez az volna szükséges, hogy a község képviselőtestülete ily irányú kötelező és végrehajtó határozatot hozhasson.

Ezt ma nem teheti, mert ha csak egy renitens és lusta gazda megfélebbezi a határozatot, azt harmadfokon a miniszter megsemmisíti, mert a községi képviselőtestületnek nincs joga közmunkára kötelezni a község lakóit. A nehézségeket úgy lehetne áthidalni, hogy a község a maga részéről megszavazhatná az egyharmados hozzájárulást és a földbirtokok arányában kiveti a gazdákra. Aki akarja napszámban vagy fuvarban fizetheti, aki nem akarja, az tartozik a rá eső részt azonnal készpénzben megfizetni. A gazdák zaklatása nélkül ez azonban csak úgy fog menni, hogy a munka elvégzésére bizonyos hosszabb határidőt hagynak, nehogy a gazdák arra panaszkodhassanak, hogy arra kényszerítik őket, hogy fizetett munkájukat voltak

kénytelenek otthagyni és azért éheznek. Egy két év alatt még is elkészíthetők az összes összekötő utak, anélkül, hogy a községeket anyagilag nagyon megterheljük, feltéve, persze, hogy az állam és törvényhatóságok megfelelő anyagi eszközökkel rendelkeznek.

Miután az állam és a megyék nem rendelkeznek elég pénzzel olyan módozatokról is gondoskodni kell, amelyek mellett a községek maguk is megépíthetik a szükséges utakat.

Egy kilométer 3 méter széles, 15 cm-es alappal, 10 cm-es kavicsfedéssel és 3 cm-es homokfedéssel épült út átlagos költsége hidakkal stb. együtt átlag az alföldön 20—25.000 pengőbe kerül. Ennek az összegnek 60%-a napszám és fuvar kiadás, azaz 12—15.000 pengő. A többi a kőanyag ára az átvételi vasútállomás. A kőanyag árának 40%-a szintén munkabérből adódik. Igen jelentékeny készpénzkiadási tétel a vasúti fuvardíj.

Ha a jogszabályok megfelelő megváltoztatásával a falusi népesség paragon heverő munkaidejét a saját érdekében mozgósítjuk az útépitési készpénzkiadásokat 60%-kal csökkenthetjük. Olyan községeknél, amelyeknek környékén kőbányák vannak, ahol a kőtörmelésnél is dolgozhatnak a falu lakói 75%-kal, vagyis a javasolt módon ugyanannyi anyagi eszközökkel 3—4-szer annyi utat lehetne építeni.

Még tovább volna az eredmény fokozható, ha MAV köteleztetnék arra, hogy minden vonattal egy vagon kőanyagot szállítson a községnek hitelbe. A fizetés módozatainak megállapításánál a megyei hatóságok közbenjöttével a MÁV-ot a legnagyobb előzékenységre kell szorítani. Bármily kedvezőek legyenek a feltételek, végeredményben a MÁV bevételei, ha a jövőben is, mégiscsak emelkednek. Az utak javításra szorulnak és emiatt a MÁV forgalma nemcsak átmenetileg fog emelkedni.

A bekötő utakon kívül meg kell építeni kőpályával az összes földutakat, amelyek a községeket egymással összekötik. Valamint azokat az utakat, amelyek a községekből gazdaságilag fontos területek felé vezetnek. Ezek összeírását a kereskedelmi minisztérium már el is rendelte.

Heves megye ellátása kőpályával bíró községeket összekötő- és dülűutakkal. Készpénz és munkateher.

Nyers becsléssel minden hevesmegyei községnek még 5 km utat kell építenie, hogy a közlekedés kielégítően legyen megoldva.

Az államépítészeti hivatal kimutatása szerint 1269.6 km gazdasági szempontból fontos községi dülűutat kell azonkívül kövel burkolni. A dülűutak építési költségeit 40%-kal lehet alacsonyabbra venni, mint a közutakét.

1 km közút elkészítéséhez szükséges	500 köbméter alapkö
	300 köbméter kavics
	100 köbméter homok

összesen 900 köbméter anyag

A munka elvégzéséhez szükséges 1125 fuvar és 2000 munkanap. Minimális számítás mellett feltételezzük, hogy egy kisebb köz-

ségben 100 kötelező fuvar és 200 munkás van, akkor az egy emberre eső munkateher évi egy kilométer építésénél 10 munkanap, a fuvarosokra esik 11.2 fuvar.

Ez volna a maximum, amire a falusi lakosságot a saját érdekében építendő út érdekében, mint munkateherrel sujtani lehetne. Semmi akadálya sem volna azonban annak, hogy az út gyorsabban készüljön el, ha a gazdák többet hajlandók dolgozni. A fontosabb közlekedési utak így 5 év alatt mind elkészülnének.

Heves megyében van 75 nagyközség és 37 kisközség. Egy községre esik átlag 11.3 kiépítendő községi dülőút. A dülőutak építéséhez 40%-kal kevesebb munka is kell és a fenti maximálisnak jelzett kötelező munkával az összes dülőutak 6.8 év alatt építhetők meg. 11.6 év alatt Heves megye összes útjai elkészülhetnek.

Készpénzkiadások.

Az eddigi rendszer szerint 1 km közút 20—25.000 pengő, 1 km dülőút 12—15.000 pengő

a közutak kiépítése kerülné	11,800.000	—	14,750.000 pengőbe
a dülőutaké	15,240.000	—	19,050.000 pengőbe
Összesen	27,040.000	—	33,800.000 pengőbe

A munkaszolgálat bekapcsolásával az útépítésnél, ahol a községhez közel kőbánya van, a kőkitermelésnél is, valamint a közszállításkor a MÁV fuvardíjhitelezését beleszámítva, illetve leszámítva

a kőutak megépítése	3,200.000	—	3,872.000 pengőbe
a dülőutaké	3,885.200	—	4,675.200 pengőbe
Összesen	7,085.200	—	8,547.200 pengőbe

A dülőutak kiépítése különösen gyümölcs és szőlőtermelő vidékeken bír különös gazdasági jelentőséggel, mert a termés értékesítését csak a jó utak mellett lehet zavartalanul lebonyolítani.

Ha a gazdák költségeik (pénzben) csökkentése érdekében a bányákban a kő- és homoktermelésnél is hajlandók segédkezni ez a közutak egy kilométerénél 500—600 munkanaptöbbletet jelent.

Ha a gazdák ebbe nem mennének bele és az állam se akarná őket erre szorítani az összes utak kiépítésének költsége (pénzkiadás)

kb. 9,626.000 — 11,723.200 pengő lenne,
660 km összekötő út és 1269.6 km községi dülőút építésénél.

ZÁRÓSZÓ.

TÉVEDÉSBE ringatnám magamat, ha azt gondolnám, vagy azt hirdetném, hogy ezzel a munkával kimerítettem mindazokat a lehetőségeket, amelyekkel a th.-i közjóléti alapok a magyar népet gazdasági boldogulásáért folytatott küzdelemben támogathatják.

ÖNÁMÍTÁS volna azt hinni, hogy a közjóléti akciók ismertett módszerei a leghelyesebbek, amelyek mindenütt változtatás nélkül alkalmazhatók.

VÉTEK volna képzelni, hogy az alapok lerakásával a munka oroszlánrésze el van végezve.

A munka, az igazi munka, mely a tervezettségénél sokkal nagyobb figyelmet és körültekintést igényel, *csak most kezdődik.*

A közjóléti akciók arányosítása a rendelkezésre álló eszközökkel, a szükségletek rangsorának megállapítása, a mulhatatlanul és nélkülözhetetlenül szükséges hitelek, tőkék biztosítása, a legkisebb összeg megállapítása, amellyel egy gazdasági akciót meg szabad kezdeni, hogy az akció nyomán egy saját lábán megállani tudó intézmény, vállalkozás keletkezessen, oly feladatok, amelyeket kicsinyelni nem szabad

Azok a lehetőségek, amelyek a közjóléti alap feladatköréből és tevékenységéből adódnak, abban az irányban, hogy az ősi magyar vármegyét a magyar nép közjóléte emelésének szolgáltatába állíthatjuk, erőt fognak adni arra, hogy a kezdeti nehézségeket leküzdhessük.

Kérem a th. közjóléti előadókat, fogadják munkámat megértéssel és szeretettel. Úttörő munkát végez minden közjóléti előadó, mert a nemzeti nagyság felé vezető utakat és módokat kutatja.

Kérem ezért Kartársaimat, közöljék velem észrevételeiket és javaslataikat, hogy azokat figyelembe vehessem. Nem, mintha egy második kötetet is akarnék útnak indítani, de talán egy tájékoztató pótfüzet jó szolgálatot tehet minden közjóléti előadónak, mert az élet nem áll meg.

Minden hónappal az új feladatok egész sora hárul a közjóléti alapra — s talán hasznos lesz ezek végrehajtásáról is beszámolni.

Pécs, 1939. február hó 12-én.

Dr. Pálosi Ervin.

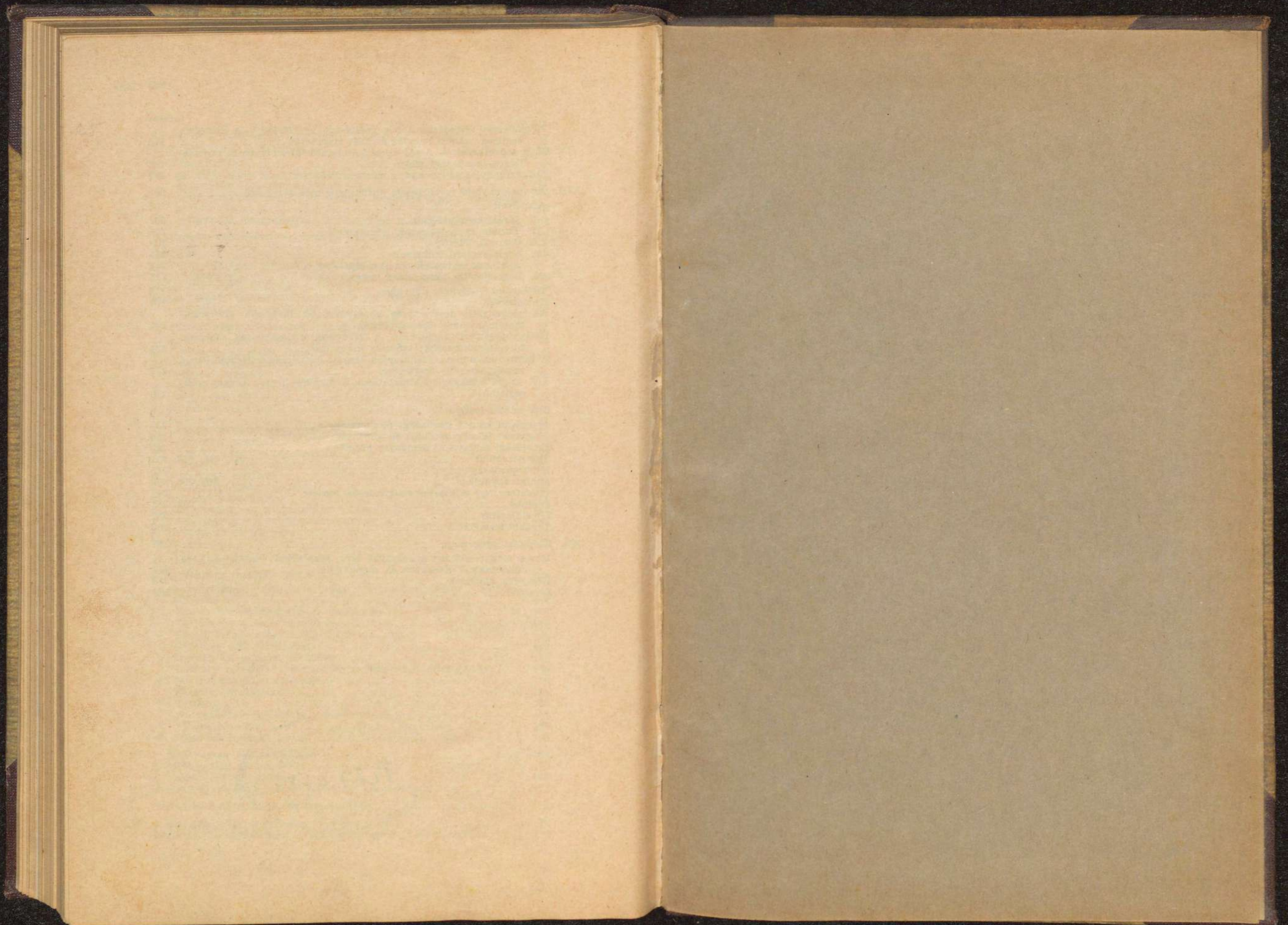
TARTALOMJEGYZÉK.

	Lapszám
Előszó írta Smialovszky Tibor min. tanácsos	III—VIII
I. A th. közjóléti alap és a közjóléti bizottság feladata és szervezete	1
Jelent-e haladást a multtal szemben a közjóléti alap és a közjóléti bizottság szervezése	5
II. A vármegyei önkormányzatok feladatai a szociális reformok végrehajtása terén	13
III. Községi helyzetképek	19
1. A község földrajzi fekvése, útviszonyok stb.	20
2. Községi pótladó és egyéb közterhek	20
3. A lakosság száma és megoszlása:	
a) vallás szerint	20
b) anyanyelv szerint	20
c) életkor szerint	20
d) születések, halálozások és házasságkötések száma	20
e) el- és beköltözöttek száma	20
f) a lakosság megoszlása:	
A) birtokosok	21
B) bérlők	21
C) gazdasági tisztviselők	21
D) önálló iparosok	21
4. Birtokviszonyok	22
5. Állatállomány	22
6. Munkaalkalmak	22
7. Egészségügyi, szociális és kultúr-intézmények	22
8. Közsegélyre szoruló munkaképtelenek	23
9. Az inségesek számának alakulása	23
10. Lakásviszonyok	24
11. Házilpar	24
12. Erkölcsei szempontok	24
13. Kereseti viszonyok	24
Közjóléti munkaprogramm általános természeti, különösen pedig földrajzi, gazdasági, kulturális és más adottságok alapján	26
IV. Vendégforgalom	27
Általános program.	
1. A nyugati Mátra egyes részeinek üdülőhelyé nyilvánítása	27
2. Az üdülésre alkalmas hegyvidék úthálózatának modernizálása	30
3. Megyei turistamenedékház és csárdahálózat	33
4. Hazai vendéglátóipar teremtése: italmérési engedélypolitika alapján	36
6. Létezamba nem sorolt italmérési engedélyek kiadása nyaralóhelyeken	39
6. Községfejlesztés	41
7. Leventetáborok	46
8. Munkásnyaralók létesítése	49
9. Vadászatok külföldiek részére. Sporthorgászat	52
10. Természeti parkok	52
11. Megyei idegenforgalmi intézmény	53
12. Idegenforgalmi pavillon népművészeti és háziipari csarnokkal	57

	Lapszám
V. Új kereseti lehetőségek teremtése	59
Általános elvek és módszerek	59
1. Fiackutatás	59
2. Az értékesítés megszervezése	66
3. A termelés technikai megszervezése	61
4. A termelés minőségi és mennyiségi irányítása a piaci viszonyok szerint	62
5. A termelők megszervezése testületekben magánjogi eszközökkel	62
VI. A népművészeti iparok helyzete és megsegítésének módjai	64
VII. Háziipar	68
Háziipar, képezett ipar és a mezőgazdaság áttekintése a mai jogi helyzetekről	69
Békés vármegyei háziipari szövetség	79
Mátra idegenforgalmi-, háziipari-, mezőgazdasági és állatértékesítő szövetkezet alapszabályai	83
VIII. Különböző háziipari és foglalkozási lehetőségek	91
a) Kendertermelés és feldolgozás	92
b) Fűzfavesszőtermelés feldolgozása	122
c) Gyógynövénygyűjtés és értékesítés	130
d) Gyümölcsstermelés	131
e) Kukoricaháncs, sás, nád	131
f) Olajos magvak	132
g) Selyemtermelés	132
h) Méhészet	132
i) Húsnyu és szörmenyultenyésztés	133
k) Baromfitenyésztés	133
l) Fásítás: tüzelő és szerszámfa	136
A fásítás a gazda érdeke	140
m) Fafaragás játékipar	140
n) Ásványok, agyag, kő stb.	141
o) Szikések hasznosítása	142
p) Tiszai morotvák hasznosítása	142
r) Pocsolyák és kis tavak hasznosítása	142
s) Halastavak és folyóvizek	142
t) Legelőjavítás	142
IX. Családvédelem.	
Sokgyermekes családok Heves megyében	144
1. Községenkinti nyilvántartásuk és részeseletésük minden akcióban	144
2. Gyermekük kiképzése és elhelyezése	145
Családvédelmi intézmények címei	145
3. Házépítésének megoldása	146
4. Gyermekük felruházása	148
5. Óvodák és napközi otthonok	149
Leventeegyesületek eredményes működésének előfeltételei	149
6. Zöldkereszt étkeztetési akció	153
Étkeztetési étrendek	156
7. Tejakció	157
Faluszövetség tejakciója	157
Állami tejakció	157
8. Fűzötanfolyamok	165
X. A jótékonyág racionalizálása	169
A jótékonyág statisztikája	170
A szegényellátás reformja	171
Hadikölcsönsegélyek felhasználásának ellenőrzése	173
XI. Hulladékfémek gyűjtése és hasznosítása	174
XII. A nép gazdasági és szociális nevelése	176
Iskolán kívüli népművelési előadások tervezete 1938—39 évre	176

	Lapszám
Népművelési előadások a nép gazdasági nevelésére I. A kölcsönös segítség, mint a haladás és jólét alaptörvénye	178
II. A szövetkezetéről. A szövetkezet átalakító hatása emberre, társadalomra, gazdasági életre	192
III. Áralakulás az iparban és mezőgazdaságban	199
XIII. Az inségenyhítő tevékenység gazdaságos megszervezése	205
Alapelvek	206
I. Járásai szegényházak	207
II. Turista menedékházak létesítéséről	208
III. Csárdák létesítése	209
IV. Foglalkoztató műhelyek	211
V. A fásítás gyors és olcsó módja	211
VI. Legelőjavítás támogatása inségmunkával	212
Tájékoztató útépitési ügyekben	213
Eredmények	215
Az inségenyhítő tevékenység elmélyítése az inségesek környezet-tanulmányainak elkészítésével	216
Belügyminiszteri tájékoztató, a környezettanulmányozók (községi kisegítőmunkaerők) előzetes kiképzése	224
A környezettanulmányok alapján készült összefoglaló jelentés Sarud község szociális helyzetéről	227
„A” és „B” szültségi kimutatások a közjóléti akciók anyagi szükségleteiről	233
XIV. Egy mintaközség	
Nagyiván község gazdasági megsegítése	235
Nagyiván község szociális és gazdasági helyzetképe	236
Gazdasági fellgyelő véleményes jelentése	242
Talajvizsgálat	242, 245, 246, 251
Mintagazdaság	245
Mintatrágyatelep	246, 250, 252
Üzemterv egy szikes parasztagazdaság részére	247
Fásítás	252, 253
Legelőjavítás	252
További teendők	253
XV. Útépitési program	255
Heves megye ellátása kópályával bíró községeket összekötő — és dűllőutakkal. Kézpénz és munkateher	257
Kézpénz kiadások	258
Zárszó	259

80

NKE EKK KTK Kari Könyvtár 46

00071134

827C igazgató

Muzéalis

